

การวิเคราะห์ปรากฏการณ์ของพระเทพวิสุทธิเมธี (ปัญญานันทภิกขุ)

19 ก.ย. 2537

ปริญญานิพนธ์

ของ

รัตนารักษ์ บางจริง

เสนอต่อมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา

ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกภาษาไทย

มีนาคม 2537

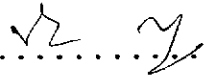
ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

คณะกรรมการควบคุมและคณะกรรมการสอบ ได้พิจารณาปริญญานิพนธ์ฉบับนี้
แล้ว เห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต
วิชาเอกภาษาไทย ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒได้

คณะกรรมการควบคุม

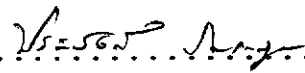
..........ประธาน

(รศ. ประสงค์ ราชณสุข)

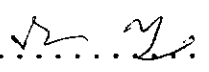
..........กรรมการ

(ผศ. จันทิมา พรหมโชติกุล)

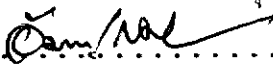
คณะกรรมการสอบ

..........ประธาน

(รศ. ประสงค์ ราชณสุข)

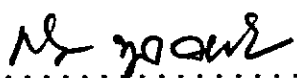
..........กรรมการ

(ผศ. จันทิมา พรหมโชติกุล)

..........กรรมการแต่งตั้งเพิ่มเติม

(รศ. ดร. อัมพร สุขเกษม)

บัณฑิตวิทยาลัยอนุมัติให้รับปริญญานิพนธ์ฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตร ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกภาษาไทย ของมหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒ

..........คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

(ดร. ศิริยภา พูลสุวรรณ)

วันที่ ๙ เดือน มีนาคม พ.ศ. 2537

ประกาศคุณูปการ

ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงด้วยดี ด้วยความเมตตาจาก
รองศาสตราจารย์ ประสงค์ ราชณสุข และผู้ช่วยศาสตราจารย์ จันทิมา
พรหมโชติกุล ที่กรุณาเป็นประธาน กรรมการที่ปรึกษา ให้คำแนะนำแก้ไข
ข้อบกพร่องต่างๆ ตลอดจน ให้กำลังใจ ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งในพระคุณของท่าน
อาจารย์ทั้งสองมาก ขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูง

ขอกราบขอบพระคุณรองศาสตราจารย์ ดร.อัมพร สุขเกษม ที่ได้
กรุณาให้คำแนะนำซึ่งเป็นประโยชน์ต่องานวิจัยนี้

ขอขอบพระคุณคณาจารย์ผู้สอนเค้าโครงปริญญานิพนธ์ทุกท่านที่กรุณาให้
คำแนะนำแก้ไข และให้ความเมตตาแก่ผู้วิจัย

ขอน้อมรำลึกถึงพระคุณของคุณพ่อ คุณแม่ ที่ได้ให้การสนับสนุนเรื่องการศึกษา
มาตั้งแต่ต้น

ขอขอบพระคุณครูบาอาจารย์ทุกท่านที่ได้ประสิทธิ์ประสาทวิชาการให้แก่
ผู้วิจัยมาตั้งแต่ต้น จนถึงปัจจุบัน

ขอขอบคุณ คุณสุวัฒน์ บางจริง คุณอิงอร อมาตยกุล
คุณสันหทัย อรุณธารี และคุณบงกช สิงห์กุล ที่ได้ช่วยเหลือให้กำลังใจ

รัตนารักษ์ บางจริง

สารบัญ

บทที่		หน้า
1	บทนำ	1
	ภูมิหลัง	1
	ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า	2
	ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า	2
	ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า	3
	นิยามศัพท์เฉพาะ	4
	วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า	5
	เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องของการศึกษาค้นคว้า	6
	เอกสารที่เกี่ยวกับการเสนอเนื้อหา	6
	เอกสารที่เกี่ยวกับการใช้ถ้อยคำสำนวนภาษา	8
	เอกสารที่เกี่ยวกับทัศนะของบุคคลที่มีต่อพระเทพวิสุทธิเมธี (ปัญญานันทภิกขุ)	12
	งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาค้นคว้า	14
2	กลวิธีการนำเสนอธรรมะในปาฐกถาธรรมของพระเทพวิสุทธิเมธี (ปัญญานันทภิกขุ)	17
	กลวิธีการนำเสนอธรรมะ	17
	กลวิธีการนำเสนอธรรมะในเนื้อหาประเภทพัฒนา	18
	การเสนอโดยตรง	19
	การเสนอโดยอาศัยแนวเทียบ	22
	การเสนอโดยใช้การพูดเชื่อมโยง	25
	การเสนอโดยใช้ตัวอย่าง	65

กลวิธีการนำเสนอธรรมะในเนื้อหาประเภทอนุรักษ	76
การเสนอโดยใช้การพูดเชื่อมโยง	77
การเสนอโดยใช้ตัวอย่าง	79
กลวิธีการนำเสนอธรรมะในเนื้อหาประเภทสุดดี	81
การเสนอโดยใช้การพูดเชื่อมโยง	81
การเสนอโดยใช้ตัวอย่าง	82
การใช้ภาษา	84
การใช้ถ้อยคำ	85
การใช้ภาพพจน์	91
การใช้สำนวน สุภาษิต และคำพังเพย	95
3 บทบาทของปาฐกถาธรรมของพระเทพวิสุทธิเมธี (ปัญญานันทภิกขุ) ที่มีต่อ	
สังคมไทย	98
บทบาทของปาฐกถาธรรมที่มีเนื้อหาประเภทพัฒนา	98
บทบาทของปาฐกถาธรรมที่มีเนื้อหาประเภทอนุรักษ	120
บทบาทของปาฐกถาธรรมที่มีเนื้อหาประเภทสุดดี	127
4 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	133
สรุป	133
อภิปรายผล	136
ข้อเสนอแนะ	139
บรรณานุกรม	141

ภาคผนวก 144

ประวัติย่อของผู้วิจัย 149

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

ธรรมะเป็นสิ่งที่มิประโยชน์ ควรแก่การปฏิบัติ เพราะทำให้บุคคลและสังคม ประสบความสุขสงบ แต่มีคนเป็นจำนวนไม่น้อยที่ไม่สนใจธรรมะ เนื่องจากเข้าใจว่าธรรมะเป็นเรื่องลึกลับและไม่เกี่ยวข้องกับตนเอง ผู้ที่จะถ่ายทอดธรรมะจึงต้องอาศัยกลวิธีต่างๆ ในการนำเสนอธรรมะ เพื่อให้ผู้ฟังเกิดความสนใจ และเข้าใจธรรมะ พระเทพวิสุทธิเมธี (ปัญญานันทภิกขุ) แห่งวัดชลประทานรังสฤษฎ์ ซึ่งคนทั่วไปมักเรียกท่านว่า ท่านปัญญานันทะบ้าง หลวงพ่อปัญญาน้าง ได้พยายามให้นมน้ำวจิตใจของผู้คนให้หันมาสนใจธรรมะ และนำธรรมะไปใช้ในชีวิตรประจำวัน ด้วยวิธีการนำเสนอธรรมะแบบต่างๆ เช่น ใช้การพูดเชื่อมโยงจากเหตุการณ์หรือเรื่องราวที่เกิดขึ้นเข้าสู่ประเด็นสำคัญที่ต้องการจะสอน หรือนำเรื่องจากชาดกมาแล้ว นอกจากนี้ปาฐกถาธรรมของท่าน ยังประกอบด้วยการขยายความเรื่องราวที่พูดด้วยการยกตัวอย่าง การเล่าเรื่องหรือการเปรียบเทียบให้เห็นชัดเจนนั้น ส. ศิวลักษณ์ กล่าวว่า "ธรรมะที่ท่านแสดงเป็นข้อประพจน์ปฏิบัติได้ง่ายๆ เหมาะกับชีวิตของผู้ครองเรือน ถ้อยคำภาษาก็ใช้อย่างธรรมดาสามัญไม่มีอะไรลึกซึ้งเกินสติปัญญาของคนทั่วไป" (ส. ศิวลักษณ์. 2510 : 14) จึงทำให้ปาฐกถาธรรมของท่านฟังเข้าใจง่าย

ปาฐกถาธรรมของพระเทพวิสุทธิเมธี (ปัญญานันทภิกขุ) มีคุณค่าในด้านสอนใจประชาชนทั่วไปให้ดำเนินชีวิตในทางที่ถูกที่ควร ช่วยยกระดับจิตใจผู้ฟังให้สูงขึ้นและมีส่วนช่วยพัฒนาสังคม อ้อม ประนอม (2528 : 46) กล่าวว่า "ปาฐกถาธรรมของท่านปัญญานันทะ เน้นด้านสังคมเป็นสำคัญ" ท่านชี้ให้เห็นปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสังคม ให้คำแนะนำ หรือเสนอความคิดเห็นเชิงแก้ไขปรับปรุง ส่งเสริมให้เกิดความสุขสงบขึ้นในครอบครัวและสังคม ท่านนำธรรมะมาประสานเข้ากับสังคมด้วยการแสดงให้เห็นว่า ธรรมะเป็นเรื่องจำเป็น สังคม

จะขาดธรรมดาไม่ได้ ธรรมะที่ท่านเสนอเป็นประโยชน์ต่อการอยู่ร่วมกันในสังคม กล่าวคือส่งเสริมให้คนรักกัน ไม่เบียดเบียนกัน มีความเสียสละ เมตตาปราณี เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ช่วยเหลือกัน อันเป็นหนทางที่จะนำความปิติสุขมาสู่สังคม

จากการศึกษาปาฐกถาธรรมของพระเทพวิสุทธิเมธี (ปัญญานันทภิกขุ) พบว่ามีจุดเด่นอยู่ที่วิธีการนำเสนอธรรมะให้เข้าใจง่าย และด้วยเหตุที่ท่านปัญญานันทะ มักจะกล่าวถึงเรื่องราวหรือเหตุการณ์ตลอดจนปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคม อยู่เสมอ จึงควรศึกษาถึงวิธีการนำเสนอธรรมะ และบทบาทของปาฐกถาธรรม ของท่านที่มีต่อสังคมไทยเนื่องจาก การศึกษาในด้านดังกล่าวนี้ จะทำให้มองเห็น วิธีการแสดงธรรมให้น่าสนใจสำหรับประชาชนทั่วไปและเกิดความตระหนักถึงปัญหา ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคม แต่การศึกษาปาฐกถาธรรมของท่านปัญญานันทะทั้งหมด เป็นเรื่องที่ทำได้ยาก เพราะจำนวนปาฐกถาธรรมของท่านมีมากมาย ปรากฏเป็น หลักฐานในรูปของหนังสือ และแถบบันทึกเสียงตั้งแต่ปี พ.ศ. 2524 ถึงปัจจุบันซึ่ง ทั้งหนังสือและแถบบันทึกเสียงดังกล่าวบางเรื่องก็ไม่สามารถหาได้ ดังนั้นในการ ศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยจะศึกษาปาฐกถาธรรมของพระเทพวิสุทธิเมธี (ปัญญานันทภิกขุ) จากหนังสือ ซึ่งถอดจากแถบบันทึกเสียงที่ท่านแสดงประจำวันอาทิตย์ภายใน วัดชลประทานรังสฤษฎ์ ในช่วงปี พ.ศ. 2524 ถึงปี พ.ศ. 2533 เท่านั้น

ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า

1. เพื่อวิเคราะห์กลวิธีการนำเสนอธรรมะ ในปาฐกถาธรรมของพระ เทพวิสุทธิเมธี (ปัญญานันทภิกขุ)
2. เพื่อวิเคราะห์บทบาทของปาฐกถาธรรมของพระเทพวิสุทธิเมธี (ปัญญานันทภิกขุ) ที่มีต่อสังคมไทย

ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า

1. ทำให้เห็นกลวิธีการนำเสนอธรรมะที่ง่ายแก่การเข้าใจสำหรับคน ทั่วไป เพื่อนำไปใช้เป็นแบบอย่างในการถ่ายทอดธรรมะแก่เยาวชนของชาติ

2. ทำให้เห็นคุณค่าของปราชญ์ชาวมอญของพระเทพวิสุทธิเมธี
(ปัญญานันทภิกขุ) และนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในการดำเนินชีวิต

ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ จะศึกษาจากหนังสือซึ่งถอดจากแถบบันทึกเสียงปราชญ์ชาวมอญของพระเทพวิสุทธิเมธี (ปัญญานันทภิกขุ) ที่พูดในวัดชลประทานรังสฤษฎ์ ตั้งตั้งแต่ปี พ.ศ. 2524 ถึงปี พ.ศ. 2533 เท่าที่รวบรวมได้ตั้งมีรายชื่อต่อไปนี้

พ.ศ. 2524

1. อบายมุข (เหล่า) 2. อบายมุข (การพนัน) 3. อบายมุข (คบคนชั่วเป็นมิตร) 4. เจ้าชายแห่งหัตถ์ปุระ 5. อิทธิพลของสิ่งแวดล้อม 6. ความรู้คู่ปฏิบัติ

พ.ศ. 2525

7. เสรีต้องมีธรรม 8. สอนลูกให้ถูกทาง 9. นิราศลอนดอน 10. วิมุติคือจุดหมาย 11. อบรมลูกเพื่อปลูกอนาคต

พ.ศ. 2526

12. แก้วความงมงายให้หายวัง 13. ลอยกระทง ลอยบาป 14. วางแผนชีวิต พิชิตความทุกข์ 15. ธรรมะในชีวิตประจำวัน

พ.ศ. 2527

16. อยู่อย่างไทมีใจสูง 17. ธรรมะกับการพัฒนา 18. ทางสร้างสวรรค์ 19. สอนให้ลูกลูกจึงดี 20. การเปลี่ยนแปลงของธรรมชาติ 21. ช่วยกันอนุรักษ์ธรรมชาติ 22. ส.ค.ส. 2528 23. เจริญภาวนาเพื่ออะไร

พ.ศ. 2528

24. วิญญานของความเป็นครู 25. เป็นทุกข์ได้ทั้งยินร้ายยินดี

พ.ศ. 2529

26. ธรรมะที่ใช้แก้ปัญหาชีวิต 27. มองให้เห็นเป็นธรรมดา 28. ควรจะอบรมลูกหลานอย่างไร 29. มุลินีสั่งเสริมแผ่นดินธรรมแผ่นดินทอง 30. เดินทางพระละทางมาร

พ.ศ. 2530

31. ข้ามสิ่งสารวัณณ์กันดีกว่า 32. แบบอย่างที่ดีจากคานธี...รัฐบุรุษ
 33. วิถีชนะใจคน 34. จุดมุ่งหมายของการบวช 35. ร้อนกายแต่อย่าร้อนใจ
 36. ท่องเที่ยวในกายนคร 37. แสงสว่างของชีวิต 38. เปิดใจกว้างทางเพิ่ม
 ปัญหา 39. โลกธรรม 40. สร้างวัฒนธรรมทางใจกันเถิด 41. โลกวุ่นวาย
 ไม่สิ้นสุดเพราะมนุษย์เห็นแก่ตัว 42. รู้จักสมมุติปลดความทุกข์ได้ 43. วิกรรม
 ของกษัตริย์ไทยในอดีต

พ.ศ. 2531

44. เสรีภาพสูงสุดคือธรรมาธิปไตย 45. ใช้ปัญญาค้นหาธรรมะแท้
 46. วันกตัญญู 47. เล่าเรื่องเมืองนอกที่ไปมา (ตอน 1) 48. เล่าเรื่อง
 เมืองนอกที่ไปมา (ตอน 2) 49. การเกิดขึ้นของสังฆรัตนะ 50. สิ่งแทนพระ
 คุณพระพุทธเจ้า 51. ที่พึ่งทางใจคือไตรรัตน์

พ.ศ. 2532

52. องค์ดาไลลามะกับสันติภาพ 53. เป้าหมายของชีวิต 54. ศาสนาเป็นหลัก
 พัฒนาชีวิต 55. ธรรมะที่ทำให้ชีวิตเจริญก้าวหน้า 56. พระจริยาวัตรของ
 กษัตริย์ไทย 57. สุขสันต์วันเกิด 58. น้ำธรรมช่วยน้ำท่วม 59. อย่าทำตน
 เป็นคนไร้การศึกษา

พ.ศ. 2533

60. หลักธรรมของนักเมือง 61. จะรักษามรดกไว้ได้อย่างไร 62. การรักษา
 มรดกไทย 63. วันวิสาขบูชาและวันพืชมงคล 64. วัตถุโบราณที่ควรอนุรักษ์
 65. ธรรมะจากธรรมชาติ 66. ธรรมานุสาหรณ์ชีวิต 67. ยกย่องคนดีที่สร้าง
 สรรค์ 68. คุณธรรมของผู้เป็นบัณฑิต 69. ความกตัญญูเป็นเอกลักษณ์ของชาติ
 70. หน้าที่เป็นสิ่งสำคัญของชีวิต

นิยามศัพท์เฉพาะ

ปาฐกถาธรรม หมายถึง เนื้อหาสาระที่ใช้ในการแสดงธรรมะ

ธรรมะ หมายถึง ข้อควรปฏิบัติตามหลักคำสอนในพระพุทธศาสนา

กลวิธีการนำเสนอธรรมะ หมายถึง วิธีการที่พระเทพวิสุทธิเมธี

(ปัญญานันทภิกขุ) ใช้ในการแสดงธรรมะ

บทบาท หมายถึง ปาฐกถาธรรมของพระเทพวิสุทธิเมธี

(ปัญญานันทภิกขุ) ที่มีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคมไทย

วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า

1. คัดเลือกหนังสือปาฐกถาธรรม ซึ่งได้จากการถอดถ้อยคำบันทึกเสียง
ปาฐกถาธรรมของพระเทพวิสุทธิเมธี (ปัญญานันทภิกขุ) ที่พูดในช่วงปี พ.ศ. 2524
ถึงปี พ.ศ. 2533

2. จัดประเภทของปาฐกถาธรรม ตามลักษณะเนื้อหา ดังนี้

2.1 ประเภทพัฒนา

2.2 ประเภทอนุรักษ์

2.3 ประเภทสวดดี

3. ศึกษากลวิธีการนำเสนอเนื้อหาในปาฐกถาธรรมดังนี้

3.1 กลวิธีการนำเสนอธรรมะ

3.1.1 การเสนอโดยตรง เช่น การบอกความหมายของข้อ
ธรรมะโดยตรง

3.1.2 การเสนอโดยอาศัยแนวเทียบ เช่น ยกเรื่องจากชาดก
เพื่อให้ผู้ฟังคิดเอาเอง

3.1.3 การเสนอโดยใช้การพูดเชื่อมโยง

3.1.4 การเสนอโดยใช้ตัวอย่าง เช่น การยกตัวอย่างเรื่อง
จากประสบการณ์มาประกอบข้อธรรมะ

3.2 การใช้ภาษา

3.2.1 การใช้ถ้อยคำ

3.2.2 การใช้โวหารภาพพจน์

3.2.3 การใช้สำนวน สุภาษิต และคำพังเพย

4. ศึกษาบทบาทของปราชญ์ชาวไทยที่มีต่อสังคมไทย

4.1 ด้านพัฒนา เช่น ชี้ให้เห็นปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมไทย และให้คำแนะนำ หรือเสนอความคิดเห็นเชิงแก้ไขปรับปรุง

4.2 ด้านอนุรักษ์ เช่น ส่งเสริมให้เกิดจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และสภาพแวดล้อม

4.3 ด้านสติ เช่น ยกย่องวีรกรรม และสรรเสริญพระราชมหาราช จริยวัตรของพระมหากษัตริย์ไทย

5. เสนอผลการศึกษาแบบพรรณนาวิเคราะห์

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาค้นคว้า

เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์ปราชญ์ชาวไทยของพระเทพวิสุทธีเมธี (ปัญญานันทภิกขุ) แบ่งเป็นหัวข้อ ดังนี้

1. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาค้นคว้า
2. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาค้นคว้า

เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาค้นคว้า แยกเป็นเอกสารที่เกี่ยวข้องกับเรื่องต่อไปนี้

1. เอกสารเกี่ยวกับการนำเสนอเนื้อหา ได้แก่ เอกสารเกี่ยวกับการขยายความเนื้อเรื่อง

การขยายความเนื้อเรื่องนี้ มีผู้เสนอแนะวิธีการขยายความเนื้อเรื่องไว้ดังนี้
ประสงค์ รายนสุข (2528 : 94-96) ได้เสนอวิธีการขยายความเนื้อเรื่องที่พบได้หลายวิธี ได้แก่

1. ขยายความโดยให้นิยามหรือคำจำกัดความ หรืออธิบายความหมาย
2. ขยายความโดยการยกตัวอย่าง
3. ขยายความโดยการยกหลักฐานมาอ้างอิง ซึ่งอาจเป็นคำพูด ของบุคคลสำคัญ บทความจากหนังสือพิมพ์หรือวารสารต่างๆ ข้อความที่คัดมาจากตำรา สติจากหน่วยงานทั้งหลาย ตลอดจนสุภาษิต คำพังเพย คำคม ฯลฯ

4. ขยายความโดยการเปรียบเทียบ
5. ขยายความโดยการเล่าเรื่อง หรือนิทาน
6. ขยายความโดยการตั้งคำถาม เพื่อกระตุ้นให้ผู้ฟังสนใจ
7. ขยายความโดยการแสดงเหตุผล
8. ขยายความโดยการกล่าวซ้ำความเดิม
9. ขยายความโดยการใช้สื่อทัศนูปกรณ์ เช่น รูปภาพ แผนภูมิ ของจริง ฯลฯ

สมปราชญ์ อัมมะพันธ์ (2529 : 70-73) ได้เสนอวิธีการขยายความเนื้อเรื่องไว้ 10 วิธี ดังนี้

1. ขยายความโดยการให้คำนิยาม หรือคำจำกัดความใหม่ โดยใช้คำพูดหรือประโยคที่ง่าย ๆ แต่ให้ความหมายเหมือนเดิม
2. ขยายความโดยการให้ตัวอย่างประกอบ โดยใช้หลักดังนี้คือ
3. ขยายความโดยการเปรียบเทียบ ช่วยให้เข้าใจเรื่องได้ดี และรวดเร็วโดยเฉพาะการกล่าวถึงสิ่งที่เป็นนามธรรม
4. ขยายความโดยชี้ให้เห็นสิ่งที่แตกต่างกันหรือตรงกันข้าม
5. ขยายความโดยการแสดงเหตุ และผล
6. ขยายความโดยการอ้างอิงถึงบุคคล สถานที่จริงๆ หรือข้อมูลสถิติต่างๆ มาประกอบการอธิบาย
7. ขยายความโดยยกเอาถ้อยคำ ข้อความ สำนวน คำพังเพย สุภาษิต หรือคำพูดของบุคคลอื่นที่เป็นประโยชน์ และเกี่ยวข้องกับเรื่องที่พูดมาอ้างอิง
8. ขยายความโดยการเล่าเรื่องจากประสบการณ์ หรือนิทานที่เป็นข้อคิดเกี่ยวข้องกับเรื่องที่พูด
9. ขยายความโดยใช้คำถาม เพื่อสร้างความสนใจ และกระตุ้นให้ผู้ฟังคิดแสวงหาคำตอบ

10. ขยายความโดยการให้สถิติสนับสนุน เช่น แผนภูมิ แผนที่
รูปภาพ เครื่องฉายสไลด์ ฯลฯ

การพูดที่ผู้พูดต้องมีการขยายความเนื้อเรื่อง เพื่อให้ผู้ฟัง
เข้าใจเนื้อเรื่องยิ่งขึ้น และทำให้เรื่องที่พูดน่าสนใจ การขยายความเนื้อเรื่อง
มีหลายวิธี ผู้พูดต้องเลือกให้เหมาะสมกับเรื่องที่พูด

2. เอกสารที่เกี่ยวกับการใช้ถ้อยคำสำนวนภาษา ได้แก่ การใช้
ถ้อยคำ การใช้สำนวนโวหาร การใช้ภาพพจน์ การใช้สุภาพิต และคำพังเพยซึ่งมี
รายละเอียด ดังนี้

2.1 การใช้ถ้อยคำ

ถ้อยคำ เป็นอุปกรณ์สำคัญของภาษาและภาษาเป็นหัวใจของการสื่อสาร
ในการสื่อความหมายด้วยการพูด ผู้พูดจะต้องรู้จักใช้ถ้อยคำให้เหมาะสมกับกาลเทศะ
และบุคคล ผู้รู้ได้ให้หลักการใช้ถ้อยคำไว้คล้ายคลึงกัน ได้แก่

ทินวัฒน์ มฤคพิทักษ์ (ม.ป.ป. : 90-91) ได้ให้หลักการใช้ถ้อยคำไว้
ดังนี้

1. ใช้คำให้ถูกหลักภาษาไทย
2. ออกเสียงตัว ร ล และคำควบกล้ำให้ถูกต้องชัดเจน
3. ใช้คำราชาศัพท์ถูกต้อง
4. ห้ามใช้คำต่ำ คำสแลง คำภาษาถิ่น คำตลาด คำย่อ ยกเว้น
ถ้อยคำที่พอฟังได้ ถ้าเป็นที่ยอมรับและเข้าใจกันดีในหมู่ผู้ฟัง
5. ใช้คำหรือประโยคที่กินความกว้าง เพื่อประหยัดเวลา
6. ตัดคำฟุ่มเฟือยออก
7. ใช้คำให้ตรงความหมาย
8. หลีกเลี่ยงศัพท์ทางวิชาการที่ต้องแปลเป็นไทยอีก
9. ไม่ใช้คำต่างประเทศโดยไม่จำเป็น คำภาษาต่างประเทศนอก
ให้ใช้ในกรณีเป็นคำนาม คำศัพท์เฉพาะและศัพท์เทคนิคเท่านั้น
10. ใช้คำให้เหมาะกับบุคคล คำนึงถึงเพศ วัย การศึกษาของผู้ฟัง

อำเภอ สุจริตกุล (2533 : 409-411) ได้ให้หลักการใช้ถ้อยคำที่ต่าง
ออกไป ดังนี้

1. พูดประโยคสั้น กระชับรัดกุมความกว้าง
2. ใช้คำง่าย ๆ ที่คนส่วนมากเข้าใจได้ทันที ทำให้สื่อความหมายได้

ชัดเจน

3. ไม่ควรใช้สำนวนต่างประเทศ
4. ใช้คำขยายให้ถูกหลักภาษา

ประสงค์ รายนสุข (2528 : 77-79) กล่าวว่า "การใช้ถ้อยคำใน
การพูดนั้น ต้องใช้ถ้อยคำที่มีชีวิตจิตใจ ได้แก่ถ้อยคำที่ทำให้เห็นภาพ เห็นอาการ
เคลื่อนไหว หรือได้ยินเสียง ช่วยทำให้ผู้ฟังเกิดความเข้าใจชัดเจน เกิดความรู้สึก
เกิดจินตนาการ หรืออารมณ์คล้อยตามได้ง่าย"

การพูดต่อที่ชุมนุมชน จะต้องมีการเลือกสรรถ้อยคำที่พูดตามหลักการพูดที่
ผู้รู้ได้กล่าวไว้แล้วนั้น

2.2 การใช้สำนวนโวหาร

สำนวนโวหาร เป็นวัฒนธรรมทางภาษา ทุกชาติทุกภาษาจะมีสำนวน
โวหารเป็นของตนเอง เพื่อใช้ในการพูดหรือเขียน คนไทยเราก็มักชอบใช้สำนวน
โวหารประกอบการพูดหรือการเขียนของตนอยู่เสมอ เพราะสำนวนโวหารจะช่วย
ให้ข้อเขียนมีรสน่าอ่าน และช่วยให้การพูดประทับใจผู้ฟัง

สำนวน หมายถึง "ถ้อยคำที่เรียบเรียง, โวหารบางทีก็ใช้ว่า สำนวน
โวหาร, ถ้อยคำที่ไม่ถูกไวยากรณ์ แต่รับใช้เป็นภาษาถูกต้อง" (ราชบัณฑิตยสถาน.
2530 : 818)

กาญจนาพันธ์ (2515 : 1) อธิบายความหมายของสำนวนว่า
หมายถึง "พูดเป็นเชิงไม่ตรงไปตรงมา แต่ให้มีความหมายในคำพูดนั้นๆ"

อุทิศ นาคสวัสดิ์ (2519 : 145) อธิบายความหมายของสำนวนว่า
หมายถึง "คำพูดที่พูดออกมาอย่างหนึ่ง แต่ให้มีความหมายไปอีกอย่างหนึ่ง"

จากความหมายของสำนวนดังกล่าว จึงอาจสรุปได้ว่า สำนวนก็คือ คำพูดเป็นชั้นเชิง การพูดที่ไม่ตรงไปตรงมาแต่มีความหมายในตัว คำพูดที่พูดออกมาอย่างหนึ่งแต่มีความหมายเป็นอีกอย่างหนึ่ง และสำนวนอาจหมายถึงโวหารก็ได้ บางทีใช้ว่า สำนวนโวหาร

2.3 การใช้ภาพพจน์

ภาพพจน์ หมายถึง "คำพูดที่เป็นสำนวนโวหาร ทำให้นึกเห็นภาพ ภาษาอังกฤษใช้ว่า Figure of speech" (ราชบัณฑิตยสถาน. 2530 : 616)

เปลื้อง ณ นคร (2516 : 75) กล่าวว่า "ภาพพจน์ เป็นคำบัญญัติให้ตรงกับภาษาอังกฤษว่า Figure of speech หรือบางทีก็เรียกว่า Figure of Rhetoric ภาพพจน์นี้ก็คือ โวหารนั่นเอง หมายถึง การพูดหรือการเขียนอย่างเทียบเคียง โดยมุ่งหมายให้ข้อความที่กล่าวนั้นมีรสน่าฟัง"

จากความเห็นของผู้รู้ดังกล่าว สรุปได้ว่า ภาพพจน์คือโวหารที่พูดหรือเขียนอย่างเทียบเคียง เพื่อให้มองเห็นภาพและทำให้น่าอ่านน่าฟังขึ้น

สิทธา พินิจภูวดล (2515 : 96-104) แบ่งภาพพจน์ออกเป็น 12 ประเภท คือ

1. อุปมา(simile) คือการนำสิ่งที่มีลักษณะเหมือนกันมาเปรียบเทียบกัน มักใช้คำเชื่อม เหมือน ดัง ราวกับ ปาน ประดุจ เป็นต้น
2. อุปลักษณ์(Metaphor) เป็นการเปรียบเทียบโดยไม่ใช้คำเชื่อม
3. ประพจน์(Antithesis) คือการนำสิ่งที่ตรงกันข้ามกันมาเปรียบเทียบ
4. นามนัย (Metonymy) คือการนำคุณสมบัติเด่นๆ ของสิ่งใดสิ่งหนึ่งมากล่าวแทนการเอ่ยชื่อสิ่งนั้น
5. เสียงสัมผัส(Alliteration) คือการเล่นเสียงและจังหวะ
6. โวหารที่ใช้ประโยคคำถาม(Interrogation) เป็นประโยคคำถามที่ไม่ต้องการคำตอบ
7. การเล่นคำ(Puns on Word) คือการใช้คำคำเดียวที่มีความหมายต่างกัน เพื่อทำให้รสชาติของการพรรณนาไพเราะน่าอ่านยิ่งขึ้น

8. บุคลาธิษฐาน (Personification) คือการนำสิ่งที่ไม่มีชีวิตมากล่าวถึงราวกับมีชีวิต หรือการนำสัตว์มากล่าวถึงเหมือนเป็นบุคคล
9. อธิพจน์ (Hyperbole) คือการกล่าวเกินความจริง มักใช้กล่าวถึงอารมณ์ และความรู้สึกเท่านั้น
10. การเลียนเสียงธรรมชาติ (Onomatopoeia) คือการนำเสียงที่ได้ยินตามธรรมชาติมาบรรยายให้เกิดมโนภาพ
11. การลดความหมายของคำ (Euphonism) เป็นวิธีการสร้างความอ่อนโยนในที่ที่หยาบกระด้าง บรรเทาความน่าเกลียดโทดร้าย ลดความรุนแรง หยาบช้า
12. นิทานเปรียบเทียบ (Allegory) คือการเล่าเรื่องสมมุติเป็นการพูดอ้อมค้อม

การพูดต่อที่ชุมนุมชนนั้น ถ้าเราสามารถนำภาพพจน์ มาประกอบการพูดได้ จะทำให้การพูดนั้นชัดเจน น่าฟัง มีชีวิตชีวาขึ้น

2.4 การใช้สุภาษิต และคำพังเพย

สุภาษิต และคำพังเพยเป็นส่วนประกอบที่จะทำให้น้ำหนักที่พูดนั้นชัดเจน มีน้ำหนัก และประทับใจผู้ฟัง จึงควรทำความเข้าใจเกี่ยวกับความหมายของสุภาษิต และคำพังเพย เพื่อนำมาใช้ประกอบการพูดอย่างเหมาะสมและถูกต้อง

ประสงค์ รายนสุข (2528 : 83-86) ได้อธิบายความแตกต่างระหว่างสุภาษิต และคำพังเพย ไว้ดังนี้

สุภาษิต หมายถึง ถ้อยคำที่กล่าวดีแล้ว หรือคำพูดที่เป็นคติ มีลักษณะเป็นคำสั่งสอนให้แนวคิดอยู่ในตัว มักเป็นคำพูดสั้นๆ แต่สละสลวยและมีความหมายลึกซึ้ง

คำพังเพย หมายถึง คำที่กล่าวเป็นกลางๆ เพื่อให้ตีความหมายเข้ากับเรื่อง มีลักษณะแสดงความคิดเห็นตม ทำนองสะกิดใจให้คิด แต่ไม่ถึงกับสั่งสอนโดยตรงอย่างสุภาษิต

ทั้งสุภาษิต และคำพังเพย เป็นส่วนเสริมสร้างภาษาที่ควรรวบรวมไว้

และนำมาให้ประกอบการพูด เพื่อให้ข้อความที่พูดมีน้ำหนัก น่าเชื่อถือ และกินใจ
ผู้ฟัง

3. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับทัศนคติของบุคคลที่มีต่อพระเทพวิสุทธิเมธี
(ปัญญานันทภิกขุ)

พระเทพวิสุทธิเมธี (ปัญญานันทภิกขุ) เป็นพระที่มีชื่อเสียงในด้านการ
พูดเผยแผ่ธรรมะมาหลายปี จึงมีผู้กล่าวถึงท่านมากมายทั้งในอดีตและปัจจุบัน เช่น

ส. ศิวลักษณ์ (2510 : 14-15) กล่าวถึงพระเทพวิสุทธิเมธี (ปัญญานันทภิกขุ) ว่า

ท่านปัญญานันทภิกขุ เป็นพระนักเผยแผ่ธรรมะที่มีชื่อเสียง ธรรมะที่ท่าน
แสดงเป็นข้อประพจน์ ปฏิบัติง่ายๆ เหมาะกับชีวิตผู้ครองเรือน ถ้อยคำภาษาก็เป็น
ไปอย่างธรรมดาสามัญ ไม่มีอะไรลึกซึ้งเกินสติปัญญาของมหาชนทั่วๆ ไป จะมี
วาทะเผ็ดร้อนบ้างก็เป็นครั้งคราว โดยเฉพาะในการต่อต้านสิ่งซึ่งท่านเห็นว่า
ประชาชนมกมาย หลงเชื่อผิดพระพุทธรูปพระพุทธรูป พระพุทธรูป สิ่งชั่วร้ายของท่านนั้น
บางครั้งก็ก่อให้เกิดปฏิกิริยาในหมู่ผู้หลักผู้ใหญ่

นิตยสารนักพูด ได้กล่าวถึงท่านปัญญานันทภิกขุว่า

พุทธศาสนิกชนรู้จักท่านผู้นี้ในนามพระปัญญานันทภิกขุหรือท่านปัญญานันทะ
ท่านแสดงงานลุ่มลึกในหลักศาสนาที่มั่นคงทันยุคทันเหตุการณ์ มีจุดเด่นตรงที่เข้าใจ
ปรับหลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธองค์ เข้ากับหลักวิทยาศาสตร์และสังคม อยู่ข้าง
สังฆธรรมที่สัมผัสและปฏิบัติได้จริงชี้ทางให้คนก้าวพ้นความมกมายจากอบายมุข และ
กิเลสทั้งปวง ท่านใช้ภาษาพูดที่เข้าใจง่าย มีอุทาหรณ์ ชวนเพลิดเพลิน แต่มีสาระ
หนักแน่น (10 อันดับนักพูดดีเด่นที่นิตยสารนักพูดชอยยกย่อง 2525 : 5)

สมบัติ จำปาเงิน (2528 : 646) กล่าวถึงท่านว่า "เจ้าคุณเป็นพระ
นักเทศน์ นักแสดงปาฐกถา ฟังได้ทุกระดับ ทุกเพศ ทุกวัย ข้อนี้ทำให้ท่านได้รับการ
ยกย่องว่าเป็นนักแสดงธรรมที่โด่งดังที่สุดท่านหนึ่ง"

อ้อม ประนอม (2528 : 42) ได้พรรณนาถึงความดีของท่านว่า

ท่านเป็นผู้นำทางปัญญา ช่วยพัฒนาสังคมด้วยการอบรมสั่งสอน ท่านสอนธรรมะแบบ
สังเคราะห์ ย่อยธรรมะให้ละเอียดง่ายต่อความเข้าใจ ปาฐกถาธรรมของท่านนำไป
สู่การแก้ไขสังคมให้เข้าสู่การพัฒนาแบบพุทธ ปาฐกถาธรรมของท่านส่วนใหญ่จึงเน้น
ด้านสังคมเป็นสำคัญ โดยการหยิบยกปัญหาสังคมปัจจุบันมาวิพากษ์วิจารณ์ ชี้แนวทาง
การดำเนินชีวิตที่ดี

เมธา กฤตยกุล (2534 : 25-26) กล่าวสรรเสริญท่านปัญญานันทภิกขุ
ว่า

ท่านเป็นผู้ที่เจริญตรงตามด้วยธรรมและพระวินัยเป็นไปโดยนัยแห่งไตรสิกขา
โดยสมบูรณ์ ในฝ่ายโลกท่านได้ส่งเสริมด้านการศึกษาด้วยการสร้างโรงเรียน
ห้องสมุดประชาชน ฝึกอาชีพ สถานพยาบาล เป็นต้น ในฝ่ายธรรมท่านได้ดำเนินการ
เผยแผ่ธรรมะ แนะนำปวงชนทั้งหลายให้รู้จักสภาวะความเป็นจริงของชีวิตตาม
หลักธรรมในพระพุทธศาสนาท่านได้แสดงปาฐกถาธรรมทั้งในวัด และตามหน่วยงาน
ต่างๆ ผ่านสื่อมวลชน และจัดพิมพ์เป็นหนังสือ

นิตยสารสกุลไทย กล่าวยกย่องท่านว่า

พระเทพวิสุทธิเมธีเป็นพระชั้นเทพ รู้จักกันในหมู่พุทธศาสนิกชนทั่วไปว่า หลวงพ่อ
ปัญญา เป็นพระนักเทศน์ นักแสดงปาฐกถาธรรม ปาฐกถาธรรมของท่านมีทั้งที่แสดงทาง
สถานีวิทยุกระจายเสียงสถานีโทรทัศน์ และตามสถานที่ต่างๆ ล้วนเป็นที่นิยมชมชอบ
ของญาติโยมทั้งหลายทันสมัย ทันยุคทันเหตุการณ์ นำมาใช้ในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น

กับตนเอง และสังคมได้เป็นอย่างดี (พระเทพวิสุทธิเมธี กับเด็ก 80 ปีปัญญานันทะ.
2532 : 47)

ประเวศ วะสี (2534 : 59-64) แสดงทัศนะว่า

สถาบันทางพุทธศาสนาในประเทศไทย ได้เสื่อมจากฐานะการเป็นผู้นำทางปัญญาของสังคม เนื่องจากความเปลี่ยนแปลงทางสังคม และจากการที่สถาบันไปให้ความสนใจการพัฒนาทางวัตถุและอิทธิปาฏิหาริย์ยิ่งกว่าการพัฒนาคน ความเสื่อมจากการเป็นผู้นำทางปัญญาของสถาบันทางพุทธศาสนา มีผลกระทบต่อสังคมไทยมาก สถาบันทางพุทธศาสนาขาดศักยภาพที่จะเข้ามาช่วยสังคม เพราะมัวไปสนใจแต่วัตถุและอิทธิปาฏิหาริย์ยิ่งกว่าอนุสาสน์ปาฏิหาริย์ซึ่งพระพุทธเจ้าตรัสว่า อนุสาสน์ปาฏิหาริย์เป็นยอดของปาฏิหาริย์ ในท่ามกลางสภาวะเช่นนี้ มีภิกษุไทยรูปหนึ่งโดดเด่นแปลกกว่าองค์อื่นๆ คือท่านปัญญานันทมหาราเถระท่านอยู่อย่างเดียวคือสอนทุกๆ โอกาสไม่ว่าในงานบวช งานศพ ทำบุญบ้านแก่วัด ตามทางในท้องปาสกถา ทางวิทยุโทรทัศน์

พุทธทาสภิกขุ (2534 : 36) ได้กล่าวยกย่องพระเทพวิสุทธิเมธี (ปัญญานันทภิกขุ) ไว้ในหนังสือแม่ทัพโลกว่า "ผมมาไม่ได้โดยตัว ก็ขอส่งเสียงส่งจิตใจส่งความประสงค์มายังน้องชายที่รัก ท่านปัญญาขอแต่งตั้งท่านให้เป็นแม่ทัพโลกเพื่อทำสงครามโลก โลกระหว่างความเห็นแก่ตัว กับความไม่เห็นแก่ตัว"

จากการศึกษาเอกสารดังกล่าว จะเห็นได้ว่าพระเทพวิสุทธิเมธี (ปัญญานันทภิกขุ) ได้รับการยกย่องจากบุคคลต่างๆ หลายฝ่าย เช่น นักเขียน นักพูด นายแพทย์ อาจารย์ ตลอดจนพระภิกษุผู้มีชื่อเสียง ว่าเป็นผู้ที่มีความสามารถในการพูดเผยแผ่ธรรมะ ปาสกถาธรรมของท่านง่ายแก่การทำ ความเข้าใจ เหมาะกับชีวิตผู้คนยุคปัจจุบัน และนำไปสู่การพัฒนาสังคมไทยให้ดีขึ้น

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาค้นคว้า

คืองานวิจัยเกี่ยวกับการศึกษาค้นคว้าเรื่องนี้โดยตรง ยังไม่มีผู้ใดศึกษามาก่อน มีแต่งานวิจัยที่ใกล้เคียง คืองานวิจัยด้านการแสดงธรรมะ

งานวิจัยด้านการแสดงพระมเห

สมบัติ เสริมศิลป์ (2529) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องวรรณกรรมคำสอนพระพยอม กุลยาโณ โดยศึกษา 3 ด้าน คือศึกษาพระมเห ศึกษากลวิธีการเสนอพระมเห และศึกษาทัศนะของพระพยอม ในด้านกลวิธีการเสนอพระมเห ผู้วิจัยศึกษา 3 หัวข้อ คือ การขึ้นค่านำ การเสนอหลักธรรมแก่ผู้ฟัง การสรุปเรื่อง ผลการศึกษาพบว่าพระมเหที่ใช้สอนมากที่สุดได้แก่ อายุมุข 6 และความเพียรซึ่งจะปรากฏกับผู้ฟังทุกกลุ่ม ด้านกลวิธีการเสนอพระมเห พระพยอม กุลยาโณ จะให้ความสำคัญในการกล่าวค่านำและการสรุปเรื่อง ส่วนการเสนอพระมเห นั้น ท่านจะแทรกพระมเหลงในตัวอย่าง นิทาน เรื่องจากประสบการณ์ การเปรียบเทียบ และอารมณ์ขัน ส่วนทัศนะของพระพยอม ท่านมุ่งเสนอให้ประชาชนทุกเพศ ทุกวัย และทุกอาชีพปฏิบัติหน้าที่ของตนให้ดีที่สุด และต้องละจากอามะสุขทั้งปวง เพื่อครอบครัวและสังคมจะได้อยู่อย่างมีความสุข ส่วนทัศนะที่ปรากฏอย่างเด่นชัดคือ ข้าราชการต้องมีความซื่อสัตย์ ประหยัด และมุ่งรับใช้ประชาชนอย่างแท้จริง สมณะต้องเสนอพระมเหที่ประชาชนนำไปปฏิบัติได้ และต้องไม่มอบสิ่งมอมเมาแก่ประชาชน

นิกิจ พลายชุม (2523) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องวิเคราะห์วรรณกรรมของพุทธทาส โดยศึกษาปรัชญาศาสนา การตีความและการใช้ถ้อยคำสำนวนของพุทธทาสภิกขุ ผลการศึกษาพบว่าในวรรณกรรมของพุทธทาสภิกขุ มีปรัชญาศาสนาสำคัญหลายศาสนาเช่น ปรัชญาพุทธศาสนา ศาสนาฮินดู ศาสนาเชน และศาสนาคริสต์ การตีความธรรมมีสองประเภท คือ การตีความในแง่บุคคลาธิษฐาน และธรรมาธิษฐานซึ่งพุทธทาสภิกขุใช้ว่า "ภาษาคน" กับ "ภาษาธรรม" ภาษาคนตีความโดยการอธิบายความตามรูปศัพท์ให้ชัดเจนขึ้น และเล่านิทานประกอบ ภาษาธรรมตีความโดยการใช้ปริศนาธรรม และถ้อยคำสำนวน เพื่อค้นหาความหมายที่แฝงอยู่ ณ ที่ความนั้นพุทธทาสภิกขุมักจะใช้คำศัพท์ซ้ำๆ มีศัพท์ภาษาอังกฤษปนและรุงรังไปด้วยศัพท์เฉพาะแต่ลีลาการสอนก็มีชีวิตชีวา และท้าทายความคิดอย่างยิ่ง ท่านใช้ภาษาง่ายๆ แต่กินความลึกซึ้ง

จึงเห็นได้ว่างานวิจัยทั้ง 2 เรื่องนี้ ศึกษาเรื่องต่างกัน ซึ่งมีความเกี่ยว
ข้องกับงานวิจัยที่กำลังศึกษานี้ 2 ประการ คือ ด้านกลวิธีการเสนอธรรมะ ใน
งานวิจัยเรื่องวรรณกรรมคำสอนพระพยอม กัลยาโณ และด้านการใช้ถ้อยคำ
สำนวนของพุทธทาส ในงานวิจัยเรื่องวิเคราะห์วรรณกรรมของพุทธทาส

บทที่ 2

การวิเคราะห์กลวิธีการนำเสนอธรรมะในปาฐกถาธรรมของพระเทพวิสุทธิเมธี (ปัญญานันทภิกขุ)

การวิเคราะห์กลวิธีการนำเสนอธรรมะของพระเทพวิสุทธิเมธี (ปัญญานันทภิกขุ) ซึ่งในงานวิจัยนี้ขอเรียกท่านว่า "ท่านปัญญานันทะ" จะวิเคราะห์เป็น 2 หัวข้อคือ กลวิธีการเสนอธรรมะ และการใช้ภาษา

กลวิธีการนำเสนอธรรมะ

กลวิธีการนำเสนอธรรมะ วิเคราะห์ตามประเภทของเนื้อหาในปาฐกถาธรรม ซึ่งผู้วิจัยศึกษาแล้ว พบว่าลักษณะเนื้อหาในปาฐกถาธรรมของท่านจำแนกได้เป็น 3 ประเภทใหญ่ๆ ดังนี้

1. ประเภทพัฒนา ได้แก่การพัฒนาบุคคล การพัฒนาสังคมและประเทศชาติ เรื่องที่มีเนื้อหาเข้าขอบข่ายการพัฒนาดังกล่าวมี 65 เรื่องคือ 1.เล่าเรื่องเมืองนอกที่ไปมา(ตอน 1) 2. เล่าเรื่องเมืองนอกที่ไปมา(ตอน 2) 3. ธรรมะกับการพัฒนา 4. ธรรมะที่ใช้แก้ปัญหาชีวิต 5. ร้อนกายแต่อย่าร้อนใจ 6. มุลินธิส่งเสริมแผ่นดินธรรมแผ่นดินทอง 7. หน้าที่เป็นสำคัญในชีวิต 8. ที่พึ่งทางใจคือไตรรัตน์ 9. ธรรมบุญสำหรับชีวิต 10. วางแผนชีวิตพิชิตความทุกข์ 11. เจริญภาวนาเพื่ออะไร 12. ใช้ปัญญาค้นหาธรรมะแท้ 13. เป็นทุกข์ได้ทั้งยินร้ายยินดี 14. ส.ค.ส. 2528 15. สิ่งแทนพระคุณพระพุทธรเจ้า 16. วิธีชนะใจคน 17. รู้จักสมมุติปลดความทุกข์ได้ 18. เปิดใจกว้างทางเพิ่มปัญญา 19. แสงสว่างของชีวิต 20. จุดมุ่งหมายของการบวช 21. เดินทางพระละทางมาร 22. สร้างวัฒนธรรมทางใจกันเถิด 23. วันกตัญญู 24. สอนให้ลูกลูกจึงดี 25. มองให้เห็นเป็นธรรมดา 26. ท่องเที่ยวในกายนคร 27. วันวิสาขบูชา และวันพีฆฆมกค 28. เป้าหมายของชีวิต 29. น้ำธรรมช่วยน้ำท่วม 30. องค์ดาไลลามะกับสันติภาพ 31. ธรรมะจากธรรมชาติ 32. ความกตัญญูทศเวทที่เป็นเอกลักษณ์ของชาติ

33. จะรักษามรดกไว้ได้อย่างไร 34. คุณธรรมของผู้เป็นบัณฑิต 35. ชรามะที่ทำให้ชีวิตเจริญก้าวหน้า 36. สุขสันต์วันเกิด 37. ศาสนาเป็นหลักพัฒนาชีวิต 38. อย่าทำตนเป็นคนไร้การศึกษา 39. ยกย่อง 40. โลกุ่นวายไม่สิ้นสุด เพราะมนุษย์เห็นแก่ตัว 41. การเกิดขึ้นของสิ่งมีชีวิต 42. ทางสร้างสรรค์ 43. อบายมุข(สุรา) 44. อบายมุข(การพนัน) 45. อบายมุข(คบคนชั่วเป็นมิตร) 46. นิราศลอนดอน 47. แบบอย่างที่ดีจากตานธี...รัฐบุรุษ 48. การเปลี่ยนแปลงของธรรมชาติ 49. เจ้าชายแห่งหิสติปุระ 50. ข้ามสิ่งสารวิญญ์กันดีกว่า 51. อบรมลูกเพื่อปลูกอนาคต 52. โลกธรรม 53. ความรู้คู่ปฏิบัติ 54. ชรามะในชีวิตประจำวัน 55. อยู่อย่างไทยมีใจสูง 56. เสรีต้องมีธรรม 57. ควรจะอบรมลูกหลานอย่างไร 58. สอนลูกให้ถูกทาง 59. แก้วความมั่งงายให้หายโง่ 60. เสรีต้องมีธรรม 61. อิทธิพลของสิ่งแวดล้อม 62. วิมุติคือจุดหมาย 63. วิญญาณของความเป็นครู 64. ลอยกระทง ลอยบาป 65. หลักธรรมของนักการเมือง

2. ประเภทอนุรักษ ได้แก่ การอนุรักษทรัพยากรธรรมชาติและวัตถุโบราณ เรื่องที่มีลักษณะของการอนุรักษมี 3 เรื่อง คือ 1. วัตถุโบราณที่ควรอนุรักษ 2. การรักษามรดกไทย 3. ช่วยกันอนุรักษธรรมชาติ

3. ประเภทสตุติ เรื่องที่มีลักษณะนี้ มี 2 เรื่องคือ 1. วีรกรรมของกษัตริย์ไทยในอดีต 2. พระจริยาวัตรของกษัตริย์ไทย

การวิเคราะห์กลวิธีการนำเสนอธรรมะ ของพระเทพวิสุทธิเมธี (ปัญญานันทภิกขุ) จะแยกกล่าวตามลักษณะเนื้อหา เพื่อให้เห็นวิธีการนำเสนอธรรมะในปาฐกถาธรรมที่มีเนื้อหาประเภทต่างๆ ดังนี้

1. กลวิธีการนำเสนอธรรมะในเนื้อหาประเภทพัฒนา

ปาฐกถาธรรมที่มีเนื้อหาประเภทนี้ ท่านใช้วิธีการนำเสนอธรรมะ 4 วิธี คือ

1.1 การเสนอโดยตรง

1.2 การเสนอโดยอาศัยแนวเทียบ

1.3 การเสนอโดยใช้การพูดเชื่อมโยง

1.4 การเสนอโดยใช้ตัวอย่าง

การเสนอโดยตรง

การเสนอโดยตรง ได้แก่ การบอกความหมายของข้อธรรมะโดยตรง เช่น เรื่องธรรมะที่ทำให้ชีวิตเจริญก้าวหน้า ธรรมะที่ท่านต้องการเสนอในเรื่องนี้ คือ สัมมาทิฐิ ท่านกล่าวถึงความถึงการพูดครั้งแรกก่อนเล็กน้อย แล้วอธิบายความหมายของข้อธรรมะ และกล่าวขยายความข้อธรรมะต่อ ดังนี้

เมื่อวันอาทิตย์ก่อนนั้นได้พูดถึงเรื่อง "ความเห็นชอบ" ว่าเป็นฐานเบื้องต้นของการเป็นอยู่ในชีวิตประจำวัน หรือการปฏิบัติธรรมในทางพุทธศาสนาต้องมีตัว "สัมมาทิฐิ" คือความเห็นชอบก่อน เห็นชอบ เห็นถูก เห็นตรง ตามหลักที่พระผู้มีพระภาคได้บัญญัติไว้ ถ้าเห็นผิดไปจากนั้นก็ไม่ว่ามีความเห็นชอบ

ความเห็นชอบนี้เป็นเรื่องสำคัญ เป็นฐานที่จะให้เราก้าวหน้าต่อไปในเรื่องความคิด ในเรื่องการพูด ในเรื่องการกระทำ ในเรื่องอาชีพ ในเรื่องการทำงาน ในทุกแง่ทุกมุม มันเป็นฐานอยู่ที่ความเห็นชอบเป็นส่วนใหญ่ว่าเรามีความเห็นผิดแล้วมันก็ไปในทางที่ผิดกันเป็นการใหญ่ เช่น เห็นเรื่องอะไร ๆ ที่เป็นความผิดพลาด ก็ไปในทางที่ผิดพลาด ถ้าเห็นอะไรไปในทางที่ถูกต้อง ก็จะเป็นไปในทางที่ถูกต้อง ฯลฯ

ธรรมะที่ทำให้ชีวิตเจริญก้าวหน้า : 3

เรื่อง จุดมุ่งหมายของการบวช ท่านให้วิธีการนำเสนอธรรมะด้วยการกล่าวถึงข้อธรรมะ ซึ่งนักบวชจะต้องเลืกละ ได้แก่ ทิฐิमानะ ความถือตัว ความโลภ ความโกรธ ความหลง ดังข้อความว่า

ผู้ประพฤตินั้นต้องลดทิฐิมานะให้น้อยลงไปการมาบวชในพระศาสนาเพื่อลดทิฐิมานะความถือตัว ถือตน ความเห็นแก่ตัว ความโลภ ความโกรธ ความหลง อะไรต่างๆ ให้มันน้อยลงไปๆ จนกระทั่งมันไม่มี เมื่อไม่มีเราก็คือ "เป็นไท" สมบูรณ์ "มุนะย์" สมบูรณ์เป็น "พุทธบริษัท" สมบูรณ์ ฯลฯ

จุดมุ่งหมายของการบวช : 16

เรื่องยกย่องคนดีที่สร้างสรรค์ข้อธรรมที่น่าเสนอในเรื่องนี้ไม่ได้กล่าวลงไปให้ชัดเจนว่าเป็นธรรมข้อใด แต่ผู้รวบรวม ๆ ว่า "การกระทำความดี" ท่านปัญญานันทะ ใช้วิธีการยกขึ้นมากล่าวอธิบายตรง ๆ ดังนี้

การแสดงปาฐกถาในวันนี้ก็จะพูดในเรื่องที่เรียกว่า สนับสนุนคนดีให้ทำกิจอันเป็นประโยชน์แก่ส่วนรวม คือประเทศชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์

อันการกระทำความดีนั้น เป็นการประพฤติธรรมอย่างหนึ่ง ในหลักของพระพุทธศาสนา เพราะว่า ธรรมะของพระผู้มีพระภาคเจ้า สอนคนให้ประพฤติธรรมประพฤติธรรมก็คือสร้างความงามความดีที่เป็นประโยชน์ตน เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่นการทำความดีนั้น เป็นหน้าที่ที่เราจำเป็นจะต้องกระทำ ถ้าเราไปทำความชั่ว เรียกว่าไม่ใช้หน้าที่ คนเราไม่ได้เกิดมาเพื่อกระทำความเสียหาย แต่เกิดมาเพื่อกระทำความดีความงามตามความสามารถแห่งตนๆ ถ้าทุกคนได้ประพฤติดี ประพฤติชอบ สังคมก็จะอยู่กันด้วยความสงบเย็นไม่มีปัญหา ฯลฯ

ยกย่องคนดีที่สร้างสรรค์ : 2

นอกจากนี้ ปาฐกถาธรรมบางเรื่องก็เป็นเพียงการแถลงให้ผู้ฟังทราบเกี่ยวกับเรื่องที่ท่านกำลังดำเนินการอยู่แต่ท่านก็พูดถึงธรรมะ เรื่องความกตัญญู กตเวทิตะ ความซื่อสัตย์ ความสันโดษ ความอดทน อุดกัลล เป็นต้น ซึ่งเมื่อพิจารณาแล้วจะเห็นว่าเข้าลักษณะของการนำเสนอธรรมะแบบโดยตรง เช่นเรื่อง มุลินีแผ่ดินธรรมแผ่ดินทอง ในตอนต้นๆ เรื่อง เป็นการแถลงให้ทราบเรื่องราวความเป็นมาของมุลินี ส่วนในตอนท้ายๆ เป็นจุดมุ่งหมายของการตั้งมุลินีนี้ เพื่อให้ได้กัมมคุณธรรมต่าง ๆ ซึ่งมีลักษณะเป็นการนำเสนอธรรมะแบบโดยตรงได้เพราะ

เป็นการกล่าวถึงคุณธรรมที่ต้องการให้เด็ก ประพฤติปฏิบัติ ดังนี้

จุดมุ่งหมายในการอบรมเด็ก เพื่อให้เด็กมีคุณภาพอย่างไร เรามุ่งหมายอบรม
เขา เพื่อให้เป็นอย่างนี้

ประการแรก ให้เขาเป็นคนขยันขันแข็ง ช่วยตัวเอง เรื่องความขยัน
กันทั้งนี้ ต้องอบรมกันเป็นพิเศษ เพราะอะไร คือพี่น้องชาวไทยเราทุกๆ ไปนั้นยัง
ขยันน้อยไป ยังรักงานน้อยไป ยังรักหน้าที่น้อยไป ทว่า ไปเป็นอย่างนั้นเพราะเรา
ไม่ได้ให้การอบรมในเรื่องนี้ ฯลฯ

ประการที่ 2 เราต้องฝึกหัดเขาให้เป็นคนสุภาพอ่อนโยน เคารพเชื่อ
ฟังผู้เล่า ผู้แก่ ผู้อาวุโส ให้อยู่กันตามลำดับอาวุโส ให้อยู่กันตามลำดับอาวุโส อัน
นี้มีระบบเดิมของคนไทยเรา ระบบเก่า ฯลฯ

ประการที่ 3 เราต้องฝึกคนในเรื่องนี้ฝึกให้มีความกตัญญูรู้คุณคนไม่ใช่
เฉพาะแต่คนเท่านั้น แม้สิ่งไม่มีชีวิต หรือแม้แต่สัตว์ก็ต้องถือว่าเป็นบุญคุณ ครูบา-
อาจารย์มีบุญคุณ เป็นสถาบันที่ควรเคารพบูชา ฯลฯ

ประการที่ 4 ให้มีศีลสัตย์ เปิดเผย บริสุทธิ์ใจ จริงใจ จริงจัง ให้มี
ศีล มีสัตย์ มีระเบียบ มีสัจจะ มีความซื่อสัตย์ เปิดเผย ไม่ปิดบัง เป็นคนกล้าสาร
ภาพความผิด ฯลฯ

ประการที่ 5 ให้รู้จักประหยัด อดออม ให้มีสันโดษ พอใจในสิ่งที่ตนมี
ตนได้ ฯลฯ

แล้วต้องฝึกให้อดกลั้น อดทน เข้มแข็ง ด้วยจิตใจแจ่มใส รู้จักคอยได้รอได้
ไม่ใจร้อน ไม่ใจเร็ว ฯลฯ

ประการต่อไป ฝึกให้เป็นคนยอมได้ ให้อภัยได้ เพื่อให้อะไรๆ มันลง
กันได้ด้วยสันติด้วยความเสียสละ มีเรื่องอะไรเกิดขึ้นก็ยอมกันได้ให้อภัยกันได้ ฯลฯ

มูลนิธิส่งเสริมแผ่นดินธรรมแผ่นดินทอง : 24-30

จะเห็นได้ว่า กลวิธีการนำเสนอธรรมะแบบโดยตรงนี้ พระเทพวิสุทธิเมธี (ปัญญานันทภิกขุ) ใช้การอธิบายความหมายของข้อธรรมะโดยตรง และการกล่าวถึงข้อธรรมะที่บุคคลต้องปฏิบัติ หรือ ควรปฏิบัติ

การเสนอโดยอาศัยแนวเทียบ

การเสนอธรรมะโดยอาศัยแนวเทียบ ได้แก่การนำเรื่องจากชาดกหรือเรื่องจากประสบการณ์ มาเล่าให้ฟังโดยที่ไม่ได้สรุปว่า เรื่องนี้สอนธรรมะข้อใด แต่ให้ผู้ฟังคิดเอาเอง การเสนอธรรมะด้วยวิธีนี้ท่านใช้น้อย พบเพียง 2 เรื่องคือ เรื่องเจ้าชายแห่งหัตถิปุระ และเรื่องแก้ความงมงายให้หายว่อง

เรื่องเจ้าชายแห่งหัตถิปุระ เป็นเรื่องชาดก ท่านไม่ได้บอกตรง ๆ ว่า สอนธรรมะข้อใด แต่เมื่ออ่านเรื่องแล้ว พอจะสรุปได้ว่า ท่านสอนไม่ให้ผู้มีอำนาจใช้อำนาจข่มเหงรังแกใคร ให้มีความเมตตา ดังเนื้อเรื่องต่อไปนี้

เรื่องนี้มีอยู่ว่า ในอดีตกาลนานมาแล้ว ชาดกมันต้องขึ้นต้นอย่างนี้ คำบาลีว่า อตีเตกัระพาลานะติยงัรชังกาเวนเต บอกว่าในสมัยอดีตกาลนานมาแล้ว มีพระเจ้าแผ่นดินพระองค์หนึ่ง ครองเมืองนั้นขึ้นมา แล้วก็ว่าเรือขไปตามลำดืบ เรือขไป เมื่อเข้านี้ก็ว่านานมาแล้วเหมือนกัน มีพระนครหนึ่งชื่อว่า หัตถิปุระ โนน และอยู่ในประเทศอินเดีย อ้าวว่าอยู่ที่ไหน เพราะว่าป็นนิทานชาดก ก็เกิดที่นั่น ในสมัยกาลครั้งกระโน้น ก่อนพระพุทธเจ้าเกิด ในเมืองนี้มีพระราชาครอบครอง เมืองมาโดยลำดืบหลายชั่วกษัตริย์ พระราชาทุกพระองค์นั้น ทรงทศพิธราชธรรม เขามักจะใส่ไว้อย่างนั้น พระราชาในหัตถิปุระก็เป็นอย่างนั้น ทรงประพฤติธรรม สืบเชื้อสายกษัตริย์มาโดยลำดืบ เป็นเวลาร้อยๆ ปี ก็มาถึงในสมัยกษัตริย์ พระองค์หนึ่งทรงพระนามว่า พระเจ้ารัตนกัษณะ รัตนแปลว่า แก้ว กัษณะ แปลว่า ธง แปลว่ามีธงชัยเป็นแก้ว ธงในที่นี้หมายถึงคุณงามความดี รัตน ก็หมายถึง คุณงามความดี ชื่อพระองค์จึงชื่อว่ารัตนกัษณะ เป็นพระราชาผู้ทรงธรรม รักประชาชนเหมือนพ่อรักลูก สนพระทัยในการดูแลสุขทุกข์ของประชาชน

พระราชวาทันตษ์ชะเน็งพระโอรส ก็เพียงพระองค์เดียว แต่มีพระธิดา
 หลายองค์ พระองค์ก็เห็นว่าพระโอรสที่ต้องการศึกษา เพื่อเป็นพระราชต่อไป
 จึงได้ส่งไปศึกษาในสำนักคฤศลา เมื่อจบการศึกษาก็เข้าไปลาอาจารย์
 อาจารย์ก็บอกว่า ต้องเป็นคนอยู่ในศีลในธรรม เพราะต้องเป็นพระมหากษัตริย์
 ต่อไป ให้ปกครองบ้านเมือง ให้มีความสุข หน้าที่ที่พ่อแม่ต้องปฏิบัติต่อกัน
 มีหลายประการ คือห้ามลูกไม่ให้ทำชั่ว แนะนำลูกให้ทำความดีให้ลูกมีการศึกษา
 วิชาการจบการศึกษาแล้วหาครูรองที่สมควรให้ มอบทรัพย์สินสมบัติให้ไปตั้งเนื้อตั้งตัว
 พระเจ้าวาทันตษ์ชะเน็งหาครูรองที่ดีให้พระโอรส ส่งพรหมณ์ไปพบพระธิดาเมืองหนึ่ง
 กิรียามารยาทเรียบร้อย รูปสวยจึงทำพิธีสู่ขอเมื่อแต่งงานกันแล้ว โอรสพระเจ้า
 วาทันตษ์ชะเน็งถูกพวกขุนนางคนสนิทชักชวนให้ไปเที่ยวเตร่ในยามค่ำคืน น่านางละคร
 คนหนึ่งเข้าไปถวาย ได้พาไปอยู่บ้านเล็กๆ นอกวัง พวกประชาชนก็ขูขบิบ เจ้าชาย
 จึงพานางนั้นไปสร้างตำหนักอยู่ปลายนา คนก็สงสัยว่าบ้านใคร ในบริเวณตำหนัก
 นั้นมีบ้านหญิงชรา ซึ่งเป็นภรรยาของข้าราชการที่ตายไปแล้ว อยู่ติดกำแพงวังพอดี
 เจ้าชายก็อยากจะได้บ้านนั้นไว้ด้วยจึงเจรจาซื้อแต่นางไม่ขาย จึงส่งทหารมา
 ทำสงครามประสาทกับนาง นางจึงไปหาพระฤาษี พระฤาษีจึงเนรมิตต้นไม้ซึ่งไม่
 เคยมีมาก่อน ให้มีขึ้นในตำหนักเจ้าชายสงสัยถามทหารว่าต้นอะไร ไม่มีใครรู้
 ต่อมาฤาษีเข้ามาเดินแถวอยู่หน้าตำหนัก พระโอรสจึงนิมนต์เข้ามาในตำหนัก
 ระหว่างทางพบต้นไม้ต้นนั้น เจ้าชายถามพระฤาษีว่าต้นอะไร พระฤาษีตอบว่าชื่อ
 ต้นมะตะรุกะ มะตะแปลว่าตาย มะตะรุกะ แปลว่า ต้นไม้ตาย พระฤาษี
 แนะนำให้ราชกุมารชิมใบไม้ดู ปรากฏว่า รสขมจึงโกรธ ถอนต้นไม้ กระทุบต้นไม้
 พระฤาษีบอกว่าต้นไม้ชนิดนี้ขมทั้งต้นทุกส่วนของต้น ไม่มีประโยชน์ ใครๆ ก็ต้องถอน
 กิ่งถอนใจ พระราชกุมารก็เป็นฉันนั้น อยู่ในศีลในธรรมใหม่ มีพระทัยสงบเยือกเย็น
 ใหม่ เดินตามรอยพระเจ้าพ่อพระเจ้าแม่ใหม่ ต่อไปประชาชนเขาจะไม่ชอบท่าน
 เหมือนที่ท่านไม่ชอบต้นไม้ แล้วก็ถอนท่านทั้งคือไม่ให้ครองราชสมบัติ เพราะท่าน
 ประพฤติเหมือนกับต้นไม้มีรสขมอย่างนี้ เจ้าชายได้ฟังก็รู้สึกตัว บอกว่าจะประพฤติด
 ตนใหม่แล้วไล่หมาเด็กละเลาะชุกเก่าออกไปเอาชุกใหม่มา ให้ไปฟังเทศน์จาก

พระภาณุเดือนละครึ่ง คนใหญ่คนโตเสียคนเพราะคนข้างเคียงมาก เพราะไม่
 ตักเตือนเพราะฉะนั้นชาดกเรื่องนี้มีมันดีเหมาะกับสังคมยุคปัจจุบัน จึงนำมาเล่าให้
 ญาติโยมฟัง แล้วก็จะได้เป็นหนังสือเล่มขึ้นมาใครเห็นว่าใครไม่ดี ไม่งามอยู่บ้าง
 ก็ส่งหนังสือเล่มนี้ไปเป็นของขวัญเพื่อจะได้อ่านแล้วจะได้เกิดความรู้สึกตัวขึ้น
 จะได้เปลี่ยนแนวชีวิตเข้าหาพระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า จะได้เป็นคนดี
 คนงามของบ้านของเมืองต่อไป ตามสมควรแก่ฐานะ เรื่องชาดกก็ยุติลงแต่เพียง
 เท่านั้น นิทานเรื่องนี้มีคติสอนใจอะไรบ้าง โยมไปคิดเอาเองก็แล้วกัน หมดเวลา
 พอดี

เจ้าชายแห่งหัสติปุระ : 15-33

เรื่องแก้ความงมงายให้หายโง่ เรื่องนี้ท่านไม่ได้บอกข้อธรรมะตรงๆ
 ท่านใช้การเล่าเรื่องจากประสบการณ์ ซึ่งเป็นเรื่องเกี่ยวกับการที่ท่านได้มีโอกาส
 เดินทางไปในงานผูกพัทธสีมา ท่านเทศน์ทำความเข้าใจเรื่อง ก่อนที่จะตัดถวาย
 ผูกลูกนิมิต ผู้คนไม่แย่งหวายกัน แต่วัดอื่นในจังหวัดเดียวกัน มึงงานอย่างนี้คนก็ไป
 แย่งเอาหวาย ผู้ว่าราชการยัดหวายแจกแต่ตัดถูกนิ้วตนเอง ท่านชี้แจงให้ทราบว่า
 หวายที่ผูกลูกนิมิตไม่ใช่ของศักดิ์สิทธิ์ เขาหลอกเพื่อจะได้เงินเรา เมื่ออ่านเรื่องนี้
 แล้ว จะเข้าใจว่า ท่านปัญญานันทะ ต้องการสอนให้คนใช้ปัญญาพิจารณาไม่ให้เชื่อ
 อะไรง่ายๆ ท่านไม่บอกตรงๆ แต่ใช้การเล่าเรื่องให้ผู้ฟังคิดเอาเอง ดังนี้

เมื่อวันอาทิตย์ก่อนไม่อยู่ เดินทางไประนอง วัดบ่อน้ำร้อน ความจริง
 ก็ไม่暇จะไป แต่วัดนี้ได้ช่วยเหลือกันมานาน สมภารเจ้าวัดเป็นผู้เคร่งต่อธรรม
 ธนเผยแผ่ธรรมะ 27 ปี จึงได้สร้างโบสถ์ผูกพัทธสีมา ไม่มีเรื่องสนุก ไม่มีดนตรี
 หนังตะลุง ไม่มีมหรสพใดๆ มีแต่การเผยแผ่ธรรมะ วางเป็นจุดๆ เผยแผ่ธรรมะ
 ตอนเช้า ตอนสาย ตอนบ่าย มีคนมานิมนต์อาตมาไปงานผูกพัทธสีมา หลายวัดแต่
 ไม่รับนิมนต์ เพราะสู้ไม่ไหว มุ่งแต่หาเงินเข้าวัด ไม่ได้เผยแผ่ธรรมะเป็นหลัก ที่วัด
 บ่อน้ำร้อน ต้องการจะทำให้เป็นตัวอย่าง คนมาซื้อทองไปปิดตามเรื่อง คืบคลานท้าย
 เวลา 23 นาฬิกา อาตมาไปยืนเทศน์หน้าโบสถ์ ต้องการจะทำความเข้าใจกับญาติ

โยมในเรื่องเหลวไหลหลายเรื่องในงานผูกพัทธสีมา เพราะว่าที่ระนอง เคยอยู่ที่วัดด่าน เป็นวัดที่อาตมาไปบวชเป็นสามเณร แต่ไม่ได้ยินมนต์ไปในงานนั้น ได้ทราบข่าวว่าพ่อลูกนิมิต ลงหลุมเท่านั้น คนมันกรูเข้าไปทางประตูโบสถ์ พระต้องหนี ทำไม่ต้องกรูเข้าไป ไปเพื่อจะแย่งเอาหวายที่ผูกลูกนิมิต ผู้ว่าราชการเป็นเคนตัดหวายผูกลูกนิมิตแจก คนมันมากรุกเข้าไปๆ หวายเป็นพอเลยตัดเอานิ้วเข้าไว้ เลือดไหลไปเลยที่เดียว เขาบอกว่า แหม! มันวุ่นวายเต็มทีให้หลวงพ่อดีช่วยตัดสันดานมันเสียหน่อย ก็เลยต้องไปพูดให้ฟัง อธิบายให้เข้าใจ ในงานผูกพัทธสีมานั้น หวายน่ะมันไม่มีอะไรหรอก เขาเอามาทำสาแหรกวางลูกนิมิต แล้วเราจะเอาหวายนั้นไปทำอะไรได้ไปนิดเดียว 2 ข้อนี้ ทำอะไรไม่ได้ ตีแมวยังไม่ได้เลย แล้วไอ้ที่เขาบอกว่าหวายนั่นศักดิ์สิทธิ์ อย่างนั้นอย่างนี้ เขาหลอกกันทั้งนั้น ญาติโยมโง่กันมาหลายสิบหลายร้อยปีแล้ว วันนั้นมาสัมผัสกันเสียทีเถอะ อย่าเอาหวายเลยมันไม่ได้เรื่องอะไร เชือกสายสิญจน์ก็เหมือนกันเอาไปทำอะไร เอาไปผูกข้อมือ มันไม่ได้เรื่องอะไร เพราะหวายช่วยเราไม่ได้ สายเชือกด้ายก็ช่วยเราไม่ได้ อะไรๆ ก็ช่วยเราไม่ได้ ฯลฯ

แก้ความงมงายให้หายโง่ : 1-5

การนำเสนอธรรมะด้วยวิธีอาศัยแนวเทียบนี้ท่านให้การเล่าเรื่องชาดก ผู้อ่านหรือผู้ฟังจะได้รับธรรมะจากคติที่มีอยู่ในเรื่อง โดยที่ท่านไม่ต้องพูดอธิบายข้อธรรมะนั้น นอกจากการให้ชาดกเป็นแนวเทียบแล้ว ท่านยังให้การเล่าเรื่องจากประสบการณ์เป็นแนวเทียบด้วย ผู้อ่านหรือผู้ฟังก็จะได้รับทราบข้อธรรมะจากเรื่องที่เล่านั่นเอง

การเสนอโดยใช้การพูดเชื่อมโยง

การเสนอธรรมะโดยวิธีนี้ แบ่งออกได้เป็น 3 ประเภท คือ

1. การเสนอธรรมะโดยใช้การพูดเชื่อมโยงจากเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นเข้าสู่ประเด็นสำคัญที่ต้องการจะสอน

การเสนาธรรมะโดยวิธีนี้ ได้แก่ เรื่องวิธีชนะใจคน ท่านปัญญานันทะเสนาธรรมะเรื่อง การบริจาค ท่านพูดเชื่อมโยงจากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นว่า มีนักหนังสือพิมพ์มาสัมภาษณ์ท่านเรื่องการขอเครื่องราชอิสริยาภรณ์ที่ตามวัดต่างๆ กระทำกันอยู่ ท่านได้ตอบเขาว่าเป็นการตอบแทนผู้มีจิตใจเสียสละบริจาคทรัพย์ให้แก่วัด แล้วท่านพูดเชื่อมโยงเข้าสู่ธรรมะที่ต้องการจะสอนคือที่วัดของท่านไม่ได้สอนคนให้ทำบุญเพื่อที่จะเอา แต่สอนให้ทำบุญเพื่อไม่เอา เรียกว่าเป็นการบริจาค ตั้งข้อความต่อไปนี้

เมื่อตะกัณหนังสือพิมพ์เขามาสัมภาษณ์ถามว่า "เรื่องขอเครื่องราชอิสริยาภรณ์นี้ ท่านเห็นว่อย่างไร?"

เลยบอกว่า "เรื่องนี้เป็นเรื่องของ การตอบแทนผู้เสียสละใครเสียสละปัจจัยบำรุงวัดวาอาราม สาธารณูปการ โรงพยาบาลอะไรเข้าขั้นก็ขอเครื่องราชอิสริยาภรณ์ได้ ในหลวงท่านก็ทรงประทานให้ เป็นเครื่องตอบแทนคุณงามความดีของผู้ที่กระทำดี"

เขาถามว่า "ปรากฏว่าตัวเลขมันเกินความจริงไป คือเวลาขอตัวเลขมันเพิ่มขึ้น เงินมันเพิ่มขึ้น ไม่ถูกต้อง"

"นั่นมันเป็นเรื่องของคนโกหกพกลม ทำอะไรก็ทุจริตทำอย่างนั้นมันก็ไม่ถูก ถ้ามีหลักฐานก็ต้องถูกลงโทษ"

เขาถามว่า "ปรากฏว่าพระเกี่ยวข้อด้วย?"

"พระนั้นก็ใช้ไม่ได้เหมือนกัน ถ้าไปทำอย่างนั้นมันก็ใช้ไม่ได้"

อยากให้โยมได้ แต่ว่าเขียนอะไรเกินไปมันก็ใช้ไม่ได้มันยังไม่แน่หรอก เพราะว่าเขายังสอบสวนกันอยู่ แต่ถ้าเป็นจริงตามนั้น ก็เรียกว่าไม่ถือศีลข้อที่ 4 ให้เรียบร้อย ศีล 5 ข้อ 4 มันขาดไป มุสาวาทาเวรมณี...ไม่พูด แต่เขียน ก็ผิดศีลข้อนี้เหมือนกัน มันก็ไม่ถูกต้อง

เขาถามว่า "ที่วัดนี้เคยขอไหม?"

บอกว่า "วัดนี้ไม่เคยขอย่างนั้นเพราะไม่ได้สอนโยมให้ทำบุญเพื่ออะไร ให้ทำบุญเพื่อไม่เอา เพื่อชำระชะล้าง จิตใจให้สะอาดปราศจากความโลภ ความตระหนี่ เลยไม่มีอะไรเป็นเครื่องตอบแทน แม้ใครจะทำบุญเข้ากัน ก็ไม่ได้ขอพระราชทานให้เพราะถือว่าไม่ใช่เรื่องที่ควรจะเอา เป็นเรื่องที่เราควรจะไม่เอา"

แต่ถ้าเขารู้เข้าแล้วเขาให้ก็เอา ถ้าไปคั่นร่น เพื่อจะเอา ก็เป็นเรื่องที่ไม่เหมาะไม่ควร แล้วก็ไม่ได้สอนในรูปอย่างนั้น คือพยายามสอนโยมให้ทำอะไร โดยไม่เอาผลตอบแทน ให้ทำตามหน้าที่ที่เราจะพึงกระทำ เรายังอะไรที่พอจะทำอะไรให้เป็นประโยชน์แก่สังคมได้ เราก็ทำไป ทำแล้วไม่ต้องการอะไรนั้นแหละ เป็นการทำแท้ เรียกว่าเป็น "การบริจาค" ฯลฯ

วิธีชนะใจคน : 5-6

เรื่อง ที่ฟังทางใจคือไตรรัตน์ ชรรมะที่ท่านปัญญานันทะเสนอ คือ พระรัตนตรัย ท่านพูดเชื่อมโยงจากเหตุการณ์ฝนตกตอนกลางคืนที่ผ่านมา คนที่มาวัดในวันนี้ต้องฝ่าฝนมาวัด เพื่อศึกษาธรรมะเอาไป เป็นหลักปฏิบัติในชีวิตประจำวัน เพราะชีวิตเราต้องต่อสู้กับปัญหาต่าง ๆ การต่อสู้จะต้องมีเครื่องมือซึ่งพระพุทธเจ้าได้สอนไว้หลายเรื่อง เช่น พระรัตนตรัย ข้อความปรากฏดังนี้

เมื่อคืนตอนดึกฝนตกมากฟ้าคะนองเบ๊ววังๆ แล้วก็ตกมาเป็นท่าใหญ่ น้ำเจิ่งไปหมดในบริเวณที่วัด นิกะวิตกกังวลว่าตอนเช้านี้จะตกหรือเปล่านั้น ก็อธิษฐานใจว่าอย่าตกเลยหยุดไว้สักห้าหกชั่วโมง ไว้ค่อยไปตกตอนบ่าย ตอนเย็น ตกกลางคืนดีคนจะได้นอนสบาย กลางวันคนไปทำมาหากินจะลำบาก ถ้าพูดกันได้อย่างนั้นก็ดี แต่นั่นมันเป็นเรื่องของธรรมชาติ เราจะไปพูดอะไรก็ไม่ได้ แต่ว่าตอนเช้านี้ถ้าไม่ตกแล้วก็สบาย ไม่ยุ่งกับเรื่องตักบาตร

วันนี้ญาติโยมที่มานึกเรียกว่าฝ่าฝนมาก็ได้ เพราะความตั้งใจที่จะมาวัดฝนจะตกฟ้าจะร้องไม่สำคัญ เมื่อเราจะไปไหนก็ต้องไป ถ้ามันเรื่องดีมีประโยชน์แล้วก็ต้องไป ถ้าเป็นเรื่องไม่ดีไม่มีประโยชน์ ดินฟ้าอากาศมาขัดคอหรือมีอุปสรรค

อะไรเกิดขึ้น ก็ควรนึกว่าดีเหมือนกันจะไม่ต้อไป แต่ถ้าเป็นเรื่องดีแล้วมันจะมีอะไรก็ต้องไป เช่นมาวัดนี้ฝนจะตกเราก็มาร เพราะได้นั่งมาในรถไม่เปียก มาถึงวัดก็หนึ่งในศาลาไม่เป็นไร พอถึงกันได้สะดวกสบาย เพื่อจะได้มาศึกษาสิ่งที่ควรศึกษา ได้เรียนรู้ในสิ่งที่ควรจะต้องรู้จะเข้าใจ จะได้นำไปเป็นหลักปฏิบัติในชีวิตประจำวันของเราต่อไป เพราะชีวิตเราจะต้องต่อสู้กับปัญหาต่างๆ อยู่ตลอดเวลา

มีปัญหาทำให้เกิดความวุ่นวายใจ มีความทุกข์ มีความเคียดแค้นใจเกิดขึ้นด้วยเรื่องนั้นบ้าง เรื่องนี้บ้าง ถ้าเราไม่มีปัญญาทางธรรมะ เราจะไปต่อสู้กับปัญหานั้นอย่างไร เราก็ตกอยู่ภายใต้อำนาจของสิ่งเหล่านั้น ก็มีความทุกข์ทางใจ

การอยู่เป็นทุกข์นั้นมันไม่ดี แต่อยู่ให้เป็นสุขจึงจะดี พระพุทธเจ้าสอนให้เราอยู่อย่างมีใจสะอาด ใจสว่าง ใจสงบ ไม่ให้ขุ่นมัวเศร้าหมองด้วยเรื่องอะไร เป็นเรื่องช่วยให้พ้นปัญหา เราจึงต้องศึกษาธรรมะ เพื่อนำไปเป็นหลักปฏิบัติในชีวิตประจำวันของเรา เพื่อต่อสู้กับชีวิตแบบชาวบ้านซึ่งจะต้องต่อสู้กับปัญหาต่างๆ การรบนั้นมันก็ต้องมีเครื่องมือ ถ้าไม่มีเครื่องมือไปรบก็แพ้เขา แต่ที่นั่นเป็นการรบทางฝ่ายวัตถุ

พวกเรานี้ทำการรบทางด้านจิตใจ เป็นสงครามด้านใน คือทำสงครามกับกิเลสประเภทต่างๆ ที่เกิดขึ้นรบกวนจิตใจทำให้เราต้องตกเป็นทาสของสิ่งนั้นๆ ถ้าเราแพ้เราก็เป็นทาสเขา เป็นทาสเราก็เป็นทุกข์ ถ้าเรารบชนะเราก็เป็นไท แก้วมีความสุขมีความสงบทางด้านจิตใจ

ชาวพุทธเราไม่ควรจะอยู่อย่างผู้แพ้แต่ควรจะอยู่อย่างผู้ชนะตลอดเวลา การที่จะชนะเราจะต้องมีเครื่องมือประกอบ เพื่อช่วยให้เราได้รับชนะได้ทางด้านภายในคือเอาชนะกิเลส ซึ่งเป็นธรรมชาติฝ่ายต่ำได้ เครื่องมือที่จะใช้ในการต่อสู้กับปัญหานั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าท่านได้วางไว้หลายเรื่องหลายประการด้วยกัน ก็เป็นเรื่องที่ประกอบด้วยสิ่ง 3 อย่างๆ ทั้งนั้น เช่นเริ่มต้นด้วย พระรัตนตรัย ฯลฯ

เรื่องแสงสว่างของชีวิตข้อธรรมะที่น่าเสนอคือ ปัญหา ท่านปัญญานันทะ พุดเชื่อมโยงจากเหตุการณ์วันนี้ท้องฟ้ามืดครึ้ม เหมือนฝนจะตก แต่ไม่ตก ความมืดของอากาศเป็นความมืดข้างนอกไม่เป็นไร แต่อย่าให้มืดข้างในคือใจมืด เพราะจะทำให้เกิดปัญหาชีวิต จึงต้องหาแสงสว่างมาส่องใจ คือ ปัญหา ดังข้อความต่อไปนี้

วันนี้ท้องฟ้าครึ้มๆ ฝนท่าท่า...แต่ไม่ตก ความครึ้มของอากาศเป็นความมืดข้างนอกไม่เป็นไร อย่าให้ข้างในมันมืด เพราะมืดข้างนอกนั้นเป็นเรื่องของตา แต่มืดข้างในนั้นจะทำให้ใจของเรามืดบอด ไม่รู้เรื่องอะไรตามที่เป็นอย่างจริง แล้วก็เกิดปัญหาแก่ชีวิต จึงต้องหาแสงสว่างมาช่วยบรรเทา "ความมืดทางใจ"

แสงสว่างที่จะช่วยบรรเทาความมืดทางใจ คือ "ธรรมะ" อันเป็นคำสอนของพระพุทธเจ้า...สัมโม ปะทีโป วิยะ ตัสสะ สัตถุน...พระธรรมเป็นเหมือนดวงประทีปเป็น "แสงสว่างของชีวิต"...เราจึงมีการแสวงหาธรรมะเพื่อมาดับความมืดทางใจ

ความมืดทางภายนอกนั้น แก้ได้ด้วยไฟฟ้า...ด้วยแสงสว่างก็พอจะหายมืดไปได้ แต่ความมืดทางใจนั้นเอาไฟฟ้าก็ไม่ได้ เอาแสงภายนอกส่องไม่ได้ ต้องใช้ "แสงธรรม" แสงธรรมของพระพุทธเจ้าเป็นความสว่างแห่งโลกทำให้คนมีใจสว่างบรรเทาความมืดในใจ

ความมืดในใจก็คือตัวโมหะ โมหะคือความไม่รู้ไม่เข้าใจ เรียกว่า ความหลง หลงเพราะว่าเราไม่รู้ จึงได้หลง ถ้าเรารู้เราก็ไม่หลง หรือเข้าใจก็ไม่หลง ไม่เข้าใจก็ต้องหลง หลงอยู่ในสิ่งนั้นติดอยู่กับสิ่งนั้นเพราะไม่รู้จักสิ่งนั้นตามสภาพที่เป็นจริง ที่ไม่รู้ตามความเป็นจริงนั้นก็เกิดความมืดบอด เมื่อมืดก็ทำผิด จิตตกต่ำเกิดความทุกข์เกิดความเดือดร้อน แต่เมื่อใดเกิดความสว่างก็หายมืดหายบอด

พระพุทธเจ้าได้ตรัสธรรมะ พระองค์จึงประกาศว่า "แสงสว่างเกิดขึ้น
แล้วในโลก ปัญหาเกิดขึ้นแล้วในโลก ดวงตาภายในเกิดขึ้นแล้วในโลก "ตาธรรมะ"
คือ "ตาใจ" เกิดขึ้นแล้วในโลก มีแสงสว่างเกิดขึ้นสองโลกแล้ว มีปัญหาก็จะให้รู้
ให้เข้าใจในสิ่งทั้งหลายตามสภาพที่เป็นจริงแล้ว ฯลฯ

แสงสว่างของชีวิต : 1-3

เรื่องวางแผนชีวิตชีวิตความทุกข์ ท่านปัญญานันทะเสนอข้อธรรมะเรื่อง
ความไม่เที่ยง หรือ อนิจจัง ท่านพูดเชื่อมโยงจากเหตุการณ์ที่มีคนมาทำบุญตักบาตร
ถูกขโมยรองเท้าซึ่งถอดไว้ ท่านเตือนให้ระวังเพราะจิตใจคนห่างเหินจากธรรมะ
เราควรจะช่วยกันหาทางทำให้คนทั้งหลายเข้าถึงธรรมะ แล้วอะไรๆ ก็จะได้ขึ้น
แล้วท่านก็อ้างคำสอนของพระพุทธเจ้าซึ่งตรัสไว้ก่อนปรินิพพาน ว่าสังขารเป็นของ
ไม่เที่ยงเกิดขึ้นแล้วย่อมเสื่อมไป ข้อความในปาฐกถาธรรมมีดังนี้

วันก่อนฝนตกนั้นมันไม่ใช่ออย่างหนึ่ง ไปนั่งในศาลาคนแน่นมาก เมื่อพระฉันอาหาร
เสร็จแล้วก็ลุกขึ้นกลับกัน ญาติโยมก็นั่งรับประทานอาหาร มีนักเลงดีเข้ามานั่งใกล้ๆ
รูปพระเป่าลูกเอวของข้างในไป เอาไปเสียเงินหายไป รองเท้าใหม่
เอี่ยมตราอุตรา 200 เจ้าของไม่ได้วางที่มันไต่ เอาไปวางใต้ตุ้มซึ่งมันลับหน้อย
แต่ว่าตาพวกนั้นมันแวมน้ำ มันมองเห็นรองเท้าคู่ใหม่เลยมันขอซื้อเอาไปเสียด้วย
ให้เจ้าของซื้อใหม่กันต่อไป เจ้าของรองเท้าก็ไม่เสียใจ นึกแต่เพียงว่า ดีเหมือน
กันจะได้ซื้อใหม่อีกคู่ เจ้าของเงินก็ไม่เสียใจ นึกว่ามันเอาไปแล้วช่างหัวมัน เรา
ไม่ถึงกับลำบากยากจนอะไร เวลานี้มันต้องระมัดระวัง

ความจริงเวลามาวัดหรือไปไหนๆ นี่ไม่ควรพกของติดตัวไปมากๆ บาง
คนเดินทางโดยรถยนต์ไปไหนมาไหนเอาเงินติดตัวไปตั้งหมื่นสองหมื่น อย่างนั้นมัน
ชักจะมากไป เวลาใครมันขโมยเอาไปเราก็เสียดายเสียใจ สมัยนี้เขามีสนาคาร
ออมสิน ธนาคารพาณิชย์ประเภทต่างๆ ให้เราถือเป็นค้ำประกันเป็นเช็ค เป็นตั๋วแลก
เงินไป สบายไม่ลำบาก แม้ขโมยมันเอาไปก็ใช้ไม่ได้ เพราะจะไปขึ้นเงินที่ไหน
ก็ไม่ได้ มันปลอดภัยดีกว่า ไม่ควรพกเงินสด ไปไหนหลายๆ มันอันตราย

ทำไมอันตรายต่างๆจึงเกิดมากขึ้น ก็เพราะจิตใจคนท่างเห็นจากธรรมชาติ
ไม่เอาศาสนามาใช้เป็นหลักคุ้มครองจิตใจ ไม่มีธรรมะเป็นเครื่องประดับจิตใจ จิต
ใจจึงตกไปอยู่กับกิเลสประเภทต่างๆ เขาจึงทำชั่ว คนทำชั่วเพราะไม่มีธรรมะ คน
ทำดีก็เพราะมีธรรมะ เราเห็นคนทำชั่วนี้ควรจะนิกลงสารคนเหล่านั้นแล้วก็ควรจะ
ช่วยกันคิดว่า จะทำอย่างไร ให้คนชั่วได้กลายเป็นคนดีมีศีลธรรมประจำใจ เราก็
ควรหาวิถีทางทุกประการ ที่จะช่วยให้คนทั้งหลายได้เข้าถึงธรรมะได้มีธรรมะเป็น
อาหารใจ เป็นเครื่องประดับใจ เป็นยาแก้โรคทางใจ แล้วอะไรๆ มันก็ดีขึ้น อัน
นี้ขึ้นอยู่กับคำสอนที่พระพุทธเจ้าท่านตรัสไว้ก่อนนิพพาน

พระองค์ตรัสว่า **ดูก่อนพระภิกษุทั้งหลาย สังขารธรรมทั้งหลายเป็นของ**
ไม่เที่ยงเกิดขึ้นแล้วเสื่อมสิ้นไปเป็นธรรมดา เธอทั้งหลายจงทำประโยชน์ตน
ประโยชน์ผู้อื่น ให้ถึงพร้อมด้วยความไม่ประมาทเกิด เธอทั้งหลายจงทำประโยชน์
ตนประโยชน์ผู้อื่น ให้ถึงพร้อมด้วยความไม่ประมาทเกิด อันนั้นแหละสำคัญที่พระองค์
ย้ำให้เราคิด

ก่อนจะให้คิดถึงเรื่องนี้ ให้คิดถึงความไม่เที่ยงไว้เสียก่อน คือความ
เปลี่ยนแปลงของสรรพสิ่งทั้งหลาย ฯลฯ

วางแผนชีวิตพิชิตความทุกข์ : 3-9

เรื่อง น้ำธรรมช่วยน้ำท่วม ท่านปัญญานันทะเสนธรรมะเรื่อง ความ
เมตตา และการบริจาค ท่านพูดเชื่อมโยงจากเหตุการณ์น้ำท่วมภาคใต้ มีการช่วย
เหลือกัน คนไทยเรามีความเมตตาท่านเชิญชวนให้ช่วยกันบริจาคสิ่งของส่งไปช่วย
การช่วยเหลือผู้อื่นก็เหมือนกับการช่วยเหลือตนเอง ทำให้เราปลอดภัยดังข้อความ
ต่อไปนี้

วันนี้อากาศสดชื่นดี มีความสะดวกสบายตามฐานะของธรรมชาติที่อำนวย
ให้ แต่ว่าพวกบักขี้ได้...ชาวชุมพร ประจวบคีรีขันธ์ แม้อากาศจะโปร่งก็ไม่โปร่ง
ใจ เพราะว่ามีความทุกข์ด้วยเรื่องที่อยู่อาศัยเรื่องยาแก้ไข เรื่องอะไรต่างๆ

รัฐบาลก็ไปช่วยเหลือ ประชาชนก็ไปช่วยเหลือกันขึ้นใจ เมื่อวานนี้ก็มีพระที่ทำงานร่วมกันบ่อยๆ ชื่อ พระครูประจักษ์ สารธรรม ที่ วัดบ่อน้ำร้อน ระนอง พระองค์นี้เป็นพระเอางานเอาการมาก มาถึงก็ถามว่า "เอ้อ! ระนองคงไม่เป็นไร"

ท่านบอกว่า "มันเป็นเหมือนกัน แต่ไม่เป็นข่าว เพราะคนที่อำเภอกระบุรี หลายที่หลายแห่ง ที่นายผ่านไปก็พัดต้นไม้หักโค่น บ้านเรือนเสียหาย แต่ว่าเวลาเขาพูด เขาพูดแต่ชุมพร ประจวบฯ พูดแต่ ทำแซะ ประทิว ไม่พูดถึงกระบุรี"

ถามว่า "แล้วก็มี การช่วยเหลืออะไรบ้าง?"

"ก็ช่วยกันตามมีตามเกิด ผู้ว่าราชการจังหวัด นายอำเภอ ก็ช่วยกัน ที่ไหนไม้เด็ดร้อนก็มาช่วยที่เด็ดร้อน" แล้วก็ทำรายงานมาให้ดูว่าเสียหายเท่าไร บ้านช่อง เรือกสวน...ท่าละเอียด เอามาทั้งไว้ที่อาตมา เพื่อจะได้ดูว่าเป็นอย่างไรแล้วก็รีบไปประชุม สมาคมมูลนิธิของประเทศไทย ประชุมเสร็จแล้วก็รีบกลับไป เลยไม่ได้ให้อะไรไป นอกจากปัจจัย 1,000 บาท เป็นค่ารถก็แล้วกัน แล้วก็เดินทางกลับไป มันก็เป็นอย่างนั้น เพราะบางแห่งมันอยู่ลึก

เมื่อพูดถึงน้ำใจของเรชาวไทยในเรื่อง เมตตากรรม ก็นับว่าพอจะอวดใครๆ ได้ อวดชาวโลกได้ ว่าคนไทยเรานี้มีน้ำใจในการช่วยเหลือใครๆ ที่ได้รับความทุกข์ยากลำบากเดือดร้อน เห็นประจักษ์ว่าทุกครั้งที่มีเรื่องมีปัญหาอันเกิดจากภัยธรรมชาติ ความเมตตาปรานีก็ไหลหลั่งมาจากน้ำใจของคนทั้งบ้านทั้งเมือง ทุกหนทุกแห่ง นำสิ่งของไปช่วยกัน

อันการช่วยเหลือผู้อื่นนั้น พูดกันไปแล้วก็เหมือนกับช่วยตัวเรา...ช่วยตัวเราเอง เช่นเราเป็นคนมีสตางค์อยู่ในชั้นพอกินพอใช้ เหลือกินเหลือใช้ แล้วเราไปช่วยคนที่ไม่มีจะกินจะใช้ เราก็ได้รับความสบายใจ ปลอดภัยด้วยเพราะว่าคนเหล่านั้นเขาได้มีอะไรกิน มีอะไรใช้ ความคิดประทุรร้ายต่อเรามันก็หายไป เรียกว่า สมัยนี้เขาเรียก "ช่องว่าง"...ช่องว่างระหว่างชนชั้น มันจะหายไป เพราะเอา "กรรมะ" มาอุดไว้

เอา "ธรรมะ" คือ เมตตาปราณี มาอุดรช่องว่าง เอาเมตตาปราณี มาอุดไว้ แล้วก็เกิดการให้ การแจก การแบ่ง คนก็เกิดความเห็นอกเห็นใจกัน แล้วก็อยู่กับด้วยความสบายไม่ได้เดือดร้อน ฯลฯ

น้ำธรรมช่วยน้ำท่วม : 2-21

2. การเสนอธรรมะโดยใช้การพูดเชื่อมโยงจากเรื่องราวต่างๆ เข้าสู่ประเด็นสำคัญที่ต้องการจะสอน

เรื่องต่างๆ ที่ท่านปัญญานันทะนำมาพูดเพื่อเชื่อมโยงเข้าสู่ธรรมะมีหลายประเภทได้แก่ เรื่องจากประสบการณ์ เรื่องวันสำคัญหรือเทศกาล เรื่องฤดูกาล เรื่องวันเวลา และ เรื่องอื่นๆ

2.1 การเสนอธรรมะโดยใช้วิธีการพูดเชื่อมโยงเรื่องจากประสบการณ์ เข้าสู่ข้อธรรมะ

วิธีที่ท่านปัญญานันทะ เล่าเรื่องจากประสบการณ์ โนมิน่าวเข้าสู่ข้อธรรมะตัวอย่าง กลวิธีการเสนอธรรมะแบบนี้ ได้แก่เรื่อง หน้าที่เป็นสิ่งสำคัญของชีวิต

เรื่องนี้ ท่านเสนอธรรมะเรื่องกุศลกรรมบถ 10 ท่านเล่าเรื่องการได้รับนิมนต์ให้ไปแสดงปาฐกถาธรรมที่จังหวัดเชียงใหม่ บอกว่าไปตามหน้าที่ และที่มาพูดวันนี้ ก็มาตามหน้าที่ เราควรจะต้องปัญหาถามตัวเอง ว่าเราเกิดมาทำไม มีชีวิตอยู่เพื่ออะไร สิ่งที่ดีที่สุดที่เราควรทำคืออะไร และเราได้ทำหรือยัง คำของคนอยู่ที่การทำหน้าที่ให้ถูกต้อง ท่านคำถามว่าคนเรามีหน้าที่อะไรบ้าง หน้าที่ประการแรกคือทำตนให้เป็นคนที่สมบูรณ์ ซึ่งจะต้องมีธรรมะที่พระพุทธเจ้า ทรงแนะนำไว้คือให้ตั้งอยู่ในกุศลกรรมบถ 10 ดังข้อความว่า

เมื่อวันศุกร์ได้เดินทางไปเชียงใหม่ เพื่อไปแสดงปาฐกถาที่ ชมรมหนุ่มสาวชาวพุทธ แต่ว่าคนที่มาประชุมกันนั้นไม่หนุ่มไม่สาวแล้ว เพราะว่าเวลาผ่านไปหลายแล้ว อายุก็มากขึ้น ชมรมหนุ่มสาวชาวพุทธที่เชียงใหม่มีกันทุกวัด ผู้ที่ก่อตั้ง

เรื่องนั้นได้แก่ พระศรีธรรมนิเทศน์...มหาภมม เปரிய 6 ประโยค ได้ถึงแก่
มาณะไปแล้ว แต่งานของท่านที่ทำไว้อยู่ ถ้าท่านเจ้าคุณพระศรีธรรมนิเทศน์ยังมี
อายุอยู่ ก็ครบ 60 ปี เมื่อวานนี้เอง เมื่อวานนี้ถือว่าเป็นวันเกิดของท่านผู้นั้นเลย
บอกญาติโยมว่าอย่าทำบุญวันตาย ให้ทำบุญวันเกิด โดยมากเรามักจะทำบุญวันตาย
กัน ความจริงควรจะทำบุญวันเกิดเพราะ 'เกิด' มั่นก่อน 'ตาย' ถ้าไม่เกิดก็ไม่
มีการตาย จึงควรจะทำบุญวันเกิดให้แก่ใครๆ ที่เราคิดถึงเป็นที่ระลึก

สมรหม่นสาวชาวพุทธเขานัดมารวมกันเข้า เขาเรียกการรวมตัวว่า
"รด่วนชบวนพิเศษ" แล้วก็ไปทำตามวัดต่างๆ เรียงไปเรื่อยๆ ในพรรษาที่มี 12
วันพระ เขาก็ทำทั้ง 12 วัน เช่นวันนั้นนัดที่วัดนี้ วันพระหน้าวัดต่อไป เรื่อยๆ จนมา
ประชุมกันประมาณ 4,000-5,000 คน... ไม่ใช่บ่อยๆ นั่งชาวทั้งหมด มาประชุม
กันตั้งแต่หัวค่ำ แล้วก็มีการพูดจาเรื่องกิจกรรมอะไรต่างๆ สมควรเวลา 2 ชั่วโมง
การแสดงปาฐกถา

เมื่อเช้านี้ก็ออกเดินทาง เวลา 7.45 น. เรือบินออกแต่เช้าขึ้นจาก
สนามกี 8.00 น. มาถึงดอนเมืองก็รีบมาที่พอดี้ทันเวลา ปาฐกถาให้แก่ญาติโยม
ทั้งหลายได้ฟังตามที่ตั้งใจไว้ ตอนบ่ายนี้เวลา 16.00 น. ก็จะเดินทางไปภูเกิด
อีกถึง 17.00 น. ตามโปรแกรมนี้ไปอัดเสียงทางโทรทัศน์ที่สถานีภูเกิด เวลา
19.30 หรือ 20.00 น. ปาฐกถาที่วัดท่าเรือ ใกล้เมืองเก่าคือเมืองกลาง

พรุ่งนี้มีการทำบุญอายุของคนๆ หนึ่ง ซึ่งเป็นผู้ชวนชวยช่วยเหลือในกิจ
การพุทธศาสนา มาก แต่เวลานี้อายุ 97 แล้วยังมีชีวิตอยู่ ลูกๆ อาจจะทำบุญให้พ่อ
สบายใจ มานิมนต์ให้ไปก็ต้องไป เพราะคนนี้คุ้นเคยกันมาก จะกลับมาถึงวัดวันที่
15 กลางคืน

นี่เป็นรายงานที่เขานิมนต์ ก็ต้องไปตามหน้าที่ แต่ที่วัดนี้ก็ต้องมาตาม
หน้าที่เหมือนกัน เพราะ หน้าที่ เป็นเรื่องสำคัญสำหรับชีวิตของคนเรา

คนเราเกิดมาควรจะตั้งปัญหาถามตัวเราเองว่าเราเกิดมาทำไม? เรา
มีชีวิตอยู่เพื่ออะไร? สิ่งที่ดีที่สุดที่เราควรทำคืออะไร? แล้วเราได้กระทำสิ่งนั้น
แล้วหรือยัง? อันนี้เป็นปัญหาที่ควรถามตนเองบ่อยๆ การถามปัญหาตนเองในรูป

อย่างนี้ ทำให้เกิดความล้าในหน้าที่อันตนจะพึงกระทำ แต่ถ้าเราไม่ถามตนเองเลย เราก็ไม่รู้ว่าจะเกิดมาทำไม อยู่เพื่ออะไร สิ่งที่ดีที่ควรทำคืออะไรก็ไม่รู้ โดยมากก็ไม่ค่อยรู้ เมื่อมีการถามกันว่า เกิดมาทำไม เขาก็ตอบไม่ค่อยได้ไม่รู้ว่าเกิดมาทำไม

อาจารย์ฝ่ายเซนคนหนึ่ง ได้พูดกับลูกศิษย์ที่ค่อนข้างจะขี้เมา แล้วชอบเล่นการพนัน ท่านแนะนำปัญหาให้คือให้คิดว่า... ร่างกายนี้ เปลี่ยนแปลงไปสู่ความแตกดับทุกลมหายใจเข้าออก ถ้าเราไม่ใช้ร่างกายนี้ให้เป็นประโยชน์ มันจะมีค่าที่ตรงไหน.. ท่านสอนให้คิด ให้คิดว่าร่างกายนี้เปลี่ยนแปลงไปสู่ความแตกดับทุกลมหายใจเข้า-ออก ถ้าเราไม่ใช้ให้เป็นประโยชน์จะมีค่าที่ตรงไหน

"ค่าของคน" หรือ "ราคาของคน" นั้นอยู่ที่อะไรก็อยู่ที่การทำหน้าที่ให้ถูกต้อง ถ้าเราล้ากว่าเรานี้เกิดมาเพื่อหน้าที่ เราอยู่เพื่อหน้าที่ ก็จะต้องทำในชีวิตประจำวันก็คือหน้าที่ ทำให้ดีที่สุดเท่าที่จะทำได้ แล้วเราก็ได้รับผลจากหน้าที่เอง โดยธรรมชาติ ไม่ต้องไปคิดว่าเราจะได้อะไร จะมีอะไร จะเป็นอะไร มันเป็นเรื่องของมันเอง มันได้ของมันเอง ตามกฎเกณฑ์ของธรรมชาติเมื่อเราได้ทำหน้าที่นั้นๆ เรียบร้อย

หน้าที่ไหนแหละคือตัวธรรมะ ธรรมะ ก็คือ หน้าที่ คำว่าธรรมะแปลตรงไปตรงมาในเชิงปฏิบัติมันแปลว่า หน้าที่นั่นเอง ธรรมะคือหน้าที่ การกระทำหน้าที่ให้ถูกต้องเรียบร้อยก็เรียกว่าเรา ปฏิบัติธรรม ตัวปฏิบัติธรรมอยู่ที่การทำหน้าที่ให้เรียบร้อย ๕ คนเรามีหน้าที่อะไรบ้าง? เป็นเรื่องที่จะต้องศึกษาทำความเข้าใจ เรามีหน้าที่อะไรบ้าง..

หน้าที่ประการแรก ที่เราจะต้องทำ ก็คือว่า ทำตนให้เป็นคนสมบูรณ์ การเป็นคนสมบูรณ์นั้น ก็เรียกชื่อใหม่ว่าเป็น มนุษย์ มนุษย์ คือ ผู้มีใจสูง ใจดี ใจงาม ใจสงบ ใจสะอาด ใจสว่าง จึงจะเรียกว่าเป็นมนุษย์ ถ้าหากว่าใจสกปรก วนเวียนเร้าร้อน ด้วยกิเลสประเภทต่างๆ ตกอยู่ในอำนาจของกิเลสบ่อยๆ เราก็ไม่ได้เป็นมนุษย์

การทำหน้าที่ของความเป็นคน ให้ถูกต้องนั้น ควรจะมีธรรมะอะไรมา
ใช้เป็นหลักบ้าง? ก็มีธรรมะเหมือนกัน พระพุทธเจ้าท่านก็นำไว้ว่า..ให้ตั้งอยู่
ใน "กุศลกรรมบถ 10 ประการ" ฯลฯ

หน้าที่เป็นสิ่งสำคัญของชีวิต : 1-11

เรื่องเปิดใจกว้าง ทางเพิ่มปัญญา ธรรมะที่เสนอคือ มัททะวัง หมายถึง
ความอ่อนน้อมถ่อมตน เป็นหนึ่งในทศพิธราชธรรม 10 ท่านปัญญานั้นทะ เล่าเรื่อง
จากประสบการณ์ ว่า เมื่อคืนนี้ เดินไปตามบริเวณที่ตั้งศพพบคนที่มาในงานจำนวน
หนึ่งไม่ยอมฟังธรรม แต่มานั่งคุยกัน จึงได้พูดอธิบายให้เขาฟังว่า การมาวัด ควร
จะได้รับประโยชน์กลับไป อย่าเป็นคนรู้มาก คนรู้มาก จะไม่ยอมฟังใครสอน ไม่
ยอมฟังใครพูด แล้วเล่าเรื่องท่านพุทธทาสว่าเป็นตัวอย่างในด้านการยอมรับฟัง
ผู้อื่นเชื่อมโยงเข้าสู่ธรรมะว่า การยอมรับฟังผู้อื่นนั้น แสดงว่าเป็นผู้มีคุณธรรม
คือมี มัททะวัง ดังข้อความต่อไปนี้

เรามาวัดนี้ มาเพื่อการศึกษาหาความรู้ความเข้าใจ เมื่อคืนนี้เดินไปตาม
บริเวณที่ตั้งศพ มีคนจำนวนหนึ่งเขาไม่ฟังธรรม แต่มานั่งคุยกันบ้าง นั่งคุยกัน
บ้าง ซึ่งมันไม่ถูกเป้าหมายของการมาในงาน เพราะการมาในงานศพนั้น ควร
จะมาเพื่อการศึกษาหาความรู้ความเข้าใจ ไม่ใช่มาเพียงเพื่อให้เจ้าภาพเห็นหน้า
ว่า คนนั้นก็มาคนนี้ก็มาแล้วก็ไม่สนใจฟังอะไร พระเทศน์ก็ไม่ฟังไปนั่งคุยกัน ทุก
ศาลามีคนประเภทนี้

ก็เลยเข้าไปร่วมสนทนากับเขาหน่อย ถามเขาว่า "มาทำไม?"

เขาบอกว่า "มางานศพ"

"มางานศพนั้นแหละมาทำไม?" "มาร่วมบุญ"

"บุญมันอยู่ตรงไหนล่ะ มาหิ้งคุยอยู่อย่างนี้ มันเป็นบุญอยู่ที่ตรงไหน?"

เขาก็นิ่งไป

เลยอธิบายให้ฟังว่า "เรามาวัดนี้ควรจะหาทำอะไรเสียบ้าง จากการฟัง พระแสดงธรรม อย่าเป็นคนรู้มาก คือคนรู้มากนี้ไม่อยากจะฟังหรือ เวลาพระ เทศก็ไปนั่งคุยกันเสียนี้ พวกเราหลายคนเรียกว่า พวก น้ำชาล้นถ้วย คำว่า น้ำชา ล้นถ้วย นี่เพิ่งมามีขึ้นในประเทศไทย เมื่อมีการศึกษาเรื่องเซนของญี่ปุ่นมีเรื่องอยู่ ว่า..."

อาจารย์มหาวิทยาลัยมาหาพระอาจารย์ที่วัด เพื่อศึกษาข้อธรรมะพระที่ วัดก็เอาน้ำชามาเลี้ยง ท่านรินน้ำชาใส่ถ้วยจนกระทั่ง เต็มล้นหกราดลงไปในงาน รองแล้วท่านก็ยังไม่หยุดริน อาจารย์มหาวิทยาลัยเห็นเช่นนั้นก็บอกว่า "เต็มแล้ว ซอรับ"

อาจารย์ก็บอกว่า "อ้อ! เต็มแล้วหรือ" เลยบอกว่า "พวกอาจารย์นี้ มันเป็นคนน้ำชาล้นถ้วย คือว่ามันเต็มเสียแล้ว ไม่รู้ว่าจะใส่ลงไปตรงไหน น้ำ ที่เต็มถ้วยแล้วจะเอาน้ำอื่นใส่ลงไปอีกไม่ได้"

พวกมีความรู้จะเป็นเช่นนี้ คือขาดการยอมรับในเรื่องที่คนอื่นพูด ต้องการที่จะพูดให้คนอื่นฟัง ไม่ต้องการฟังใครพูด เพราะมี "อติมานะ" เป็นกิเลสตัว หนึ่งในใจคนเราทั่วไป อติมานะ คือ สำคัญว่าเราดีกว่าเขา เราดีกว่าเขา เรา เก่งกว่าเขา อะไรอย่างนี้ เลยไม่ยอมรับฟังใครทั้งนั้น ใครจะพูดอะไรก็ไม่ยอม ฟัง เพราะว่าตัว อติมานะ มันมาขวางไว้ อติมานะตัวนี้ไม่ใช่ตัวเล็กๆ มันยิ่งใหญ่ ที่อาจขวางไว้ไม่ให้คนถึงนิพพานได้เหมือนกัน

ถ้าเป็นผู้สนใจในการฟังก็ได้ความรู้ใหม่เพิ่มเติมขึ้น ทุกวันทุกเวลา แต่ ถ้าเราไม่สนใจฟังเพราะตัวอติมานะมันเกิดขวางอยู่ในใจขึ้นมาว่า "อย่าไปฟังเลย

ผู้แสดงมันไม่มีความรู้มากกว่าเราหรอก เรามันชั้นปริญญา"ตรีบ้าง โทบ้าง เอกบ้างมันเป็นอย่างนั้น ความคิดอย่างนั้นเขาเรียกว่าเป็น ความคิดปิดกั้นตัวเอง ไม่ให้รับแสงสว่างจากภายนอก มันก็หยุดเพียงเท่านั้น ไม่ก้าวหน้าต่อไป

ท่านเจ้าคุณพุทธทาสได้รับคำชมเชยจากสมเด็จพระพนมโฆษาจารย์ วัดเทพศิรินทราวาส ว่า "เธอเป็นผู้ฟังที่ดีของฉัน" ท่านชมว่าอย่างนั้นเพราะว่าท่านเจ้าคุณฯ มากกรุงเทพฯ ก็ไปกราบนมัสการท่านทุกครั้ง และก็มีการสนทนากัน สมเด็จพระท่านพูดให้ฟัง "พระสูตรนั้นเธอเคยอ่านแล้วหรือยัง" พระสูตรนี้เคยอ่านแล้วหรือยัง ถ้าอ่านแล้วท่านก็บอกว่าเคยอ่าน

"มีข้อคิดอะไรบ้างเมื่ออ่านสูตรนั้น" สมเด็จพระท่านถาม ท่านก็แสดงความ คิดไปตามที่ท่านคิด ถ้ามีสิ่งใดไม่ตรงกับสมเด็จฯ สมเด็จพระท่านก็จะว่า "อืม มันน่าจะเป็นอีกอย่างหนึ่ง" ท่านก็คุยให้ฟัง ท่านเจ้าคุณก็นิ่งฟังอย่างสงบเรียบร้อย ฟังอย่างดี ทุกครั้งที่มาก็ต้องไปหา ไปฟังท่านพูดเสมอ จนท่านชมว่า "เธอเป็นผู้ฟังที่ดีของฉัน" คือตั้งใจฟัง

คนอื่นอาจจะไม่ตั้งใจฟัง คือพอท่านพูดอะไรขึ้นมาไม่ชอบฟังก็ "ขอภัย มีธุระจะต้องรีบกลับ" อะไรอย่างนั้นแหละเรียกว่าไม่สนใจหรืออาจจะไปคุยเรื่องอื่นกลบเรื่องนั้นเสียก็ได้ แต่ว่าท่านเจ้าคุณท่านไม่ทำอย่างนั้น ท่านนิ่งฟังจนจบ กระแสความของเรื่องนั้นๆจนได้รับคำชมเชยว่า "เป็นผู้ฟังที่ดีของฉัน" อันนี้แสดงความเป็นนักปราชญ์ คนเราถ้ายอมรับฟังคนอื่นนั้นแสดงว่าเป็นนักปราชญ์อยู่ในตัวเหมือนกัน แล้วก็แสดงว่าเรามีคุณธรรม

คุณธรรมที่สำคัญที่ยอมรับฟังคนอื่นนั้นก็คือ มีทะวัง ฯลฯ

เปิดใจกว้าง ทางเพิ่มปัญญา : 1-6

เรื่องคุณธรรมของผู้เป็นบัณฑิต ธรรมะที่เสนอไว้ในเรื่องนี้คือ ขันติและ โสรัจจะ ท่านปัญญานันทะใช้การพูดเชื่อมโยงเรื่องจากประสบการณ์ เมื่อท่านได้ไปแสดงธรรมแก่ผู้ที่สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาที่สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล ซึ่งที่นั่นมีนักศึกษาไปประกวดนางงามแล้วได้ตำแหน่งนางงาม ท่านโยงเข้าสู่ธรรมะ

ว่าคนที่เป็นางงามนั้น อย่างงามแต่ภายนอก ต้องงามภายในด้วย คือมีใจงาม ใจจะงามได้ก็ต้องมีธรรมะประดับใจ ธรรมะที่จะทำให้ใจงาม คือขันติ และโสรัจจะดังข้อความกล่าวว่่า

เมื่อวานนี้ได้ไปที่สถาบันการศึกษาเรียกว่า "ราชมณฑล" เขารวม วิทยาลัยเทคนิค หลายที่หลายแห่งเข้ามาเป็นอันเดียวกันเรียกว่า ราชมณฑล ในหลวงท่านตั้งชื่อให้อย่างนั้น นักเรียนสอบได้ปริญญา มีการ "ปัจฉิมนิเทศ" เลยนินนัตพระไปพูดด้วย เพื่อให้เขาได้เกิดความสำนึกในความเป็นบัณฑิต พูดแล้วแต่เขาไม่ได้อดเสีียงไว้ ก็นึกว่าจะเอามาพูดในวันนี้อีกทีหนึ่ง เพื่อจะได้อดเสีียงไว้ ที่หลังใครต้องการจะได้เอาไปอ่านไปศึกษาได้ หรือใครจะพิมพ์แจกกันในงานฉลองบัณฑิต ก็จะได้เอาไปพิมพ์ได้ เพราะว่าเขาลองกันใหญ่โตเหมือนกันบัณฑิตนี้

พวกเราที่ได้ปริญญาแล้วเขาเรียกว่าบัณฑิต แปลว่าผู้รักษาตัวรอดรักษาตัวรอดจึงเรียกว่าเป็นบัณฑิต เป็นบัณฑิตแล้วเอาตัวไม่รอดก็มีเหมือนกัน บางทีเป็นถึงชั้นดอกเตอร์ แต่ยังเอาตัวไม่รอด เพราะว่าปล่อยตัวปล่อยใจไปตามอารมณ์ตามสิ่งแวดล้อม ไม่มีธรรมะเป็นเครื่องประดับประคองใจ เพราะศึกษาแต่วิชาการที่จะเอาไปทำมาหากิน แต่ไม่ได้ศึกษาวิชาการ ในเรื่องเกี่ยวกับชีวิตของตนอย่างแท้จริง จึงไม่มีเครื่องมือสำหรับควบคุมตัวเอง ก็เลยไหลไปตามอารมณ์ตามสิ่งแวดล้อม

ยังมีค่าสูงเพราะเป็นบัณฑิตชั้นสูง เช่นได้ปริญญาเอกนี้มีค่ามาก ใครๆก็เข้ามาหา ประจบประแจง อาจจะทำอะไรผิดพลาดขึ้นในชีวิต ผลที่สุดก็ปลงไม่ตกไม่รู้จะทำอย่างไร เลยม่าตัวตายไปเลยก็มี เมื่อปลายปี 2531 ดอกเตอร์ฆ่าตัวตายไปรายหนึ่ง พอขึ้น 2532 ได้ 2 วัน ตายไปอีกรายหนึ่ง ที่หลวงพ่อรู้เพราะเขาเอาไปเผาที่วัดแต่ว่าเสียตายไม่ได้อยู่เทศน์หน้าศพ ถ้าได้เทศน์ก็นึกว่าจะต้องเทศน์ให้จึงหนีบไปเลย เพราะมีตัวอย่างวางอยู่เฉพาะหน้า เป็นการยืนยันคำโบราณที่เขาพูดว่่า "ความรู้ท่วมหัวเอาตัวไม่รอด"

การที่จะรักษาตัวให้รอดนั้นจากความตกต่ำทางจิตใจนั้น มันต้องเป็น
 บัณฑิตอีกแบบหนึ่ง คือเป็นบัณฑิตที่มีคุณธรรม เพราะความเป็นบัณฑิตที่ขาดคุณธรรม
 นั้น เอาตัวไม่รอด เพียงแต่มีความรู้มันไม่พอใช้ แต่ต้องมีคุณธรรมคู่กันกับความรู้

ที่สถาบัน ราชมงคล นี้ เมื่อตะกี้ท่านรองอธิการฯ ได้พูดว่า สถาบันนี้
 โฆษณามานานแล้วแต่ไม่ได้ถึงเป้า ไม่ค่อยมีคนรู้จัก แต่นักศึกษาของสถาบันนี้ไป
 ประกวดนางงาม ได้เป็นนางงามขึ้นมาคนหนึ่ง คนก็สนใจสถาบันนี้ รู้จักสถาบันนี้
 อยากจะมาเยี่ยมสถาบัน ไม่ใช่ว่ามาดูสถาบันหรืออ้อ อยากจะมาดูนางงามนั่นเอง

ความงามที่เขาประกวดกันนั้น ประกวดร่างกายทั้งนั้น ประกวด ความ
 สวย ไม่ใช่ประกวด ความงาม ความสวยเป็นเรื่องของสิ่งภายนอกแต่ไม่งามก็ได้
 เขาจึงพูดว่า..สวยแต่เนก ข้างในไม่สวย หรือพูดว่า งามแต่รูป แต่จูบไม่หอมคือ
 ไม่มีความดีให้ตนเอง ไม่ได้หอมอะไร

คนที่เขานางงามก็ต้องอย่างงามแต่ภายนอก อย่าเอาแต่ความสวย ต้อง
 ให้ใจงามด้วย "มาหรือเปล่า?" เลยกถามไปอย่างนั้น..ไม่ได้มาบอกว่า "เสียใจ
 หลวงพ่อไม่ได้เห็นนางงาม วันนี้ ถ้ามาด้วยก็จะได้เห็นพอชื่นใจหน่อย" แต่ไม่เห็น
 ไม่เป็นไร วันอื่นคงจะเห็น แต่เมื่อเห็นอาจจะไม่งามแล้วก็ได้ เพราะฉะนั้นต้อง
 ทำใจให้งามด้วย

"ใจงาม" ก็ต้องมีธรรมะเป็นเครื่องประดับประดาใจ "ธรรมะที่ทำ
 ให้งามนั้นมีนะ พวกเราที่ยังไม่ได้เข้าประกวด จำไว้ด้วย" บอกกับนักศึกษาไป
 อย่างนั้น จำไว้แล้วเขาไปประดับไว้ที่ใจ ธรรมอันทำให้งาม นั้นมี 2 อย่างเรียก
 ว่า ขันติ..โสรจจะ.. ขันติ คือความอดทน, โสรจจะ คือ ความเสียสละ 2 อย่าง
 นี้ทำให้งามทำให้เรียบร้อย ทำให้น่าดู น่าชม ฯลฯ

คุณธรรมของผู้เป็นบัณฑิต : 2-10

2.2 การนำเสนอธรรมะโดยใช้วิธีการพูดเชื่อมโยงจากเรื่อง

วันสำคัญหรือเทศกาลเข้าสู่ธรรมะ

การเสนอธรรมะวิธีนี้ ท่านปัญญานันทะพูดถึงวันสำคัญ หรือ เทศกาลที่กำลังเกิดขึ้นในขณะนั้น ชักจูงโน้มน้าวเข้าสู่ข้อธรรมะ ตัวอย่าง วิธีการเสนอธรรมะ แบบนี้ ได้แก่ เรื่อง ลอยกระทง-ลอยบาป ธรรมะที่เสนอในเรื่องนี้ คือ กิเลส และความชั่วประเภทต่างๆ เช่น ความโลภ ความโกรธ ความหลง ความวิยาพยาบาท อบายมุข ซึ่งเป็นอกุศลธรรม ควรเลิกละ ท่านพูดถึงการลอยกระทงที่เพิ่งผ่านพ้นไปเมื่อคืนนี้ เล่าเรื่องที่มาของประเพณีลอยกระทง และการลอยกระทงในประเทศอินเดียว่า เขาทำเพื่อลอยบาปและกล่าวถึงพระดำริสของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าว่า การลอยบาปที่แท้จริง คือการเลิกจากความชั่ว แล้วชักชวนให้เลิกจากกิเลส และความชั่วประเภทต่าง ๆ ดังข้อความว่า

เมื่อคืนนี้ที่กรุงเทพมหานครที่เชียงใหม่ก็คงสนุกสนานกันในเรื่องการลอยกระทง แต่ได้ข่าวว่าที่กรุงเทพฯ นี่คนน้อย น้อยก็เพราะว่าไม่ต้องไปลอยที่แม่น้ำเจ้าพระยา ลอยได้ถุนบ้านก็ยังได้ บางคนไม่มีได้ถุน นั่งอยู่บนเตียงแล้วก็ลอยไปข้างเตียงก็ยังได้ เพราะว่าน้ำมันจมเข้าไปถึงในบ้าน ลอยที่นั่นก็ได้ไม่ได้ลอยก็ไม่ได้เสียประโยชน์อะไร แต่ว่ามันเป็นเรื่องของความสนุกเป็นประเพณีที่คนเขาทำกันมาตั้งแต่โบราณก็เพื่อรักษาประเพณีไว้ ก็เลยไปทำกัน ความจริงการลอยกระทงนี้ทางจังหวัดเชียงใหม่ภาคเหนือที่เขาทำติดต่อกันมา แต่ที่อื่นนั้นไม่ค่อยจะได้ทำกันเท่าใด ทางราชการก็เห็นว่าเป็นเรื่องประเพณีของชาติ ก็เลยส่งเสริมให้มีการลอยกระทงกัน สังเกตดูเรื่องอะไรที่ประชาชนเขาทำกันอยู่แล้ว ถ้าราชการเข้าไปส่งเสริมแล้วมันจะยาว คือมันจะกลายเป็นเรื่องอกขึ้นมาจากนั้นที่ เพราะพอส่งเสริมแล้วมันทำกันใหญ่โตมโหฬาร เช่น เรื่องการลอยกระทงนี้ ชาวบ้านเขาลอยกันก็ไม่มีอะไร กระทงเล็กๆ เย็บด้วยใบตอง ไม่ต้องซื้อไม่ต้องหา ต้นกล้วยข้างบ้านนี้มีอยู่ทั่วไป เอามาเย็บเป็นกระทงเข้าเอาดอกไม้ใส่ บางคนก็ตัดเล็บใส่ลงไปนิด ตัดผมใส่ลงไปหน่อย ไม่ได้ตัดหัวใส่เท่านั้นเอง เพราะหัวมันใหญ่บรรจุไม่ไหว ก็ใส่ลงไปตามธรรมเนียมสละเคราะห์ของเขา แล้วเอาเทียนเล่มน้อยปักลงไป แล้วก็จุด

เทียน ยกชั้นอธิษฐานอะไรต่ออะไรมูบมิบๆ ไม่ค่อยได้ยินไม่รู้ว่าจะไร แล้วก็ลอยไปตามกระแสน้ำ

ประเพณีลอยกระทงนี้เกิดขึ้นในเมืองไทย ในสมัยกรุงสุโขทัยเป็นราชธานี ฯลฯ

พิธีลอยกระทงนี้คงจะเก็บมาจากอินเดียเหมือนกันเพราะว่าเรารับพุทธศาสนา วัฒนธรรมประเพณี อะไรต่างๆ มาจากประเทศอินเดีย เราก็รับเอาเรื่องนั้นมาด้วย ฯลฯ

ในเรื่องลอยกระทงนี้เราก็คงจะคิดไปในแง่ว่า เราควรจะลอยบาปเสียบ้าง แต่ลอยบาปนี้อย่าลอยตามแบบพราหมณ์ พราหมณ์เขาลอยบาปด้วยการไปอาบน้ำในแม่น้ำคงคา เมื่อได้อาบน้ำในแม่น้ำคงคาก็ถือว่าได้ลอยบาปไปแล้ว มีความสบายใจ ลอยบาปแบบนี้เป็นการลอยแบบเด็กๆ ไม่ใช่ลอยบาปแบบผู้ใหญ่ เพราะว่าเป็นการกระทำด้วยความเชื่อที่ไม่ค่อยมีเหตุผล ยังมกมายกันอยู่ เพราะบาปมันไม่ได้อยู่ที่ผิวกาย ไม่เหมือนขี้ฝุ่น ขี้โคล หรือโคลนที่มาแป้นร่างกาย อันนั้นมันต้องล้างด้วยน้ำ แต่ว่าบาปมันอยู่ที่ใจของเรา ต้นเรื่องมันอยู่ที่ใจ แล้วเราจะไปลอยในแม่น้ำได้อย่างไร แต่พราหมณ์เขาเชื่ออย่างนั้น

ในวันเพ็ญเดือน 12 นี่เป็นวันที่เราควรจะมาตั้งใจงดเว้นกันในการทำชั่ว สร้างสรรค์ความงาม ความดี มีแต่การชักจูงให้ไปลอยกระทงแต่ทำไมมีการชักจูงว่าให้มาพิจารณา ตัวเอง ตักเตือนตัวเอง แก้ไขตัวเองกันในวันเพ็ญเดือน 12 การชักจูงอย่างนั้นไม่มี มีโฆษณาเรื่องลอยกระทง แล้วก็แต่งเพลงเดือน 12 นำนองตลิ่งชะจุ้งจิ้งอะไรก็ไม่รู้ เรียกว่า จูงไปในทางสนุก ในทางสร้างเสริมสิ่งชั่วร้ายในใจ ไม่ได้จูงเพื่อให้ละกิเลสความจริงนั้น เราควรถือโอกาสในวันพิธีการเหล่านั้นหันหน้าเข้าหาธรรม ให้คนได้มาวัดมาวา แล้วก็มาอธิษฐานใจที่จะละเลิกจากสิ่งชั่วร้าย มาประพฤติแต่สิ่งดีสิ่งงามกัน อันนี้จะช่วยสร้างสรรค์ทำชีวิตให้เจริญองงามก้าวหน้าในทางที่ถูกที่ชอบ จึงจะเป็นการถูกต้อง ไม่ลอยแต่กระทง แต่เราลอยสิ่งชั่วร้ายออกจากจิตใจของเรา ลอยน้ำเมา ลอยกาฬพัน ลอยความสนุกสนานไม่เข้าเรื่อง ลอยความโลภ ลอย

ความโกรธ ลอยความหลง ลอยความวิชยาพยายามท อะไรที่มันไม่ดีนะ เรียก
ว่า เลิกละ เลิกละก็เรียกว่า ลอยมันไป ทั้งมันไป ฯลฯ

ลอยกระตัง ลอยบาป : 1-13

เรื่องท่องเที่ยวในกายนคร ชरณะที่เสนอในเรื่องนี้คือ กายะคะตา สติ ซึ่งเป็นหนึ่งใน อนุสติ 10 หมายถึง การมีสติคอยกำหนดรู้ที่อยู่ในกายของเรา ท่านปัญญานันทะพูดถึงความสำคัญของวันนี้ว่า เป็นวันเปิดปีส่งเสริมการท่องเที่ยว แล้วชักชวนให้มาท่องเที่ยวในกายนคร และ กล่าวถึงคำสอนของ พระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่ทรงสอนให้เรามองตัวเอง พิจารณาที่ตัวเอง ดังข้อความกล่าวว่า

วันนี้เป็นวันเปิดปีส่งเสริมการท่องเที่ยว อาตมาก็ใคร่ที่จะนำญาติโยม
ทั้งหลายไปท่องเที่ยวเหมือนกัน แต่ว่าเที่ยวไม่ไกล เที่ยวใกล้ ๆ เที่ยวในสิ่งที่
อยู่กับตัวเรานี่แหละ ไม่ต้องไปเที่ยวที่ไหนไม่ต้องจ่ายสตางค์ ไม่ต้องว่าจ้างรถ
จ้างเรือหรือขึ้นเรือบินไปเพราะว่าต้องเสียสตางค์มาก แต่ว่าเราไปเที่ยวในที่ ๆ
ใกล้ที่สุด ที่ใกล้ที่สุดนั้นก็คือ ตัวของเรา เอง เราเที่ยวในตัวเรา

เราเที่ยวดูตัวเรา..พิจารณาตัวเรา เพื่อให้รู้ว่าตัวเราคืออะไร มัน
ประกอบด้วยอะไรบ้าง ส่วนที่ประกอบนั้นมีหน้าที่อย่างไร ถ้าเราใช้ถูกต้องมัน
ก็มีคุณมีค่า ถ้าใช้ไม่ถูกต้องก็ไม่ใช่คุณไม่เป็นค่า เพราะฉะนั้นจึงเป็นเรื่องที่น่าดูอยู่
เหมือนกัน ไม่มีใครชวนไปเที่ยวในเรื่องอย่างนี้ แต่ว่า วันนี้จะพาญาติโยมไป
เที่ยวกัน ไปเที่ยว "กายนคร" เมืองนี้ชื่อว่าเมืองกายนคร

ร่างกายของเรานี้มันก็เป็นเมืองๆ หนึ่ง ท่านสมมติ เรียกว่า กายนคร
..เมืองกาย "กายนคร" นี้เป็นเมืองที่น่าเที่ยว น่าดู น่าชม แต่เราไม่ค่อยได้ดูตัว
เองเท่าใด ไปดูกายนครของคนอื่นเสียมาก ไปดูเรื่องของคนอื่นให้สบายอกสบาย
ใจ เราไม่ได้หันสายตาเข้ามามองดูตัวเอง ไม่ได้พิจารณาตัวเอง ไม่ได้ตัก
เตือนตัวเอง ไม่ได้แก้ไขตัวเองเรื่องมันก็ยังสับสนวุ่นวายยังมีปัญหาอยู่ด้วยประการ
ต่างๆ เพราะฉะนั้นเรามาเที่ยวในเมืองกายนครนี้กันเสียบ้าง เพื่อจะได้รู้ว่า
สภาพของเมืองมันเป็นอย่างไร

เมือง "กายนคร" นั้นมันไม่ใหญ่โตกว้างขวางอะไรหรอก มันเพียงชาว
วาหนึ่ง หนาคับหนึ่ง กว้างศอกหนึ่งเท่านั้นเอง พระพุทธเจ้าตรัสว่าใน "กาย"
ชาววาหนาคับ กว้างศอกหนึ่งนั่น "ใจ" ครอง เราถือว่าเป็นเมือง ๆ หนึ่ง
เป็นเมืองที่น่าสนใจศึกษา น่าสนใจเรียนเพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจถูกต้อง
ถ้าเราไม่รู้เรื่องกายนครนี้ถูกต้อง ก็มักจะหลงผิด เข้าใจผิดด้วยประการต่างๆ
สร้างความทุกข์ให้แก่ตัวเอง แต่ถ้าเราเข้าใจเรื่องถูกต้อง ความทุกข์มันก็จะ
ไม่เกิด เพราะเรารู้ในสิ่งนี้ถูกต้องตามสภาพที่เป็นจริง

พระพุทธเจ้าท่านสอนให้เรามองตัวเอง พิจารณาที่ตัวเราเอง ใน
อนฺสติ 10 อย่าง คือสอนให้พิจารณาตามระลึก 10 อย่าง ได้แก่ พุทธานฺสติ..
ระลึกถึงคุณพระพุทธเจ้า ธรรมานฺสติ.. ระลึกถึงคุณพระธรรม สังฆานฺสติ..
ระลึกถึงคุณพระสงฆ์ จาคานฺสติ... ระลึกถึงทานที่เราได้บริจาคไว้แล้วและ ฯลฯ
แล้วก็มีข้อหนึ่งซึ่งมีอยู่ใน 10 อย่างนี้ด้วย คือ กาสะคะตาสติ... ระลึก
ในกายของเราเอง ระลึกถึงเรื่องในกายของเราว่ามันคืออะไร มันประกอบ
ไปด้วยอะไร เคลื่อนไหวอย่างไรมันเป็นไปอย่างไร? ให้มีสติคอยกำหนดรู้อยู่
ในกายของเรา ฯลฯ

ท่องเที่ยวในกายนคร : 2-4

เรื่องสอนให้ลูกจงดี เสนอธรรมะเรื่องหน้าที่ของพ่อแม่ที่มีต่อลูก
ท่านปัญญานันทะพูดถึง วันเด็กที่เพิ่งผ่านไปเมื่อวานนี้ว่า จุดมุ่งหมายของการจัดงาน
วันเด็ก คือเพื่อให้เด็กได้รับความสนุกสนาน ให้ได้เรียนรู้ในสิ่งต่าง ๆ และ
เตือนให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับเด็กสำนึกถึงหน้าที่อันต้องกระทำต่อเด็ก และกล่าวว่า
ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับเด็ก ที่สำคัญที่สุดคือ พ่อแม่โดยयोगเข้าสู่ธรรมะว่า
พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงบัญญัติหน้าที่ของพ่อแม่ ที่ต้องกระทำต่อลูกไว้ 5 ประการ
ดังข้อความว่า

เมื่อวานนี้วันเสาร์ที่ 14 เป็นวันสำคัญวันหนึ่งของโลกก็ว่าได้ เพราะเป็น "วันของเด็ก" องค์การสหประชาชาติได้ขอรับรองให้ทุกประเทศจัดงานวันเด็กกันขึ้น การจัดงานวันเด็กนั้นมีทั่วไปในโลกก็ว่าได้ แต่อาจจะไม่ตรงเป็นวันเดียวกัน บางชาติอาจจะจัดในวันอื่น แต่ละชาติอาจจะจัดในวันที่ตัวกำหนดไว้ สำหรับในเมืองไทยเรานั้นได้กำหนดเอาวันเสาร์ที่ 2 ของเดือนมกราคมเป็นวันของเด็ก

การจัดงานวันเด็กนั้น มีจุดมุ่งหมายอะไรบ้าง

จุดมุ่งหมายของการจัดงานวันเด็ก ก็เพื่อให้เด็กได้รับความสนุกสนาน ร่าเริงทางจิตใจ

ให้เด็กได้รู้ได้เรียนในสิ่งต่างๆ ที่ควรรู้ควรเรียน เช่นการไปดูสถานที่ต่าง ๆ ที่ธรรมดาไม่เปิดโอกาสให้เด็กได้ดูได้ชม

และอีกประการหนึ่งก็เพื่อจะได้เป็นเครื่องเตือนใจผู้ที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับเด็ก ผู้ที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับเด็กนั้นก็คือ

1. พ่อแม่ ผู้ให้กำเนิดแก่เด็ก
2. ครู ผู้มีหน้าที่สั่งสอนวิชาการให้แก่เด็ก เพื่ออบรมเด็กให้มีความรู้ความสามารถ มีความประพฤติดี เป็นพลเมืองดีของชาติต่อไป

3. คือนักบวชในทางพระศาสนา ซึ่งมีหน้าที่สั่งสอนศีลธรรม อบรมจิตใจคน ให้เจริญด้วยคุณงามความดี

ท่านเหล่านี้ล้วนแต่มีส่วนเกี่ยวข้องกับสำคัญกับเด็กทั้งนั้น แม้ไม่ใช่บุคคลดังที่กล่าว คือ พ่อแม่ ครูบาอาจารย์ พระเจ้าพระสงฆ์ แล้ว บุคคลอื่น ๆ ทุกคนก็มีส่วนเกี่ยวข้องกับเด็กทั้งนั้น เพราะคนที่เป็นผู้ใหญ่เป็นผู้เดินไปหน้าเด็ก ก็ต้องรับผิดชอบในเรื่องเกี่ยวกับเด็กด้วยเหมือนกัน

ผู้ที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับเด็กนั้น สำคัญที่สุดก็คือ

1. พ่อ แม่ พ่อแม่ได้ชื่อว่าเป็นครูคนแรกของเด็ก เป็นเทพเจ้าของเด็ก เป็นพระอรหันต์ของเด็ก เป็นบุพนิยบุคคลของเด็ก เพราะฉะนั้นพ่อแม่จะต้องกำหนดให้เป็นพ่อแม่ที่ดีของลูก เลี้ยงลูกให้ดี เลี้ยงให้เจริญเติบโตในทาง

ที่ถูกที่ชอบ เพราะว่าเด็กจะดีหรือไม่ดีนั้น อาศัยพ่อแม่เป็นฐานสำคัญ คนโบราณของเราจึงได้พูดว่า "ลูกไม้พล่นไม้ไกลต้น" ลูกไม้โตมันก็พล่นไกลต้นไม้นั้น เช่น ลูกมึงคุดก็พล่นอยู่ไกลต้นมึงคุด ลูกลิงลาดก็พล่นอยู่ไกลต้นลิงลาด ผลไม้ชนิดใดก็พล่นลงใต้ต้นไม้นั้นแหละ ไม้พล่นไปไกลที่ไหน

ฉะนั้นผู้ที่เดินหน้าเด็กคือพ่อแม่ ต้องเป็นคนสำคัญต้องมีความหนักแน่นอยู่ในใจอยู่ตลอดเวลาว่าเรามีคนเดินตามหลังเรามาผู้ที่เดินตามหลังเรานั้น ก็คือลูกหญิงชายของเรา ลูกหญิงลูกชายของเรานั้นเดินตามเราทุกเวลานาที ถ้าหากว่าเราเดินดี ลูกของเราก็จะดี ถ้าเราเดินทางร้าย ลูกของเราก็จะเดินทางร้าย ผู้ที่มีหน้าที่เป็นพ่อแม่ จึงควรจะได้สำนึกรู้สึกตัวอยู่เสมอ ตลอดเวลาว่าเรามีหน้าที่เลี้ยงลูกทั้งกาย ทั้งใจ

"เลี้ยงดูร่างกาย" นั้นไม่ยากอะไร ให้กินอาหารที่ถูกส่วนตามหลักโภชนาการ ร่างกายของเด็กก็จะเจริญเติบโตขึ้นทุกวันทุกเวลา ส่วน "เลี้ยงใจ" อันเกี่ยวกับเรื่องทางใจเป็นเรื่องสำคัญมาก ที่เราจะต้องเอาอาหารใจที่ถูกต้องให้แก่เด็ก อย่าเอาสิ่งที่เป็นพิษให้แก่เด็ก เป็นอันตราย

พระนุทเจ้าทรงบัญญัติหน้าที่ของพ่อแม่ไว้ว่าควรจะได้ทำอะไรบ้าง คือ

1. จะต้องห้ามลูกไม่ให้กระทำความชั่ว นี่เป็นข้อแรก ฯลฯ

สอนให้ลูกจงดี : 3-9

เรื่องกตัญญูกตเวทีเป็นเอกลักษณ์ของชาติ ชरรมะในเรื่องนี้ได้แก่ความกตัญญูกตเวที ท่านปัญญาั่นทะ กล่าวถึงวันสำคัญวันหนึ่งของชาวจีน คือวันเซ็งเม้ง ซึ่งชาวจีนจะเดินทางไปยังที่ฝังศพของบรรพบุรุษ เพื่อสักการะบูชา และดูแลความสะอาดเรียบร้อย เป็นการแสดงความกตัญญูกตเวที อันเป็นวัฒนธรรมประจำชาติของชาวจีน ดังข้อความในปาฐกถาธรรม ว่า

ฤดูเดือนนี้เป็นเดือนที่มีการกระทำอันหนึ่งทั่ว ๆ ไป โดยเฉพาะในเมืองไทย เรานี้ทั้งคนไทยแท้ ทั้งคนไทย เชื้อจีนได้กระทำก็คล้ายกัน โดยเฉพาะชาวจีนนั้น

เขาไปทำกิจกรรมที่ป่าช้า เรียกว่า "วันแข็งเม็ง" ภาษาจีนเขาเรียกว่าอย่างนั้น วันที่ 5 เมษายน เป็นวันเริ่ม วันเสาร์ วันอาทิตย์นี้ คนต้องไปกันมาก โน่น.. สระเบรี ธลบุรี ราชบุรี ที่ไหนๆ ไปกันรถติดเป็นแถวเลยที่เดียว ถ้าจะออกจาก วัดไปชลบุรีในวันนั้นไม่ต้องฉันทเพลกัน มันไม่ถึงหรือก ไปติดอยู่แถวบางปะกง นั้นเอง

คนเหล่านั้นไปสู่จุดเดียวกัน คือป่าช้า..ที่ฝั่งกระตุกร่างกายของบรรพบุรุษ เขาไปทำอะไรกัน?... เขาไปสักการะวิญญาณของบรรพบุรุษ ซึ่งสถิตอยู่ที่นั่น ความจริงก็ไม่ได้อยู่ที่ป่าช้าหรือก แต่เขาก็ไปกันที่นั่น ไปที่ป่าช้า

การไปป่าช้านั้น มีจุดหมาย เพราะว่าจะได้ไปดูแลความเรียบร้อยของการฝังศพ ถ้ามีญาติขึ้นรถไม่สะอาด ก็ต้องไปแป้วต้องถางทำความสะอาดให้เรียบร้อย ปีหนึ่งก็ไปจัดกันทีหนึ่ง สกุดใคร่รอบครัวได้ทั้งให้ที่ฝังศพบรรพบุรุษ ทรุดโทรมเสียหาย คนเขาก็มองว่า "อ้อ! สกุดนี้ไปไม่รอดแล้ว แสดงว่ายากจนล่มจมแล้ว เพราะไม่สนใจที่ฝังศพบรรพบุรุษ" แต่ถ้าสกุดใคร่ยังเจริญงอกงามอยู่ เขาก็ไปทำกัน ยังตกแต่งให้เรียบร้อยสวยงาม

อันนี้เป็นวัฒนธรรมของชาวจีนเขา ชาวจีนเขามีวัฒนธรรมประจำใจ อยู่อันหนึ่งคือ ความกตัญญูต่อกตเวท ความกตัญญูเวทที่เป็นวัฒนธรรมประจำชาติ วรรณคดี นิทานอะไรต่าง ๆ ที่เขาเขียนขึ้นไว้ในสมัยก่อน ล้วนแต่สอนให้คนมีความกตัญญูต่อกตเวท มีมากมาย ฯลฯ

กตัญญูต่อกตเวทที่เป็นเอกลักษณ์ของชาติ : 4-5

เรื่อง ส.ค.ส. 2538 เสนอธรรมะเรื่องนิวรรณ์ 5 ท่านปัญญานันทะ พูดถึงเทศกาลปีใหม่ที่ใกล้จะมาถึงว่า มีกิจกรรมการส่งบัตรอวยพรความสุขให้แก่กัน ความสุขเป็นสิ่งที่ทุกคนปรารถนา แต่ความสุขที่แท้จริงนั้นจะมีได้ต่อเมื่อดับทุกข์ได้เด็ดขาดเท่านั้น ถ้าจิตเรายังไม่ถึงปัญญา เราก็ต้องทนทุกข์เรื่อยไป เพราะเราต้องอยู่ในสังคัม ซึ่งมีปัญหาคะทบจิตใจอยู่ตลอดเวลา เราจะทำอย่างไร เพื่อไม่ให้จิตของเราเป็นทุกข์ เราก็ต้องรู้ว่าสิ่งที่สร้างปัญหาให้แก่จิตใจของเรา

คืออะไร ตามหลักธรรมมี 5 ประการ เรียกว่านิรณ 5 ดังข้อความใน
ปาฐกถาธรรม ว่า

ในเวลาใกล้จะสิ้นปีเก่า ปีใหม่จะเข้ามาถึงก็มีกิจกรรมประเภทหนึ่งเกิดขึ้น
คือ การส่งบัตรอวยพรให้กันและกัน เรียกว่า ส.ค.ส.

คำว่า ส.ค.ส. เป็นคำย่อ แปลว่า ส่งความสุข อันนี้เป็นของใหม่
ไม่ใช่ของเก่าดั้งเดิมหรอก คนไทยเราดั้งเดิมก็ไม่มี ส.ค.ส. แต่เราไปติดต่อกับ
ฝรั่งมังค่า เขามีการทำบัตรวันคริสต์มาสบ้าง ปีใหม่บ้าง แล้วก็ส่งให้กัน
และกัน เป็นการผูกมิตรไมตรีกันฉันเพื่อน ให้รู้ว่าเพื่อนยังคิดถึงอยู่ ยังไม่ตาย
จากไป อะไรต่างๆ พรที่ส่งไปในบัตรนั้นก็ไม่ค่อยจะมีอะไร นอกจากว่าขอให้
มีความสุขตลอดปีใหม่ อะไรอย่างนั้น

เรื่องของความสุขนั้นเป็นสิ่งที่เราต้องการกันทั้งนั้น ไม่มีใครเลยต้อง
ศาสนาไหน พระพุทธเจ้าท่านสอนให้เราว่าในโลกนี้ไม่มีความสุข มันมีแต่ความ
ทุกข์ทั้งนั้น ท่านจึงตรัสไว้ว่า

ทุกข์เท่านั้นที่เกิดขึ้น ทุกข์เท่านั้นที่ตั้งอยู่ ทุกข์เท่านั้นที่ดับไป นอก
จากทุกข์หาไม่มีอะไรไม่

อันนี้แม้มิใช่เป็นคำตรัสของพระผู้มีพระภาค แต่เป็นคำของนางภิกษุณี
องค์หนึ่งได้พูดคำนั้นขึ้น พระผู้มีพระภาคเจ้าก็ได้ทรงรับรองคำพูดนี้ ว่าเธอพูด
ถูกต้องตามหลักการในทางพระพุทธศาสนา ฯลฯ

คราวใดที่ยังมีชีวิต ถ้าจิตยังไม่ถึงปัญญา เราก็ยังจะต้องมีความทุกข์
ที่จะต้องทนต่อไป ทนเรื่อยไป จนกว่าเราจะมีปัญญารู้แจ้งเห็นจริงในสิ่งนั้นตาม
สภาพที่เป็นจริง แล้วเราก็ไม่ต้องทนทุกข์อีกต่อไป จิตของเราไปถึงจุดหมาย
คือที่สุดของความทุกข์ แล้วก็ไม่มีความทุกข์อีก

การทำตนให้ถึงจุดหมาย คือไม่มีความทุกข์นี้ เป็นหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา พระพุทธศาสนามีจุดหมายอยู่ที่การดับทุกข์ได้เด็ดขาด หรือเดินไปให้ถึงที่สุดของความทุกข์ เราจะเดินไปทางไหน?...ก็เดินไปตามทางที่พระพุทธเจ้าท่านชี้ไว้ให้เราเดิน

ในฐานะที่เราเป็นชาวบ้าน ต้องอยู่ในสังคม มันก็มีปัญหากระทบกระทั่งกันทางจิตใจอยู่ตลอดเวลา เราจะทำอย่างไรเพื่อให้จิตใจของเราไม่ยุ่ง ไม่เกิดปัญหา ไม่สร้างความทุกข์ ความเดือดร้อนใจ อันนี้เราจะต้องรู้ว่าสิ่งที่ทำให้เราเกิดปัญหาทางใจนั้นคืออะไร ถ้าพูดตามหลักธรรมะ ท่านก็ว่า มีเรื่องอยู่ 5 ประการ ที่เป็นม่านหนาบังจิตใจ ไม่ให้เราเข้าใจอะไรชัดเจนถูกต้องตามสภาพที่เป็นจริง เราจะต้องทำลายสิ่งนั้นออกไป สิ่งนั้นท่านเรียกว่า นิวรณ์ ฯลฯ

ส.ค.ส. 2528 : 5-11

2.3 การนำเสนอธรรมะโดยใช้วิธีการพูดเชื่อมโยงจากเรื่อง
ฤดูกาลเข้าสู่ข้อธรรมะ

การเสนอธรรมะโดยวิธีนี้ได้แก่เรื่อง ร้อนกายแต่อย่า
ร้อนใจ ธรรมะที่เสนอคือเรื่อง สติ ปัญญา ท่านพูดถึงเรื่องฤดูกาลในขณะที่พูดเรื่องนี้เป็นฤดูร้อน ท่านพูดว่าให้ร้อนแต่เพียงกาย แต่อย่าให้ใจร้อนไปด้วย เหตุที่ใจร้อนก็เพราะชอบเก็บเรื่องเก่าๆ มาคิด บางเรื่องคิดแล้วสบายใจ บางเรื่องคิดแล้วไม่สบายใจ เรียกว่ายินดี ยินร้าย เป็นความทุกข์ทั้งสองอย่าง เราจะทำอย่างไรจึงจะไม่ให้เกิดความยินดี ยินร้ายคือเราต้องมีสติปัญญากำกับความรู้สึก ความคิดอยู่ตลอดเวลา ดังข้อความว่า

หน้าร้อนอย่างนี้เราอย่าร้อน คือใจอย่าร้อน ให้มันร้อนแต่เพียงร่างกาย ใจอย่าร้อน ด้วยเรื่องอะไรต่าง ๆ คนเรามันร้อนกายนี้ไม่ทำไรไม่เป็นทุกข์ ทำไรทรอก เพราะอาบน้ำได้ ยิ่งคนสมัยใหม่เขาเปิดแอร์มันก็เย็นเจี๊ยบเลย

มันไม่ร้อนทางกาย แต่ถ้าร้อนทางใจนี้จะทำอย่างไร อาบน้ำมันก็ไม่หายร้อน อยู่ในห้องปรับอากาศ มันก็ไม่หายร้อน หรือว่าไปเที่ยวเมืองหนาวมันก็ไม่หายร้อน ใจมันร้อน ไปก็เอาใจไปด้วยนี่ ถ้าเอาแต่กายไปก็ไม่ร้อน เอาใส่โลง บรรทุกเรือบินไปมันก็ไม่ร้อน ที่มันไปทั้งกายทั้งใจ แล้วใจของเราที่ชอบเก็บ ชอบสะสม ในเรื่องอะไรต่างๆ เอามาคิดมานึกให้มันวุ่นวายขึ้นในใจ เรื่องเก่าๆ แก่ๆ โบราณเต็มที่แล้ว เรียกว่ามันเป็นเรื่องโบราณ

เรื่องในชีวิตของเราเนี่ย บางเรื่องมันก็เป็นเรื่องโบราณ คือตั้งแต่สมัย เด็ก มันก็เป็นเรื่องโบราณแล้ว สมัยเราเป็นหนุ่มเป็นสาว มันก็เป็นเรื่องโบราณ แล้ว หรือว่า 10 ปี ไปแล้วอะไรมันเกิดขึ้นก็เป็นเรื่องโบราณ เป็นเรื่องเก่าแก่ เป็นเรื่องที่ไม่ควรจะเอามาคิดมานึกให้วุ่นวายใจ แต่ว่าเราก็ชอบคิด ชอบนึกให้ วุ่นวายใจ เอามาหนึ่งคิด หนึ่งนึก แล้วก็ใจไม่สบาย ลงโทษตัวเองให้เกิดปัญหา กิน ก็ไม่ได้ นอนก็ไม่หลับเพราะความคิดที่มันวุ่นวายเกิดขึ้นในใจ อย่างนี้เขาเรียกว่า หาเรื่องให้ร้อนใจ ใส่เชื้อเพลิงลงไปในห้องไฟที่มันจะมอดไปแล้ว เอาไปใส่เข้า เอน้ำมันราดลงไป จุดให้มันลุกโพลงขึ้นมาเผาตัวเองให้เราร้อนต่อไป คือเรื่อง อารมณ์นั้นแหละที่เราคิด

การคิดนั้นแหละคือการใส่เชื้อ ใส่เชื้อลงไปในห้องไฟที่มันกรุ่นอยู่ในใจ ของเรามันจะดับแล้ว มันจะลืมหืมแล้ว แต่เราไม่ยอมให้มันลืมหืม ไม่ยอมให้มันดับ เอา เชื้อใส่ หนึ่งคิดถึงเรื่องนั้นคิดถึงเรื่องนี่ ล้วนแต่เป็นเรื่องเก่าๆ แก่ๆ ที่ผ่านมาแล้ว ทั้งนั้น เอามาหนึ่งคิด คิดแล้วก็ไม่สบายใจ แต่บางเรื่องคิดแล้วก็ดีใจสบายใจ ใจดี ใจมันก็ทุกข์เหมือนกันแหละ ใจดีใจมันก็ทุกข์เหมือนกัน เรียกว่า "ยินดี" นี่ก็เป็น ทุกข์ "ยินร้าย" มันก็เป็นทุกข์เหมือนกัน มันไม่ดีทั้ง 2 เรื่องนั้นแหละ

พระพุทธเจ้า ท่านจึงสอนว่า..ให้สำรวจใจ ไม่ให้ยินดี ยินร้ายเพราะ "ยินดี" มันก็เป็นทุกข์ "ยินร้าย" มันก็เป็นความทุกข์ ยินดีมันก็เป็นทุกข์ภายหลัง อัน แรกก็ดีใจหัวเราะร่าเริง เพราะได้สมปรารถนา แต่ว่าสิ่งทั้งหลายมันเที่ยงหรือ เปล่า ถ้าเราคิดในแง่ธรรมะ ก็จะได้เห็นความจริงว่า สิ่งทั้งหลายมันไม่เที่ยง คือมันเปลี่ยนแปลงตลอดเวลาอะไรๆ มันเปลี่ยนแปลงทั้งนั้น ดิน ฟ้า อากาศก็เปลี่ยน

แปลงเหตุการณ์ในชีวิตของเราก็เปลี่ยนแปลง สภาพความเป็นอยู่อะไรมันก็เปลี่ยนอยู่ตลอดเวลา เรามักจะไปติดอยู่ในสิ่งนั้นๆ เราไม่ยอมให้มันเปลี่ยนแปลง เมื่อไม่ยอมให้เปลี่ยนแปลงก็เรียกว่า "ผีนิติธรรมชาติ"

ธรรมชาตินั้นไม่หยุดนิ่ง ไหลอยู่ตลอดเวลา แล้วเราจะไปให้มันหยุดได้อย่างไร ผีนิติธรรมชาตินั้นมันเปลี่ยนไม่ได้ มันต้องปล่อยไปตามธรรมชาติ เพียงแต่เรารู้ธรรมชาตินั้นเป็นอย่างนั้น มันเปลี่ยนแปลงอย่างนั้น มันเป็นทุกข์อย่างนั้น มันไม่มีอะไรที่จะเป็นเนื้อเป็นตัว เป็นสาระ เป็นแก่น เป็นสาร อย่างนั้นๆ อย่างนั้นเรารู้ด้วยปัญญา คิดด้วยปัญญาแล้วก็มองดูมันด้วยปัญญา เราจะไม่ยินดีในเรื่องนั้น แล้วก็ไม่มียินร้ายในเรื่องนั้น เพราะเรารู้ว่ายินดีมันก็เป็นเบื้องต้นของความทุกข์ ยินร้ายมันทุกข์ทันที

"ยินดี" เหมือนกับจับถ่านไฟที่กำลังลุกโพลง ร้อนทันที "ยินดี" นั้นเหมือนกับถ่านไฟที่มันมอดแล้ว แต่ถ้ากำไว้นานมันก็ร้อนเหมือนกัน เพราะมันยังคุกรุ่นอยู่ข้างใน มันก็เกิดความร้อนขึ้นมาทำให้มือไม้ของเราเสียหาย เพราะการไปจับต้องสิ่งนั้น

ทั้ง 2 อย่างจึงเป็นเรื่องไม่ดีทั้งนั้น เราจึงควรระมัดระวังสภาพจิตของเรา ไม่ให้ยินดีในอารมณ์อันเป็นที่ตั้งแห่ง ความยินดี ไม่ให้ยินร้ายในอารมณ์อันเป็นที่ตั้งแห่งความยินร้าย

เราจะทำในใจอย่างไร จึงจะไม่ยินดี ไม่ยินร้าย..? คือเราจะต้องมีสติปัญญากำกับความรู้สึกอยู่ตลอดเวลา มีสติปัญญากำกับความคิดของเราถ้าสิ่งใดที่ไม่ดีเกิดขึ้น ฯลฯ

ร้อนกายแต่อย่าร้อนใจ : 8-11

เรื่องเป็นทุกข์ได้ทั้งยินร้ายยินดี เสนอธรรมะเรื่องไตรลักษณ์ ท่านปัญหานันทะ พูดถึงเรื่องฤดูกาลว่าเดือนนี้เป็นฤดูร้อน ให้ร้อนแต่เพียงร่างกาย อย่าให้จิตใจร้อนไปด้วย ความร้อนกับความเย็นเป็นของคู่กัน ไม่นานก็เปลี่ยนแปลงไปอย่าเกิดความพอใจ หรือไม่พอใจ พอใจก็คือยินดี ไม่พอใจก็คือยินร้าย ทั้งยินดีและยินร้ายเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นคู่ ความยินดี ตอนแรกไม่เป็นทุกข์ แต่เพราะว่าความยินดีนั้น

เปลี่ยนแปลงไป เราก็เกิดความทุกข์ พระพุทธเจ้าจึงสอนว่า สังขารทั้งหลาย ไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตา ดังข้อความ ว่า

วันนี้เป็นอาทิตย์แรกของเดือนเมษายน เป็นวันที่ 7 เดือนเมษายน เดือนเมษายน เดือนนี้เป็นหน้าร้อน อากาศร้อนทั่วๆ ไป แต่ว่าไม่เป็นไร เพราะว่า เราผ่านร้อนกันมาคนละหลายสิบร้อนแล้วก็ยังอยู่ได้ ไม่เห็นจะเดือดร้อนอะไร อย่าง ร้อนใจ ก็แล้วกัน ร้อนกาย นี่ไม่เป็นไรแต่ ร้อนใจ นี่มันยุ่ง การที่เราารู้สึก ว่าร้อนเพราะว่าใจมันรู้สึกว่าร้อนด้วย ถ้าใจไม่ร้อน เราก็ไม่ร้อน

ความร้อนเป็นเรื่องของธรรมชาติ กระทบผิวหนังเราก็รู้สึกว่า ร้อน ความรู้สึกว่าร้อนนั้นเป็นความรู้สึกของใจ คือร่างกาย มันรับรู้ ใจก็เป็นผู้ปรุงแต่ง ให้รู้ว่าร้อน ให้รู้ว่าเย็น รู้ว่าหนาว รู้ว่าเป็นอย่างนั้นอย่างนี้ มันเป็นเรื่องของใจ ให้รู้เพียงสักแต่รู้ว่าร้อน แล้วมันก็เท่านั้น อย่าไปเกิดความเบื่อหน่ายอึดอัดขัด ใจกับเรื่องความร้อน แต่ให้เราเห็นว่าธรรมชาติมันร้อน อากาศร้อนอากาศกระทบ ผิวหนังก็รู้สึกร้อน แต่ถ้าอากาศเย็นกระทบผิวหนัง ก็รู้สึกเย็น

ในโลกนี้มีของเป็นคู่กัน คือมีเย็น มีร้อน เป็นคู่กันบางครั้งว่ามันก็เย็น บางครั้งมันก็ร้อน เย็นก็ไม่นาน ร้อนก็ไม่นาน ไม่เท่าใดก็เปลี่ยนไป เช่นเดือน เมษายนนี้เรารู้สึกว่าร้อน แต่พอพฤษภาคม ฝนเริ่มมา ความร้อนก็ค่อยเบาลงไป แล้วฝนก็ค่อยเริ่มตกลงมาเรื่อยๆ เป็นฤดูฝน พอฝนฤดูฝนก็เป็นฤดูหนาว

คนเราก็คงไม่พอใจมันยุ่ง ร้อนไม่พอใจก็ยุ่ง หนาวไม่พอใจก็ยุ่ง ฝนตก ไม่พอใจมันก็ยุ่ง ทีนี้ถ้าไปพอใจเข้ามันก็ยุ่งเหมือนกัน เพราะ "ความพอใจ" กับ "ความไม่พอใจ" มันไปด้วยกัน เมื่อใดเราพอใจในสิ่งใด พอสิ่งนั้นผ่านไป เราก็เกิดไม่พอใจในสิ่งที่ไม่เหมือนกับสิ่งที่ผ่านไป เราก็เกิดความไม่สบายใจ เพราะ ฉะนั้นความพอใจก็ไม่ได้ ความไม่พอใจก็ไม่ได้

ท่านจึงบอกว่าให้ระวัง ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ อย่าให้ "ยินดี" แล้ว ก็อย่าให้ "ยินร้าย" ยินดี ก็คือ ชอบใจ ยินร้าย ก็คือ ไม่ชอบใจ ยินดีเรานึกว่า

เป็นสุข ยินร้ายก็นึกว่าเป็นทุกข์

แต่ถ้าพูดความจริงแล้วมันก็ทุกข์ทั้งสองฝ่าย ยินดี ก็เป็นทุกข์เหมือนกัน
 ยินร้ายก็เป็นทุกข์เหมือนกัน แต่ว่ามันทุกข์ละคนเรื่อง

ยินดี นี่ชั้นแรกก็ไม่ทุกข์ แต่เพราะว่าความยินดีนั้นมันเปลี่ยนแปลงได้
 ไม่เที่ยง เช่นเราพอใจในสิ่งใดสิ่งหนึ่งสิ่งนั้นมันเปลี่ยนแปลงไปเราก็เกิดความไม่
 พอใจ พอเกิดไม่พอใจเราก็เป็นทุกข์ ทุกข์ตัวนี้มันมาจากไหน...ก็มาจากเรื่อง
 พลัดพรากจากสิ่งที่เราชอบใจ เราสวดทุกเช้าวันอาทิตย์ว่า

"ความพลัดพรากจากสิ่งที่รักที่ชอบใจ เป็นทุกข์"

หรือว่าไม่สมหวังในสิ่งที่เราอยากมี อยากได้ เพราะสิ่งนั้นไม่ได้สัญญา
 กับเรา ไม่ได้พูดตกลงอะไรกับเราแม้แต่น้อย เขามาตามเรื่อง เขาไปตามเรื่อง
 เรียกว่าเป็นเรื่องของธรรมชาติที่เกิดขึ้นอย่างนั้น ตั้งอยู่แล้วก็ดับไปอย่างนั้น เรา
 จะไปจับเอาตอนใดตอนหนึ่งว่าเป็นของเรา ก็ไม่ได้ ว่าเป็นตัวเราก็ไม่ได้ เพราะ
 ว่าเราไปรักเขาข้างเดียว

ยินร้าย มันทุกข์ทันที มันทุกข์ขึ้นมาทันทีเพราะยินร้าย ใจร้อนทันทีเกิด
 อารมณ์เป็นทุกข์ขึ้นมาทันที เห็นง่ายยินร้ายเป็นทุกข์ แม้ยินดีก็เป็นทุกข์เหมือนกันดัง
 ได้กล่าวมาแล้วแต่ว่ามันมีระยะเวลาเป็นขึ้นเป็นตอนหน่อย เราเล่นกันว่า "ยินดี"
 นั้น สบายใจ แต่หาเข้าใจไม่ว่าความยินดีนั้นเป็นเหตุให้เกิดยินร้ายต่อไป การได้
 เป็นเหตุให้เกิดการเสีย ลองคิดดู เพราะ "ได้" มันจึง "เสีย" เพราะ "มี"
 มันจึง "ไม่มี" ถ้าไม่ได้ มันก็ไม่เสีย แต่เมื่อได้มา มันก็ต้องเสียไปในวันใดวันหนึ่ง
 ข้างหน้า เพราะสิ่งนั้นมันไม่เที่ยง มันไม่คงทนถาวร ฯลฯ

เป็นทุกข์ได้ทั้งยินร้ายยินดี : 1-5

2.4 การเสนอธรรมะโดยใช้การพูดเชื่อมโยงจากเรื่องวัน

เวลาเข้าสู่ข้อธรรมะ

การเสนอธรรมะด้วยวิธีนี้มีหลายเรื่อง เช่น การเปลี่ยนแปลง
 ของธรรมชาติ ท่านเสนอธรรมะเรื่องความไม่เที่ยง หรือ อนิจจัง ซึ่งเป็นหนึ่งใน
 ไตรลักษณ์ ท่านปัญญานันทะพูดถึงวันเวลาซึ่งผ่านไปอย่างรวดเร็วและสิ่งที่มีชีวิตก็

ต้องหมุนไปตามเวลา คือเปลี่ยนแปลงไปในทางเจริญขึ้นบ้าง เสื่อมลงบ้าง
ธรรมชาติของสิ่งทั้งหลายไม่คงที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ดังข้อความว่า

อีกอาทิตย์เดียวก็หมดเดือนอีกแล้ว วันเวลาช่างผ่านไปอย่างรวดเร็ว
ตามธรรมชาติของเวลา เราทั้งหลายที่มีชีวิตอยู่ในโลกก็ต้องหมุนไปตามเวลา
เพราะเวลาที่ผ่านไปนั้นไม่ได้ไปแต่เวลาเฉย ๆ แต่มันลากเราไปด้วย ลากไป
อย่างชนิดถูกลูกปืนยิงไปตามเรื่องเราจะเต็มใจไม่เต็มใจ เวลามันก็ลากเราไป คือ
ทำให้เราเปลี่ยนไปในทางที่เจริญขึ้นบ้าง เจริญลงบ้าง ถ้าเป็นเด็กก็เรียกว่าเจริญขึ้น
ถ้าเป็นผู้ใหญ่ก็เรียกว่าเจริญลง คือเป็นเด็กนี่เติบโตขึ้นตามเวลา เวลาเพิ่มขึ้น
อายุเด็กก็เพิ่มมากขึ้นเติบโตขึ้นเป็นหนุ่มเป็นสาวเป็นผู้ใหญ่ แต่ผู้ใหญ่เหล่านั้นยิ่ง
เวลาล่วงไป ๆ เราก็ทรุดโทรมลงไปเรื่อย ๆ สังขารร่างกายก็เปลี่ยนแปลงไป
โดยธรรมชาติ แล้วผลที่สุดก็ถึงที่สุดของชีวิต เรียกว่าที่สุดของความเปลี่ยนแปลง
เมื่อถึงที่สุดของความเปลี่ยนแปลง เราก็อยู่ไม่ได้ หมดลมหายใจหมดความรู้สึก
นอนนิ่งตาคอนไม้ กอนหิน อันนี้เป็นเรื่องหนึ่งของธรรมชาติที่จะต้องเป็น เราชอบ
ก็ตามไม่ชอบก็ตามมันก็ต้องเป็น คือเป็นไปตามธรรมชาติ เพราะธรรมชาติของ
สิ่งทั้งหลายนั้นไม่คงที่ มีความเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา และความเปลี่ยนแปลง
นั้นย่อมถึงที่สุดเมื่อถึงที่สุดของความเปลี่ยนแปลงก็ย่อมจะแตกดับ ฯลฯ

การเปลี่ยนแปลงของธรรมชาติ : 2-4

เรื่องธรรมะที่ใช้แก้ปัญหาชีวิต ธรรมที่เสนอคือ ปัญญา ใช้วิธีการพูด
เชื่อมโยงว่าวันนี้เป็นวันอาทิตย์แรกของเดือนมกราคม ปีใหม่ทำให้เราได้อายุเพิ่ม
ขึ้น ร่างกายเปลี่ยนแปลงไปตามธรรมชาติ ถ้าเราไม่พิจารณาให้เข้าใจให้รู้ชัด
เราก็ต้องเป็นทุกข์เรื่อยไป การที่จะทำให้ไม่เกิดความทุกข์ทางใจ ก็ต้องศึกษา
ด้านปัญญา ดังข้อความในปาฐกถาธรรมกล่าวว่า

วันนี้ เป็นวันอาทิตย์แรกของเดือน มกราคม 2529 เป็นวันอาทิตย์ เหมือนกับวันอาทิตย์ทั่ว ๆ ไปที่เราปฏิบัติกันมาอันที่จริง ปีใหม่กับปีเก่ามันก็เท่า กัน มันติดกันหน่อยตรงที่เราได้อายุเพิ่มขึ้น ได้อายุเพิ่มขึ้นก็หมายความว่าแก่ขึ้น แกลงไม่ใช่แก่ขึ้น เรียกว่าแก่ลงไป ร่างกายก็เปลี่ยนแปลงไปตามสภาพ สิ่งทั้งหลายในโลกไม่ได้หยุดนิ่ง แต่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาเปลี่ยนแปลงเรื่อย ไปจนกว่าจะถึงที่สุดของความเปลี่ยนแปลง เมื่อถึงที่สุดของความเปลี่ยนแปลงสิ่ง เหล่านั้นก็จะแตกดับไปตามธรรมชาติ

ร่างกายของคนเรานี้ก็เหมือนกัน มีการเปลี่ยนแปลงไปโดยลำดับ เมื่อ ถึงที่สุดของความเปลี่ยนแปลงก็หมดชีวิตซึ่งเราเรียกกันว่า เป็นความตาย แล้วก็ เอาไปเผาไปฝังกันไปตามเรื่องต่อไป อันนั้นมันเป็นของธรรมชาติที่เป็นอยู่ทั่วๆ ไป ไม่ว่าจะเป็นคน เป็นสัตว์ เป็นต้นไม้ หรือเป็นวัตถุสิ่งของย่อมมีสภาพเช่นเดียวกัน เมื่อเรามาพิจารณาในสิ่งเหล่านี้ ก็จะได้เกิดปัญญาเกิดความรู้ความเข้าใจถูกต้อง ในเรื่องของธรรมชาติของชีวิต จะไม่ต้องเป็นทุกข์มากเกินไป

เราทุกคนต้องการความสุขด้วยกันทั้งนั้น แต่ความสุขนั้นเป็นสิ่งที่ จะเกิดขึ้น เมื่อเรารู้ชัดเข้าใจชัดในเรื่องนั้น ๆ ตามสภาพที่เป็นจริง ถ้าเราไม่รู้ ชัดตามสภาพที่เป็นจริง เราก็ต้องเป็นทุกข์เรื่อยไปไม่รู้จักจบไม่รู้จักสิ้น เพราะ ความทุกข์มันเกิดจากความโง่ เกิดจากความไม่รู้ไม่เข้าใจในเรื่องอะไรต่าง ๆ ซึ่งในภาษาธรรมท่านเรียกว่า อวิชชา

อวิชชา ก็คือความไม่รู้ไม่เข้าใจในเรื่องนั้น ๆ ตามสภาพที่เป็นจริง เมื่อเราไม่รู้ไม่เข้าใจในเรื่องอะไรก็ตาม เราก็หลงผิดเข้าใจผิดในเรื่องนั้น เราก็เป็นทุกข์ มีความร้อนอกร้อนใจด้วยประการต่าง ๆ แต่ถ้าเรารู้ชัดเข้าใจ ชัดในเรื่องนั้นตามสภาพที่เป็นจริง ความทุกข์ก็จะลดน้อยลงไป ลดน้อยลงไปถึง เพราะเราเห็นว่าอะไรมันเป็นอะไรแล้วเราไม่เข้าไปยึดถือในเรื่องนั้น จนเกิน ขอบเขต เพราะเรารู้ว่ามันไม่มีอะไรที่เป็นสาระเป็นแก่นเป็นสาร ที่เราควรจะไป เข้าไปยึดถือไว้ ว่าเป็นตัวเราว่าเป็นของเรา

เมื่อใดเรามารู้ว่าเป็นอะไรถูกต้อง เราก็มองสิ่งนั้นในแง่ของธรรมชาติ ไม่มองในแง่ที่เป็นมายาเครื่องปรุงแต่ง เราดูสภาพที่เป็นจริงของสิ่งนั้น ตามสภาพที่มันเป็นอยู่ ความหลงใหลมัวเมาก็จะเสื่อมไปสิ้นไป แม้เราจะมีชีวิตอยู่ในโลก อยู่ในวงการงานอะไร เราก็มีอยู่เป็นอยู่ตามธรรมชาติ มีอยู่เป็นอยู่ด้วยปัญญา ด้วยความรู้ความเข้าใจในเรื่องนั้น ๆ ชัดเจนแจ่มแจ้งจิตก็ไม่ไปหลงใหลมัวเมาในสิ่งนั้น ๆ สิ่งใดเกิดขึ้น ตั้งอยู่ ดับไปอย่างไร เรามองเห็นความจริงของสิ่งนั้น ๆ เราไม่ตื่นเต้นไม่หวาดเสียวในสิ่งเหล่านั้น เรียกตามภาษาง่าย ๆ ว่าไม่ยินดี แล้วยัง ไม่ยินร้าย ในสิ่งนั้น ๆ

ความยินดียินร้ายในสิ่งนั้น มันเกิดเพราะขาดปัญญา คือไม่รู้ชัดในเรื่องนั้นตามสภาพที่เป็นจริง เมื่อประสบกับอารมณ์ที่เราพอใจ เราก็ยินดีไปชั่วขณะหนึ่ง ประสบกับสิ่งที่เราไม่ชอบใจเราก็ยินร้ายไปชั่วขณะหนึ่ง มันเป็นอย่างนั้น ๆ ลง ๆ เข้า ๆ ออก ๆ ตามอารมณ์นั้น ๆ จิตใจไม่สงบ มีความปั่นป่วนอยู่ตลอดเวลา กับอารมณ์นั้น ๆ อันนี้ก็เพราะว่าเราไม่รู้ว่าเป็นสิ่งใดอะไรกันแน่ ดูอะไรก็ดูแต่เพียงผิวเผิน ได้กลิ่นลิ้มรสก็เพียงผิวเผิน ได้จับต้องอะไรก็รู้แต่เพียงผิวเผิน แต่มองไม่ซึ้งแทงไม่ตลอดในเรื่องนั้น จึงได้หลงใหลเข้าใจผิดกันด้วยประการต่าง ๆ

หน้าตาตั้งเดิมของใจนั้น คือความสงบ ความสะอาด ความสว่างทางใจ แต่พออะไรเข้ามาแตะต้อง ใจก็เปลี่ยนสภาพไปทันที พอเปลี่ยนสภาพไปเราก็มีอารมณ์เกิดความทุกข์เกิดความเดือดร้อนใจ ร้อนใจขึ้นก่อน แผลผาตัวเอง ด้วยอำนาจกิเลสที่เกิดขึ้นในใจ ทำให้มีความทุกข์มีความเดือดร้อนใจ ด้วยประการต่าง ๆ สิ่งเหล่านี้เป็นเรื่องที่ควรระวังไว้ แล้วก็หาทางป้องกันไม่ให้เกิดความทุกข์ความเดือดร้อนใจ

การที่จะไม่เกิดความทุกข์ ความเดือดร้อนใจ ก็ต้องศึกษาด้านปัญญา ให้รู้จักให้เข้าใจชัด ในเรื่องนั้นตามสภาพที่เป็นจริง การศึกษาในด้านปัญญานี้เขาเรียกว่า เจริญวิปัสสนาญาณเอง ฯลฯ

2.5 การเสนอธรรมะโดยใช้การพูดเชื่อมโยง จากเรื่องอื่น ๆ
เข้าสู่ข้อธรรมะ

เรื่องอื่น ๆ ได้แก่ เรื่องการมาวัด เรื่องความตาย และ
ที่มาของเรื่องที่ถูกพูด ตัวอย่างการเสนอธรรมะวิธีนี้ ได้แก่

เรื่อง เจริญภาวนาเพื่ออะไร เรื่องนี้เสนอธรรมะ เรื่องทาน ศีล
ภาวนา คือบุญกิริยาวัตถุ 3 ทานปัญญานันทะ พูดเรื่องการมาวัดว่ามีจุดประสงค์หลัก
คือ เพื่อมาหาอาหารทางใจ ซึ่งสำคัญกว่าอาหารทางกาย เพราะถ้าขาดอาหาร
ทางใจ ก็จะตายจากคุณงามความดี แต่ร่างกายยังอยู่ ร่างกาย ก็จะไปทำในสิ่งที่
เสียหาย ดังนั้นคนที่เห็นประโยชน์ของธรรมะก็จะแสวงหาธรรมะ ในการศึกษาปฏิบัติ
ธรรมะนั้นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ทรงสอนไว้แตกต่างกัน สำหรับชาวบ้าน พระองค์
ทรงสอนเรื่อง ทาน ศีล ภาวนาสำหรับพระทรงสอนเรื่อง ศีล สมาธิ ปัญญา ดัง
ข้อความว่า

วันนั้นพวกเราที่สนใจธรรมะก็มากันเป็นประจำทุกวันอาทิตย์ ถือว่าเป็น
อาหาร เป็นอาหารหลักของจิตใจ อาหารทางร่างกายนั้นรับประทานกันวันละ
หลายมื้อ หลายอย่าง บางอย่างก็แพงเหลือเกินแต่ก็ไปเที่ยวหารับประทานกัน
อาหารกายรับประทานแล้วก็ถ่ายออกไป เอาแต่เนื้อประโยชน์บำรุงร่างกาย

เราไม่ได้มีเพียงแต่ร่างกาย เรามีใจด้วย ใจนั้นเป็นหลักสำคัญของชีวิต
เพราะอะไร ๆ ก็สำเร็จอยู่ที่ใจทั้งนั้น ถ้าใจดีอะไรก็ดีหมด ถ้าใจร้าย อะไรก็ร้าย
ไปหมด ความสุข ความทุกข์ ความดี ความชั่ว ความเสื่อมความเจริญในชีวิตของ
เราแต่ละคนนั้น มันเกิดที่ใจไม่ได้เกิดที่ร่างกาย เพราะฉะนั้นจึงต้องมีอาหารใจ

อาหารใจนี้ 7 วันมารับประทานกันก็หนึ่ง 7 วันอยู่ในบ้านในเมือง
ทำหน้าที่ชาวบ้านอยู่ตลอดเวลา 7 วันก็มารับอาหารใจ มันจะไม่คุ้มกันกับอาหาร
ทางร่างกาย เพราะอาหารกายวันละ 3 มื้อไม่ใช่เล็กน้อย แต่อาหารใจนั้น 7
วันมื้อเดียว บางทีก็ขาดไปเสียอีก ไม่ได้รับประทานอาหารใจ เพราะฉะนั้นจึงต้อง

จะถือว่า "อาหารใจนี้สำคัญเท่ากับอาหารกาย หรืออาจจะยิ่งกว่าด้วยซ้ำไป" เพราะขาดอาหารกายนั้นร่างกายเหี่ยวแห้งร่วงโรยไป แต่ถ้าขาดอาหารใจนั้นตายเอาเลยทีเดียว

ความตายทางร่างกายนั้นไม่ใช่เรื่องน่ากลัว เพราะว่ามันเป็นธรรมชาติอย่างนั้น แต่ว่าความตายทางจิตทางวิญญาณนี้เป็นเรื่องน่ากลัวตาย ทางจิตทางวิญญาณนั้น คือตายจากคุณงามความดีไม่มีธรรมะเป็นหลักครองใจ ใจเราก็ตายจากความดี คนที่ใจตายจากความดีนั้น กายยังไม่ตาย เมื่อใจตายแต่กายยังอยู่ กายนั้นก็จะเป็นไปในทางที่เสียหาย

ญาติโยมที่เห็นประโยชน์ทางธรรมะ จึงได้ชวนช่วยแสวงหาเอาหนังสือมาอ่าน เอาเทปมาฟัง มาฟังที่วัด ไปฟังที่โน่นนี่บ่อย ๆ ก็เพื่อเสริมกำลังใจ ให้มีภูมิต้านทานต่อสู้กับอารมณ์ทั้งหลายที่จะมาทำให้เปลี่ยนแปลงไป ด้วยความรักความซึ้งความโลภความหลงอะไรต่าง ๆ เราจะได้อยู่อย่างมีความสุขกันตามสมควรแก่ฐานะ อันนี้เป็นเรื่องที่ญาติโยมเห็นประจักษ์แก่ใจ แล้วจึงได้หมั่นมาศึกษาธรรมะกัน

ในการศึกษาธรรมะ หรือในการปฏิบัติธรรมะนั้นมีขั้นตอนของการปฏิบัติ

สำหรับชาวบ้านพระผู้มีพระภาคก็สอนเรื่องทาน เรื่องศีล เรื่องภาวนา ฯลฯ

เจริญภาวนาเพื่ออะไร : 1-3

เรื่องโลกวุ่นวายไม่สิ้นสุดเพราะมนุษย์เห็นแก่ตัว ท่านปัญญานันทะสอนไม่ให้เห็นแก่ตัวในระดับศีลธรรม และพูดเลยไปถึงระดับปรมาตมธรรมได้แก่นัตตา ท่านพูดถึงคนที่เคยมาวัดมาฟังธรรมเป็นประจำซึ่ง ถึงแก่กรรมไป และบอกว่าเป็นเรื่องธรรมดา แต่คนที่ยังมีชีวิตอยู่ก็อย่าอยู่เพื่อตัวเอง เพราะนั่นคือความเห็นแก่ตัว ดังข้อความต่อไปนี้

พวกเราทั้งหลายที่มีชีวิตผ่านพ้นมาด้วยดี ไม่เจ็บไม่ไข้ในระยษนั้นสมาชิกที่
ได้มาพึงธรรมที่ยังอยู่กันเรียบร้อยหายไบบ้าง ดูเหมือนจะหายไบบัคนคือโยม
แก่ ๆ ที่มาจากพระโชนง ร่างกายสูงใหญ่ มาทั้งสามี ภรรยา มาไกลกว่าเพื่อน
มาทุกอาทิตย์ไม่ค่อยขาด พอขาดไบบักลาโลกไบบัแล้ว เรียกว่าหายไบบั เป็น
เรื่องธรรมชาติขององชีวิตที่จะต้องเป็นอย่งนั้นเราหนีจากความเป็นอย่งนั้นไบบัได้

สำหรับคนที่ยังมีชีวิตอยู่ก็สบายใจ คือสบายใจว่าเรายังมีโอกาที่จะรับ
ใช้ประเทศชาติ บ้านเมือง สังคม โลก ไบบัไป เรามีชีวิตอยู่ในโลกนี้อยู่เพื่อโลก
อย่าอยู่เพื่อตัวเรา ถ้าอยู่เพื่อตัวเราแล้วมันก็จะ เป็นทุกข์ มีปัญหา เพราะว่าอยู่เพื่อ
ตัวก็คือเห็นแก่ตัว "ความเห็นแก่ตัว" คือตัวปัญหาใหญ่ที่ทำให้เกิดอะไร ๆ ขึ้นมาก
มายในสังคม

เรื่องร้ายต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมนั้นไบบัได้มาจากอะไรแต่มาจาก
ความเห็นแก่ตัว เป็นเรื่องใหญ่ เป็นฐานรองรับความชั่วทั้งหลาย ถ้าเรามาตั้งใจ
กันเสียว่าเราไบบัได้อยู่เพื่อตัวเรา แต่ว่าเราอยู่เพื่อประโยชน์ เพื่อความสุข
แก่มวลมนุษย์ทั้งหลายเป็นการอยู่ ตามรอยพระบาท ของสมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้า
 ฯลฯ

โลกุ่นวายไบบัสิ้นสุดเพราะมนุษย์เห็นแก่ตัว : 2-3

เมื่อท่านสอนไบบัให้เป็นแก่ตัวแล้ว ท่านก็พูดธรรมะขึ้นสูงต่อไป คือสอน
เรื่องอนัตตาดังข้อความว่า

พระพุทธศาสนาสอนลึกซึ้งไบบัถึงว่าไบบัมี "ตัว" สอนเรื่อง ไบบัมีตัว อันนี้
โดยจำไว้ด้วยว่า พุทธศาสนาสอนเรื่อง "ไบบัมีตัว" "ธรรมะส่วนลึก" คือเรื่องไบบัมี
ตัว แต่ว่าถ้าธรรมะส่วนต้น ๆ ขึ้นศีลธรรมก็ยังมีตัวอยู่ เพราะว่ายังมีกิเลสก็มีความ
ยึดความถือ แต่ว่าเราก็ต้องให้มันน้อยลงไบบั ยึดถือน้อยลงไบบั เห็นแก่ตัวน้อยลงไบบั
เรื่อย ๆ จนกระทั่งว่าไบบัมีตัวจะให้เห็น เป็นอนัตตา" ขึ้นมาในจิตใจ ฯลฯ

โลกุ่นวายไบบัสิ้นสุดเพราะมนุษย์เห็นแก่ตัว : 22

เรื่องสุขสันต์วันเกิด ท่านปัญญานันทะเสนธรรมะเรื่อง บุญกิริยาวัตถุ 10 ท่านเล่าถึงที่มาของการพูดเรื่องนี้ ว่ามีพระรูปหนึ่งมาขอร้องให้เทศน์เรื่องการทำบุญอายุ ท่านพูดชี้แจงว่า การทำบุญไม่ใช่การนิมนต์พระมาฉันอาหารเท่านั้น ทำบุญด้วยวิธีอื่นก็ได้ให้ดู เรื่องบุญกิริยาวัตถุ 10 ตามหลักพุทธศาสนา ดังข้อความในปาฐกถาธรรมกล่าวว่

การแสดงปาฐกถาในวันนี้ เนื่องจาก พระครูโสภณธรรมสมาทาน อยู่ที่ วัดเสนาราม อำเภอท่าศาลา จังหวัดนครศรีธรรมราช จะมีอายุครบ 60 ปี และก็นิมนต์อาตมาไปด้วย แต่ไปไม่ได้ เพราะไม่ว่างเลยขอร้องว่าให้ช่วยเทศน์เรื่อง การทำบุญอายุให้สักม้วนเทปหนึ่ง เพื่ออัดเทปสัก 100 ม้วน นำไปแจกให้คนที่มาร่วมงาน จะไปนั่งพูดอัดเทปอยู่ในห้อง อัดเทปอยู่ในห้องมันก็ไม่เกิดอารมณ์ที่จะพูดมากๆ เพราะนั่งพูดอยู่คนเดียว ก็เลยเอามาพูดที่นี้ดีกว่า ญาติโยมจะได้ฟังด้วย แล้วอัดเทปไว้ส่งไปถวายให้แจกแก่ญาติโยมต่อไป

อันเรื่อง การทำบุญอายุ นั้นดูเหมือนว่าจะทำกันอยู่ทั่ว ๆ ไป ในบุคคล บางประเภท คือบุคคลประเภทที่เป็นผู้ใหญ่ มีคนนับหน้าถือตา ตำแหน่งใหญ่โต หน่อยก็มักจะทำบุญอายุ แต่ถ้าเป็นคนธรรมดา ชาวนา ชาวไร่ ชาวนา ก็ไม่ค่อยจะได้ทำ หรือแม้จะเป็นผู้น้อยก็ไม่ค่อยจะได้ทำเท่าใด ทำไม่จึงไม่ทำเพราะว่าทำก็ทำอยู่คนเดียว ไม่มีพรรคพวกมาเป็น "แนวร่วม" แต่ถ้าเป็นอะไรขึ้นมาหน่อยก็ทำ เพราะว่ามีคนมาร่วมด้วย บางคนก็ทำทุกปี คือว่าเกิดทุกปีที่เดียว ทำกันเรื่อยไป บางท่านนาน ๆ ก็ทำสักทีหนึ่ง ปีหนึ่งก็ทำสักครั้งหนึ่ง เพื่อให้คนได้มาร่วมชุมนุมกัน และฟังธรรมกัน....

อันการทำบุญอายุนั้นทุกคนทำได้ คนที่ฐานะไม่ค่อยมี ก็คิดว่าเอ! ทำบุญไม่ได้ ทำบุญอายุไม่ได้ ความจริงทำได้ทำตามฐานะของตัวเอง แต่ก็ต้องรู้ว่าการ ทำบุญนั้นจะทำอะไรบ้าง เราควรทำอย่างไร โดยมากรู้แต่เพียงเรื่องการนิมนต์พระมาฉันอาหาร นิมนต์พระมาสวดมนต์ อะไรอย่างนั้นรู้เพียงเท่านั้น ความจริง ทำอย่างอื่นก็ได้ ไม่ต้องนิมนต์พระไปฉัน หรือไม่สวดมนต์ก็ได้ ยังมีเรื่องที่จะต้อง

ทำอีกเยอะแยะที่เราพอจะทำได้

ให้ดูในเรื่อง "บุญ" ตามหลักพระพุทธศาสนา ที่เรียกว่า "บุญกิริยาวัตถุ" การกระทำที่เป็นบุญ นั้นมีอะไรบ้าง ท่านก็แสดงไว้ถึง 10 อย่าง ให้เราเลือกทำตามความพอใจ ฯลฯ

สัปดาห์วันเกิด : 1-12

3. การเสนอธรรมะโดยใช้การพูดเชื่อมโยงจากข้อความในบทสวดมนต์ เข้าสู่ประเด็นสำคัญที่ต้องการจะสอน

ตัวอย่างการเสนอธรรมะวิธีนี้ได้แก่เรื่อง ธรรมะในชีวิตประจำวัน ท่านเสนอธรรมะเรื่อง สติปัญญา ท่านพูดถึงการมาวัด โดยเฉพาะที่วัดนี้ เมื่อมาถึงก็มีการสวดมนต์ บทสวดมนต์ที่มีคำแปลนั้นต้องนำมาพิจารณา แล้วยกตัวอย่างบทสวดมนต์แปลซึ่งเกี่ยวข้องกับพระพุทธเจ้าว่าพระองค์ดับไฟกิเลสได้สิ้นเชิง ไฟกิเลสเกิดขึ้นจากอายตนะภายใน และอายตนะภายนอกกระทบกัน ถ้ามีสติปัญญารู้ทัน ไฟกิเลสก็จะไม่เผาใจเราดังข้อความว่า

การมาวัดของเรานั้นโดยเฉพาะที่วัดนี้ เมื่อมาถึงก็ทำการสวดมนต์ การสวดมนต์ไม่ใช่สวดเพื่อความขลัง ฤทธิ์เดช การสวดมนต์ คือการท่องคำสอนท่องเพื่อให้จำได้ สมัยก่อนไม่มีหนังสือ สวดมนต์เพื่อให้จำ แล้วนำคำสอนนั้นมาพิจารณาสวดมนต์มีคำแปลดี ถ้าไม่มีคำแปล ก็ได้แต่สมาธิขณะท่อง ยังไม่ได้ปัญญา การสวดเพื่อให้ได้ความสงบใจ ขณะสวดบาปก็ไม่เกิดขึ้นในใจ การสวด การพูด ธรรมะ เป็นการปิดประตูอบาย อบายแปลว่า ไม่สบาย เช่น ขณะโกรธ เกลี่ยดใคร จิตใจตกอยู่ในอบายภูมิเราสวดคำแปลด้วย ทำให้เรารู้ความหมาย เวลาว่าง ๆ ก็เอาหนังสือสวดมนต์มานั่งพิจารณา เช่น เราสวดว่าอรหังสัมมาสัมพุทธโสมคชา พระผู้มีพระภาคเจ้าทำไม่ถึงพูดว่า พระผู้มีพระภาคเจ้า เป็นการเอ่ยคำสรรพนาม ไม่เอ่ยชื่อผู้ที่เราเคารพ คนไทยเราจะไม่เอ่ยชื่อผู้ที่เรากำลังพูดด้วย คนอินเดียก็เช่นเดียวกัน คนอินเดียเรียกพระองค์ว่าภควัน พระผู้มีพระภาคหมายความว่า

ว่า ผู้ซึ่งด้วยความกรุณาต่อสรรพสัตว์ทั้งหลาย พระผู้มีพระภาคของชาวเรามองคนเหมือนกันหมด มองคนเป็นผู้เกิดแก่เจ็บตายด้วยกัน น้ำพระทัยของพระองค์เหมือนกันใน 4 อย่างคือ ในพระราหูล ในอังคฺลิมาล ในโจรเทวทัต และกัชฌาณบาล เป็นช้างที่พระเทวทัตและพระเจ้าอชาตศัตรูสมรู้ร่วมคิดมอมเหล้าให้เมา แล้วขูให้ไปทำร้ายพระพุทฺธเจ้า

พระผู้มีพระภาคเจ้า เป็นพระอรหันต์ ดับเพลิงกิเลสเพลิงทุกข์สิ้นเชิง คัพพค่านี้อาเป็นบุคคลเรียกอหันท์ ถ้าเป็นคณธรรมเรียกอหัตต์ เช่นบรรลอรหัตต์-ผลเป็นพระอรหันต์ อหันท์ เป็นพระอริยบุคคลชั้นสูงสุด พระอริยบุคคลมี 4 ชั้น คือพระโสดาบัน พระสกิทาคามี พระอนาคามี และพระอรหันต์

เพลิงกิเลส พุตภาษาง่าย ๆ ก็คือไฟกิเลส มีใหญ่ๆ 3 กองคือ ราคะ จะเรียกตัณหาก็ได้ อหยาภได้ อหยาภมี เรียกว่าไฟตัณหาแผดเผาใจ ไฟราคะแผดเผาใจ เช่นคนอยากจะซื้ออะไรต้องไปซื้อให้ได้ ได้แล้วสบายใจในวัตถุนั้น โมหะคือ ความมืดอาจจะเกิดไฟริษยา ไฟพยาบาท ไฟถือตัว ไฟมานะขึ้น ใจคนเรา ไม่ได้เกิดขึ้นตลอดเวลา เกิดขึ้นเป็นครั้งคราว เมื่อรูปกระทบตา เสียงกระทบหู รสกระทบลิ้น กลิ่นกระทบจมูก สิ่งถูกต้องกระทบปลายประสาท แล้วโยงไปถึงใจ ใจก็ป่วนแต่ง ถ้ารับด้วยอวิชชา ก็ทำให้เกิดกิเลส สิ่งที่มากระทบเรา มันเป็นเรื่องร้อน ถ้าเรามีปัญญา มีสติมาทันสิ่งที่มากระทบซึ่งเรียกทางภาษาธรรมะ ว่า ผัสสะ ก็คือการกระทบการรวมตัวของตาของของรูป ของความรู้ทางตา 3 อย่างรวมกัน เรียกว่าผัสสะ เรารู้ทันตอนนั้น ไฟก็ไม่เผาเรา พระอรหันต์ท่านมีปกติอย่างนั้น มีสติรู้ทันอยู่ตลอดเวลา เมื่อไฟกิเลสไม่เกิด ไฟทุกข์ก็ไม่มี เมื่อเรารู้ความหมายอย่างนั้นแล้วเราก็ควรจะนำหลักการของพระอรหันต์มาใช้ในชีวิตประจำวัน เราก็ต้องมองดูตัวเราว่า เรามีความเป็นผู้ฉลาดในกระบวนการของชีวิตขนาดไหน เรามีความรู้ความเข้าใจขนาดไหน เรามีสติปัญญาขนาดไหน เมื่ออะไรมากระทบเรา เราเป็นอย่างไร ให้มันพิจารณาตัวเองด้วยปัญญา ฯลฯ

ธรรมะในชีวิตประจำวัน : 2-5

เรื่อง รู้จักสมมุติปลดความทุกข์ได้ เสนอธรรมะเรื่องความไม่เห็นแก่ตัว และอนัตตา ทำนปัญหาที่ทะลวงถึงตอนท้ายของบทสวดมนต์ ที่ว่าขอให้หลุดพ้น ได้ถึงพระนิพพาน ซึ่งหมายถึง การหลุดพ้นทางด้านจิตใจ ไม่ยึดถือว่าเป็นตัวตนของ จัน เพราะการยึดถืออย่างนี้จะนำความทุกข์มาให้ แต่ในระดับศีลธรรมก็ยังคงยึด ถือตัวตนอยู่และใช้ตัวนั้นให้เป็นประโยชน์ ใช้ไปตามหน้าที่ การมีตัวในระดับศีล- ธรรม เป็นความจริงแบบสมมุติ ส่วนความจริงในแบบสัจจธรรม คือสิ่งทั้งหลาย ไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตา ต้องคิดด้วยปัญญาจึงจะเห็นตามสภาพที่เป็นจริง ดังข้อความในปาฐกถาธรรมว่า

ญาติโยมที่มาวัดชลประทานในวันอาทิตย์ เรามาเพื่อศึกษาธรรมะเพื่อ ปฏิบัติธรรมะ เวลาสวดมนต์ที่ตอนลงท้ายบอกว่า "ด้วยบุญที่ข้าพเจ้าได้กระทำนี้ ขอ ให้ข้าพเจ้าได้หลุดพ้นได้ถึงพระนิพพาน คือหมดกิเลสอาสวะอันเป็นเครื่องหมักดอง ในสันดาน" เป็นถ้อยคำที่สำคัญเป็นคำเตือนใจให้เราได้คิดว่าศึกษาธรรมะ เพื่อ อะไร?

เราปฏิบัติธรรมะนี้ปฏิบัติเพื่ออะไร?... เพื่อความหลุดพ้น เป็นเรื่อง สำคัญ หลุดพ้นจากสิ่งผูกพันทางด้านจิตใจ สิ่งผูกพันทางด้านจิตใจนั้น ก็คือเรื่อง ต่างๆ ที่เรารับมาไว้ แล้วก็ไปติดพันอยู่ในสิ่งนั้น ว่าเป็น "ตัวตน" เป็น "ของฉัน" หรือพูดล้นนวลฟังง่ายๆ ว่า "ตัวกู" "ของกู" มันมี "ตัวกู" แล้วมันก็มี "ของกู" เกิดขึ้น นี่คือนั่นที่ผูกพันจิตใจ

เราต้องหมั่นคิดในเรื่องอย่างนี้ คือคิดว่าความทุกข์ทั้งหลายเกิดขึ้นใน ชีวิตของเรา มันเกิดจากอะไร มีอะไรเป็นฐานให้เกิดความทุกข์ความเดือดร้อน ใจ คิดให้ดี คิดให้ละเอียด เรียกว่าใช้ โยนิโสมนสิการ มนสิการ คือว่า คิดโดย แยกคาย โยนิโสมนสิการหมายความว่าคิดโดยแยกคาย คิดให้ละเอียดคิดให้ลึกซึ้ง ให้แทงตลอดในเรื่องนั้นๆ ไม่ใช่คิดแต่เพียงผิวๆ เฝินๆ ต้องคิดด้วยความตั้งใจ ด้วยจิตใจที่เป็นสมาธิ ใจที่เป็นสมาธิก็หมายความว่า มันอยู่กับเรื่องนั้น

ทุกขมันก็เกิดขึ้นมาจากความยึดถือ นั่นเอง คือจากอุปาทาน อุปาทาน คือความยึดถือว่าเป็น "ตัวฉัน" เป็น "ของฉัน" นี่คือฐานสำคัญมันอยู่ตรงนี้ ถ้าพูด ภาษาชาวบ้านก็ว่า ความเห็นแก่ตัว เกิดความเห็นแก่ตัวมันก็เกิดความทุกข์เพราะ เรานึกว่าเรามี "ตัว" แล้วความเห็นแก่ตัวมันก็เกิดขึ้น เรื่องมีตัวหรือไม่มีตัวนั้นมัน ก็อยู่ที่เข้าใจถูกหรือเข้าใจผิด ถ้าเข้าใจถูกเราก็ต้องรู้จักแบ่งแยก มีตัวเพื่อความ ไม่มีตัว

เรามีตัวไว้เพื่อความไม่มีตัว มีไว้ก่อนเพื่อความไม่มี มีตัวนี้เป็นเรื่อง ของศีลธรรม เป็นเรื่องความคิดขั้นต้นทางศีลทางธรรม คนที่อยู่ในโลกก็มีตัว เพื่อ ใช้ในทางศีลธรรม เช่น พระพุทธเจ้าตรัสว่า คนเป็นกิ้งกิ้งของตน นี่เป็น "ตัว" ทางศีลธรรม แปลว่าเราต้องช่วยตัวเอง ต้องพึ่งตัวเอง ต้องรักษาศีล พังธรรม เจริญภาวนาด้วยตัวของเราเอง

ถ้าเราไม่มี ตัว แบบศีลธรรม ก็ไม่รู้ตัวเราคือใครเราเกิดมาทำไม เรามีหน้าที่อะไรที่จะต้องปฏิบัติในชีวิตประจำวัน มันก็อยู่ไปเฉยๆ เรื่อยๆ ไป ก็มี อยู่มากเหมือนกันคนประเภทอย่างนี้คือ ไม่ได้ทำอะไร อยู่ไปอย่างนั้น ถึงเวลากิน ก็กิน กินเสร็จแล้วก็นอนพักผ่อนไป ไม่คิดเรื่องอะไรทั้งหมดมันอยู่อย่างชนิดที่ไม่ได้ เรื่อง เพราะไม่ได้คิดถึงคำสอนที่ว่า คนเป็นกิ้งกิ้งแห่งตน

เรื่องอย่างนี้เป็นหน้าที่ของพ่อ แม่ ครูบาอาจารย์จะต้องแนะนำลูกของ ตัว ลูกศิษย์ของตัวหรือคนที่อยู่ภายใต้การอบรมสั่งสอนให้เกิดความรู้สึกว่ามี ทรัพย์สิน ประเสริฐ คือตัว มีอาการ 32 มีสมอง มีสติปัญญาเหมือนกับคนทั้งหลายทั่วไปเรา ใช้มันให้เป็นประโยชน์ ใช้เพื่อทำงานทำหน้าที่ อย่างมีไว้เฉยๆ เหมือนมีข้าวต้อง หุงกิน มีน้ำก็ต้องไปตักมาดื่ม มีอะไรก็ต้องใช้ ถ้ามีไว้เฉยๆ ไม่กินไม่ใช้ ไอ้ของ นั้นมันจะมีประโยชน์อะไรแก่เรา

สอนให้เขาเข้าใจอย่างนั้น เรียกว่าให้มี ตัว อย่างนี้ก่อนแล้วก็ให้รู้จัก ใช้ ตัว ที่ตนมีอยู่นั้นให้เป็นประโยชน์ ไม่ให้ยึดถือแต่จะให้ใช้มันให้เป็นประโยชน์

ใช้ตามหน้าที่ทำให้ดีที่สุดที่ได้ไม่ว่าในเรื่องอะไรๆ อย่าอยู่ว่างๆ เปล่าๆ โดยไม่ได้ทำอะไรๆ

ถ้าเราพูดให้เขาเข้าใจอย่างนั้น การมีตัวในแง่ศีลธรรม ของผู้นั้นก็จะเกิดประโยชน์เป็นคนเป็นค่าแก่ชีวิตของเขา แล้วเมื่อมีความเจริญก้าวหน้าขึ้นในทางด้านจิตใจ เราก็ค่อยๆ สูงขึ้นไป ให้ทำลายความเห็นแก่ตัว คือว่าสร้างเนื้อสร้างตัว มีฐานะมีความเป็นอยู่พอสมควรแล้ว เราก็ต้องไม่ทำอะไรให้ผู้ใดผู้หนึ่งเดือดร้อน อยู่เพื่อประโยชน์เพื่อความสุขแก่ผู้อื่นต่อไป

ถ้าเราใช้ "ตัว" เป็น ก็เป็นประโยชน์เป็นคนเป็นค่าแก่ชีวิตแก่การงาน ไม่เฉพาะแก่ตัวเท่านั้น แต่เป็นประโยชน์แก่บุคคลอื่นด้วย มันต้องมีตัวไว้อย่างนี้ก่อน แล้วต่อไปก็ คิดด้วยปัญญา ให้รู้ให้เห็นตามสภาพที่เป็นจริง ก็ไม่มีอะไรที่เรียกว่าเป็นเนื้อแท้ เป็นตัวเป็นตน ให้เห็นชัดตามสภาพที่เป็นอยู่จริงๆ ฯลฯ

รู้จักสมมุติ ปลดความทุกข์ได้ : 11-16

จากตัวอย่างที่นำมากล่าวไว้ข้างต้นจะเห็นได้ว่า การเสนอธรรมะโดยใช้การพูดเชื่อมโยงนี้ ท่านปัญญานันทะพูดเชื่อมโยงจากสิ่งต่างๆ เข้าสู่ประเด็นสำคัญที่ต้องการสอนใน 3 ลักษณะคือ เชื่อมโยงจากเหตุการณ์ เชื่อมโยงจากเรื่องราว และเชื่อมโยงจากข้อความในบทสวดมนต์

การเสนอโดยใช้ตัวอย่าง

การเสนอธรรมะโดยวิธีนี้ ท่านปัญญานันทะ ใช้การเล่าเรื่องของบุคคลที่ประพฤติธรรม เล่าเรื่องจากประสบการณ์ซึ่งได้พบเห็น จากการเดินทางไปต่างประเทศ หรือในประเทศและเล่าเรื่องที่ได้ยินได้ฟัง หรือได้อ่านมา เป็นตัวอย่างในทางประพฤติธรรมแก่ผู้ฟัง ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. การเสนอธรรมะ โดยใช้การเล่าเรื่องของบุคคลที่ประพฤติธรรม

ตัวอย่างการเสนอธรรมะวิธีนี้ได้แก่ เรื่องแบบอย่างที่ดี จากคานธี..

รัฐบุรุษ เรื่ององค์ดาไลลามะกับสันติภาพ และเรื่องทางสร้างสรรค์

เรื่องแบบอย่างที่ดี จากคานธี... รัฐบุรุษเรื่องนี้เป็นประวัติบางส่วนของ
มหาตมคานธี ท่านปัญญานั้นทะมัดมิดนำเสนอธรรมะโดยตรง แต่นำเสนอธรรมะใน
รูปของตัวอย่าง ธรรมะที่คานธีประพฤติ ได้แก่ ความซื่อสัตย์ การช่วยเหลือผู้อื่น
การพึ่งตนเอง การตรงต่อเวลา เป็นต้น ข้อความในปาฐกถาธรรม มีดังนี้

คานธีได้รับการศึกษาดี ในขณะที่เป็นนักเรียน ท่านไปดูแลครุ เรื่อง
ท้าวหริศจันทร์ ท้าวหริศจันทร์เป็นกษัตริย์ ชอบเล่นลูกกา ท่านนั้นเอาเมืองกัน ท้าว
หริศจันทร์ไปทำงานกับกษัตริย์อีกนครหนึ่ง แต่ก็ต้องออกไปอยู่ป่า ยกเมืองให้เขา
พวกทหารข้าราชการบอกว่าแกก็ไม่ต้องไป เล่นการพนัน แกไม่มีสิทธิตามกฎหมาย
อะไร เรามีทหารสู้ ท้าวหริศจันทร์บอกว่าไม่ได้ เป็นกษัตริย์ต้องถือธรรมะ ธรรมะ
ของพระเจ้าแผ่นดินมีตั้ง 10 อย่างนะ เรียกว่า ทศพิธราชธรรม ท่านก็ออกจาก
เมืองไปอยู่ป่า คานธีดูแล้วประทับใจมาก ความคิดเกิดขึ้นในใจว่า ถ้าคนในโลกมี
ความซื่อสัตย์อย่างนี้ โลกจะดีกว่านี้ แล้วท่านก็อธิษฐานใจว่า ข้าพเจ้าจะมีชีวิตอยู่
อย่างคนซื่อสัตย์ ตั้งแต่นั้นเป็นต้นไป คราวหนึ่งเป็นนักเรียนไฮสคูลคือโรงเรียน
มัธยมพวกเพื่อนๆ ก็คุยกันว่าพวกฝรั่งมันมีหู มีตา เหมือนเรา แต่ผิวขาวกว่าเรา
มันเก่งกว่าเราตรงไหน ฝรั่งมันกินเนื้อ มันแข็งแรง แล้วยังดื่มเหล้าปลุกใจให้
ดึกดักเราไม่ดื่มเหล้าไม่กินเนื้อ อ่อนแอสู้ใครไม่ได้ จึงชวนกันไปกินเนื้อและ
กับเหล้า ชวนคานธีไปด้วย พวกกันไปกินที่ไนป่าริมแม่น้ำ เวลาไปนั้นก็คิดว่าถ้าเป็น
ของดี ทำไมต้องแอบ คานธีกลับบ้านนอนไม่หลับ ได้ยินเสียงนกร้อง นกๆในท้อง
ไม่สบายใจจึงไปสำรวจภาพกับพ่อซึ่งกำลังนอนป่วยนิดหน่อย พ่อว่าตาไหลไม่ใช่เสียใจ
แต่ใจที่ลูกเป็นคนซื่อสัตย์ เมื่อทำผิดแล้วยอมรับผิด ถ้าเราหัดเด็กให้เป็นคนซื่อสัตย์
รู้จักรับผิดชอบ ไม่ต้องตั้งกรรมการสอบสวนให้มันเสียเวลา ไม่เปลืองกระดาษ
เปลืองเงินของชาติในอันที่จะต้องสอบสวนเรื่องอะไร...

คราวหนึ่งมีการประชุมกองเกรสใหญ่ที่เมืองกัลกัตตา คานธีมาประชุม
ก่อนเข้าประชุมก็เข้าห้องน้ำ แต่ห้องน้ำสกปรกมาก ท่านก็เอาน้ำมาล้างทำความสะอาด

สะอาด คนมาเห็นบอกว่านี่มันงานของสุท ทำทำไม คานธีบอกว่า ถ้าฉันไม่
ทำแล้วคนอื่นก็ไม่ทำ เพราะเราเห็นว่าอะไรควรทำได้ก็ต้องทำ ท่านถือหลักการ
เรียกว่า เวยาวัจจัมย ในบท 10 อย่างของพุทธศาสนามีข้อหนึ่งเรียกว่า เวยา
วัจจัมย หมายความว่า ช่วยเหลือผู้อื่นในเรื่องที่เราช่วยเหลือได้ คานธี
ทำความสะอาดแล้วก็เข้าไปนั่งประชุมกับเขา

ในเรื่องการส่งเสริมการทำมาหากินของประชาชน ท่านทำมาก ถือ
หลักว่าต้อง ช่วยตัวเองพึ่งตัวเอง ให้สมาชิกคองเกรสทุกคนปั่นด้ายทอผ้าทุกวัน
ผ้าที่ท่านนุ่งท่านปั่นเอง ทอเอง ไปไหนก็เอาเครื่องทอผ้าไปด้วย

ไปขอที่ดินจากคนร่ำรวยเอาไปให้คนจนทำมาหากินตั้งเป็นนิคม เกิด
ปัญหาอะไรก็เข้าไปช่วยเหลือ

วันหนึ่งท่านไปยืนอยู่ที่สถานีรถไฟ พวกฝรั่งกวักมือเรียก ให้ไปช่วยชน
ของท่านก็ไปรับใช้ พอเสร็จฝรั่งถามว่าเอาค่าจ้างเท่าไร ท่านบอกว่าเรา
มหาตมาคานธี ไม่รับค่าจ้าง ฝรั่งตกใจรีบก้มลงเอามือแตะเท้าท่านขึ้นแล้วเอามาใส่
หัว กลัวคนจะไปกระแทบ เพราะใช้คานธี ท่านไปแต่งตัวอย่างนั้น ยืนอยู่กับ
พวกกรรมกร เขาก็นึกว่ากรรมกรเลยเรียกมาใช้ ท่านไม่มีตัวจะถือ แม้ว่าใน
ศาสนาฮินดู จะมีอัตรา อย่างบรมฮัตตา

เวลาประชุม คานธีชอบตรงเวลา ฯลฯ

แบบอย่างมีดีจากคานธี... รัฐบุรุษ : 7-18

เรื่ององค์ะไลลามะกับสันติภาพ ท่านปัญญานันทะเล่าเรื่องขององค์ะไล
ลามะ การประพฤติปฏิบัติตนขององค์ะไลลามะว่า เป็นตัวอย่างในเรื่องการส่งเสริม
สันติภาพ ผลของสันติภาพก็คือความสงบ ถึงแม้ว่าความสงบจะไม่ใช่อิทธิธรรมะ
โดยตรง แต่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงตรัสว่า เป็นความสุขอย่างยิ่ง พระองค์ทรง
สอนให้สร้างสันติภาพ ข้อความในปาฐกถาธรรม มีดังนี้

เมื่อ 2-3 วันนี้มีข่าวสะเทือนโลกข่าวหนึ่ง คือข่าวท่านองค์ะไลลามะแห่ง

ทิเบต..ได้รับรางวัลโนเบล รางวัลนี้เป็นรางวัลของโลก

มิสเตอร์โนเบล.. เป็นชาวสวีเดน แรกคิดเรื่องดินระเบิดอย่างจริงจัง
มาได้ แล้วใช้ในสงครามโลกครั้งที่ 1 และ 2 ได้เงินเยอะแยะ จากการขาย
ดินระเบิด ลูกระเบิดอย่างนี้ แต่มาสนใจขึ้นในภายหลังว่า ใช้สมองไปในทาง
ที่ทำให้โลกเดือดร้อนวุ่นวาย เขาเอาไปใช้ฆ่าคนตายกันจำนวนมากๆ ก็ไม่สบาย
ใจ เลยคิดว่าเงินที่ได้มามากๆ นี้ควรจะเอาไปใช้ในทางที่เป็นประโยชน์ ใน
ทางส่งเสริมสันติภาพ หรือส่งเสริมในเรื่องต่างๆ ที่จะให้เกิดสันติภาพขึ้นในโลก
ก็ตั้งไว้เรียกว่า "รางวัลโนเบล" กรรมการอยู่ที่เมืองออสโล ประเทศนอร์เวย์
เขาจะพิจารณาทุกรอบปี ว่าปีนี้ใครทำอะไรเพื่อสันติภาพบ้าง แล้วก็ให้รางวัลกัน

เมื่อ 2-3 วันมานี้ ท่านตะไลลามะ..ประมุขศาสนาของธิเบต ก็ได้
รับรางวัลขึ้นมาด้วย เพราะท่านฝึกฝนในเรื่องสันติภาพ บ้านเมืองของท่านถูก
จีนแดงเข้าไปยึดครอง ท่านก็หนีออกมาได้ หนีได้ก็เพราะปลอมตัว..ปลอมตัว
เป็นทหารจีนเพราะรูปร่างท่านก็จีนนั่นเอง ความจริงก็เป็นคนจีน คือเกิดใน
ประเทศจีน แต่ว่ามาใกล้แดนธิเบต พวกผู้มีความเชี่ยวชาญทางด้านงาน..สมาธิ
เขานั่งสมาธิมองเห็นว่า ตะไลลามะองค์ที่ 13 องค์ที่ตายไป ไปเกิดที่นั่น ที่
หมู่บ้านนั้น เขาก็พากันไปหลายคน ไปหาเด็กคนนั้น

พวกเขาก็เจอท่านตะไลลามะองค์น้อยนี้ จึงมีการทดสอบกัน.. คือเอา
ลูกประคำของตะไลลามะองค์ก่อนไปด้วย แล้วเอาไปปนกับลูกประคำของคนอื่นๆ
เด็กน้อยนั้นก็ไปหยิบลูกประคำพวงนั้นมาถือไว้ บรรดาอาจารย์ผู้เชี่ยวชาญ บอก
ว่า "นี่แหละ..วิญญาณของท่านตะไลลามะมาเกิดที่นี่" ครอบครัวของเด็กน้อยมี
7 คนพี่น้อง ก็ต้องขนไปทั้งหมด เอาไปกรุงลาส Vegas ซึ่งเป็นเมืองหลวงของธิเบต
เอาไปบ่มให้เป็นธิเบต แล้วก็อบรมจิตใจให้เป็น "ผู้นำทางศาสนา" ท่านก็
ไปอยู่ที่นั่น เติบโตในรูปของธิเบต

ความจริงท่านเป็นคนจีน แต่ไปเติบโตในวัฒนธรรมประเพณี ภาษา
ศาสนาของธิเบต ท่านก็เป็นธิเบตเต็มตัว ได้เป็นประมุขของประเทศธิเบต

อัน ประเทศธิเบต นั้นเป็นประเทศที่ลึกลับอยู่ในโลก สมัยก่อนเป็น

ประเทศกลับ เพราะว่าการคมนาคมไปมาไม่ค่อยสะดวกเท่าใด ต้องเดินทาง
ฝ่าภูเขามหิมะ กว่าจะไปถึงกรุงลาสได้นี้ก็ลำบาก ถ้าไม่ตั้งใจจริงแล้วก็ไม่มี
ใครไปถึง คนในประเทศนั้นเป็นนักศาสนา มีจิตใจสงบตลอดเวลา สวดมนต์
..โอม มานี ปัทเมศูม.. โอม มานี ปัทเมศูม.. หุงข้าวก็สวดมนต์ซักสิบให้ไฟลุก
ก็สวดมนต์ อาบน้ำก็สวดมนต์ กล่อมลูกก็สวดมนต์ ทำอะไรก็สวดมนต์อยู่ตลอด
เวลา เดินบนถนนก็สวดมนต์ก็ออกไปทั้งบ้านทั้งเมือง จิตใจเขาอยู่กับอย่างนั้น
อยู่ด้วยความสงบ

ท่านละไลลามะ ท่านมีความรู้ มีความเข้าใจ เคยมาเมืองไทย 2
ครั้ง มาครั้งแรกไม่ได้ไปไชยา ครั้งที่ 2 ไปสวนโมกข์ ไปนอนคืนหนึ่ง ที่ได้
ไปไชยาก็เพราะว่า ลูกศิษย์ของท่านเป็นพระธัมมธโร ได้ไปอยู่ไชยาองค์หนึ่ง ไป
ศึกษาอะไรอยู่ที่นั่น ท่านก็มาสนทนากับท่านเจ้าคุณพุทธทาส เป็นเวลาวันกับคืน
หนึ่ง นิ่งคุยกันเรื่องนั้นเรื่องนี้ แล้วท่านก็กลับไป

ท่านจะมาประเทศไทยอีก แต่ว่ารัฐบาลไทยไม่อนุญาต ที่ไม่อนุญาตก็
เพราะว่า เกรงใจ ท่านตั้งเลี้ยวผิง นั่นเอง เพราะว่าท่านละไลลามะนี้ ชาว
จีนเขาถือว่าเป็นปฎิภักซ์กับประเทศจีน เพราะชวนช่วยในการที่จะแยกธิเบตไป
จากจีน เราก็เรียกว่า "โปร" จีนหน่อย ก็เลยไม่ให้มา

ความจริงนั้นควรให้มา เพราะไม่มีอะไร ท่านมาก็เรื่องศาสนา แต่
ว่าชีวิตของท่านมันอยู่กับการเมืองด้วย เพราะในฐานะที่เป็นหัวหน้าของประเทศ
เป็นประมุขในทางศาสนาแล้วเขายกย่องว่าเป็นประมุขของชาติ คนธิเบตเป็นนัก
ศาสนา เป็นการเมืองปนศาสนา แต่มันไม่เหมือนประเทศอื่นนะ ไม่เหมือน
ประเทศอิหร่าน ซึ่งนักการเมืองก็เป็นนักศาสนา แต่ว่าชอบรบราฆ่าฟัน ทะเลาะ
เบาะแว้งกันมากมายจนกระทั่งตายไป

แต่ท่านละไลลามะนี้ท่านไม่ได้เป็นอย่างนั้น ท่านไม่ส่งเสริมการวิวาท
ไม่ส่งเสริมการรบราฆ่าฟัน ท่านมีจิตใจเป็นสันติภาพจริงๆ มีความสงบในตัวท่าน
แล้วอยากให้โลกสงบ ท่านไปไหนท่านพูดแต่เรื่องความสงบ ไม่พูดเรื่องความ

วุ่นวาย ไม่ส่งเสริมความวุ่นวาย ไม่ส่งเสริมความแตกแยกแตกร้าง ถึงท่านมา
ท่านก็ไม่มีอะไร ฯลฯ

องค์ละไลลามะกับสันติภาพ : 2-14

2. การเสนอธรรมะโดยใช้การเล่าเรื่องจากประสบการณ์

ตัวอย่างการเสนอธรรมะวิธีนี้ ได้แก่ เรื่องนिरาศลอนดอน

เรื่องเล่าเรื่องเมืองนอกที่ไปมา และเรื่องสร้างวัฒนธรรมทางใจกันเกิด

เรื่องนिरาศลอนดอน เป็นเรื่องเกี่ยวกับการเดินทางไปประเทศอังกฤษ
ของท่านปัญญานันทะ ท่านพบเห็นชาวอังกฤษโดยทั่วไป รักต้นไม้ รักป่า
ไม่ทำลาย เพราะเขาเคยใช้ไม้เหล่านี้เป็นเชื้อเพลิงให้ความอบอุ่นเขาไม่ทำลาย
สิ่งที่เคยให้ประโยชน์แก่เขา จึงนำมาเล่าเพื่อเป็นตัวอย่างแก่คนไทยในเรื่อง
ความกตัญญูรู้คุณต่อสิ่งที่เคยให้ประโยชน์ ดังปรากฏข้อความในปาฐกถาธรรมว่า

นั่งรถไฟในเมืองฝรั่ง นั่งนึกไปในใจว่ามันกินอะไร มันมีแต่หญ้ากับ
ต้นไม้ ไม่เห็นต้นข้าว เลยถามคนที่เขาไปด้วยว่าเมืองนี้มันกินอะไร เขาบอก
กินขนมปัง กินข้าวเหมือนกัน บอกไม่เห็นปลูกกินนี้ บอกว่าปลูกเหมือนกัน แต่
หน้ามันหมดแล้ว เขาปลูกหญ้าเลี้ยงวัว วัวเนื้อ วัวนม นึกชมอยู่อย่างหนึ่งว่า
ฝรั่งมันรักษาป่าดีมาก มีป่าสลับกับทุ่งหญ้า มีทุ่งหญ้ามีป่า มีทุ่งหญ้า มีป่า ไม่
เหมือนบ้านเราเห็นทุ่งนาก็โล่งไปหมด ไม่มีต้นไม้ แม้ในบริเวณที่มีต้นไม้ ก็
พยายามตัดทิ้งไม่รักษาไว้ ทำไมเขาจึงมีต้นไม้กันมาก เมืองฝรั่งสมัยก่อนนี้มัน
หนาว เขาใช้เครื่องทำความอุ่นด้วยไม้ฟืน คือเอาไม้ฟืนมาเผาในเตาในบ้านให้
บ้านอบอุ่น เพราะฉะนั้นเขาจึงรักษาต้นไม้ รู้จักคุณค่าของต้นไม้ เพราะมันทำ
ให้เกิดความอบอุ่น แต่เดี๋ยวนี้เขาไม่ใช้แล้ว เขาใช้แก๊ส ปล่องเข้าท่อวางไว้
ข้างฝา เป็นแผงๆ ให้เกิดความอบอุ่น อากาศไม่เสีย ฯลฯ

นिरาศลอนดอน : 15-16

เรื่องเล่าเรื่องเมืองนอกที่ไปมา ท่านปัญญานั้นทะเล่าเรื่องการเดิน
ทางไปประเทศสหรัฐอเมริกาและประเทศอังกฤษ ได้พบเห็นนิสัย หรือการประ-
พฤติปฏิบัติที่ต่าง ท่านก็นำมาเล่าให้ฟัง นิสัยหรือการประพฤตินิสัยที่ดีเหล่านั้น
ได้แก่ ความรักธรรมชาติ รักต้นไม้ เมตตาสัตว์ ความมีระเบียบ การประหยั
ตั้งข้อความในปาฐกถาธรรมว่า

ก่อนที่จะพูดเรื่องเกี่ยวกับพุทธศาสนาที่กำลังก้าวหน้าอยู่ในกรุงลอนดอนนั้น
ก็ใคร่จะยกตัวอย่างบางเรื่องอันเป็นประโยชน์แก่ชีวิตที่เราควรจะต้องเอามาคิด
แล้วช่วยกันจัดกันทำให้เป็นความจริงแก่บ้านเมืองของเราต่อไป

เรื่องแรก คือเมื่อท่องเที่ยวอยู่อเมริกานะ ได้พบข้อหนึ่งว่า คน
อเมริกันนี้รักธรรมชาติ รักธรรมชาติจริง ๆ ป่าไม้ต้นไม้อะไรต่าง ๆ ที่มันเกิด
ขึ้นเขาไม่ทำลาย เขาพยายามรักษาไว้...

ตามถนนหนทางทั่วไป ไม่เฉพาะแต่ในเมือง แม้นอกเมืองเขาก็ปลูก
ต้นไม้ พยายามปลูกอย่างที่สุด แม้ว่าจะธรรมชาติอากาศในหน้าหนาวจะรุนแรง
เขาก็พยายามส่งเสริมให้ต้นไม้มันเจริญงอกงาม เวลาเดินไปตามถนนสายไหน
ก็มีแต่ต้นไม้ร่มรื่นไปทุกหนทุกแห่ง แสดงให้เห็นว่าคนเขารักธรรมชาติแล้วก็ไม่
ทำลายธรรมชาติ...

คนอเมริกันนี้เขารักสัตว์มาก สัตว์ต่างๆ ได้รับเสรีภาพ ยกเว้นแต่
สุนัขพวกเดียว...

แต่ว่าสัตว์ป่าประเภทอื่น เช่นพวกกวาง พวกเก้ง พวกสัตว์ป่า
กระรอก กระแต นกที่บินอยู่ในท้องฟ้า อยู่ตามหนองต่างๆ ได้รับความสะดวก
สบายมาก ไม่มีใครเบียดเบียนนกเหล่านั้น...

บ้านเมืองเรายังรักธรรมชาติน้อยไป มีนิสัยชอบทำลาย ชอบตัด
อะไรๆ ตามสะดวกสบาย "ตัดไม้ทำลายป่า" มีแพร่หลาย แต่ของเขายาม
ปลูกต้นไม้ แม้ในเมืองใหญ่ๆ ก็มีสวนใหญ่ๆ อยู่กลางบ้านกลางเมือง ให้คนได้

ไปเที่ยวเล่นพักผ่อนหย่อนใจ ต้นไม้ต้นใหญ่ๆ เขาปลูกไว้ตั้ง 50-100 ปี ถึง 2,000-3,000 ปีก็มี เขาพยายามรักษาป่าที่เขาสงวนก็เป็นป่าสงวนจริงๆ ไม่มีใครเข้าไปทำลายต้นไม้ในป่านั้น แม้ต้นไม้จะล้ม เขาก็ปล่อยให้ผุอยู่ในบริเวณป่า เป็นปุ๋ยธรรมชาติต่อไป ไม่มีใครแอบไปตัดต้นไม้เหล่านั้น

เรื่องที่สอง ที่อยากนำมากล่าวคือเรื่อง การขับรถ การขับรถนี้เขาขับกันอย่างมีระเบียบมาก รถออกมาจากซอย เขาไม่โผล่ออกมาให้ใครชนเล่นตามสบายใจ แต่เขาจะหยุดดูขวาซ้าย แม้จะเสียเวลาสักหน่อยก็ต้องหยุดรออยู่ พอปลอดภัยไปจึงจะไปได้ อุบัติเหตุบนทางหลวงจึงไม่ค่อยจะมี นั่งรถเที่ยวระมัดระวัง เคารพกฎจราจรจึงไม่มีเรื่องอะไร

เวลาจะไปไหนก็เข้าคิวเป็นระเบียบเรียบร้อย ไม่มีการกีดกันกันซื้อตั๋วหรือจะไปเข้าเส้นทางใด ๆ ทุกคนเข้าคิวเป็นแถว ไม่มีใครไปจัด เขาจัดของเขาเอง ทำด้วยความสำนึกว่าต้องเคารพระเบียบ ถ้าฝึกกันมาตั้งแต่เด็กเป็นหนุ่มเป็นสาวเป็นผู้ใหญ่ ก็ทำในรูปอย่างนั้น เป็นพระ ไปที่ไหนก็ต้องไปเข้ากับเขาตามระเบียบ ไปถึงก็เข้าไปต่อแถวกันไปตามเรื่องไม่มีอะไรเป็นพิเศษ

ที่นึกเรื่องหนึ่ง ที่อยากจะมาพูดกับพวกบ้านเรา คือ การแต่งเนื้อแต่งตัว สิ่งนี้ไม่ค่อยแต่งตัวหรูหราฟู่ฟ่าอะไร กระโปรงก็แบบง่ายๆ เป็นกระโปรงโหลทั้งนั้น เขาตัดไว้ขายทั่วๆ ไป ไปซื้อเขาไม่ตัดเว้าข้างหน้า แหว่งข้างหลัง หรือผ่านั้น ผ่านี้ หรือรูปแปลกๆ นี่ไม่ค่อยมีหรอก อาตมาก็สังเกตในเรื่องอย่างนี้ คือดูว่าฝรั่งเขาแต่งตัวอย่างไร แต่งเรียบๆ ง่ายๆ แล้วนั่งกางเกงกันมาก กางเกงยีนส์ที่แพร่หลายเหลือเกิน มันง่ายดี ไม่ต้องลำบาก ซื้อมาสักตัวก็นั่งกันได้นานๆ เสื้อก็เหมือนกัน เขาก็ใส่กันไปอย่างนั้น ไม่ต้องตัดให้สวยๆ งามๆ ลู้เมืองไทยไม่ได้เรื่องนี้ ประเทศไทยเรานี้แต่งกันเลอเลิศทีเดียว

ฝรั่งทุกประเทศลู้ไทยเราไม่ได้ทั้งนั้น เรื่องการแต่งตัว ประเทศอเมริกา แคนาดา อังกฤษ เยอรมัน อะไรที่ไปเห็นมาแล้ว เขาแต่งตัวง่ายๆ

กระโปรงเรียบๆ ง่ายๆ เสื้อก็แบบธรรมดาๆ ไม่มีอะไรที่จะเป็นพิเศษออกไป พวกตัดเสื้อผ้าขายในอเมริกาที่นี่ ตัดง่ายเพราะไม่ต้องทำอะไรมาก บ้านเราที่เป็นพิเศษ ต้องตัดอย่างนั้นอย่างนี้ รักรูปรัดทรงอะไรต่างๆ แต่ที่โน้นเขาไม่ค่อยมี ฯลฯ

เล่าเรื่องเมืองนอกที่ไปมา (ตอน 2) : 3-10

เรื่องสร้างวัฒนธรรมทางใจกันเถิด ท่านพูดถึงวัฒนธรรมทางวัตถุ ก่อนแล้วจึงพูดถึงวัฒนธรรมทางจิตใจ ว่าเป็นวัฒนธรรมที่แท้จริง แล้วยกตัวอย่าง วัฒนธรรมทางจิตใจ ซึ่งคนไทยยังขาดอยู่ คือ ความมีระเบียบทางจิตใจ การบังคับตัวเอง ความอดทน ความเสียสละ ดังปรากฏในปารุทธาธรรมว่า

แต่ว่าสิ่งสำคัญที่เป็นวัฒนธรรมแท้จริงนั้น คือวัฒนธรรมทางจิตใจ อันนี้สำคัญมาก วัตถุนี้เป็นของภายนอก ไม่สำคัญแต่ก็ต้องจัดต้องทำให้ถูกต้องเหมือนกัน ถ้าถูกต้อง มันก็เป็นความสุขความสบายแก่คนที่อยู่ในสถานทีนั้น ส่วนวัฒนธรรมทางจิตใจนี้แหละสำคัญ

วัฒนธรรม ถ้าแปลตามตัว ก็ว่า ธรรมะที่สร้างความเจริญ

"วัฒนธรรม" หมายถึง "ความเจริญ" , ธรรมะ คือ ข้อปฏิบัติที่ให้

เกิดความเจริญ

เขาแปลมาจากคำฝรั่ง ว่า คัลเชอร์ (Culture) แต่พอมาเป็นไทยก็เอาบาลีใส่เข้าไปบ้าง สันสกฤตบ้าง คำฝรั่งเดี๋ยวนี้เราก็ต้องแปลเป็นบาลี เป็นสันสกฤต แล้วก็ต้องตีความหมายเป็นไทยกันต่อไป

เช่น คำว่า "วัฒนธรรม" ถ้าแปลตามตัวหมายความว่า การกระทำ หรือการปฏิบัติ หรือหลักการที่จะให้เจริญ ให้เจริญด้วยทุกสิ่งทุกอย่าง... การเป็นการอยู่ในชีวิตประจำวัน การพูดจา การสมาคม การสร้างสรวล ระเียบประเพณีอะไรต่างๆ มันเป็นเรื่องแสดงออกซึ่งความเจริญ เรียกว่า เป็น "ผู้มีวัฒนธรรม"

ถ้าไม่มีสิ่งที่จะช่วยให้เกิดความเจริญ ก็เรียกว่า "คนไร้วัฒนธรรม" ยังไม่มีความเจริญ... นุ่งห่มไม่ดี แต่งตัวไม่เรียบร้อย พูดจาไม่เรียบร้อย กินอยู่ไม่เรียบร้อย บ้านช่องไม่สะอาด ถนนหนทางสกปรกกรกรุงรัง น้ำในคลองในแม่น้ำก็ขุ่นข้นเป็นตมเพราะว่าช่วยกันถมขยะมูลฝอยใส่ แสดงความไม่มีวัฒนธรรมทางจิตใจ คือไม่มีความคิดถูกต้อง เลขการพูดไม่ถูก การกระทำไม่ถูก กลายเป็นคนมักง่ายไปในรูปต่างๆ

มันต้องแก้ไขกันหลายเรื่องหลายอย่าง ต้องสร้างคุณค่าทางจิตวิญญาณ ตัวอย่างง่ายๆ คนไทยเราเนี่ย บางทีก็เลยเกิดไปเช่น...

มาในงานศพ มานั่งคุยกันจ๊อกแจ๊ก ๆ ไม่สงบ ไม่เรียบร้อย เวลาเดินขึ้นไปเผาศพก็สูบบุหรี่ เดินคุยกันไป สูบบุหรี่ไป แล้วก็ไปทิ้งไว้ที่เชิงบันไดนั้น เพราะไม่รู้จะทิ้งตรงไหน จะขึ้นเมรุ ก็ทิ้งไว้ตรงนั้น ทิ้งแล้วเอาเกือกเหยียบมันหน่อยหนึ่งเพื่อให้ไฟมันดับ ไม่ให้คนอื่นเหยียบเท่านั้นเอง พอกลับกันไปแล้ว มีก้นบุหรี่ทิ้งอยู่มากมายในบริเวณนั้น นี่แสดงว่าไม่มีวัฒนธรรม คือไม่มี ความเป็นระเบียบทางจิตใจ ขาดการบังคับตัวเอง ขาดความอดทน ขาดความเสียสละซึ่งเป็นตัวธรรมะสำคัญที่จะช่วยให้จิตใจตั้งมั่นขึ้น ขอบตามใจตัวเอง ฯลฯ

สร้างวัฒนธรรมทางใจกันเกิด : 22-23

3. การเสนอธรรมะโดยการเล่าเรื่องที่ได้อ่านได้ฟังหรือได้อ่านมา

การเสนอธรรมะวิธีนี้ ได้แก่ เรื่องวันวิสาขบูชา และวันพีชมงคล

เรื่องนี้ ท่านพูดถึงความสำคัญของวันวิสาขบูชาว่าควรจะเป็นวันที่เราหันมาพิจารณาตัวเอง ตักเตือนตัวเอง เมื่อพูดถึงวันพีชมงคล ท่านจะเน้นเกี่ยวกับเรื่องการค้าขายได้แก่ การส่งสินค้าทางการเกษตรไปขายต่างประเทศ การบรรจุหีบห่อไม่ดี ไม่มีการคัดเลือกสินค้าที่จะส่งไป ยกตัวอย่างประเทศนิวซีแลนด์ว่าเขาไม่เห็นแก่ได้ ถ้าสินค้าไม่ดีเขาจะไม่ขายให้ เขาทำการค้าด้วยความซื่อสัตย์ตามหลักธรรมะของพระพุทธเจ้า แล้วเชิญชวนให้หันมาพิจารณาคุณภาพของสินค้าที่จะส่งไปขายต่างประเทศ ตั้งข้อความในปาฐกถาธรรมว่า

ฉะนั้น ในวันพืชมงคล เป็นวันมงคลแห่งพืชผลไม้ที่เรากำลังส่งเสริมกันอยู่
เราก็มานึกถึงว่าแผ่นดินเมืองไทยนี้อุดมสมบูรณ์พอใช้ ไม่ว่าจะปลูกอะไรรสชาติดี
ทั้งนั้น มะม่วงเมืองไทยอร่อยกว่ามะม่วงประเทศไหนๆ ข้าวไทยอร่อยกว่าข้าว
ของประเทศไหนๆ ผลไม้อื่นก็เหมือนกัน ดีไปทั้งนั้น ถ้าส่งไปเมืองไหนแล้ว
ของเดิมมันก็ยุบไปตามกัน เรียกว่า "ฉืดซ้าย" ไปหมด เพราะของเรามันดีกว่า

แต่เราไม่ได้มีการบำรุงอย่างแท้จริง ยังไม่ได้ใช้เทคโนโลยีในการ
เพาะปลูกในการเก็บเข้าหีบเข้าห่อ เราส่งไปไม่ค่อยจะเรียบร้อย มันมีจุดมีตำหนิ
ไม่ได้คัดเลือก ส่งไปทั้งอย่างนั้น

ประเทศนิวซีแลนด์เป็นประเทศที่มีผลไม้ชนิดหนึ่งมาก คือ กีวี...
ลูกกีวี่นี้ชาวนิวซีแลนด์เขาส่งขายไปต่างประเทศ เขาจะต้องคัดเลือกเอาแต่ดี ๆ
ส่งไปขาย ที่ไม่ดีก็เอากองไว้ คนไทยไปเห็น "เอ้อ! กล้วยไม้ดิ้นะ ผมจะขอซื้อ
พาไปขายประเทศไทย"

เขาบอกว่า "ไม่ได้...ขายไม่ได้ กล้วยไม้ดิ้นะ...พัง" ไม่
ให้เขาไปขาย เพราะเสียชื่อประเทศของเขา เอาของไม่ดีไปขาย เขาควบคุม
จนถึงขนาดนั้น แล้วคนของเขาเองก็มีปัญหา เขาคูมของเขาเอง เขาไม่คดๆ
งอๆ กับผู้ซื้อ แต่รักษาความซื่อตรง ซื่อสัตย์ตามหลักการของธรรมะ

พระพุทธเจ้าสอนให้เรามีความซื่อสัตย์สุจริตในการค้า การขาย ของ
ดีก็ต้องบอกว่าดี ของไม่ดีก็บอกว่าไม่ดี โดยเฉพาะพืชผลที่เราจะส่งไปขายใน
ต่างประเทศ ต้องคัดเลือกอย่างดีส่งไปขาย เพื่อให้เขาไว้ใจ ถ้าเราส่งสิ่ง
ที่เขาไม่ไว้ใจไปเขาก็บอกว่า "เอ้อ! ของไทยใช้ไม่ได้" กองเน่าอยู่ที่ท่า
เรือเมืองอัมสเตอร์ดัม...เมืองอะไรที่ฮอลันดา กองไว้มากมายเขาไม่ซื้อ เขา
ไม่เอา กองทั้งเน่าอยู่นั้นแหละ เพราะเราส่งของไม่ดีไปให้

ฉะนั้น ใน "วันพืชมงคล" นี้เราจึงควรจะมาพิจารณาถึงคุณภาพของสินค้า
ที่เราส่งไปขายในต่างประเทศ หักเป็นพ่อค้าที่ซื่อสัตย์สุจริต ตรงไปตรงมา

กันเสียบ้าง อย่าทำอะไรแบบคน ๆ หนึ่ง อย่างนี้กว่าเขาไม่รู้ ฯลฯ

วันวิสาขบูชา และวันเพ็ญสงกรานต์ : 25-27

ปาฐกถาธรรมของพระเทพวิสุทธิเมธี (ปัญญานันทภิกขุ) ที่มีเนื้อหาประเภทพัฒนา ท่านใช้กลวิธีการนำเสนอข้อธรรมะ 4 วิธีคือ การเสนอโดยตรง การเสนอโดยอาศัยแนวเทียบ การเสนอโดยใช้การพูดเชื่อมโยง และการเสนอโดยใช้ตัวอย่าง

การเสนอโดยตรง ได้แก่ การอธิบายความหมายของข้อธรรมะโดยตรง การกล่าวถึงข้อธรรมะที่บุคคลต้องปฏิบัติ หรือควรปฏิบัติ การเสนอโดยอาศัยแนวเทียบ ได้แก่ การเล่าเรื่องชาดกหรือเรื่องจากประสบการณ์ ซึ่งมีข้อธรรมะในเรื่องที่เล่าโดยที่ผู้เล่าไม่ได้บอกว่าเสนอข้อธรรมะเรื่องใด การเสนอโดยใช้การพูดเชื่อมโยงได้แก่ การเสนอธรรมะโดยใช้การพูดเชื่อมโยงจากเหตุการณ์ เชื่อมโยงจากเรื่องราว และเชื่อมโยงจากข้อความในบทสวดมนต์ เข้าสู่ประเด็นสำคัญที่ต้องการจะสอน การเสนอโดยใช้ตัวอย่างได้แก่ การเล่าเรื่องบุคคลที่ประพฤติธรรมเป็นประโยชน์ต่อสังคม เล่าเรื่องจากประสบการณ์ ซึ่งได้พบเห็นจากการเดินทางไปต่างประเทศ หรือพบเห็นในประเทศ ซึ่งเป็นตัวอย่างในทางที่ดีบ้างไม่ดีบ้าง และการเล่าเรื่องที่ได้ยินได้ฟัง หรือได้อ่านมา ซึ่งเป็นตัวอย่างที่ดีในการประพฤติธรรม

2. กลวิธีการนำเสนอธรรมะในเนื้อหาประเภทอนุรักษ

ปาฐกถาธรรมที่มีเนื้อหาประเภทอนุรักษ ได้แก่ การอนุรักษทรัพยากรธรรมชาติ เช่น ป่าไม้ ภูเขา แม่น้ำ ที่ดิน และวัดถ้ำโบราณ เนื้อเรื่องประเภทนี้ท่านปัญญานันทะใช้วิธีการนำเสนอธรรมะ 2 วิธีคือ

1. การเสนอโดยใช้การพูดเชื่อมโยง
2. การเสนอโดยใช้ตัวอย่าง

การเสนอโดยใช้การพูดเชื่อมโยง

การเสนอธรรมะโดยการพูดเชื่อมโยงนี้ มี 2 ลักษณะ คือ การเสนอธรรมะโดยการพูดเชื่อมโยงเนื่องจากประสบการณ์ และเชื่อมโยงจากข้อความในบทสวดมนต์

1. การเสนอโดยใช้การพูดเชื่อมโยง เนื่องจากประสบการณ์เข้าสู่ประเด็นสำคัญที่ต้องการจะสอน

การเสนอธรรมะโดยวิธีนี้ ได้แก่ เรื่องวัตถุโบราณที่ควรรอนุรักษ์ เนื้อเรื่องกล่าวถึง ความเจริญของกรุงสุโขทัยในด้านต่างๆ เช่น ด้านพุทธศาสนา ด้านอื่นๆ เช่น วรรณคดี พิธีการลอยกระทง การทำถ้วยชามสังคโลก การทำถนน การขุดสระน้ำไว้ใช้ ในส่วนนี้ไม่มีการพูดถึงข้อธรรมะ ข้อธรรมะจะปรากฏในตอนต้นๆ ของปาฐกถา ข้อธรรมะที่กล่าวถึงในเรื่องนี้คือ หน้าที่ของลูกที่ต้องปฏิบัติต่อพ่อแม่ ท่านปัญญานันทะกล่าวถึง การได้รับนิมนต์ไปแสดงปาฐกถาธรรมให้ผู้สูงอายุฟัง กล่าวถึงวันผู้สูงอายุที่จัดกันในแต่ละประเทศ เพราะชาวตะวันตกเขาไม่ค่อยเอาใจใส่ผู้สูงอายุ ไม่เหมือนกับคนในเอเชีย แล้วกล่าวถึงหลักของพุทธศาสนาที่สอนเรื่องหน้าที่ของลูกที่ต้องปฏิบัติต่อพ่อแม่ ดังข้อความว่า

เมื่อวันที่ 19 นี้ไปลำปาง สมาคมผู้สูงอายุ เขานิมนต์ไปแสดงธรรม ผู้สูงอายุนี้เดี๋ยวนี้มีสมาคมหลายที่หลายแห่งที่กรุงเทพฯ ก็มี โรงพยาบาลสงฆ์ แต่ว่าคนสูงอายุน้อยลงไปเรื่อยๆ เพราะว่าสมาชิกชวนกันไปวัดเสียมาก ไม่ใช่มาฟังธรรม...ไปป่าช้ากัน เหลือน้อย ที่เหลือบางคนก็ง่วงง้งไปไม่ค่อยไหว

ไปเทศน์ที่ไร เขาก็บอกว่า "นี่แหละ...มันเป็นอย่างนี้แหละหลวงพ่อ". ไม่ค่อยมากัน ที่ไม่ค่อยมาเพราะความแก่ไม่ใช่เรื่องอะไร เพราะการไปมาไม่สะดวก คนแก่ไปไหนก็ต้องมีพี่เลี้ยง ไม่มีพี่เลี้ยงก็ลำบาก การจราจรในกรุงเทพฯ ไม่เหมือนบ้านนอก บ้านนอกไปมาสะดวกสบาย เพราะฉะนั้นเมื่อเขาประชุมผู้สูงอายุหรือคนแก่ จะเห็นว่ามากันคับคั่ง มากันตั้งแต่เก้าโมงเช้า แล้วก็อยู่กันถึงบ่าย มีการเลี้ยงอาหารกลางวัน ข้าวราดแกง ให้คนแก่ได้

รับประทานกัน เขานิมนต์ไปก็เพื่อให้ไปพูดกับคนแก่เหล่านั้น

ความจริง วันผู้สูงอายุ นั้นเป็นเรื่องของตะวันตกเขาตั้งไว้ เพราะชาวตะวันตกไม่ค่อยจะเอื้อเฟื้อแก่คนสูงอายุ พ่อแม่ถูกทอดทิ้ง ปู่ย่าตายายก็ถูกทอดทิ้ง เพราะระบบของเขาเป็นอย่างนั้น พ่อลูกเติบโตขึ้นทำงานได้ เขาไปอยู่ก่อน แต่งงานแล้วก็แยกบ้านไป ไม่อยู่กับพ่อแม่ พ่อแม่ก็เหลืออยู่กัน 2 คนไม่รู้จะทำอะไร ทำให้ชีวิตลำบาก บางทีเหลือคนเดียวยังจำเผลวใหญ่ เพราะไม่มีใครดูแลเอาใจใส่ องค์การสหประชาชาติส่งสารคนแก่ เลขตั้ง "วันผู้สูงอายุ" ขึ้นเพื่อเตือนคนที่ยังไม่แก่ให้นึกถึงคนแก่ แล้วจะได้ช่วยคนแก่ให้ได้รับความสะดวกสบายขึ้นบ้าง

แต่ว่าในเอเชียเรานั้นไม่ลำบากอะไร เพราะของเรายู้ง่ายกับลูกกับหลาน ลูกหลานก็ไม่ทิ้งพ่อแม่ผู้แก่ชรา ระบบของเอเชียเขาสอนให้เลี้ยงดูผู้เฒ่าผู้แก่ ให้เลี้ยงดูพ่อแม่ หลักของพระพุทธศาสนาก็สอนไว้ว่า ท่านเลี้ยงเรามาแล้ว ต้องเลี้ยงท่านตอบ ช่วยทำกิจให้ท่าน ประพฤติตนให้ท่านเบาอกเบาใจ ประพฤติตนให้สมควรที่จะรับมรดกทอดของพ่อแม่ต่อไป เจ็บไข้ได้ป่วย ก็ต้อง ดูแลรักษาพยาบาลกันจนสุดความสามารถ เมื่อท่านถึงแก่กรรมไปแล้ว ก็ทำบุญกุศลอุทิศให้ท่าน แล้วก็ดำรงวงศ์สกุลของท่านไว้ ฯลฯ

วัดกุโบราณที่ควรอนุรักษ์ : 3-4

2. การเสนอโดยใช้การพูดเชื่อมโยงจากข้อความในบทสวดมนต์

เข้าสู่ประเด็นสำคัญที่ต้องการจะสอน

ตัวอย่างการเสนอธรรมะโดยวิธีนี้ได้แก่ เรื่องช่วยกันอนุรักษ์ธรรมชาติ เรื่องนี้กล่าวถึง เรื่องของป่าไม้ถูกทำลาย ชักชวนให้ช่วยกันรักษาป่าไม้เป็นส่วนใหญ่ การเสนอธรรมะจึงมีแต่ตอนต้นเรื่อง ธรรมะในเรื่องนี้คือ ไตรลักษณ์ ท่านปัญญานันทะกล่าวถึง ตอนท้ายของบทพิจารณาสังขาร เชื่อมโยงเข้าสู่ข้อธรรมะเรื่องไตรลักษณ์คือความไม่เที่ยง เป็นทุกข์และไม่มีตัวตนที่แท้จริงดังข้อความว่า

เรามาสวดมนต์ทุกเช้าๆ ได้มีคำสวดมนต์เป็นข้อเตือนใจหลายอย่างหลายประการ โดยเฉพาะในบทพิจารณาสังขารที่เราสวดตอนท้าย นั้นเป็นเครื่องสะกิดใจอย่างมาก เพื่อให้เรารู้กฎธรรมชาติของชีวิตว่ามันเป็นมาอย่างไร การที่เราจะเข้าไปยึดมันถือมันจนเป็นเหตุให้เกิดทุกข์ หรือควรจะรู้จักปล่อยรู้จักวาง แล้วจะไม่ต้องเป็นทุกข์กับเรื่องต่างๆ ที่มันเป็นไปตามกฎธรรมชาติ เพราะสิ่งทั้งหลายที่เกิดขึ้นในโลกนี้ ไม่ว่าจะเป็นอะไร มันก็กฎธรรมชาติไปไม่พ้น กฎธรรมชาติ ก็คือความไม่เที่ยง เปลี่ยนอยู่ตลอดเวลาเป็นทุกข์โดยธรรมชาติ ไม่มีอะไรที่เป็นเนื้อแท้ในตัวของมันเอง มันก็เป็นอยู่อย่างนั้น เราจะไปเกี่ยวข้องกับมันในรูปใดก็ตาม มันก็ต้องเป็นอยู่อย่างนั้น แต่บางอย่างมันเปลี่ยนไปอย่างช้าๆ เรามองไม่เห็น ฯลฯ

ช่วยกันอนุรักษ์ธรรมชาติ : 2-3

การเสนอโดยใช้ตัวอย่าง

การเสนอโดยใช้ตัวอย่าง ได้แก่ เรื่องการรักษามรดกไทย เนื้อเรื่องกล่าวถึงการรักษามรดกทางด้านวัตถุ และมรดกทางด้านจิตใจ มรดกทางด้านวัตถุ ได้แก่ ทรัพย์สินเงินทอง วัตถุโบราณตลอดจนทรัพยากรธรรมชาติ เช่นป่าไม้ ที่ดิน แม่น้ำลำคลอง ธรรมะที่เสนอในเรื่องนี้คือ ความกตัญญูต่อบุคคลที่เสนอโดยใช้ตัวอย่างจากเรื่องราว คือท่านพุทธถึงการทำลายทรัพยากรธรรมชาติคือ ป่าชายเลน แล้วทำให้ยุ่งซับซ้อน เพราะไปทำลายที่อยู่ของมัน เมื่อมันไม่มีที่อยู่จึงมากัดคน ยกตัวอย่างจังหวัดสุราษฎร์ธานีแล้วบอกว่า เพราะเราไม่รู้ถึงบุญคุณของธรรมชาติ พวกเขายทำลายธรรมชาติซึ่งเป็นการทำลายตนเอง ดังข้อความในปาฐกถาธรรมว่า

ริมทะเลมีป่า เรียกว่า ป่าโกงกาง เป็นดินเลนเป็นที่เกิดของสัตว์น้ำ พวกปลา พวกกุ้ง พวกหอย พวกปู มันอาศัยป่าโกงกาง ออกลูกออกเต้าออกมาแล้วเติบโตต่อไป เวลาที่ป่าโกงกาง เขาเรียกว่า ป่าชายเลน ถูกถางเพื่อทำนาุ้ง เลี้ยงกุ้งกัน เราเลี้ยงกุ้งแต่สัตว์ที่เป็นอยู่ตามธรรมชาติมันก็หายไปทำ

ให้เกิดปัญหา ยิ่งก็สูงขึ้น เพราะของมันเคยอยู่ในป่าโกงกาง เวลานี้ป่าโกงกาง
ไม่มี ยิ่งก็ไม่มีที่อยู่ เมื่อไม่มีที่อยู่ก็ต้องมาอยู่กับคนมันก็ออกมากัดคน

เช่น แถวบริเวณอำเภอไชยา ท่าฉาง แถวสุราษฎร์ธานีชาวบ้านบ่นว่า
"โอ้! เดี่ยวนี้ชุมชุมเหลือเกิน ตัวใหญ่ๆ ทั้งนั้น"

"เอ้อ! ทำไมมันจะไม่ชุมล่ะ ก็เราไปรื้อบ้านของมันนี่ มันไม่มีที่จะ
อยู่ มันก็ต้องออกมาอยู่กับคนนี่" มันมาอยู่ แล้วไม่อยู่เฉยๆ มันดูเล็ดคน
ด้วยนะ มันโกรธ ยิ่งมันโกรธว่า "ไปทำลายบ้านของกู กูจะต้องเล่นงาน
พวกแกบ้าง" มันก็กัดเข้าเป็นการใหญ่ นี่คือผลที่กระทบกระเทือน ทางเรื่อง
ความเป็นอยู่ สิ่งแวดล้อมก็เสีย ทำให้เกิดปัญหา

วันก่อนคุยกับอธิบดีกรมประมง คุณปลอดประสพ สุรัสวดี เขาบวช
ที่ มาสนทนากัน เอาปัจจัยมาถวายสร้างตึกด้วย เขาบอกว่า "นี่แหละครับ
...ปัญหามันเยอะ... เรื่องนี้ ผมรู้เต็มที่ แต่คนได้ขวสู้เขาไม่ไหว เลยเกิด
เป็นปัญหาทั่วไปกำลังทำลายธรรมชาติ"

เราไม่รู้รักษาคุณค่าของธรรมชาติ ไม่รู้รักษาคุณค่าของป่าของภูเขา ของ
ต้นหมากรากไม้ แล้วก็ขว่นกันทำลายโดยไม่รู้สีกตัว การทำลายสิ่งเหล่านี้ก็คือ
การทำลายตัวเอง ทำลายลูกหลานให้เกิดความทุกข์ความเดือดร้อนในกาลต่อ
ไปข้างหน้า แต่เขาไม่รู้ ที่ไม่รู้ก็เพราะไม่มีคนไปสอนให้เขารู้ เพราะเรา
ไม่มีการอบรมคน ไม่มีการทำความเข้าใจ ฯลฯ

การอนุรักษ์มรดกไทย : 15-16

ปาฐกถาธรรมที่มีเนื้อหาประเภทอนุรักษ์มีจำนวนน้อย ทำให้เห็น
วิธีการเสนอธรรมะเพียง 2 วิธีคือ การเสนอโดยใช้การพูดเชื่อมโยงจาก
เรื่องราว และการพูดเชื่อมโยงข้อความในบทสวดมนต์ การเสนอโดยใช้ตัวอย่าง
เรื่องที่ไม่ดี ไม่ควรทำ ปาฐกถาธรรมที่มีเนื้อหาประเภทนี้ ท่านปัญญานันทะ
มุ่งที่จะพูดให้เห็นความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติ และชักชวนให้ช่วยกัน
รักษาทรัพยากรธรรมชาติเหล่านั้นไว้ ข้อธรรมะบางเรื่องจึงไม่มีความสัมพันธ์กับ
ชื่อเรื่อง

3. กลวิธีการนำเสนอธรรมะในเนื้อหาประเภทสัจดี

เนื้อหาประเภทสัจดี ได้แก่การยกย่องวีรกรรม และสรรเสริญ พระราชจริยาวัตรของพระมหากษัตริย์ไทย ปาฐกถาธรรมที่มีเนื้อหาประเภทนี้ ใช้วิธีการนำเสนอธรรมะ 2 วิธี คือ

1. การเสนอโดยใช้การพูดเชื่อมโยง
2. การเสนอโดยใช้ตัวอย่าง

การเสนอโดยใช้การพูดเชื่อมโยง

การเสนอธรรมะโดยใช้การพูดเชื่อมโยง ได้แก่ เรื่องพระจริยาวัตรของกษัตริย์ไทย เรื่องนี้มีเนื้อหา สรรเสริญพระมหากษัตริย์ไทย เช่น สมเด็จพระนเรศวรมหาราช พระเจ้าตากสินมหาราช รัชกาลที่ 1 รัชกาลที่ 2 รัชกาลที่ 3 รัชกาลที่ 4 และพระมหากษัตริย์องค์ปัจจุบัน ธรรมะที่เสนอในเรื่องนี้คือ อธิปไตยที่ท่ามปัญญานันทะ พูดเชื่อมโยงเรื่องพระมหากษัตริย์องค์ปัจจุบันว่าทรงเป็นที่รักเคารพบูชาของปวงชนชาวไทย เมื่อพระองค์สั่งให้ทำอะไร คนที่ได้รับคำสั่งก็จะทำทันที เพราะทำด้วยใจรักงานจึงสำเร็จ ในพุทธศาสนามีหลักธรรมที่จะช่วยให้งานสำเร็จ 4 ประการ ดังข้อความในปาฐกถาธรรมว่า

โดยระบบการปกครองแบบนี้ พระเจ้าแผ่นดินไม่มีอำนาจจะสั่งใคร แต่ ว่าทรง "แนะ" ให้เขาทำ ที่ในหลวงทรงแนะนำนั้นหนักแน่นยิ่งกว่าใครๆสั่งเสียอีก เพราะว่าข้าราชการทั้งหลายที่ปฏิบัติงานนั้น ถ้าเป็นนโยบายของในหลวงเป็นงานของในหลวง เขาก็จะทำความเต็มใจ เพราะเขามีความจงรักภักดีแก่พระองค์ แล้วก็ตั้งใจทำงานให้สำเร็จเรียบร้อยโดยเร็ว ไม่ชักช้า ไม่เหมือนกับงานที่รัฐบาลสั่ง บางทีก็ช้าเฉื่อยและ

แต่งานของในหลวงไม่มีใครเฉื่อยและ เพราะเขามีความรักในหลวง อยากจะหาสิ่งที่ในหลวงทรงสั่งให้กระทำ เพื่อสนองพระคุณของพระองค์ท่าน เขา

ทำด้วยความตั้งใจ โครงการต่างๆ ของในหลวงจึงสำเร็จขึ้นด้วยความเรียบง่าย และรวดเร็ว และเมื่อพระองค์สั่งให้กระทำอะไรแล้วก็เสด็จไปเหมือนกัน.... ไปตรวจดูว่าทำไปถึงไหนแล้ว มีอะไรเป็นข้อขัดข้อง มีอะไรเป็นอุปสรรค ทรงเสด็จไปเรื่อย

เราจะเห็นภาพในโทรทัศน์ เมื่อในหลวงเสด็จไปไหนจะมีกล้องถ่ายรูปห้อยอยู่ที่พระศอ แล้วมีกระดานปักใหญ่หน้ารั้ว นั่นคือ "แผนที่" ไปไหนก็ท้าวไปด้วย พอไปถึงก็กางออกดูอย่างนั้นอย่างนี้ แนะนำให้เจ้าหน้าที่ได้วางแผน กระทำอะไรกันต่อไป ตลอดเวลาทรงกระทำเช่นนั้น ทุกคนมีความปลื้มใจ เมื่อได้รับคำสั่งจากในหลวงให้ทำอะไร แล้วก็ทำด้วยความเต็มอกเต็มใจ คนเรานี้ถ้าทำอะไรทำด้วยใจรักมันก็เสร็จรวดเร็ว

ในธรรมะจึงมี หลักความสำเร็จ 4 ประการ คือ ฯลฯ

พระจริยาวัตรของกษัตริย์ไทย : 7-8

การเสนอโดยให้ตัวอย่าง

การเสนอธรรมะโดยใช้ตัวอย่างนี้ ท่านปัญญานันทะให้ตัวอย่างบุคคล คือ พระมหากษัตริย์ไทยทรงประเพณีธรรม ได้แก่ เรื่อง พระจริยาวัตรของกษัตริย์ไทย และเรื่องวีรกรรมของกษัตริย์ไทยในอดีต เรื่องพระจริยาวัตรของกษัตริย์ไทย เสนอธรรมะเรื่องสัปปริสธรรม 7 ท่านเล่าเรื่องพระมหากษัตริย์ รัชกาลที่ 4 ทรงดำเนินนโยบายผ่อนปรนไม่แข็งกระด้างกับต่างประเทศ ทำให้ประเทศไทยรอดพ้นจากการเป็นเมืองขึ้นของชาติตะวันตกเพราะท่านใช้หลักสัปปริสธรรม 7 ดังข้อความในปาฐกถาธรรมกล่าวว่า

ส่วนรัชกาลที่ 4 ก็ทรงปกครองบ้านเมืองโดยธรรม ในยุคสมัยที่เป็น "หัวเลี้ยวหัวต่อ" ฝรั่งกำลังจะมาเอาเมืองไทยเป็นเมืองขึ้น แล้วก็เอาประเทศมาเลเซียไป เอาพม่าไป เอาญวนไป เอาเขมรไป เอาลาวไป เอาที่ละน้อยๆ ในที่สุดก็เอาจนหมดนั้นและเมืองไทยเขาก็ถูกมองด้วยสายตาที่เป็นมันอยู่

น้ำลายไหลอยู่ ผึ้งน้ำลายไหลอยากได้ประเทศไทย อังกฤษก็จะเอา ผึ้ง
เคลก็จะเอาเหมือนกัน เขาจะแบ่งกันเอาแม่น้ำเจ้าพระยาเป็นศูนย์กลาง เป็น
เส้นเขตแบ่งคนละซีก

แต่ว่าพระเจ้าแผ่นดินของเราฉลาด รู้จัก "ผ่อนสั้นผ่อนยาว" ผึ้ง
จะมาเมืองไทย ถามว่า จะมาทำอะไร?... จะมาค้าขาย... เชิญตามสบาย
อันนี้เป็นน้ำใจจากธรรมะในพระพุทธศาสนา ที่สอนว่า :...ให้รู้เหตุ รู้ผล รู้
คน รู้ประมาณ รู้เวลา รู้บุคคล รู้ประมุขชน เขาเรียกว่า "สัปปริยธรรม
7" .. ธรรมะของคนดีมี 7 อย่าง.. รู้เหตุ รู้ผล รู้ตน (คือรู้จักตัวเอง)
รู้ประมาณ รู้เวลา รู้บุคคล รู้ประมุขชน... ในหลวงท่านเอาไปใช้ ฯลฯ

พระจริยาวัตรของกษัตริย์ไทย : 20-21

เรื่องวีรกรรมของพระมหากษัตริย์ไทยในอดีต เป็นเรื่องเกี่ยวกับสมเด็จพระนเรศวรมหาราช พระองค์ทรงกอบกู้บ้านเมืองคืนมาจากพม่า นอกจากพระองค์
จะเป็นกษัตริย์นักรบแล้ว พระองค์ยังเป็นกษัตริย์ผู้มีธรรมะ เป็นแบบอย่างให้คนได้
ศึกษา ธรรมะที่มีในพระองค์ได้แก่ ความเสียสละและความมีสัจจะ เป็นต้น
ดังข้อความในปาฐกถาธรรมว่า

นี้เรามานึกถึง พระนเรศวรที่เป็นกษัตริย์สำคัญของชาติไทย เป็นนักรบ
ผู้เกรียงไกรแก้วกล้าในเวลาไปรบกับพม่า นึกถึงกับดาบพระแสงดาบปืนค่ายพม่า
เลย กล้าหาญมาก นำพวกทหารปืนค่ายรบกับพวกพม่า แล้วคราวหนึ่งที่ยกทัพ
ไปพม่า ไปถึงแม่น้ำสะโตง แม่น้ำสะโตงนี้มันกว้างตอนใกล้ทะเล แต่ว่าสูงขึ้น
ไปหน่อยมันก็ไม่กว้างเท่าใด แต่ตรงรถไฟข้ามนี้กว้าง กว้างกว่าสะพานพระราม
6 ของเราซะอีก อาตมาเคยเดินทางไปทางนั้น ข้ามสะพานรถไฟแม่น้ำสะโตง
พอไปถึงแม่น้ำสะโตง แล้วพระนเรศวร ทรงพระแสงปืนยิงข้าศึกไปได้ทีเดียวจะ
ไม่ใช้ตรงนั้นแน่ เพราะว่าตรงนั้นมันกว้าง คงจะไม่ไหวคงจะขึ้นเหนือไปอีก
หลายสิบกิโล ซึ่งเป็นเส้นทางป่าที่เดินทางไปรบกรุงหงสาวดี ปรากฏอยู่ใน
ประวัติศาสตร์ถึงความเก่งกล้า พระแสงปืนนั้นก็ยังอยู่ในพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ

เก็บไว้เป็นอนุสรณ์ เป็นเครื่องเตือนใจให้ลูกหลานได้พิจารณา ที่เรามามอง
พระนเรศวรกันในแง่ธรรมะ...

พระนเรศวรของเราในท่านเป็นผู้มีสัจจะ มีความจริงใจถ้าหากว่าตริส
อะไรก็ต้องเป็นไปตามที่ตริสเอาไว้ ไม่รังแกใครให้เกิดปัญหาเกิดความทุกข์ เกิด
ความเดือดร้อน นอกจากว่าจำเป็นเหลือเกินที่จะต้องกระทำ จึงเสด็จไปกระทำ
แล้วก็ทำอย่างชนิดที่เรียกว่ามีคุณธรรมไม่ใช้รบอย่างกองโจร แต่ว่ารบอย่างมีธรรมะ
เอาชนะข้าศึกได้โดยพระปัญญาบารมี ไม่ใช่ใช้อำนาจในทางที่ผิด แม้รบได้แล้วก็
ไม่ทำร้ายทารุณกับใครๆ อันนี้ปรากฏอยู่ในประวัติศาสตร์ที่ทุกๆ ไป เราจึงมีความ
ภูมิใจในพระมหากษัตริย์พระองค์นี้ว่าเป็นพระมหากษัตริย์ที่ทรงศีลทรงธรรม มีความ
เสียสละเพื่อชาติเพื่อบ้านเมือง ทำการรบอย่างจริงจังไม่ค่อยจะมีเวลาพักผ่อน
สมัยนั้นการสร้างชาติ สร้างประเทศนี้เป็นไปได้ยาก เพราะไม่ค่อยสงบ มีการ
รบกันบ่อยๆ ฯลฯ

วีรกรรมของพระมหากษัตริย์ไทยในอดีต : 10-13

ปาฐกถาธรรมที่มีเนื้อหาประเภทสวดดี ท่านปัญญานันทะใช้วิธีการนำเสนอ
ธรรมะ 2 วิธี คือ เสนอโดยใช้การพูดเชื่อมโยงจากเรื่องราวเข้าสู่ประเด็นสำคัญ
ที่ต้องการจะสอน และการเสนอโดยใช้ตัวอย่าง ได้แก่การเล่าเรื่องของบุคคลที่
ประพฤติธรรม

การให้ภาษา

การวิเคราะห์การให้ภาษาในปาฐกถาธรรมของ พระเทพวิสุทธิเมธี
(ปัญญานันทภิกขุ) จะวิเคราะห์ในเรื่องต่างๆ ดังต่อไปนี้

1. การใช้ถ้อยคำ
2. การใช้ภาพพจน์
3. การใช้สำนวน สุภาษิต และคำพังเพย

การใช้ถ้อยคำ

ถ้อยคำที่ทำนปัญญานันทะใช้ในการแสดงปาฐกถาธรรมส่วนมากเป็นคำง่าย คำที่มีความหมายโดยนัย และคำภาษาต่างประเทศ ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

1. คำง่าย

คำที่ทำนปัญญานันทะใช้ในการแสดงปาฐกถาธรรมส่วนมากจะเป็น คำง่ายคือคำที่อ่านหรือฟังแล้วไม่ต้องแปลความหมาย สามารถรู้หรือเข้าใจได้ทันที ซึ่งตัวอย่างข้อความ ที่ใช้คำง่าย ได้แก่

เรื่องใช้ปัญญาค้นหาธรรมะแท้ ดังข้อความว่า

ไปที่บ้านโยม เขานิมนต์ไปสวดมนต์ที่บ้าน เขากล่าวว่า "เอ! ไม่เห็น เอาพัดมาสักองค์" เขานึกว่า ธรรมะอยู่ที่พัด ไปก็ต้องถือพัด วัตถุนั้นถ้าอาตมา เป็นหัวท้าวไป...ไม่ถือ แต่ถ้าองค์รองไป ถือพัดไปด้วยทุกที องค์รองยังชอบ พัดอยู่ เพราะว่าไม่เคยได้พัด ก็เลยต้องถือไปพลางๆ ก่อน อาตมาได้ "พัดยศ" แล้วก็เลยไม่ถือพัดอื่น ที่นี้ "พัดยศ" เอาไปตามบ้านมันก็ไม่ได้ ก็เลยไม่ถือ ฯลฯ

ใช้ปัญญาค้นหาธรรมะแท้ : 24

เรื่องเป้าหมายของชีวิต ดังข้อความว่า

เมื่อวานนี้ มีเด็กมาจากนครสวรรค์กลุ่มหนึ่ง เป็นนักเรียน อยากจะ พบหลวงพ่อบัณฑิต เลยไปพบเขาที่ลานใต้ ไปพูดให้เขาฟังเสียหน่อยสัก 20 นาที แล้วก็ถามเขา "เขื่อนนี้โตขึ้นจะเป็นอะไร?" เขาก็ตอบ... เด็กคนนั้นตอบ "ผมจะเป็นนักการเมือง" เอ้อ! เขาจะเป็นนักการเมือง เลยถามว่า "เป็นนักการเมือง เพื่ออะไร?" "เพื่อจัดบ้านจัดเมืองให้เจริญก้าวหน้า เรียกว่ามี "ฐานของชีวิต" ที่จะเป็นนักการเมืองเพื่อทำให้บ้านเมืองเจริญก้าวหน้า...ก็พอใช้ได้ ฯลฯ

เป้าหมายของชีวิต : 27

เรื่องธรรมเนียมสำหรับชีวิต ตั้งข้อความว่า

ในวันอุโบสถ ญาติโยมก็มากัน แล้วรับศีลก่อน เมื่อตะกั๊กให้ที่ลานใต้
พระมหาเจียน เป็นผู้ให้ศีลแล้ว คนถือศีลอุโบสถก็ถือศีลเพิ่มขึ้นเป็นแปดข้อ ปกติ
เราก็กถือศีลกันอยู่ห้าข้อ ศีลห้าเป็นหลักสำหรับชีวิต เรียกว่าเป็น ธรรมเนียมสำหรับ
ชีวิต สำหรับสังคมในโลกก็ได้ เพราะคนเราทุกคนรักชีวิต ทุกคนรักทรัพย์สมบัติ
ทุกคนรักครอบครัว ทุกคนอยากจะได้ยินได้ฟังแต่คำพูดอ่อนหวานสมานใจ และ
เป็นเรื่องที่จริง ไม่ใช่เรื่องเท็จเรื่องเทียม ทุกคนอยากจะมีสุขภาพอนามัยสมบูรณ์
สิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งที่ทุกคนต้องการ

ความต้องการนั้นจะสำเร็จได้ก็ด้วยเราทำเหตุให้ถูกต้อง ถ้าเราทำ
เหตุให้ถูกต้อง ผลมันก็ถูกต้อง ถ้าทำเหตุไม่ถูกต้องผลก็ไม่ถูกต้อง และเมื่อผล
ไม่ถูกต้องจะเป็นทุกข์ เพราะฉะนั้นเพื่อที่จะไม่ให้เกิดทุกข์ พระพุทธเจ้าจึงได้บัญญัติ
หลักศีลห้าประการไว้ ว่าอย่าทำร้าย อย่าฆ่ากัน อย่าล่วงล้ำกรรมสิทธิ์ของกัน
และกัน อย่าประพฤตล่วงเกินของรักของชอบใจของกันและกัน อย่าพูดโกหก
คำหาญ คำเท็จ คำทำคนให้แตกจากกันกับใครๆ สำหรับตัวของบุคคลนั้น ก็ควร
จะรักษาอนามัยให้ดี ด้วยการไม่เสพสิ่งเสพติดมัวเมาทุกประเภท ฯลฯ

ธรรมเนียมสำหรับชีวิต : 4-5

จะเห็นได้ว่า ข้อความที่ยกมานี้ เป็นคำที่ฟังเข้าใจง่าย ไม่มีคำยาก
การใช้คำศัพท์ทางวิชาการ หรือคำภาษาบาลี ใช้น้อย ใช้เมื่อจำเป็นและเมื่อท่าน
พูดคำเหล่านี้ ท่านจะแปลความหมายให้ด้วย ตัวอย่างคำศัพท์ทางวิชาการได้แก่
เรื่องธรรมะกับการพัฒนา ท่านพูดคำว่าพัฒนา แล้วท่านแปลความหมายตั้งข้อความว่า

ทำไมต้องนิมนต์พระไปแสดงธรรม.. คือจะได้พูดจาทำความเข้าใจกัน
ในเรื่องชีวิตในเรื่องการงาน อันเราจะต้องจัดตั้งทำเพื่อประโยชน์เพื่อความ
สุขแก่สังคมต่อไป เป็นการเตือนกันในวันเกิด เพราะวันเกิดนั้นเป็นวันที่เราควร
จะได้มองไปข้างหลัง คือมองดูตัวเราเอง มองดูการงาน มองดูความประพฤติ

ปฏิบัติ มองจนกระทั่งทัศนะ คือความคิดความเห็นในชีวิตประจำวันของเรา ว่า มีความถูกต้องอย่างไร มีความผิดพลาดอย่างไร มีอะไรควรปรับปรุงแก้ไขต่อไป อีกบ้าง แล้วจะได้มีการปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้น เพราะชีวิตของคนเรานั้น รวมทั้ง การงานที่เราปฏิบัติด้วย ต้องมีการปรับปรุงกันขึ้นไปเรื่อยๆ ในสมัยนี้เขาเรียกว่า "การพัฒนา"

"การพัฒนา" ก็คือการปรับปรุงให้เจริญให้ก้าวหน้าต่อไป ที่ใดที่ไม่มี การพัฒนา ที่นั่นก็ไม่ก้าวหน้า ฯลฯ

ธรรมะกับการพัฒนา : 2-3

เรื่องสร้างวัฒนธรรมทางใจกันเถิด ท่านใช้คำว่า วัฒนธรรม แล้ว อธิบายความหมายดังข้อความในปาฐกถาธรรม ว่า

...แต่ว่า สิ่งสำคัญที่เป็นวัฒนธรรมแท้จริงนั้น คือวัฒนธรรมทางจิตใจ อันนี้สำคัญมาก วัตถุนั้นเป็นของภายนอก ไม่สำคัญแต่ก็ต้องจัดต้องทำให้ถูกต้อง เหมือนกัน ถ้าถูกต้องมันก็เป็นความสุขความสบายแก่คนที่อยู่ในสถานที่นั้น ส่วน วัฒนธรรมทางจิตใจนี่แหละสำคัญ

วัฒนธรรม ถ้าแปลตามตัวก็ว่า ธรรมะที่สร้าง ความเจริญ "วัฒนธรรม" หมายถึงความเจริญ ธรรมะคือข้อปฏิบัติที่ให้ เกิดความเจริญ ฯลฯ

สร้างวัฒนธรรมทางใจกันเถิด : 22

เรื่อง อย่าทำตนเป็นคนไร้การศึกษา ท่านใช้คำภาษาบาลีแล้วแปล ความ ดังข้อความว่า

ถ้าเป็นการกระทำอะไรที่แสดงออกว่าเราเป็นคนไม่มีการศึกษานั้น น่า ละอาย..น่าละอายที่สุด เพราะว่า เป็นเรื่องที่ไม่ควรจะทำเช่นนั้น เรียกว่า ไม่เป็นคนที่มีเจริญด้วยคุณธรรมเขาเรียกว่าเป็น "อนารยะ" พระพุทธเจ้าท่าน สอนว่า...

น. อนาวิธ กวิสสาม..เราจะไม่กระทำความชั่ว

ใครมาบวชวัดนี้ถ้าชอรูปถ่าย หลวงพ่อจะเขียนให้อย่างนั้น..เขียนว่า ..นะอะนาวิธ กวิสสามะ.. แปลว่า เราจะไม่กระทำความชั่ว เมื่อออกไปอยู่บ้านก็ต้องท่องคาถานี้ไว้บ่อยๆ ...นะอะนาวิธ กวิสสามะ..จักไม่กระทำความชั่ว ทรมาน ไปไหนก็ต้องท่องไว้ พบใครก็ต้องท่องไว้ ฯลฯ

อย่าทำตนเป็นคนไร้การศึกษา : 11

2. คำที่มีความหมายโดยนัย

คำที่มีความหมายโดยนัย หมายถึง คำที่ไม่ใช่ความหมายโดยตรง พูดถึงอย่างหนึ่ง แต่หมายถึงอีกอย่างหนึ่ง เช่น แมวมอง ชิดซ้าย กระเทียมข้างต้ม ถลุงเป็นต้น ตัวอย่างการใช้ คำที่มีความหมายโดยนัยในปาฐกถาธรรมของพระเทพวิสุทธิเมธี (ปัญญานันทภิกขุ) ได้แก่

เรื่อง ยกย่องคนดีที่สร้างสรรค์ ดังข้อความว่า "ฉะนั้น เมื่อมีคนดีเกิดขึ้นที่ไหน ฝ่าย "แมวมอง" ของศูนย์ส่งเสริมพระพุทธศาสนาและประเพณี ก็ไปเที่ยวมองๆดูว่าใครทำดีที่ไหนบ้าง แล้วก็เอามาให้รับรางวัลกันไป มันก็เพียงนิดๆ หน่อยๆ ไม่ได้มากมายอะไร... ฯลฯ"

ยกย่องคนดีที่สร้างสรรค์ : 28

เรื่องวันวิสาขบูชาและวันพีชมงคล ดังข้อความว่า

ฉะนั้น ในวันพีชมงคล เป็นวันมงคลแห่งพืชผลไม้ที่เรากำลังส่งเสริมกันอยู่ เราก็มานึกถึงว่าแผ่นดินเมืองไทยนี้อุดมสมบูรณ์พอใช้ ไม่ว่าจะปลูกอะไรรสชาติดีทั้งนั้น มะม่วงเมืองไทยอร่อยกว่ามะม่วงประเทศไหนๆ ข้าวไทยอร่อยกว่าข้าวของประเทศไหนๆ ผลไม้อื่นก็เหมือนกัน ดีไปทั้งนั้น ถ้าส่งไปเมืองไหนแล้วของเดิมมันก็อยู่ไปตามกัน เรียกว่า "ชิดซ้าย" ไปหมด เพราะของเรามันดีกว่า ฯลฯ

วันวิสาขบูชาและวันพีชมงคล : 25

เรื่องอนามุข(คนคนหัวเป็นมิตร) ดังข้อความว่า

คนไทยก่อน พ.ศ. 2500 ไม่เป็นคนชอบเล่นการพนัน ไฟก็ไม่ใช้ของไทย
 ม้าแข่งก็ไม่ใช้ของไทย ไทยไม่เคยส่งม้าแข่ง ม้าแข่งเพียงจะมีสมัยรัชกาลที่ 5
 เพราะฝรั่งเข้ามา เขาเคยเล่น คนไทยก็เปิดให้เขาเล่น ใครเป็นผู้สร้างนิสัยเล่น
 การพนันให้กับคนไทย เช่น สลากกินแบ่ง แต่ไม่กล้าพูด เดี่ยวจะกระเทือนชาว ฯลฯ

อนามุข(คนคนหัวเป็นมิตร) : 16

เรื่อง นิราศลอนดอน ดังข้อความว่า

พอขึ้นพลาสปอร์ตให้มันดู ก็บอกว่าไม่ได้ เลขก็ออกมา รอรถที่จะมารับ
 แต่รออยู่นานก็ไม่เห็นพระมารับ เสียเวลาไปชั่วโมงหนึ่ง ก็จะไปแท็กซี่ ขึ้นของขึ้น
 ลิฟท์ไป ตรงนี้รถเข้าไม่ได้ก็เห็นลงมาที่เดิมอีก เวียนอยู่อย่างนั้นแหละ พอดีเจอ
 ผู้หญิงคนหนึ่ง เป็นพวกขลุ่ยพาทย์ที่วัด ถามว่าหลวงพ่อยังไง มาเรือบินสิ แล้วจะ
 ไปยังไง นี่แหละกำลังคิดอยู่ว่าจะไปยังไง ไม่เป็นไรเพื่อนหนูมีรถ มาส่งเพื่อน
 หลวงพ่อรอก่อน เรือบินจะออก 10 โมง ถ้าไปแท็กซี่ ต้องเสีย 20 ปอนด์ ปอนด์
 ละ 35 บาท เป็นเงิน 600 บาท อาตมาก็ไม่ค่อยมีปอนด์ไปด้วย ก็เลยไปกับเขา
 ดีกว่า เขาพาไปเชคอิน บอกว่าเพื่อนอยู่ตรงนี้ รอก่อนเดี๋ยวไปตามเพื่อนมา อาตมา
 ก็ยืนรอๆ อยู่ นึกในใจว่าจะเอามาต้มไว้ตรงนี้หรือไง ฯลฯ

นิราศลอนดอน : 20

คำว่า "แมวมอง" "ซิดซ้าย" "กระเทือนชาว" และ "ต้ม" ล้วนเป็นคำ
 ที่มีความหมายโดยนัยทั้งสิ้น

3. คำภาษาต่างประเทศ

คำภาษาต่างประเทศ ที่ท่านปัญญานันทะใช้ในปาฐกถาธรรม
 ส่วนใหญ่เป็นคำที่เคยได้ยินได้ฟัง เป็นที่รู้จักกันดีอยู่แล้ว เช่น คำว่า แอนตี้ เครดิต
 เทคโนโลยี พาสปอร์ต รีแล็กซ์ ตัวอย่างการใช้คำภาษาต่างประเทศ เช่น เรื่อง
 ความรู้คู่กับปฏิบัติ ซึ่งกล่าวไว้ว่า

จุดมุ่งหมายของผู้ตั้งศาสนา เพื่อดัดเขาหลักธรรมนำมาใช้ในชีวิตรประจำวัน
ของคนทั่วไป ไปไม่ใช่หลักธรรม สำหรับนักบวชแต่เป็นประโยชน์กับทุกคน เป็นของ
สาธารณะเปรียบเหมือนอากาศ น้ำแม้เราจะประกอบอาชีพอะไร เราก็ปฏิบัติธรรม
ได้ เช่น ชาวประมง ถือศีลข้อ 1 ไม่ได้ เลยกเล็กก็หมดใช้ไม่ได้ ควรถือข้ออื่น
เมื่อได้เงินจากการขายปลาแล้ว รู้จักทำเงินทำทองให้ทองเงย ออกดอกออกผล
ต่อไป ไม่ใช่เอาไปเที่ยว ชาวประมงไปฟังธรรมะได้ แต่พระต้องฉลาดเทศน์
ยกตัวอย่าง พระรูปหนึ่งไปเทศน์ให้ชาวประมงฟัง เรื่องว่าสัตว์เป็นบาปชาวประมง
เลย แอนต์ ไม่พาพระไปส่ง ฯลฯ

ความรู้คู่กับปฏิบัติ : 18

เรื่อง วันวิสาขบูชา และวันพีชมงคล กล่าวไว้ว่า

เราเป็นคนมักง่าย ทำอะไรเอาแต่ได้ ไม่ได้คิดถึงกาลอนาคต คนเราทำอะไร
มันต้องคิดการณ์ไกล ไม่ใช่กินมือนี้ แต่ต้องคิดไปถึงมือหน้า มือต่อไป เดือนนี้
เดือนหน้า ปีนี้ ปีหน้า คิดไปถึงลูกถึงหลาน สร้าง "เครดิต" สร้างเกียรติให้คน
เขาไว้วางใจ ให้เขาไว้วางใจว่า อะไรที่ออกมาจากเมืองไทย เป็นสินค้าที่มี
คุณค่า ไม่มีของที่ใช้ไม่ได้ ไม่มีของที่ต่ำช้าทางคุณภาพตลาดมันก็ดีขึ้น คนไว้วางใจ ฯลฯ

วันวิสาขบูชาและวันพีชมงคล : 27-28

ในเรื่องเดียวกัน กล่าวถึงต่างประเทศว่า "แต่เราไม่ได้มีการบำรุง
อย่างแท้จริง ยังไม่ได้ใช้ เทคโนโลยี ในการเพาะปลูก ในการเก็บเข้าหีบเข้าห่อ
เราส่งไปไม่ค่อยจะเรียบร้อย มันมีจุดมีด่างไม่ได้คัดเลือก ส่งไปทั้งอย่างนั้น ฯลฯ"

วันวิสาขบูชาและวันพีชมงคล : 25

เรื่องร้อนกายแต่อย่าร้อนใจ กล่าวไว้ว่า

อาตมาไปต่างประเทศ ยามนี้ไม่วางเลย... "พาสปอร์ต" ไม่ใช่เรื่องอะไร
สตางค์ไม่มีหรอก ไม่ได้เอาสตางค์ไป เอาควราไป เอาไปให้เขาแล้วก็หมดเรื่อง

ไม่ได้ใช้อีกแต่ยามนี้วางไม่ได้พาสปอร์ตหายแล้วเกิดเรื่องราวใหญ่โตเลยทีเดียว ฯลฯ

ร้อนกายแต่ย่ำร้อนใจ : 25

เรื่องอบายมุข(การพนัน) กล่าวไว้ว่า"คนเราชอบสนุกสนาน เป็นเรื่อง
ถูกต้อง จึงต้องมีการพักผ่อน ภาษาอังกฤษเรียกว่า รีแล็กซ์ แต่พักผ่อนแล้ว ใจ
ตกต่ำนี้ใช้ไม่ได้"

อบายมุข(การพนัน) : 21

จะเห็นได้ว่า "เครดิต" "เทคโนโลยี" "พาสปอร์ต" "ดราม่า" "รีแล็กซ์"
ล้วนเป็นคำภาษาต่างประเทศซึ่งใช้กันโดยทั่วไปแล้ว

การใช้ภาพพจน์

ภาพพจน์ หมายถึง การพูดหรือเขียนอย่างเทียบเคียง โดยมีมุ่งหมายให้
ข้อความที่กล่าวนั้นมีรสน่าฟัง (เปลื้อง ณ นคร. 2516 : 75) ภาพพจน์ที่ปรากฏ
ในปาฐกถาธรรมของพระเทพวิสุทธิเมธี (ปัญญานันทภิกขุ) ได้แก่ ภาพพจน์อุปมา
ภาพพจน์บุคลาธิษฐาน และภาพพจน์เลียนเสียงธรรมชาติ

1. ภาพพจน์อุปมา

ภาพพจน์อุปมา หมายถึง "การนำสิ่งที่มีลักษณะเหมือนกันมาเปรียบ
เทียบกัน มักใช้คำเชื่อม เหมือน ดัง ราวกับ ปาน ประดุจ เป็นต้น"
(สิทธา พิกิจจวตล. 2515 : 96-104)

ตัวอย่างการใช้ภาพพจน์อุปมาในปาฐกถาธรรมได้แก่

เรื่อง หลักธรรมของนักการเมือง ท่านปัญญานันทะเปรียบเทียบกับคนที่
อยู่ในพรรคการเมืองว่าบางคนเป็นคนไม่ดี ก็ให้ตัดทิ้งไปเหมือนกับตัดนิ้วที่เสียทิ้งไป
ดังข้อความในปาฐกถาธรรมว่า

..ไม่มีสปีดทางด้านการเมือง เพียงแต่เข้าไปเพื่อเอาชื่อพรรคมาเป็น
เครื่องมือโฆษณาหาเสียง ครั้นว่าพอได้เข้าไปแล้ว ก็ไม่ได้ทำตามนั้น เกิดการแตก

แยกแวก้าว พรวรคก็เสียหาย แล้วก็ทำลายประชาธิปไตยไปด้วยในตัว ทำให้คนที่เขาเลือกเข้าไปก็เกิดความเสียใจ ว่าเราเลือกคนผิด ความจริงเลือกคนไม่ผิด บางคนเลือกพรรค เพราะในสมัยที่เป็นพรรคนี้ เขาให้เลือกพรรค ไม่ให้เลือกคน อันนี้เลือกคนในพรรคก็หมายความว่าคนนั้นมีลัทธิ เหมือนกับหัวหน้าของพรรคหรืออุดมการณ์ของพรรคที่เขาตั้งไว้ เราจึงเลือกคนนั้นเข้าไป หมายความว่าเลือกพรรคนั้นแหละ แต่ว่าคนซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของพรรคอาจจะเกิดไม่ดีขึ้น ก็จะไปโทษพรรคว่าไม่ดีก็ไม่ได้ เพราะอุดมการณ์นั้นยังอยู่ แต่ถือว่าคนนั้นเพี้ยนหรือออกไป ออกไปนอกเส้นทางก็ตัดออกไป เหมือนกับนิ้วชี้เรานั้นเสียก็ตัดออกไป นิ้วก้อยเสีย ก็ตัดนิ้วก้อย แต่มือก็ยังเอาไว้ยังใช้ต่อไป ฯลฯ

หลักธรรมของนักการเมือง : 17

เรื่อง วันกัตญญ ท่านปัญญานันทะเปรียบเทียบ ต้นเหตุของปัญหาหรือต้นเหตุของความทุกข์ว่าเป็นไฟ ถ้าเราดับไฟไม่ให้มีเชื้อ ไฟก็ไม่ลุกลามต่อไปเราจะไม่ต้องเป็นทุกข์ ดังข้อความในปาฐกถาธรรมว่า

พระพุทธเจ้าสอนให้เราเข้าใจว่า เมื่ออะไรเกิดขึ้นมันก็ต้องมีเหตุ ไม่มีเหตุมันเกิดขึ้นไม่ได้ มีปัญหาอะไรเกิดขึ้นในชีวิต ในการทำงาน ในสังคมเราก็ต้องศึกษาหาต้นเหตุของเรื่องนั้นว่ามันเกิดขึ้นเพราะอะไร แล้วก็แก้ที่ตัวเหตุ ครั้นแก้ตัวเหตุ ผลมันก็ถูกแก้ แล้วมันก็ไม่เกิดความทุกข์ความเดือดร้อนแก่ใจเรา เช่น เรามีความทุกข์ นี้เราอย่าคิดว่าอะไร ทำให้เราเป็นทุกข์ แต่เราเชื่อพระพุทธเจ้า คือเชื่อว่า ความทุกข์เกิดขึ้นจากความคิด การพูดการกระทำของเราเอง แต่ว่าเราไม่รู้ เพราะไม่ได้พิจารณา เราก็ศึกษาค้นคว้าว่าเหตุมันอยู่ที่ไหน ค้นให้ดี ค้นให้ละเอียด ใช้ปัญญาเป็นเครื่องค้น ทำด้วยจิตที่สงบเป็นสมาธิ เราก็จะค้นพบความจริงได้ว่า เหตุมันอยู่ที่อะไร ครั้นเมื่อพบเหตุแล้วก็ตัดเหตุ คือเลิกมันเสียไม่กระทำต่อไป เหมือนเราดับไฟไม่ให้มีเชื้อ ไฟมันก็ไม่ลุกลามต่อไป ฯลฯ

วันกัตญญ : 15-16

เรื่อง เป้าหมายของชีวิต ท่านเปรียบเทียบกับคนที่ไม่มีธรรมะ เหมือนกับรถที่ไม่มีห้ามล้อ ซึ่งเป็นอันตรายอย่างยิ่ง ดังข้อความในปาฐกถาธรรมว่า

ในสมัยนี้ มีคนบางประเภทไม่ค่อยจะนึกถึงศาสนา นึกถึงธรรมะ นึกแต่เรื่องอื่น แต่ไม่มีธรรมะ ไม่มีศาสนา ก็กลายเป็นรถที่ไม่มีห้ามล้อ ขึ้นทะเบียนไม่ได้ เพราะอันตราย ยิ่งในกรุงเทพฯ ถ้าไม่มีห้ามล้อเดี๋ยวก็ชนท้ายรถคนอื่น ฯลฯ

เป้าหมายของชีวิต : 9

2. ภาพพจน์ บุคลาธิษฐาน

ภาพพจน์ บุคลาธิษฐาน คือการนำสิ่งที่ไม่ดีชีวิตมากล่าวถึงราวกับมีชีวิต ตัวอย่างข้อความที่ใช้บุคลาธิษฐาน ได้แก่

เรื่องการรักษามรดกไทย ท่านปัญญานันทะ กล่าวถึงเมฆ ราวกับว่าเป็นสิ่งมีชีวิต ดังข้อความว่า

นี่เพราะเขาถูกทำลาย ฝนก็ไม่ตกตามฤดูกาล เดือนนั้นมันควรจะตกมันก็ไม่ตก เมฆผ่านเลยไปถ้าเมฆหยุดได้ ก็คงจะว่า ฉันไม่แฉะเพราะว่าฉันมีความชุ่มชื้น ความเย็นให้ฉันได้นึกผ่อนเสียวเลย ฉันจะแฉะทำไม พวกแกทั้งหลายทำลายป่าของฉัน ป่ารับน้ำไม่มีฉันจะแฉะทำไม ฯลฯ

การรักษามรดกไทย : 17

เรื่อง นิราศลอนดอน ท่านปัญญานันทะกล่าวถึงดวงอาทิตย์ให้ทำกิจาราวกับคน ดังข้อความในปาฐกถาธรรมว่า

ตั้งแต่ไปอยู่อังกฤษ 10 กว่าวันนี้ ได้เห็นแสงแดด 3 วันเท่านั้น แต่ไม่ใช่ส่องเสมอเหมือนบ้านเรา ไม่ใช่ส่องลงมาบ้าง พระอาทิตย์ยิ้มบ้างนิดๆ หน่อยๆ เรียกว่า แหวกเมฆยิ้มมาหน่อยพอให้คนได้เห็นแสง แล้วก็หลบเข้าเมฆต่อไป แล้วว่างๆ ก็โผล่มายิ้มอีกหน่อย แต่ของเราที่ยิ้มตลอดวัน แดดจ้าเผาคนไปเลย ฯลฯ

นิราศลอนดอน : 15

เรื่อง ช่วยกันอนุรักษ์ธรรมชาติ ท่านปัญญานันทะใส่กิริยาอาการของคนให้กับฝน ดังข้อความว่า

ทุ่งนาแถวอยุธยา สุพรรณบุรี สิงห์บุรี อุทัยธานี ชัยนาท ต้องอาศัย น้ำจากแม่น้ำ ปิง วัง ยม น่าน ซึ่งตั้งต้นจากภูเขาในจังหวัดภาคเหนือของประเทศไทย ต้นน้ำเหล่านี้ กำลังถูกทำลายมาก ต่อไปน้ำจะน้อย แม้สร้างเขื่อนก็ไม่ได้ ไรตหิน ไรตซีเมนต์ ล้ำหรับให้คนเดินไปดูให้เหงื่อไหลไคลย้อยเท่านั้นเอง เขื่อนจะไม่เป็นประโยชน์ อ่างเก็บน้ำไม่เป็นประโยชน์เพราะว่าป่าที่จะเรียกน้ำไม่มีหมด เสน่ห์เสียแล้ว ฝนไม่แวะเยี่ยมประเทศไทย เราก็จะเดือดร้อนไปตามๆ กัน ฯลฯ

ช่วยกันอนุรักษ์ธรรมชาติ : 22

3. ภาพพจน์เลียนเสียงธรรมชาติ

ภาพพจน์เลียนเสียงธรรมชาติ คือการนำเสียงที่ได้ยินตามธรรมชาติ มาบรรยาย ให้เกิดมโนภาพ ตัวอย่างการเลียนเสียงธรรมชาติได้แก่

เรื่อง เป้าหมายของชีวิต ท่านปัญญานันทะใช้คำเลียนเสียงเป็น ดังคำที่ขีดเส้นใต้ในข้อความต่อไปนี้

ถ้าเราครุ่นคิดอยู่แต่เรื่องนั้น ตกนรกตลอดเวลา คิดจะไปฆ่าเขาทำร้ายเขา ไปเบียดเบียนเขา ไปก่กัณฑ์เขา ตกนรก ใจร้อนอยู่ตลอดเวลา ร้อนหนัก เข้าทนไม่ได้ จีบปั่นไปเลย ไปถึงก็ เปรี้ยง..! เปรี้ยง..! เปรี้ยง! อ้าว! เรียบร้อยแล้ว ตัวไปไหนล่ะกัน เทียวหนึ่หัวชุกหัวซุนเหมือนกับหนูหนึ่แมว ฯลฯ

เป้าหมายของชีวิต : 24

เรื่อง วัดอุโบราณที่ควรอนุรักษ์ ท่านใช้คำเลียนเสียง สั้นกระบอก เข็มขัดดังคำที่ขีดเส้นใต้ในข้อความต่อไปนี้

ครั้นเมื่อสร้างวัดเบญจมบพิตร ก็ไปหล่อที่พิษณุโลกเลย หล่อเสร็จแล้วใส่แหวนมากรุงเทฯ เอามาไว้ที่วัดเบญจมบพิตร แต่ถ้าไปคุณแล้ว สวยยังไม่เหมือนองค์

จริง คือสวยไม่เท่าพระพุทธรูปราช ถ้าเราไปไหว้องค์จริงจะเห็นว่าสวยงามซึ้ง
นึ่งไหว้แล้วก็ซึ้ง แต่ว่านึ่งไต้หวันนั้นก็ไม่ได้ เพราะว่าสิ่งเหลวไหลเข้าไปอยู่ในโบสถ์
ในวิหาร หนวกกับไอฉวกลั่นกระบอก เราไปนึ่งไหว้ เพื่อทำใจให้สงบ เสียง
กร๊อกแกร๊กๆ ดังอยู่ตลอดเวลา ฯลฯ

วัตถุดิบแรกที่ควรอนุรักษ์ : 17

เรื่อง แบบอย่างที่ดี จากงานนี้...รัฐบุรุษ ท่านปัญญานันทะใช้คำเลียน
เสียงร้องของแพะ ดังคำที่ขีดเส้นใต้ในข้อความว่า

คราวหนึ่ง เป็นนักเรียนไฮสคูล คือโรงเรียนมัธยม พวกเพื่อนๆ ก็คุยกันว่า
พวกฝรั่งมันมีหู มีตา เหมือนเรา แต่ผิวขาวกว่าเรา มันเก่งกว่าเราตรงไหน
ฝรั่งมันกินเนื้อ มันจึงแข็งแรง แล้วยังดื่มเหล้า ปลุกใจให้คึกคัก เราไม่ดื่มเหล้าไม่
กินเนื้อ อ่อนแอสู้ใครไม่ได้ จึงชวนกันไปกินเนื้อแพะกับเหล้า ชวนคานธีไปด้วย พา
กันไปกินที่ในป่าริมแม่น้ำ เวลาไปนั้นก็คิดว่า ถ้าเป็นของดีทำไมต้องแอบ คานธีกลับ
บ้านนอนไม่หลับ ได้ยินเสียงแพะร้อง แบ๊ะ ๆ อยู่ในท้อง ฯลฯ

แบบอย่างที่ดีจากงานนี้...รัฐบุรุษ : 18

การใช้สำนวน สุภาษิต คำพังเพย

ท่านปัญญานันทะใช้สำนวน สุภาษิต คำพังเพย ประกอบในข้อความแสดง
ปาฐกถาธรรมของท่านมากพอสมควร ตัวอย่าง สำนวนสุภาษิต คำพังเพยที่ท่านใช้
ได้แก่ สันไร่ไม้ดอก ไฟไหม้ฟาง เด็กอมมือ กรุงศรีอยุธยาไม่สิ้นคนดี ความรู้ท่วม
หัวเอาตัวไม่รอด รู้หลบเป็นปีกรู้หลีกเป็นหาง ถอยหลังเข้าคลอง วิวสั่นหลังหะ
เป็นต้น ดังปรากฏในปาฐกถาธรรมเรื่องต่อไปนี้

เรื่องสอนให้ถูกลูกจึงดี ท่านปัญญานันทะใช้สุภาษิต ความรู้ท่วมหัวเอาตัว
ไม่รอด เตือนคนที่มีความรู้ ดังข้อความในปาฐกถาธรรมว่า

คนไทยเราจึงได้พูดไว้แต่โบราณว่า "ความรู้ท่วมหัว เอาตัวไม่รอด" คือ
ไม่รอดพ้นไปจาก ความตกต่ำทางจิตใจ จิตใจยังตกต่ำอยู่ เรียกว่า เอาตัวไม่รอด

เราจึงต้องช่วยเด็กของเราให้มีเครื่องมือสำหรับที่จะช่วยตนให้รอดพ้นจากอบายมุข ฯลฯ

สอนให้ลูกลูกจึงดี : 21

เรื่อง วันวิสาขบูชาและวันเพ็ญมงคล ใช้สำนวน "ไฟไหม้ฟาง" กับเรื่อง ที่ทำไม่จริงจึงไม่ต่อเนื่อง ดังข้อความว่า

ประเทศอินเดียมีทะเลทราย อยู่ที่เมืองเนรดูร์เป็นทะเลทราย แต่เขา ขยับป่าออกไปเรื่อย ๆ รุกทะเล สร้างไปเรื่อย ๆ จนเวลานี้ ทะเลทรายเป็นป่าไป ครึ่งทะเลทรายแล้ว เขาค่อยทำค่อยไป ทีละนิดทีละหน่อย ทำสม่ำเสมอไม่ทำแบบ "ไฟเผา" พออายุพันโทม "วูบ" มาทีหนึ่ง พอลมหมด "แวน" ลงไปทีหนึ่ง มีอะไร ก็ "วูบ" เข้ามาทีหนึ่ง เขาเรียกว่าทำแบบ "ไฟไหม้ฟาง" ฯลฯ

วันวิสาขบูชาและวันเพ็ญมงคล : 36

เรื่อง การรักษามรดกไทย ใช้คำพังเพย "ถอยหลังเข้าคลอง" ดังข้อความว่า

หนึ่งคิดหนึ่งนึกแล้ว ก็น่ากลัวอยู่เหมือนกันว่า ทรัพย์สินสมบัติของคนเรา นี้ จะเสื่อม ไปสิ้นไปชั่วชีวิตเรายังพออยู่ แต่ชั่วลูกชั่วหลานจะลำบาก จะลำบากมากขึ้น เพราะความเจริญทางด้านเทคโนโลยีมันมากขึ้น อะไรมากขึ้น แต่คนที่อยู่ต่อไป ข้างหน้า จะไม่ทันเหตุการณ์ในสิ่งเหล่านี้ แล้วจะกลายเป็น "ถอยหลังเข้าคลอง" ไปอยู่ตามตรอก ตามซอย อยู่ตามแหล่งสลัม ส่วนที่ใหญ่ๆ โตๆ คนอื่นเขาอายุกัน มาเป็น เจ้าของประเทศกันต่อไปในนามของคนไทย แต่ว่าไม่ใช่ของเดิมแล้ว เป็น คนไทยๆ มาอยู่มากมายนี้เป็นเรื่องที่น่าคิดว่าแผ่นดินของบรรพบุรุษจะหดจะลั่นลงไป ฯลฯ

การรักษามรดกไทย : 15

การใช้คำ ประเภทต่างๆ ได้แก่ คำง่าย คำที่มีความหมายโดยนัย คำ ภาษาต่างประเทศ ภาพพจน์ และสำนวนสุภาพ คำพังเพย มีส่วนเสริมให้การแสดง

ปาฐกถาธรรมของท่านปัญญานันทภิกขุ น่าฟังมากชั้น กล่าวคือ การใช้คำง่ายทำให้ฟังเข้าใจง่าย ผู้ฟังระดับชาวบ้านธรรมดาก็สามารถฟังได้ การใช้คำที่มีความหมายโดยนัยและการใช้คำภาษาต่างประเทศ ทำให้การแสดงปาฐกถาธรรมน่าสนใจมากขึ้น ผู้ฟังที่มีความรู้ก็จะชอบในส่วนนี้ การใช้ภาพพจน์อุปมา บุคลาณัฐาณและเลียนเสียงธรรมชาติ ตลอดจนสำนวน สุภาษิต คำพังเพยล้วนช่วยให้ปาฐกถาธรรมมีชีวิตชีวาขึ้นทั้งสิ้น

บทที่ 3

วิเคราะห์บทบาทของปราชญ์ธรรมของพระเทพวิสุทธิเมธี (ปัญญานันทภิกขุ) ที่มีต่อสังคมไทย

จากการศึกษาปราชญ์ธรรมของพระเทพวิสุทธิเมธี (ปัญญานันทภิกขุ) พบว่าท่านมีแนวความคิดให้คนประพฤติปฏิบัติตนอยู่ในกฎเกณฑ์ของสังคม ไม่ได้มุ่งสอนให้คนทิ้งสังคม ดังนั้นปราชญ์ธรรมของท่านจึงเกี่ยวข้องกับเรื่องในสังคมเป็นส่วนใหญ่

การศึกษามโนทัศน์ของปราชญ์ธรรมที่มีต่อสังคมไทย จะแยกศึกษาตามประเภทของเนื้อหา ดังนี้

บทบาทของปราชญ์ธรรมที่มีเนื้อหาประเภทพัฒนา

บทบาทของปราชญ์ธรรมที่มีเนื้อหาประเภทนี้ ได้แก่

1. ชี้ให้เห็นปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมไทย เช่น

1.1 ปัญหาการทำลายทรัพยากรธรรมชาติ

ทรัพยากรธรรมชาติที่ท่านปัญญานันทะเห็นว่ากำลังถูกทำลายมาก และจะสร้างปัญหาต่อไปในอนาคต คือ ป่าไม้ ที่ดิน แม่น้ำลำคลอง โดยเฉพาะเรื่องป่าไม้ท่านเป็นห่วงมาก ดังปรากฏในปราชญ์ธรรมหลายเรื่อง เช่น เรื่องจุดมุ่งหมายของการบวช กล่าวถึงการทำลายป่าไม้ว่า

ถึงหน้าฝน ฝนก็ตก ถ้าฝนไม่ตกเราก็เดือดร้อน เพราะปลูกพืชผักไม่ได้ ดินแห้ง ต้นไม้ตายหมด แต่ถ้าฝนตกก็สบาย ชาวนาชอบใจ คนในกรุงไม่ทำนาอาจจะไม่ชอบใจ เพราะว่าไม่ต้องการฝน แต่ถ้าถ้าไม่มีฝน คนกรุงก็จะอยู่ไม่ได้ เพราะไม่มีข้าวจะรับประทาน จึงต้องมีฝนบ้าง ตกพอสมควร ตกมากก็ไม่ได้ ตกน้อยก็ไม่ได้ ต้องพอดี ๆ แต่เราจะบอกให้พอดีก็ไม่ได้ ให้มากให้น้อยก็ไม่ได้ มันเป็นเรื่องของธรรมชาติ แต่ว่าธรรมชาติจะเสียดุลได้เหมือนกัน เพราะคนไม่รักธรรมชาติ

ธรรมชาติ เลยทำให้ดินฟ้าอากาศเปลี่ยนแปลงไป โดยเฉพาะฤดูฝนเปลี่ยนไป เพราะ
เราทำลายธรรมชาติ คือทำลายป่า ในเมืองไทยเรานี้มีการทำลายป่ากันมาก
ป่าเหลือน้อยลงไปเรื่อย ๆ ควบคุมไม่ค่อยจะอยู่ เพราะพวกทำลายเขาเก่งกว่า
เก่งกว่าผู้รักษา เลยป่าเสียหาย

"การทำลายป่า" คือ การทำลายตัวเอง ทำลายประชาชน และประเทศ
ชาติ ถ้าเรารักษาป่าไว้ก็จะชุ่มชื้นเบิกบาน ฯลฯ

จุดมุ่งหมายของการบวช : 2-3

ในปาฐกถาธรรมเรื่องวันวิสาขบูชา และวันพีชมงคล ท่านกล่าวว่าคนไทย
ไม่รู้จักคุณค่าของป่าไม้ พากันทำลายป่าไม้ เพราะไม่ได้ศึกษาว่าป่าไม้ให้ประโยชน์
แก่เราอย่างไร ดังปรากฏในข้อความว่า

เกี่ยวกับการเพาะปลูกของเมืองไทยนี้ มีสิ่งหนึ่งซึ่งอยากจะฝากไว้เหมือนกัน
คือว่าชาวนาชาวสวนของเรานั้นยังไม่มีรู้จักคุณค่าของธรรมชาติที่ให้ประโยชน์แก่เรา
คือ ไม่รู้จักประโยชน์ของป่า ว่ามันให้อะไรแก่เราบ้าง

เวลานี้ป่าถูกทำลายยับยั้งไปทั่วบ้านทั่วเมือง ภูเขากลายเป็นภูเขาโล้น
ไปตาม ๆ กัน เราไม่รู้ว่าคุณเขานั้นให้อะไรแก่เรา ต้นไม้ครึ่ง ๆ ให้อะไรแก่เรา
น้ำมาจากไหน ปุ๋ยมาจากไหน เราไม่ศึกษาไม่ได้พิจารณาเพราะว่าเราขาดการวิจัย
ในเรื่องอะไร ๆ ต่างๆ ทำไปตามเรื่องตามราว ไม่ได้คิดค้นเพื่อให้เกิดปัญหา ฯลฯ

วันวิสาขบูชา และวันพีชมงคล : 33

ในปาฐกถาธรรมเรื่องสร้างวัฒนธรรมทางใจกันเถิด ท่านกล่าวถึงการทำ
ลายป่าไม้ในเมืองไทยว่า ทำให้เกิดปัญหามากมายน่าท้อ ดังปรากฏในข้อความต่อ
ไปนี้

วันนี้ก็ดูครึ่งๆ ไปอย่างนั้นแหละ เวลาไหนฝนไม่ตก เราก็บ่นกันว่า "ฝนแล้ง ๆ"
พอดกกลงมาก็บ่นอีกนั่นแหละ "แหม! ตกมากไปหน่อย" มันไม่ใช่ของที่จะบังคับได้
เรายังบังคับให้ตกมากไม่ได้ ให้ตกน้อยก็ไม่ได้ มันเป็นเรื่องธรรมชาติ เรื่องของ

ธรรมชาติมันก็เป็นไปตามธรรมชาติ เราจะไปบังคับธรรมชาติก็ไม่ได้

แต่มันมีได้อยู่เรื่องหนึ่งคือ "ทำลายธรรมชาติ" แล้วธรรมชาติเสียดูแลยเกิดความเสียหาย เช่นเกิดน้ำท่วมฉับพลัน เพราะป่าถูกทำลายอันนี้เพราะเราไม่รักธรรมชาติ ไม่สงวนป่าอันเป็นธรรมชาติไว้ เพราะความมักมากอยากได้ในทรัพย์สินสมบัติ ซึ่งไม่ได้คิดถึงกาลข้างหน้า มันก็เกิดการเสียหาย อันนี้ก็เป็นเรื่องที่เกิดขึ้นในบ้านเมืองทั่วไป ฯลฯ

สร้างวัฒนธรรมทางใจกันเถิด : 2-3

ส่วนในปาฐกถาธรรมเรื่องเล่าเรื่องเมืองนอกที่ไปมา (ตอน 2) ท่านก็กล่าวถึงนิสัยของคนไทยว่า ชอบทำลายป่า ดังข้อความว่า "บ้านเมืองเรายังรักธรรมชาติน้อยไป มีนิสัยชอบทำลาย ชอบตัดอะไร ๆ ตามสะดวกสบาย "ตัดไม้ทำลายป่า" มีแพ้วหลาย ฯลฯ

เล่าเรื่องเมืองนอกที่ไปมา (ตอนที่ 2) : 5

ปัญหาการทำลายที่ดินที่เคยปลูกข้าว ไปสร้างโรงงาน เพราะไม่มีการจำแนกที่ดิน ให้เป็นสัดส่วน ดังได้กล่าวไว้ในปาฐกถาธรรมเรื่องวันวิสาขบูชา และวันพีฆฆมงคลว่า

แต่เวลานี้บ้านเมืองพัฒนา นาข้าวกำลังกลายเป็นโรงงานอุตสาหกรรม นาดี ๆ หลายแห่งถูกเปลี่ยนสภาพเป็นอุตสาหกรรม อันนี้เป็นความผิดพลาด เพราะว่ารัฐบาลเราไม่ได้จำแนกที่ดินไว้ไม่มีกฎหมายจำแนกที่ดิน ในต่างประเทศเขามีกฎหมายควบคุมตรงนี้... เป็นที่เพาะปลูกจะไปทำอะไรไม่ได้ ตรงนี้... เป็นที่อยู่อาศัยจะไปทำอะไรนอกจากที่อยู่อาศัยไม่ได้ ตรงนี้ตั้งโรงงาน ก็ต้องตั้งโรงงาน ไม่เที่ยวตั้งแผ่นผ่าน ไม่ไปเคาะเหล็กให้หนวุกหมู่บ้านใกล้เคียงเหมือนบ้านเรา บ้านเรา... ใครจะทำตรงไหนก็ได้ ไม่มีใครว่าอะไร มันก็ยุ่งไปหมด ฯลฯ

วันวิสาขบูชา และวันพีฆฆมงคล : 21

และในปาฐกถาธรรมเรื่องมูลนิธิส่งเสริมแผ่นดินธรรมแผ่นดินทอง ท่านก็ให้เห็นปัญหาการทำลายทรัพยากรที่ดิน และแหล่งน้ำ เพราะความไม่รู้ถึงประโยชน์

ตั้งข้อความว่า " ที่นี้สิ่งที่ไม่มีชีวิต เช่นว่าแผ่นดิน มีประโยชน์แก่เราอย่างไร
 ดินไม่มีประโยชน์แก่เราอย่างไร? ล้าคลองหนองบึงต่าง ๆ ที่มีอยู่ในบ้านใน
 เมืองนี้ ให้ประโยชน์แก่เราอย่างไร? ต้องสอนให้เด็กรู้ เดี่ยวนี้เด็กมันไม่ค่อยรู้
 จึงทำลายสิ่งเหล่านั้น ฯลฯ "

มูลนิธิส่งเสริมแผ่นดินธรรมแผ่นดินทอง : 26

1.2 ปัญหาด้านการเกษตร

ปัญหาด้านนี้ที่กล่าวไว้ในปาฐกถาธรรมได้แก่ ปัญหาราคาของ
 ผลิตผลทางการเกษตรตกต่ำ เนื่องมาจากการไม่รวมตัวของเกษตรกร ดังปรากฏ
 ในปาฐกถาธรรมเรื่องมูลนิธิส่งเสริมแผ่นดินธรรมแผ่นดินทองว่า

เวลานี้ชาวนาชาวไร่เราเสียเปรียบพอมามาก เพราะไม่รู้จักรวมตัวกันขาย
 ข้าวเมื่อยังมีราคาตก พอข้าวเริ่มออกก็ขายแล้ว ความจริงเขาไปซื้อก่อนแล้ว ซื้อ
 ตั้งแต่พอข้าวเริ่มออกรวง ข้าวตั้งท้อง คนก็ไปซื้อแล้ว ซื้อราคาที่มันถูก พอข้าว
 ขึ้นราคา ตัวชาวนาเองไม่ได้ขายหรอก คนกลางเขาขายหมด เขาขายได้กำไร ฯลฯ

มูลนิธิส่งเสริมแผ่นดินธรรมแผ่นดินทอง : 17-18

ปัญหาด้านการเกษตรอีกปัญหาหนึ่งคือ การไม่คัดเลือกสินค้าทางการ
 เกษตรที่จะส่งไปจำหน่ายต่างประเทศ รวมทั้งความไม่ซื่อสัตย์ ส่งสินค้าคุณภาพ
 ต่ำปลอมปนลงไป ทำให้ต่างประเทศไม่ซื้อสินค้าของเรา เกษตรกรก็ได้รับความ
 เดือดร้อน ดังปรากฏข้อความในปาฐกถาธรรมเรื่องวันวิสาขบูชาและวันพืชมงคล
 ว่า "แต่เราไม่ได้มีการบำรุงอย่างแท้จริง ยังไม่ได้ใช้เทคโนโลยี ในการ
 เพาะปลูกในการเก็บเข้าเก็บเข้าท่อ เราส่งไปไม่ค่อยจะเรียบร้อย มันมีจุดมีตำ
 ไม่ได้คัดเลือก ส่งไปทั้งอย่างนั้น ฯลฯ"

วันวิสาขบูชา และวันพืชมงคล : 25

และอีกตอนหนึ่งในเรื่องเดียวกัน กล่าวถึงการส่งสินค้าปลอมไปขายต่าง
 ประเทศ ทำให้เขาขาดความเชื่อถือในคุณภาพสินค้าไทย เกษตรกรก็จะได้รับ
 ความเดือดร้อน ดังข้อความว่า

แต่เดี๋ยวนี้เรากลายตัวเองกันอยู่ เพราะส่งสิ่งที่ไม่ดีไป บางทีครึ่งแรกส่งดี..
ข้าวหอมมะลิ ต่อมาก็เป็นข้าวหอมดอกกุศพิศไปเสียแล้ว มันเป็นอย่างนี้ แล้วจะ
ขายได้อย่างไร มันทำลายความเชื่อ ทำลายความเลื่อมใสของลูกค้า ทำให้เกิด
ความเสียหาย เราไม่ได้ขายคนเดียว มันมีคู่แข่ง ที่นี้ถ้าเราทำไม่ดี คู่แข่งนั่งยิ้ม...
สบายใจ "ูกขายดีอีกแล้ว...คราวนี้" มันเป็นอย่างนั้น เพราะฉะนั้นต้องคิดในเรื่อง
อย่างนี้กันบ้าง ฯลฯ

วันวิสาขบูชาและวันเพ็ญมถ : 28

1.3 ปัญหาการขาดวัฒนธรรมทางจิตใจ

วัฒนธรรมทางจิตใจซึ่งคนไทยยังขาดอยู่ ได้แก่การทิ้งขยะ
ไม่เลือกที่การขาดระเบียบวินัย ดังปรากฏในปาฐกถาธรรมเรื่องสอนให้ลูกลูกจึงดี ว่า

สวนสาธารณะเขาปลูกหญ้าไว้สวยงาม ปลูกต้นไม้ไว้สวยงาม ออกล้าให้ไม้สระน้ำ
ใส ๆ คนก็เอาถุงพลาสติกไปทิ้งไว้ในสระ เอาเศษกระดาษไปวางไว้บนหญ้า เอา
หนังสือพิมพ์รองนั่ง ลุกขึ้นแล้วไม่เก็บไป ทิ้งเอาไว้เต็มสนาม เขามีที่ให้ใส่ขยะก็ไม่
ใส่ แต่เที่ยวทิ้งเผ่นพ่วน เป็นคนมักง่าย ทำอะไรตามใจตัว ไม่ถือระเบียบ อันนี้คือ
ความเลื่อมในชาติในบ้านเมืองของเราแล้วเป็นเหตุให้จิตใจเสื่อมจนไม่เคารพกฎหมาย
ไม่เคารพระเบียบประเพณี ชอบทำอะไรตามใจตัวตามใจอยาก เรียกว่าเป็นคนไม่มี
วัฒนธรรม

สอนให้ลูกลูกจึงดี : 33-34

2. ให้คำแนะนำหรือเสนอความคิดเห็นเชิงแก้ไขปรับปรุงในเรื่องต่างๆ

บทบาทของปาฐกถาธรรมในข้อนี้ ได้แก่

2.1 ให้คำแนะนำเรื่องการอบรมเลี้ยงดูบุตรหลาน

ปาฐกถาธรรมที่มีลักษณะนี้ เช่น เรื่องจะรักษามรดกไว้ได้
อย่างไร ท่านแนะนำพ่อแม่ไม่ให้เลี้ยงลูกให้สบายเกินไป ต้องเลี้ยงให้รู้จักลำบากบ้าง
เขาจะได้คิดต่อสู้ ตั้งข้อความว่า

ในครอบครัวใหญ่ๆ ถ้าว่าแม่คนใดเลี้ยงลูกให้สบาย มักจะช่วยตัวไม่ค่อยได้ แต่ว่าคนที่ลำบาก เขารู้สึกตัวว่าเขาลำบาก เขาก็คิดก้าวหน้า ตั้งใจศึกษาเล่าเรียน แสวงหาความรู้ใส่ตัว เอาดีได้ ดีได้ด้วยการทำดี ชั่วได้ก็ด้วยการทำชั่วเหมือนกัน นี่เป็นเรื่องอย่างนั้น ชีวิตมันเป็นอย่างนั้น...มีอยู่ ฯลฯ

จะรักษามรดกไว้ได้อย่างไร : 9

และอีกตอนหนึ่งในเรื่องเดียวกัน กล่าวแนะนำพ่อแม่ให้สอนลูก ให้รู้จักพึ่งตนเอง ประหยัดและรู้คุณค่าของสิ่งที่มีอยู่ ดังข้อความว่า

เช่นเราเป็นคนในครอบครัว เป็นหัวหน้าครอบครัว จะเป็นพ่อก็ตาม เป็นแม่ก็ตาม เราจะต้องอบรมลูกเต้าเหล่านานของเราให้เข้าใจหลักการดำเนินชีวิตตามหลักคำสอนของพระพุทธเจ้า เช่น ทัศนิกให้รู้จักช่วยตัวเอง รู้จักพึ่งตัวเอง ทัศนิกให้รู้จักประหยัดอดออม ให้รู้จักคุณค่าของวัตถุที่มีมาเอามาใช้ อย่าให้ใช้อย่างชนิดที่เรียกว่าไม่รู้คุณค่า ใช้เสื้อผ้าโดยไม่รู้คุณค่า ใช้เสื้อผ้าโดยไม่รู้คุณค่า ใช้สมุดดินสอ หนังสือ โดยไม่รู้คุณค่าใช้ "เครื่องประกอบชีวิต" เช่น นาฬิกาอะไรทุกอย่างโดยไม่รู้คุณค่า ใช้ทิ้งๆ ขว้างๆ ไม่รู้จักรักษาไม่รู้จักประดับประดาสิ่งนั้น ของไม่ควรเสียก็เสียไป เสียแล้วก็ไม่ซ่อมเพราะมีสตาลค์ขอแม่ได้ ไปซื้อใหม่ต่อไป ของเก่าก็ทิ้งขว้างไป อย่างนี้ลูกก็สุรุ่ยสุร่าย โตขึ้นก็เป็นคนไม่มีเงินพอใช้ เพราะใช้ไม่เป็น เพราะเราไม่ได้ฝึกไม่ได้สอน ให้เขารู้จักเก็บ รู้จักใช้ ในปัจจัยที่มีที่ได้

พ่อแม่บางคนก็คิดว่า "ช่างมันเถอะไม่เป็นไร ให้มันสะดวกสบาย อย่าให้ลูกเดือดร้อน" นี่เป็นการคิดผิด ไม่ให้ลูกเดือดร้อน ไม่ให้เป็นทุกข์นั้นคิดผิด แต่ว่าเราควรจะทำให้เขารู้ ให้มีปัญญา ไม่เป็นทุกข์หรืออก ถ้ามีปัญหาพูดให้เขาฟัง

เช่นให้ทองอันหนึ่ง บอกให้เขารู้ว่านี่เราเท่าไรของนี้ซื้อมาราคาเท่าไร ควรจะใช้อย่างไร ควรจะรักษาอย่างไร ควรจะทะนุถนอมอย่างไรแล้วคอยหมั่นตรวจสอบสักเดือนหนึ่ง "เอามาดูซิของที่ใช้ให้ มันเป็นอย่างไร"

ข้อหนังสือให้เล่มหนึ่ง กับอกราคาหนังสือเล่มนี้ ราคาเท่าไร ควรจะรักษาอย่างไร ถนอมอย่างไร อย่าเที่ยวเขียนอะไรให้มันเลอะเทอะ ในเรื่องที่ไม่จำเป็น รักษาปกรักษามุมให้มันเรียบร้อย รักษาความสะอาดด้วย สมุดก็เหมือนกัน ไม่ใช่ใช้อ้อยลุยแฉก เขียนผิดนิดหน่อยฉีกทิ้ง ๆ เป็นลูกเศรษฐีมากไปหน่อย แล้วจะลำบาก จะยากจะจนในกาลต่อไปข้างหน้า

เราสอนเด็กให้รู้จักรักษาของ รู้จักคุณค่าของสิ่งของที่มีที่ใช้นั้นของที่ใช้นั้นบ้านก็ต้องรู้ว่าราคาเท่าใด ของเก่าขนาดไหน ได้มาเป็นของบุคคลุทธิย ยุคกรุงศรีอยุธยา เป็นของมีค่าหายาก เป็นสมบัติล้ำค่าของชาติของประเทศ ควรจะช่วยกันถนอมไว้ เด็กมันไม่รักษานะ บางทีของเขอะแยะพออย่าลูกชายเกลียดเลย ฯลฯ

จะรักษามรดกไว้ได้อย่างไร : 12-14

ปาฐกถาธรรมเรื่องมูลนิธิส่งเสริมแผ่นดินธรรมแผ่นดินทอง กล่าวถึงการสอนลูกให้รู้จักทำบุญรับจ้าง ดังปรากฏในข้อความว่า

เด็กทุกคนต้องทำบุญเป็น แม้รายจ่ายส่วนตัวก็ให้ทำบุญ โยมมีลูกมีหลานให้เด็กทำบุญเสียบ้าง ให้สมุดสักเล่ม เขียน...บุญจ้าง ๆ

วันที่ 1 รับจากคุณแม่ไปโรงเรียนเท่าไร เหลือบ้างไหม ถ้าเหลือก็เก็บไว้ เขียนไว้ในบัญชีว่าเหลือเท่านั้น เด็กจะได้รู้ว่า อ้อ! เดือนหนึ่งขอเงินจากคุณแม่ไปเท่าไร? ใช้อะไรบ้าง? อะไรจำเป็น อะไรไม่จำเป็น

ครบเดือนหนึ่งต้องงบบันทึบทันที เอาบัญชีมาตรวจว่าเรียบร้อยไหม แล้วก็จ่ายอะไรบ้าง อะไรไม่จำเป็นจ่ายก็มี กินโดยไม่จำเป็น ซื้อของที่ไม่จำเป็น คุณพ่อคุณแม่ก็จะได้ตรวจสอบ บัญชีบัญชีของเด็ก เด็กก็จะรู้จักประหยัดขึ้นเพราะรู้ว่า อ้อ! จ่ายเท่านั้นเท่านั้น นี่เด็กไม่เคยรู้ว่า จ่ายเท่าไร

แม้ในบ้านของเราก็ไม่ได้ทำบัญชีเปิดเผยให้ลูกรู้ ค่าไฟเดือนนี้เท่าไร ค่าน้ำเท่าไร ค่าอาหารเท่าไร อะไรเท่าไร ไม่มีการติดประกาศในบ้าน

ความจริงในบ้านผมจะมีที่ดินประกาศของบ้านหลักแผ่นหนึ่งปิดไว้ พอสิ้นเดือน
ค่าไถ่เท่านั้น ค่าน้ำเท่านั้น ค่าน้ำเท่านั้น ทักแล้วเหลือเท่านั้น หรือทักแล้วติดลบ
เดือนนี้ติดลบ ลูกทุกคนจะต้องช่วยกันประหยัดแล้ว เพราะว่าติดลบ นี่คือสอนเศรษฐกิจ
ง่าย ๆ แก่เด็กในครอบครัว ฯลฯ

มูลนิธิส่งเสริมแผ่นดินธรรมแผ่นดินทอง : 21-22

ปาฐกถาธรรมเรื่อง อย่าทำตนเป็นคนไร้การศึกษา กล่าวว่า การ
อบรมสั่งสอนลูกนั้นอย่าใช้อารมณ์ และอย่ากระทำการที่ไม่ดี หรือกิริยาอาการที่ไม่ดีให้
ลูกเห็น เพราะเขาจะทำตามดังข้อความในปาฐกถาธรรมว่า

พูดกับเด็กอย่าใช้อารมณ์ข่มขู่ อย่าพูดว่า "อย่าทำอย่างนั้นอย่าทำอย่างนี้ เดียว
ก็ถูกตีหรือ" "ทำอย่างนั้นไม่ได้ ทำอย่างนี้ไม่ได้" คุณหวงไม่ได้ ถ้าทำอย่างนั้นแล้ว
เด็กจะไม่ยอมรับ เพราะเขาเห็นว่าคุณแม่ดุเหลือเกินแล้วเขาจะดี คือแกล้งคุณแม่
เด็กมีอารมณ์อย่างนั้นเหมือนกัน พอเห็นคุณแม่ดุ ใช้ถ้อยคำ ทำทางไม่ดี ก็จะแกล้ง
ใหญ่เลย

คือเขาอยากจะทำกิริยาอาการอย่างนั้น คุณแม่กำลังแสดงทำยากๆ ทำมาให้ดู
เขาอยากจะทำน้อย ๆ เลย เขาก็ขัดสนน้อย ๆ ใจเราก็แสดงน้อย ที่นี้ก็เป็นการ
ฝากสิ่งนั้นไว้ในจิตใจของเด็ก เด็กจะรับสิ่งนั้นไปด้วย เราแสดงอะไรกับลูก ลูกจะ
รับสิ่งนั้นไว้ทั้งหมด เอาไปเก็บไว้ในใจของเขา แล้วจะเอาไปใช้ในเวลาที่จำเป็น
จะต้องใช้ นิธิยก็จะเป็นที่พ่อแม่ทำให้ดูให้เห็น ฉะนั้นเราจะต้องระวังที่จะไม่ทำอะไร
ให้ลูกได้เห็นในทางที่ไม่เหมาะสมไม่ควร

เช่น พ่อ แม่โกรธกันนี้ อย่าทะเลาะกันต่อหน้าลูก ถ้าโกรธกันแล้วก็
กระซิบกระซาบกัน "ไป...ลงไปข้างล่าง" หรือที่ห่าง ๆ ลูกน้อย ไประบายกัน
ที่มุมใดมุมหนึ่งของสวน ไปด้วยกันตรงโน้น ต่ำกันเสียให้พอแรงแล้วก็กลับมา

แต่ถ้าสะกิดกันไปอย่างนั้นก็ไม่ดีจะไปทวงถาม เพราะว่ามันจะกลายเป็นว่า
ว่ามีอะไรกันแล้วกลับมาได้ว่าทำไมเราจะไม่ทวงถามต่อหน้าลูก เขาก็หยุด ไม่ต่ำกัน
ไม่ทะเลาะกัน แต่ก็มีหยุดไม่ถอยได้ สาตสดี สาตปัญญา ไม่ได้มาถึงถึงความจริง

วิชาฐานะของเรา ว่าเรานี่เป็นคนที่มีการศึกษาขนาดไหน มีความรู้ขนาดไหน
เราไม่ได้คิด ฯลฯ

อย่าทำตนเป็นคนไร้การศึกษา : 8-9

ท่านปัญญานันทะให้ความสำคัญกับเด็กวัยรุ่นมากจึงได้ให้คำแนะนำเรื่อง
การอบรมเลี้ยงดูเด็กวัยรุ่นในปาฐกถาธรรมเรื่องสอนให้ลูกลูกจึงดี ว่า

มีอยู่ในระยะหนึ่งในเรื่องของเด็กเป็นระยะที่สำคัญมาก คือ "วัยรุ่น" ที่เขา
เรียกสมัยใหม่ว่า "วัยทีนเอจ" อายุ 16-17-18 นี่เป็นหัวเลี้ยวหัวต่อของชีวิต ที่
จะเสียคนหรือเสียอะไรได้ง่าย เพราะฉะนั้นเราควรจะต้องพิจารณาให้ดีในเรื่อง
นี้ คือเราควรต้องคอยควบคุมอย่างใกล้ชิด คอยสังเกตนิสัยท่าทาง ความเป็นอยู่
ของเด็ก ถ้าเห็นลูกของเรามีอาการเซื่องซึม เหงื่ออมองนั่งใจลองก็ต้องเข้าไป
เป็นเพื่อนของเด็ก ให้ความอบอุ่นแก่เขา ด้วยการเข้าไปไต่ถามเรื่องความเป็น
อยู่ในชีวิตประจำวัน มีอะไรไม่สบายใจบอกให้แม่รู้ บอกให้พ่อรู้ ต้องเป็นเพื่อน
กับเด็ก ให้ความสนิทสนมแก่เขา แล้วเขาก็จะบอกเรื่องความทุกข์ให้เราเข้าใจ
ทราบ เราก็จะได้หาทางแก้ไขปรับปรุงต่อไป เรื่องการคบเพื่อนของลูกนี่ก็เป็น
เรื่องสำคัญ เด็กไม่รู้จักเลือกคน เมื่อเห็นว่าเป็นเพื่อนก็คบกันไป เพื่อนคนไหน
ชอบเล่นสนุกก็คบกับเพื่อนคนนั้น เขาอาจจะไปคบกับเพื่อนที่ไม่ดีก็ได้ เราจึงหา
แว่นให้เขาใส่ ให้เขาเลือกเพื่อนคือให้เขาเลือกคบแต่คนดีเราจะต้องพูดให้เด็ก
เข้าใจ

อีกประการหนึ่งเด็กวัยรุ่นนี่มันชอบสนุก ชอบเที่ยว ชอบเล่นเราก็พาเด็ก
ไปเที่ยวเสียบ้าง เช่น พาไปเที่ยวชมสถานที่ต่าง ๆ ที่คนสนใจ พาไปเที่ยวป่าไป
ตากอากาศชายทะเล ให้ไปกับพ่อแม่ อย่าให้ไปกับเพื่อน หรือว่าโรงเรียนพาไป
บางที่ก็อันตราย เราพาเด็กไปเสียเอง พอไปชมสิ่งนั้นสิ่งนี้ แล้วก็พาไปเที่ยว
วัดวาอารามต่าง ๆ ซึ่งมีโบราณวัตถุ มีสิ่งแสดงออกซึ่งวัฒนธรรมของชาติบ้านเมือง
เช่น เด็กในกรุงเทพฯ นี่ก็ควรพาไปเที่ยววัดพระแก้ว ไปเที่ยววัดโพธิ์ ไปวัดอรุณ

ไปวัดสุทัศน์ ไปวัดมหาธาตุ ไปวัดชลประทานรังสฤษฎ์ ไปดูว่าวัดเหล่านั้นเขามีอะไร
เขาก่ออะไรกันบ้าง เด็กจะได้ศึกษาจากสิ่งเหล่านั้น ฯลฯ

สอนให้ลูกลูกรึดี : 16-18

2.2 เสนอความคิดเห็นเรื่องการจำหน่ายสุรา

เรื่องการจำหน่ายสุรา ท่านเสนอความคิดเห็นว่า ให้จำหน่าย
เป็นเวลา ไม่ใช่ตลอดวันตลอดคืน ซึ่งปรากฏในปาฐกถาธรรมเรื่องอบายมุข (สุรา)
ดังนี้

ของมันเมาที่จะเลิกดื่มที่เดี๋ยวก็ไม่ได้ เพราะมันดื่มกันเหลือเกินแล้วเมืองไทยนี้
ให้รู้จักดื่มเข้าสังคม ไม่ดื่มด้วยความโง่ หรือไม่ทางรัฐต้องจัดการควบคุมการดื่มเหล้า
คือให้ดื่มเป็นเวลา ขยายเวลาเย็น ๆ สัก 5 โมงถึง 6 โมงเย็น ในออสเตรเลีย
เขามีกฎหมายควบคุมการดื่มเหล้า วันหนึ่งให้ดื่มได้ชั่วโมงเดียว คือ 5 โมง ถึง
6 โมงเย็น ในร้านเหล้าไม่มีโต๊ะเก้าอี้บนมูย่นแนวกัน ไม่ได้เอาเหล้าไปบ้าน
ทำไมเขาคุมได้ ฯลฯ

อบายมุข(สุรา) : 17

2.3 เสนอความคิดเห็นให้ตัดต้นเหตุของปัญหาที่จะทำให้เด็กวัยรุ่น

เสียคน

การเสนอความคิดเห็นเรื่องนี้ปรากฏในปาฐกถาธรรมเรื่อง
สอนให้ลูกลูกรึดี ดังข้อความว่า

ทางราชการคือรัฐบาลมีหน้าที่ที่จะอนุญาตหรือไม่อนุญาตให้คนทำอะไร ๆ ถ้า
เห็นว่าไม่ถูกต้อง เช่นขออนุญาตเปิดบ่อนการพนัน ขอเปิดบาร์ไนท์คลับ ขอเปิดอะไร
ต่าง ๆ ที่ไม่ถูกต้อง เราควรจะปราบปรามอย่างเด็ดขาด เพราะสิ่งเหล่านั้นเป็น
สิ่งชั่วที่จะทำให้เด็กหนุ่มสาวเสียผู้เสียคน สร้างความเสียหายให้แก่ประเทศชาติ
บ้านเมืองของเรา เราควรจะตัดสิ่งนั้นออกไป จึงจะเป็นการถูกต้อง อันนี้เป็นเรื่อง
สำคัญ ที่อยากจะขอฝากไว้เพื่อให้ท่านทั้งหลายได้พิจารณา จะได้ช่วยกันแก้ไขปัญหา

เหล่านั้นให้เป็นไปในทางที่ถูกที่ควรต่อไป ก็จะช่วยสร้างเสริมสิ่งดีสิ่งงามให้เกิดขึ้นแก่ชีวิตของเด็กในอนาคต ฯลฯ

สอนให้ถูกถูกจึงดี : 25

นอกจากนี้ท่านยังแสดงความคิดเห็นเรื่องที่มาของปัญหาอาชญากรรมในสังคมซึ่งเกิดมาจากครอบครัว พ่อแม่ห่างเหินจากลูก ปลอมยให้ลูกดูแต่โทรทัศน์ให้อยู่กับพี่เลี้ยงที่ไม่ดี ปรากฏในปาฐกถาธรรมเรื่องวันกตัญญู ดังนี้

ต่อไปข้างหน้า คนแก่จะลำบากมากกว่านี้ แล้ววัยรุ่นก็จะเสียคนไปมากกว่านี้ เพราะความสัมพันธ์ระหว่างผู้ใหญ่กับผู้น้อยค่อยจางไปหายไป ในครอบครัวหลายครอบครัวในปัจจุบันนี้ ไม่ค่อยจะได้รับประทานอาหารพร้อมกันในครอบครัว เพราะว่ามีพ่อแม่ไม่พร้อมกัน คุณแม่มาแล้วคุณพ่อยังไม่มา เพราะว่าติดธุระ ประชุมโน่น ประชุมนี่ บางทีคุณพ่อมาแล้วคุณแม่ยังติดงานสังคมสงเคราะห์ที่อยู่ที่ไหนก็ไม่รู้ ไม่ค่อยมีเวลาที่จะมานั่งคุยกันบนโต๊ะอาหาร ไม่มีเวลาที่จะมานั่งวิสาสะกัน ในระหว่างพ่อแม่จะลูกๆ ลูกๆ ก็ห่างไปอยู่กับวิทยุ อยู่กับโทรทัศน์ อยู่กับวิดีโอ ซึ่งเอามาดูกัน อย่างเพลิดเพลินสนุกสนาน

สิ่งเหล่านั้นไม่ใช่เป็นเครื่องประกอบสร้างนิสัยเท่าไร เพราะว่าภาวนาที่เขาเอามาออกนั้น เขาคิดเรื่องอะไรเป็นใหญ่ คิดเรื่องเงินเป็นใหญ่ ต้องให้คนชอบ แล้วก็ประกาศโฆษณาสินค้าเพราะว่าเขาได้เงินจากโฆษณาสินค้าต่อไปโทรทัศน์นี้ได้เงินจากการโฆษณามาก จึงตั้งตัวอยู่ได้ แล้วอยู่ในมือของพ่อค้า บริษัทใหญ่ ๆ ซึ่งหากินทางการโฆษณา การโฆษณา ก็ต้องการให้คนพอใจ "ภาวนา" ที่ออกมาจึงไม่ค่อยจะน่าดูเท่าไร "เรื่อง" อะไรก็เป็นเรื่องที่ส่งเสริมการมากขึ้นของราคะ โทสะ โมหะ เพิ่มกิเลส ไม่ได้ส่งเสริมคุณธรรมแก่เด็ก

ถ้าพ่อแม่เห็นห่างด้วย เด็กก็ได้รับแต่สิ่งเหล่านั้น สิ่งเหล่านั้นเหมือนกับเป็นพ่อแม่ไปแล้ว หรือว่าให้ลูกอยู่กับคนใช้ คนใช้ก็ไม่ใช้พ่อแม่ บางทีคนใช้ก็มีการศึกษาไม่เท่าไร ความคิดความอ่านไม่ก้าวหน้า เลยอาจจะเอาอะไรมาให้แก่ลูกเราก็ได้ เลี้ยงลูกเราให้เสียหายก็ได้ เช่นว่าพี่เลี้ยง... เด็กมันร้องมาก ๆ

เลขเอาผืนมาป้ายปากเข้า เด็กก็ติดผืน ติดตั้งแต่ตัวน้อย ๆ พอเอาผืนป้ายปากมันก็หล่น เมื่อหล่นก็คิดว่าดี ป้ายให้บ่อย ๆ เด็กคนนั้นก็เลยติดผืนไปเลย ฯลฯ

วันกตัญญู : 21-23

ความคิดเห็นอีกประการหนึ่งในเรื่องปัญหาอาชญากรรมในสังคม ส่วนหนึ่งเกิดมาจากความยากจน ท่านจึงแสดงความคิดเห็นให้ที่มีเงินบริจาคช่วยเหลือเด็กเหล่านั้นให้เขาได้มีความรู้ความสามารถประกอบอาชีพได้ จะได้ไม่ประกอบอาชญากรรมเมื่อโตขึ้น ดังข้อความในปาฐกถาธรรมเรื่องวันกตัญญู ว่า

ความจริงบ้านเราเป็นคนใจบุญเยอะ แต่ไม่รู้จะไปทำบุญที่ไหนไม่รู้จะไปทำกับใคร ทำเรื่องอะไร ไม่รู้ อันนี้ต้องอาศัย "การประชาสัมพันธ์" ทางโทรทัศน์บ้างทางวิทยุบ้าง ทำหนังสือแจกจ่ายให้ญาติโยมได้เกิดความรู้ความเข้าใจ แล้วก็จะได้ช่วยกันสนับสนุนในสิ่งที่ดีงาม การช่วยเหลือกิจกรรมอะไร ๆ นั้นไม่ประเสริฐเท่ากับช่วยสร้างคนให้เป็นผู้เป็นคนอย่างแท้จริงโดยเฉพาะเด็ก ๆ ที่อยู่ในสภาพที่น่าสงสาร ถ้าเราไปช่วยซบถ่วยฮ้อม ให้เขาได้เป็นเด็กที่มีความรู้มีความสามารถเติบโตขึ้นก็ไม่เป็นภัยแก่ชาติ ไม่เป็นภัยแก่สังคม

แต่ถ้าเราไม่ช่วยเหลือเด็กเหล่านั้น ให้โตขึ้นในสภาพแวดล้อมที่ไม่ดี พอโตขึ้นก็เป็น "อาชญากร" ปรามกันไม่หวาดไม่ไหว เรือนจำก็ไม่พออนุ้ยแล้วเวลานี้อธิบดีจะร้องไห้ ฯลฯ

วันกตัญญู : 27

2.4 ให้คำแนะนำในเรื่องการช่วยเหลือผู้ที่กำลังเดือดร้อน

ท่านแสดงความคิดเห็นเรื่องการช่วยเหลือที่ถูกต้องว่าจะต้องช่วยให้เขารู้จักช่วยตนเอง ดังปาฐกถาธรรมเรื่องยกย่องคนดีที่สร้างสรรค์ ซึ่งกล่าวว่า

ที่เราทำกันอยู่...แม้กรมประชาสงเคราะห์ก็ดี รัฐบาลจัดทำอยู่ก็ดี ก็ช่วยอย่างนั้น ช่วยพอมานพินไปชั่วระยะฤดูหนึ่ง ๆ แจกกันแต่วัตถุเท่านั้น ยังไม่เป็นการแจกอย่างแท้จริง ยังไม่เป็นการช่วยเหลืออย่างแท้จริง แล้วก็ช่วยไม่จบสักที

เพราะว่าคนเหล่านี้ยังไม่ตื่นตัวขึ้น ยังไม่มองดูตัวเอง ยังไม่ได้คิดว่าเขาควรจะ
ช่วยตัวของเขาอย่างไร เขาไม่ได้ทำอย่างนั้นเขาก็ช่วยตัวเองไม่ได้ ทำไม่ได้
มันก็ลำบากอยู่ เราควรจะทําอะไรให้เขาได้มีความตื่นตัวในอาชีพ ในการทำงาน
จะได้ประพฤติปฏิบัติให้มันถูกต้องขึ้น อันนั้นมันต้องมีคนนำ ถ้าไม่มีคนนำแล้วมันก็ไป
ไม่ได้ ฯลฯ

ยกย่องคนดีที่สร้างสรรค์ : 16-17

2.5 เสนอแนะแนวทางพัฒนาระบบประชาธิปไตย

ท่านแสดงความคิดเห็นเรื่องการพัฒนาระบบประชาธิปไตย
ว่าควรจะรวมตัวกันเพื่อค้นหาคนดีส่งเข้าไปเป็นผู้แทนราษฎร ปรากฏในปาฐกถาธรรม
เรื่อง ยกย่องคนดีที่สร้างสรรค์ ว่า

ทำอย่างไรจึงจะเป็นระบอบประชาธิปไตยที่สมบูรณ์...ประชาชนต้องช่วยกัน...
ช่วยกันประพฤติดี ประพฤติชอบ ช่วยกันกันหน้าเข้าหาธรรมะ มันน่าจะรวมกลุ่ม
กันนะ.. "กลุ่มของคนดี" ต้องรวมเป็นกลุ่ม ๆ เป็นหมู่บ้าน เป็นตำบล เป็น
อำเภอ เรียกว่ากลุ่มของคนดี ตั้งเป็นกลุ่มเรียกว่ากลุ่มสาธุชน "สาธุชน"
หมายความว่า คนดี มีความคิดถูกต้อง มีความเลื่อมใสช่วยกันสร้างงานสร้างการ
ถ้าคนรวมตัวกัน ว่า "เฮ้ย! เมืองเราจะเลือกคนดี" ก็เลือกคนดีเข้าไป
"คนไม่ดีเราไม่เอา คนชาติชั่วเราไม่เอา เราไม่เอา เอาคนที่มีศีลมีธรรม" ก็ต้อง
มาพิจารณากัน ตั้งกรรมการขึ้นกลุ่มหนึ่ง..พิจารณา กรรมการที่พิจารณาต้องมีใจ
เป็นธรรม ไม่ลำเอียงเพราะอคติ..เพราะรัก เพราะชัง เพราะกลัว เพราะหลง
เพื่อค้นคว้าเอาคนดีในหมู่บ้าน เพื่อค้นคว้าเอาคนดีในตำบล ค้นคว้าเอาคนดีในตัว
อำเภอ ค้นคว้าคนดีทั้งจังหวัด ส่งเข้ามาเป็นผู้แทนราษฎร ให้ได้คนดี ฯลฯ

ยกย่องคนดีที่สร้างสรรค์ : 24-26

3. ชักจูงให้นับว่าจิตใจบุคคลให้ประพฤติในสิ่งที่ถูกต้องตามหลักคำสอนของ

พระสัมมาสัมพุทธเจ้า

ปาฐกถาธรรมลักษณะเช่นนี้ได้แก่ เรื่องวันวิสาขบูชาและวันเพ็ญมถ
 ทำนปัญญานันทะได้ชักชวนให้มาสำรวจตนเองในวันวิสาขบูชา ดังกล่าวไว้ใน
 ปาฐกถาธรรม ว่า

ฉะนั้น ในวันวิสาขบูชา... เราก็ควรจะได้มาสำรวจตัวเราเองว่า "เราเป็น
 ชาวพุทธขนาดไหน? เรามีความเชื่อถูกต้องตรงตามคำสอนของพระพุทธเจ้าหรือ
 เปล่า? เรามีความเห็นถูกต้องตรงตามคำสอนของพระพุทธเจ้าหรือเปล่า? เราได้
 ปฏิบัติการ วาจา ใจ ให้ถูกต้องตรงตามคำสอนของพระพุทธเจ้าหรือเปล่า? ชีวิต
 ประจำวัน ครอบครัว การงานของเราเป็นอย่างไร?" พิจารณาให้รู้ให้เห็น
 ให้เข้าใจแก่ตัวเองชัดเจนแจ่มแจ้ง

ธรรมะในพระพุทธศาสนาสอนให้เรารู้จักตัวเอง ให้รู้จักสิ่งที่เกิดขึ้นในตัว
 รู้จัก "เหตุ" ของสิ่งนั้น แล้วก็รู้ว่าสิ่งนั้นเป็นเวียงที่แก้ได้ เพราะมันไม่ใช่สิ่งที่
 อยู่ถาวร เราก็ต้องหาวิธีแก้ไข บำบัดบำบัดเป่าสิ่งนั้นให้หมดไปจากจิตใจ ในชีวิต
 ประจำวันเรากำอย่างนี้จะชื่อว่าได้ปฏิบัติตนตามคำสอนของพระพุทธเจ้า ฯลฯ

วันวิสาขบูชาและวันเพ็ญมถ : 4-5

ปาฐกถาธรรมเรื่องหน้าที่เป็นสิ่งสำคัญของชีวิต ทำนปัญญานันทะสอนว่า
 คนเราเกิดมาเพื่อทำหน้าที่ หน้าที่ประการแรกที่เราต้องทำก็คือการทำตนให้เป็น
 มนุษย์ที่สมบูรณ์ การเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์จะต้องตั้งตนอยู่ในกุศลกรรมบถ 10 ซึ่งแบ่ง
 เป็น การปฏิบัติในฝ่ายกาย 3 ข้อคือไม่ฆ่าใคร ไม่ลักขโมยของใคร ไม่ประพฤติ
 ผิดในทางกามารมณ์ การปฏิบัติในฝ่ายวาจา 4 ข้อคือ ไม่พูดเท็จ ไม่พูดส่อเสียด
 ไม่พูดคำหยาบ ไม่พูดเพ้อเจ้อ การปฏิบัติฝ่ายใจมี 3 ข้อคือ ไม่โลภ ไม่พยายา
 ปองร้าย และประพฤติชอบตามคลองธรรมดังข้อความในปาฐกถาธรรม ว่า

การทำหน้าที่ของความเป็นคนให้ถูกต้องนั้น ควรจะมีธรรมะอะไรมาใช้เป็น
 หลักบ้าง? ก็มีธรรมะเหมือนกัน พระพุทธเจ้าท่านก็แนะนำไว้ว่าให้ตั้งอยู่ใน
 "กุศลกรรมบถ 10 ประการ"

กุศล แปลว่า ความดีความเจริญ ความสุข ความฉลาด
 กัมมะ ก็คือ การกระทำด้วยกาย ด้วยวาจา ด้วยน้ำใจ
 ปะละ แปลว่า ทาง

กัมมะปาละ แปลว่า ทางแห่งการกระทำ

ในกุศลกรรมบถนั้น เรียกว่าเป็นมนุษยธรรม หรือเป็นธรรมสำหรับ
 มนุษย์มีอะไรบ้าง? เป็นไปในทางกาย 3 อย่างคือ หึงไม่ฆ่า...ไม่ลัก...ไม่
 ประพฤติผิดเรื่องกามารมณ์ นี่คุณค่าของความเป็นมนุษย์อยู่ที่ไม่ฆ่า

การฆ่านั้นไม่ใช่วิสัยของมนุษย์ เวลาเราคิดจะฆ่าคนอื่น จิตเราก็เป็นคน
 ธรรมดาหรือว่าเป็นสัตว์เดียรัจฉานไปก็ได้ ถ้าเราไปฆ่าอะไรเราเป็นสัตว์
 เดียรัจฉาน เพราะการคิดที่จะไปฆ่าคนอื่นนั้นเป็นความโง่ ความโง่นั้นแหละคือ
 ตัวสัตว์เดียรัจฉานที่อยู่ในใจของเรา แล้วเราก็ไม่ควบคุม ไม่บังคับตัวเองเพราะ
 ไม่เคยบังคับควบคุมตัวเองในรูปอย่างนั้น เราก็ไปทำการฆ่าเขา เราก็ไม่เป็น
 มนุษย์ที่สมบูรณ์

แล้วมนุษย์ต้องมีความเคารพในกรรมสิทธิ์ทรัพย์สินของผู้อื่นเป็นหลักประการ
 ที่สอง คือไม่ถือเอาสิ่งของของใคร ๆ ที่เจ้าของเขาไม่ได้ให้ "กรรมสิทธิ์" คือ
 สิทธิ์ที่เกิดจากการกระทำ กรรมะ คือ การกระทำ สิทธิ์ แปลว่าความเป็นเจ้าของ,
 กรรมสิทธิ์ คือ ความเป็นเจ้าของ

ประการที่สาม..ไม่ประพฤตินิโคตในทางกามารมณ์ คือพอใจในคู่ครองของตน
 ถ้าหากว่าไม่มีคู่ครองก็ไม่ไปเที่ยวล่อล่อน ไม่ไปเที่ยวกลางคืน ไม่ไปหาความสุขตาม
 สถานที่ที่ไม่ปลอดภัย ถือหลักในใจว่า..เราไม่ส่งเสริมความชั่ว เราไม่ทำชั่วด้วย
 ตัวเอง ไม่ส่งเสริมความชั่ว ไม่สนับสนุนสิ่งชั่วร้ายอะไรที่มันเป็นสิ่งที่ชั่วร้าย ทำให้
 เกิดปัญหาขึ้นในสังคม เช่นการลักเด็กหญิงมาขาย อย่างนี้เป็นการชั่วร้ายในสังคม
 มันเกิดเพราะอะไร?...ก็เพราะว่าความสับสนเกี่ยวกับกามารมณ์

บรรดาพุทธบริษัทที่มีความเคารพในพระธรรม ก็ไม่ไปส่งเสริมในสิ่งนั้น
 ไม่ไปสนับสนุนในสิ่งนั้น เราไม่ไปทำอย่างนั้น ก็เรียกว่า เราเป็นผู้มีคุณธรรมของ
 ความเป็นมนุษย์ ถ้าเราไปเที่ยวเกลวไถล ไปอาบไปบอนก็ไม่ได้เรื่อง มันทำให้

เสียหายเหมือนกัน เป็นการส่งเสริมเกี่ยวกับเรื่องกามารมณ์ทำให้เกิดข้อที่ 3
ได้ง่าย เราก็ไม่ไปเที่ยวในที่อย่างนั้นเป็นของต้องห้าม ไม่ควรเข้าไปและต้องเป็น
อันตราย ความเป็นมนุษย์ก็สมบูรณ์ขึ้น ฯลฯ

หน้าที่เป็นสิ่งสำคัญของชีวิต : 11-28

4. ส่งเสริมให้เกิดความสขขึ้นในสังคม

ท่านปัญญานันทะได้กล่าวว่า การช่วยเหลือกันในเรื่องต่างๆ เช่น
การแบ่งปันทรัพย์สินของให้ผู้ที่กำลังเดือดร้อน การลดความเห็นแก่ตัว การเสียสละ
ให้กัน มีความเมตตากรุณาต่อกัน เป็นต้น เป็นหนทางสร้างความสุขให้เกิดขึ้นใน
สังคม ดังตัวอย่างปาฐกถาธรรมเรื่องอิทธิพลของสิ่งแวดล้อม ซึ่งกล่าวว่า

นี่ ฤดูที่เราจะได้ยินข่าวการทอดกฐินที่นั่นที่นั่นตลอด เพราะเป็นฤดูกาลแห่งการ
บุญกฐิน ก็ทำตามฤดูกาล เพราะกฐินนั้นทำได้เดือนเดียว ฝนกลางเดือน 12
ไปแล้วก็ไม่สามารถจะกระทำได้ ทำได้แต่เพียงการทอดผ้าป่า มันไม่เป็นกฐินตาม
พระวินัยที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติไว้ เพราะงั้นคนก็ไปกันใหญ่ที่นั่นที่นี่ ส่วนมากคน
กรุงเทพฯ ก็ไปทอดตามหัวเมืองเป็นการเงินกรุงเทพฯ ไปสู่ชนบท เพื่อให้
ชาวชนบทเอาเงินนั้นไปซ่อมแซมวัดวาอาราม สำหรับเป็นที่ใช้สอยในการบำเพ็ญกิจ
ในทางศาสนาต่อไป ก็นับว่าเป็นการดีที่ได้ช่วยชาวชนบท ซึ่งเป็นอยู่ในความลำบาก
บางแห่งนั้นนับว่าลำบากอยู่แต่บางแห่งก็ไม่สู้จะลำบากเท่าใด ถ้าเราไปช่วยคนที่กำลัง
ลำบากให้พ้นจากความลำบาก ช่วยคนทุกข์ให้พ้นจากความทุกข์ นี่นับว่าเป็นการกระทำ
ที่ประเสริฐ เป็นกิจที่ควรจะทำ เพราะมนุษย์เรานั้นต้องช่วยเหลือกันและกัน
ในยามทุกข์ตลอดเวลายามสบายนั้นไม่ต้องไปยุ่งหรือก่อกวนสบายอยู่แล้ว แต่เวลาใด
ที่เขามีความทุกข์ มีความเดือดร้อน ออกไหม้ไ้ลม เราก็ต้องพาทางเข้าไปช่วยเหลือ
คนเหล่านั้นตามฐานะที่เราจะช่วยได้ ช่วยด้วยให้คำแนะนำตักเตือนก็ได้ ช่วยด้วย
ปัจจัยทรัพย์สินเงินทองก็ได้ สุดแล้วแต่เรามีอะไรเราก็ช่วยอย่างนั้น การช่วยเหลือ
แก่กันและกันเป็นกุศลเป็นกิจที่ควรจะทำ และถ้าเราทำการช่วยเหลือแก่กันและ
กันมากขึ้นเท่าใดสังคมก็จะอยู่กันด้วยความสงบเพราะว่าคนเราที่ช่วยกันนั้นแสดงว่า

มีน้ำใจรักใคร่กัน เอ็นดูต่อกัน ไม่เกลียดชังกัน ความเอ็นดูต่อกันนี่แหละเป็นทางแห่งความสุข ความเกลียดชังกันเป็นทางแห่งความทุกข์ความเดือดร้อน เราไม่ควรจะอยู่กับด้วยความเกลียดชังแต่ควรอยู่ด้วยความเห็นอกเห็นใจปรารถนาที่จะให้ผู้อื่นมีความสุขความสบายตามสมควรแก่ฐานะหรือว่าตามอัธยาศัยที่จะช่วยได้หรือที่เขาจะแสวงหาได้ เราทำอย่างนี้ก็ชื่อว่าเป็นการสงเคราะห์เพื่อนมนุษย์ทั้งหลายให้พ้นจากความทุกข์ความเดือดร้อน เป็นเรื่องที่เราควรจะกระทำทุกโอกาส เป็นการช่วยเหลือกันในทุกที่ที่ขอบ ศาสนาทุกศาสนามุ่งในเรื่องนี้ คือมุ่งให้คนทุกคนได้ช่วยเหลือเกื้อกูลกันตามความสามารถที่จะช่วยเหลือกันได้ ในทางพระพุทธศาสนา เราเห็น ถิ่นตามแบบของชาวบ้าน ข้อปฏิบัติมี 3 ข้อคือเรื่องทาน เรื่องศีล เรื่องภาวนา ข้อต้นเรื่องทานก็คือการให้นั่นเอง การแจกการแบ่งสิ่งที่เรามีอยู่ เพื่อประโยชน์เพื่อความสุขแก่คนอื่น เช่น เรามีอาหารเหลือกิน เราก็แบ่งให้คนอื่นได้กินบ้าง มีเสื้อผ้าเหลือใช้ก็แบ่งให้คนอื่นได้ใช้บ้าง มียาเหลือใช้ก็แบ่งยาให้คนอื่นที่ไม่มีหนูกยาจะรักษาโรคภัยไข้เจ็บบ้าง หรือว่าเรามีที่อยู่อาศัย ใครจะมาอาศัยกับเราบ้าง เราก็แบ่งให้เขาได้อยู่ได้อาศัย ปัจจัย 4 คืออาหาร เครื่องนุ่งห่ม ยานั่งใช้ เหย้าเรือนที่อยู่อาศัย เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับชีวิตของมนุษย์ เมื่อมนุษย์เรามีการแจกการแบ่งสิ่งที่เรามีเราได้ไว้ เพื่อประโยชน์แก่กันและกัน โลกก็จะอยู่กับด้วยความสุข เพราะทานนี้เป็นบันไดไปสู่สวรรค์ พระพุทธเจ้าตรัสว่า ทานังโลกโลภานิยัง แปลว่า ทานเป็นบันไดไปสู่สวรรค์ คำว่าสวรรค์ในที่นี้ก็หมายความว่า ความสุข ความสงบในชีวิตประจำวันนั่นเอง ถ้าเราได้มีการแจกแบ่งกันในวัตถุปัจจัยที่เรามีเราได้ไว้ ก็เท่ากับว่าช่วยให้คนอื่นได้สบาย เมื่อเราช่วยให้คนอื่นสบาย เราก็สบายด้วยเหมือนกัน ฯลฯ

อิทธิพลของสิ่งแวดล้อม : 3-5

ในปาฐกถาธรรมเรื่อง โลกวันนี้วายเป็นสันตเพราะมนุษย์เห็นแก่ตัว กล่าวว่า เรื่องร้าย ๆ ทั้งหลายที่เกิดขึ้นในสังคม มีรากฐานมาจากความเห็นแก่ตัว ท่านปัญญานันทะ จึงสอนให้เราลดความเห็นแก่ตัว มีน้ำใจไมตรีให้แก่กัน มีความเมตตา กรุณาต่อกัน ดังข้อความที่กล่าวว่า

สำหรับคนที่ยังมีชีวิตอยู่ก็สบายใจ คือสบายใจว่าเรายังมีโอกาสที่จะรับใช้ ประเทศชาติบ้านเมือง สังคม โลก ต่อไป เรามีชีวิตอยู่ในโลกนี้ อยู่เพื่อโลก อยู่อาศัยเพื่อตัวเรา ถ้าอยู่เพื่อตัวเรา แล้วมันก็จะเบียดเบียน มีปัญหา เพราะว่าอยู่เพื่อตัว ก็คือเห็นแก่ตัว "ความเห็นแก่ตัว" คือตัวปัญหาใหญ่ที่ทำให้เกิดอะไร ๆ ขึ้นมากมายในสังคม

เรื่องราวต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมนั้นไม่ได้มาจากอะไร แต่มาจากความเห็นแก่ตัวเป็นเรื่องใหญ่ เป็นฐานรองรับความชั่วทั้งหลาย ถ้าเรามาตั้งใจกันเสียว่าเราไม่ได้อยู่เพื่อตัวเรา แต่ว่าเราอยู่เพื่อประโยชน์ เพื่อความสุขแก่มวลมนุษยทั้งหลาย เป็นการอยู่ตามรอยพระบาทของสมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้า ฯลฯ

โลกจะวนายไม่สิ้นสุดเพราะมนุษย์เห็นแก่ตัว : 2-3

และอีกตอนหนึ่งในเรื่องเดียวกันกล่าวว่า คนเรานั้นต้องอยู่รวมกัน มีน้ำใจต่อกัน ประารถนาดีต่อกัน ดังข้อความว่า

คนเรานั้นต้องอยู่รวมกัน มีน้ำใจต่อกัน ประารถนาดีต่อกัน มีอะไรก็ช่วยเหลือกัน หันหน้าเข้าหากัน ยิ้มแย้มแจ่มใส สัมผัสอะไรๆ ไปเสีย.. สัมผัสว่าเราเป็นใคร เป็นชาติ เป็นภาษา เป็นศาสนาอะไร สัมผัสเสีย ให้นึกแต่เพียงว่า เรามีธรรมะอะไรอยู่ในใจของเรา เราควรมีธรรมะอะไรเพื่อให้เข้ากันได้

ถ้าเรามีธรรมะคือความเมตตา มันก็เข้ากันได้ มีกรุณาปราณีก็เข้ากันได้ มันเข้ากันได้ด้วยน้ำใจเมตตากรุณาปราณี ใจที่มีเมตตามันก็ใจเดียวกัน ใจที่มีกรุณามันก็ใจเดียวกัน ใจที่มีมุทิตามันก็ใจเดียวกัน ใจที่มีอุเบกขาธรรม มันก็ใจเดียวกัน ไม่ต้องไปว่าถามธรรมะนี้อยู่ที่ไหน? ธรรมะนี้เป็นของใคร? แต่ว่าเราเอามาใช้ให้เป็นประโยชน์แก่จิตใจเป็นประโยชน์แก่ส่วนรวม คือสังคมที่เราจะอยู่รวมกัน ฯลฯ

โลกจะวนายไม่สิ้นสุดเพราะมนุษย์เห็นแก่ตัว : 10

และในปาฐกถาธรรมเรื่องทางสร้างสวรรค์ กล่าวถึงหนทางที่จะสร้างความสุขให้เกิดขึ้นในสังคมได้ คือการเสียสละ และยกตัวอย่างเรื่องการเสีย

สละของคนงานและเจ้าของโรงงาน ตั้งข้อความต่อไปนี้

เจ้าของงานนี้ไม่ใช่นายทุน แต่เป็นคนมีหัวคิด มีปัญญา มีการศึกษา แล้วก็มีใจรักเพื่อนมนุษย์ อดหลับอดนอนมาตั้งวางแผนที่จะทำโรงงานวางแผนนั้นวางแผนนี้ เพื่อประโยชน์แก่พวกเราที่เป็นกรรมกรทั้งหลาย นี่ถ้าว่าเจ้าของโรงงานนี้เขาไม่เสียสละ เขาไม่ทำโรงงาน เขาไปทำงานกับอะไรก็ได้ เขาไม่มาอดหลับอดนอน เห็นเดี๋ยวเหมือนกับพวกเรา เราจะมีงานทำไหมล่ะ ถ้าพวกกรรมกรนั้นแหละ ทุกคนบอกว่าไม่มีการทำ อันนี้เราไม่มีการทำก็เพราะคนนี้เขาเสียสละเพื่อเรา เราก็ต้องเสียสละเพื่อเจ้าของงาน เพราะงานนี้เป็นของเราทุกคน งานอยู่เราก็อยู่ ถ้าโรงงานล้มแล้วพวกเธอจะไปไหน ต้องไปเดินเตะฝุ่น

เราต้องช่วยกันหล่อเลี้ยงงานของเราไว้ ให้มันอยู่ต่อไป พอเราจะได้ทำงาน อย่าไปเคี้ยวเข็ญจะเอาค่าจ้าง ให้มันมากเกินไป เพราะถ้าเอามากเกินไป ก็ต้องเป็นหนี้ธนาคารต่อไป เป็นหนี้ธนาคารมากผลิตออกแล้วขายไม่ได้โรงงานมันก็ล้ม เมื่อล้มแล้ว พวกเธอจะต้องกลับบ้าน ไปภาคตะวันออกเฉียงเหนือ กันต่อไป แล้วจะไปทำอะไรกัน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่อยู่บ้านเดิมส่วนมากนั้นมาจากที่แห้งแล้ง หนานกั๋งแห้งแล้งน้ำก็ไม่ค่อยมีอาตมาไปเมืองเลย ไปอุดรไปหนองคาย ไปอุบลก็ว่าเอ่อแห้งแล้ง 2 ข้างทางรถไฟ เราได้มาอยู่ที่นี่ว่ามีบุญเหลือเกินแล้ว ที่ได้มาทำงานนี้ เพราะฉะนั้นตั้งใจทำงานเถอะ เก็บหอมรอมริบ อย่าไปเร่งจะขึ้นราคา อย่าไปสไตรค์ให้มันเสียเวลา ขาดการงานเลย สไตรค์หนักเข้า เจ้าของงานเขาเคือง บอกว่า "กูล้มเสียที" เราก็เตะกระดานแล้วก็กลับบ้านกันเท่านั้นเอง เกิดความทุกข์ความเดือดร้อน

ทุกคนต้องเสียสละกันคนงานต้องเสียสละเพื่อโรงงานเจ้าของโรงงานก็ต้องเสียสละเพื่อคนงาน ถ้าได้ทำไรมากก็บอกว่า เอ้า! ปีนี้ได้กำไรมากหน่อยก็แบ่งเฉลี่ยกันคนละเล็กคนละน้อย ให้เขาลบบายใจ ไอ้เรื่อง "ได้" นี่ แม้สักนิดหนึ่งก็ลบบายใจ ฯลฯ

การเสียสละเล็ก ๆ น้อย ๆ เช่น การเสียสละที่นั่งบนรถประจำทาง ให้แก่ผู้ที่ยืนแอกว่า ก็เป็นอีกหนทางหนึ่งที่ท่านปัญญานันทะเห็นว่าควรทำ เพราะทำให้เกิดขึ้นในสังคม ดังปรากฏในปาฐกถาธรรมเรื่องทางสร้างสรรค์ว่า

เช่นเรื่องเล็ก ๆ น้อย ๆ เราขึ้นนั่งบนรถเมล์ บางที่นั่งแล้วก็เอาของวางไว้ด้วย ไม่ให้เพื่อนนั่ง ให้อำเภอกับยืนอยู่ เราไม่ให้ที่นั่ง ถ้าเรานึกว่า แหม! คนยืนน่าสงสาร ยกของมาวางบนตักเสีย แล้วบอกว่าเชิญนั่ง คนนั้นจะรู้สึกสบายใจ ว่าแหม! เราเอื้อเฟื้อให้ที่นั่ง เห็นคนแก่ เห็นเด็กน้อย หรือว่าเห็นใครก็ตามที่เขาขึ้นไป เปลี่ยนให้เขาที่นั่งเสียหน่อย การเดินทางไกลเช่นว่าในรถไฟนี้ บางทีก็ต้องมาตกลองกันว่า ถัดหนึ่ง 1 ชั่วโมง คุณนั่ง 1 ชั่วโมง สลับกันนั่ง ฯลฯ

5. ส่งเสริมให้เกิดจิตสำนึกในเรื่องต่าง ๆ

การประพฤติปฏิบัติของคนไทย ตามความคิดเห็นของท่านปัญญานันทะ ยังมีสิ่งที่บกพร่อง ควรแก้ไขปรับปรุงเพื่อความเจริญก้าวหน้าของประเทศชาติ ท่านจึงปลุกจิตสำนึกผู้ฟังในปาฐกถาธรรมของท่าน เรื่องที่ท่านเห็นว่าควรแก้ไขปรับปรุง ได้แก่ เรื่อง ความสุรุ่ยสุร่ายของคนไทย กินทั้งกินขว้าง เป็นหนี้เป็นสินมาก ไม่รู้จักแบ่งเงินที่หามาได้เก็บไว้ใช้เมื่อจำเป็น ทำให้เกิดความเดือดร้อน ท่านจึงปลุกจิตสำนึกเรื่องความประหยัด ในปาฐกถาธรรมเรื่อง มูลนิธิส่งเสริมแผ่นดินธรรมแผ่นดินทอง ว่า

ประการที่ 5 ว่า ให้รู้จักประหยัด อดออม ให้มีสันโดษ พอใจในสิ่งที่ตนมีตนได้ อันนี้ที่สำคัญ เรื่องประหยัดที่สำคัญ สังคมเราไม่ค่อยจะประหยัด โดยเฉพาะคนในเมืองใหญ่ประหยัดไม่ค่อยเป็น เป็นหนี้เป็นสินพะรุงพะรังตุงตึงไปหมด ทำการค้าการขาย ได้เงินเยอะๆ แต่นอกถึงบทล้มล้มเลย ไม่มีอะไรเหลือ เอ๊ะ! แอ้ นี่เขาเรียกว่า ไม่รู้จักแบ่ง ไม่รู้ว่าเงินที่ได้มานี้เก็บไว้ใช้ทำอะไร ใช้จ่าย

ลักเท่าไร? ลงทุนอะไรบ้าง เอาไปทำอะไรบ้าง ไม่ประหยัด แล้วก็ไม่พอใจ
ในสิ่งที่ตนมีตนได้ อยากได้สิ่งที่มันไม่ควรจะได้ ทำให้เกิดปัญหา ฯลฯ

ในปาฐกถาธรรมเรื่องเดินทางพระ ละทางมาร ทำนปัญญานั้นทะ
กล่าวชักชวนให้ประหยัด ดังข้อความว่า

การใช้จ่าย ก็ต้องประหยัดตลอด เราต้องวางแผนว่าเงินเดือนเท่านี้ควรจะใช้
ลักเท่าไร? ควรจะกินลักเท่าไร? ควรจะทำอะไร แล้วเราจะอยู่ลักกี่ปี ต้อง
วางแผนไปว่า เอ้า! อยู่ไปลัก 20 ปี 80 ก็ใช้เงินให้พอถึง 80 แต่ถ้าเลยไปบ้าง
ก็ต้องรักษาไว้ให้พอดี ๆ มันก็ไม่มีปัญหาอะไร ฯลฯ

และอีกตอนหนึ่งในปาฐกถาธรรมเรื่องนี้ กล่าวถึงเรื่องการประหยัดว่า

แต่คนไทยเราบางทีก็ว่า "แหม" มันกินเกลี้ยงเหมือนกับหมาเลีย ว่า
อย่างนั้นอีก ว่าเขาอีก เขากินเกลี้ยงก็หาว่ากินหมดไม่เหลือไว้บ้าง ที่มันก็ต้อง
กินให้เหลือ เออ. มันส่งเสริมความสุรุ่ยสุร่ายนะ คนชาติอื่นเขากินหมดทั้งนั้น
กินหมด แม้ใช้ติดจานนิดหน่อยก็เอาขนมปังเช็ดแล้วเช็ดอีก เช็ดอยู่นั้นแหละ ถ้า
เราคนไทยก็ว่า "ฮือ! กินอะไร... ใช้ติดจานมันยังเช็ดไปกินอีก"

เขาหัดประหยัด เขากินอย่างนั้น ของเราที่ "เฮ้อ... ติดจานอย่า
กินเลย" ไม่ได้ ต้องให้เหลือ นี่มันคนละนิสัย ฐานที่ตั้งมันผิดกัน เขาตั้งฐานในรูป
ประหยัด เราสร้างในรูปฟุ่มเฟือยสุรุ่ยสุร่าย แล้วผลมันก็ได้รับอยู่เวลานี้ คือ
ปัญหาสังคมที่เกิดขึ้น เพราะเราตั้งฐานไว้ผิด ที่นี้เรามาเปลี่ยนฐานกันเสียใหม่ได้
ไหมโยม... ฯลฯ

เรื่องการตรงต่อเวลา ก็เป็นอีกเรื่องหนึ่งที่คนไทยยังต้องปรับปรุงท่านเห็น
ว่าคนไทยมักไม่ตรงต่อเวลา มาช้ากว่ากำหนดเสมอ การงานของประเทศที่ล่าช้านี้

ก็มาจากการไม่ตรงเวลาของผู้ใหญ่ในบ้านเมือง ปรากฏในปาฐกถาธรรมเรื่อง
คุณธรรมของผู้เป็นบัณฑิตว่า

เรื่องนี้เราจะต้องช่วยกัน เพราะคนไทยเรานั้นไม่ค่อยเคารพเวลา ภาษาที่
พูดมันก็ช่วยให้เหลวไหล เช่นเราพูดว่า...ตามเวลานะ มาตามเวลานะ มา
ตามนัดนะ.. ตามเวลาที่เวลา 9 โมงผ่านไปแล้วยังมาถึง นี่..ตามเวลา นัด
10 โมงก็มาเอา 10 โมงครึ่ง..นี่มาตามเวลา, ถ้ามาตรงเวลา ต้องพูดว่า..
ตรงเวลา นัดหมายกับใครก็พูดมาว่า "มาตรงเวลานะ" แต่ว่าตรงเป้งมัน
ไม่ได้ ให้ก่อนนัดไว้หน่อย เช่นนัด 9 โมง ก็มาก่อน 9 โมงสัก 10 นาที นอถึง
เวลาก็ได้เริ่มทำงานทำการ

งานการของประเทศไทยที่ล่าช้านี้ไม่ใช่เรื่องอะไร.. เรื่องไม่ตรงต่อ
เวลา ผู้หลักผู้ใหญ่ก็ไม่ตรงต่อเวลา มักจะมาสาย เวลาคัดประชุมถุ่รวมการ
เยอะ ๆ มาไม่พร้อมกัน ไม่ตรงต่อเวลา บางทีก็ไม่ได้ประชุม เพราะกรรมการ
ไม่ครบองค์ บางทีครบองค์แล้วแต่คุยเรื่องอื่นเกล่เกล่ ไม่เข้าเป้าหมายหลักที่
เลยมันก็ไม่ได้เรื่องอะไร จึงเสียหาย เกิดความทุกข์แก่ประเทศชาติบ้านเมือง
เพราะความไม่ซื่อตรงต่อเวลา คนเราถ้าไม่ตรงต่อเวลานี้แล้ว ก็ไม่ตรงต่อ
การงานต่อหน้าที่ ต่ออะไรไปหมด มันเสียหาย ฯลฯ

เรื่องความไม่กระตือรือร้นในการประกอบการณ์ ก็เป็นสิ่งที่คนไทยต้อง
แก้ไขปรับปรุง เพราะจะไม่ทันชาติอื่น ปรากฏในปาฐกถาธรรมเรื่องเดิมว่า

อีกประการหนึ่ง อยากจะขอฝากไว้ เราเป็นคนไทย ยังบกพร่อง คือยังไม่
"ตื่นตัว" ยังไม่ "ว่องไว" ยังไม่ "ก้าวหน้า" เท่าที่ควร ไม่ตื่นตัวไม่ว่องไว
ไม่ก้าวหน้าในหน้าที่การงาน เราจึงเสียเปรียบประเทศอื่นชาติอื่น เพราะ
เราตื่นช้า ตื่นช้าแล้วยังไม่ค่อยจะว่องไวในการทำหน้าที่ ไม่คิดก้าวหน้า นึก
ว่าเท่านั้นพอแล้ว นี่เป็นนิสัยดั้งเดิมที่ติดมา เพราะภูมิประเทศอานวย ฯลฯ

เรื่องการคอร์รัปชัน เป็นอีกเรื่องหนึ่งที่คนไทยควรเลิกละ เพราะนอกจากจะทำให้ประเทศชาติได้รับความเสียหายแล้ว ยังทำให้ตัวเองลำบากเดือดร้อนได้ในภายหลัง ดังปรากฏในปาฐกถาธรรมเรื่องคุณธรรมของผู้เป็นบัณฑิตว่า

เมืองไทยเรานี้คอร์รัปชันแพร่หลาย กลายเป็นเรื่องทั่ว ๆ ไปแล้ว คนที่ไม่คอร์รัปชันกลายเป็นมนุษย์แปลกประหลาด แล้วเขาหาว่าเป็นคนโง่ นะ ที่เป็นคนลัทธิชื่อนะ เขาหาว่าโง่เง่าเต๋าคู่บูปล่าไปเลย แต่คนโง่ที่โง่เก่งกว่า "เอ้อ! ไอ้ที่มีผลลาค มันหาเงินเก่ง" แต่ว่าเอาตัวไม่รอด คนที่หาเงินด้วยความไม่สุจริตนั้นเอาตัวไม่รอด ตกต่ำ ไม่ถาวร มีเงินใช้ก็ไม่ตลอด บางทีพอเกษียณอายุก็หมดแล้ว ไม่พอกิน ไม่พอใช้ ไม่ถึงลูกไม่ถึงหลาน ฯลฯ

บทบาทของปาฐกถาธรรมที่มีเนื้อหาประเภทอนุรักษ

บทบาทของปาฐกถาธรรมที่มีเนื้อหาประเภทนี้ ได้แก่

1. ชี้ให้เห็นปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมไทย เช่น

1.1 ปัญหาการทำลายทรัพยากรธรรมชาติ

ทรัพยากรที่กล่าวว่า ถูกทำลายมากก็คือ ป่าไม้ ภูเขา ป่าชายเลน ที่ดินกลายเป็นโรงงานอุตสาหกรรม บ้านจัดสรร หรือสนามกอล์ฟ แล้วต่อไปที่ดินที่จะใช้ทำมาหากินก็จะไม่มี ซึ่งจะสร้างปัญหาต่อไปอีก ปรากฏในปาฐกถาธรรมเรื่องการรักษามรดกไทยว่า

เวลานี้ลูกหลานพยายามขายดินของบรรพบุรุษ ขายกันเป็นการใหญ่ เพราะราคาราคาแพง เอา "ดิน" ไปแลก "กระดาษ" เวลาที่

กระดาษนั้นราคาราคาแพงก็เอาไปทำอะไร? เขาเขียนเลขสมมติเอาไว้ ในวัยวัยในวัยวัย ในวัยวัยนั้นอย่างนี้ ยังเขียนเลขมากก็ยิ่งยุ่ง กระดาษ...ถ้าเขียนเลขมากแล้วเงินมันก็เพื่อ ไปไหนก็ต้องเอากระดุงใส่เงินไปซื้อข้าวซื้อของ เหมือนในบางประเทศเคยทำไปซื้อของต้องเอากระดุงใส่ธนบัตรไปซื้อ นั่นกันเป็นกอง ๆ

ได้ของมาไม่กี่ชิ้น นั่นประเทศจะล่มจมแล้ว เพราะเงินมันเพื่อเกินไป ชาวของ
แพง ราคาของ "กระดาด" นิดเดียว

แล้วก็เราขาย "ดิน" กันอยู่เวลานี้ก็ขายแลก"กระดาด" ซึ่งมันก็มีค่า
น้อยในเวลานี้ ไม่ได้มากมายอะไร เราได้มาก็ไปซื้อของกินของเล่น บางคนขาย
แล้วก็เอาไปเที่ยวไปเล่นสนุกสนาน พอ"กระดาด"ที่เรียกว่า "เงินตรา" หมด
ดินก็หมดเสียแล้ว แล้วเราจะไปอยู่ที่ไหน ลูกหลานจะอยู่กับใคร

นี่เป็นเรื่องที่ควรต้องคิด แต่คนก็ไม่คิด เพราะว่าดินมันแพงแต่ก่อนนี้ไร่ละ
5 พัน เดี่ยวนี้ไร่ละ 5 แสน บางแห่งไร่ละ 5 ล้านเข้าไปแล้ว โอ้! เงินเยอะ
เลยขายกันใหญ่.. โดยไม่ได้คิดว่า เงินนั้นมันมีค่าขนาดไหน ราคาของเงินเป็น
อย่างไร ไม่ได้คิดอย่างนั้น เห็นแก่เงินที่จะมีจะได้ ก็เลยขายกัน ซื้อกันเป็นแถบๆ

ที่ดินดี ๆ เอาไปขาย ซื้อไปแล้วก็เอาไปตั้งโรงงานที่ ๆ ควรทำการ
เพาะปลูก ก็เอาไปตั้งโรงงานหมด ที่ดินควรจะทำสวน สวย ๆ งาม ๆ ดู
แล้วชื่นใจ เอาไปสร้างบ้านจัดสรรเสียหมด นั่งรถไปในถนนรัตนโกสินทร์ ไป
นครชัยศรี ไปนครปฐม ก็นั่งรถกักขฬไปตลอดทาง นึกว่าอีกไม่เท่าไรจะไม่ได้
เห็นต้นมะพร้าวเขียวขจีจะไม่มีสวนให้เราดู จะไม่มีส้มโอขายในบริเวณนั้นเพราะ
บ้านจัดสรรมันรุกเข้าไปทุกวันทุกเวลา

คนขายดินขายสวนเพื่อเอาเงินมากินมาใช้ แล้วจะใช้ไปได้สักเท่าไร..
เงิน คนมีเงินนั้นมีเครื่องช่วย อยากซื้ออยากหา สร้างบ้านสร้างช่อง แล้วก็
ทำอะไร ๆ มันก็อยู่ได้ไม่เท่าไร บ้านอยู่ในที่ดินนิดหน่อย ไม่มีที่ท่ามาหากิน
จะอยู่ในบ้านหลังนั้นได้นานสักเท่าไร ถ้าเราไม่มีเงินล่าหรับใช้ บ้านหลังนั้นก็
ต้องขายต่อไป ผลที่สุดก็จะขายหมด ลูกเด๋าก็ไม่ได้เจริญก้าวหน้าอะไร

นี่คือความเสื่อม ที่กำลังก่อตัวขึ้นในบ้านเมืองของเรา แล้วไม่เฉพาะแต่
ในกรุงเทพฯ ต่างจังหวัดก็ขายเหมือนกัน โดยเฉพาะจังหวัดเชียงใหม่มีขาย
กันใหญ่ หุ่นาปลูกข้าวดี ๆ ก็เอาไปทำสนามกอล์ฟ ไปเห็นก็ถามว่า "เอ๊ะ! อะไร
ทำอะไร?" ..สนามกอล์ฟ

"โอ้! ตายแล้ว ที่ปลูกข้าวเอาไปทำสนามกอล์ฟไว้ดีลูกกลม ๆ

เล่นกันนี้ แล้วจะกินอะไร จะอยู่อย่างไรกันต่อไป จะปลูกข้าวที่ไหน เอาไปทำ
เสียอย่างนั้นแล้ว" ฯลฯ

ปาไม้ก็เป็นทรัพยากรธรรมชาติที่กำลังถูกทำลายลงไปเรื่อย ๆ ซึ่ง
ทำานปัญหานี้แหละ ตระหนักถึงปัญหานี้ จึงนำมาสอดแทรกไว้ในปาฐกถาธรรมเรื่อง
วิถุโบราณที่คารอนรุักษ์ ดังข้อความ ว่า

เทศน์จบแล้วทางสุโขทัยเขาไปรับ เดินทางไปสุโขทัยไปเทศน์ต่อที่สุโขทัย
ผู้ว่าฯ ธวัช มกรนงค์ ท่านเป็นผู้ที่เข้มแข็งในการทำงาน ตัวเล็กแต่หัวใจใหญ่
ให้รถไปรับ รถเขาก็พาไปตามเส้นทางลัด คือไปถึงเมืองเถินแล้วเข้าบริเวณป่า
ภูเขา ไปออกทุ่งเสลี่ยม ออกสวรคโลก มันไกล ดีกว่าไปทางตาก ซึ่งระยะ
ทางไกลมากกว่า

เมื่อผ่านเส้นทางนั้นไปก็เกิดความคิดว่า"โอ! ถนนเข้าไปถึงไหน ป่ามัน
ก็เตียน ต้นไม้ถูกทำลาย"

ไปดูบ้านใหม่ ๆ มีเป็นจำนวนมากเสาไม้สัก ฝาไม้สัก เครื่องไม้สัก
ทั้งนั้น ถ้าเอามาปลูกที่กรุงเทพฯ ราคาเป็นล้าน แต่ถ้าปลูกที่นั่น..ไม่ทำไ้
เพราะเขาไปตัดไม้ในป่า ไม่ต้องขออนุญาต แอบตัดมา เลื่อยแปรรูปเสร็จเอามา
ทำเป็นบ้านไปเลย แล้วบ้านเหล่านั้นก็ไม่ใช่อยู่ถาวร ถ้าใครไปเห็นบ้านไม้ดี ๆ
ถามว่า "นี่จะขายไหม?" เขาก็อยากขายเหมือนกัน ทำไว้ขาย ฯลฯ

และในปาฐกถาธรรมเรื่องช่วยกันอนุรักษ์ธรรมชาติ ก็กล่าวถึงปัญหาการ
ทำลายป่าไม้ในจังหวัดเชียงใหม่ ปรากฏในข้อความว่า

เขานิมนต์ไปที่วัดท่าตอน ท่าไม้จึงเรียกว่าท่าตอน คือมันเป็นท่า ขึ้นตอนที่จะ
จะไปลงเรือกันตรงนั้น ลงแพกันตรงนั้น เพื่อจะล่องแม่น้ำกกไปสู่ จ. เชียงราย
อากาศที่นั่นยังเย็นอยู่ ลมพัดแรง ไปเทศน์ 2 ครั้ง แล้วก็เดินทางโดยเรือหาง

ล่องแม่กกไปคนเขาอาจจะไปล่องแม่กกกันเขาบอกว่าทิวทัศน์มันสวยงามอาตมา
ไปแล้วมันไม่สวยงามอะไร แล้วก็ไม่น่าดูอะไร เพราะอะไร เพราะว่าภูเขา
2 ผีงแม่น้ำมันกลายเป็นภูเขาโล้นไปหมดแล้ว คนแถวนั้นชยันตัตตมให้ภูเขา จน
ไม่มีอะไรเหลืออาตมาหนึ่งไปดูไปแล้วมันไม่สบายใจแทนที่จะเพลิดเพลินเจริญตา
เจริญใจกับธรรมชาติที่ผ่านไป ก็หาได้ปรับความเพลิดเพลินอะไรไม่ แต่เกิด
ความหดหู่เหี่ยวแห้งในการที่ป่าไม้บนภูเขาถูกทำลายมากเหลือเกิน บางภูเขา
สูงมากคนก็ยังขึ้นไปกาง แล้วเผาให้มันเป็นขี้เถ้าเพื่อจะได้ปลูกข้าว

1.2 ปัญหาราคาของผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรตกต่ำ

ท่านปัญหานันทะชี้ให้เห็นปัญหาและที่มาของปัญหานี้ว่าเกิดจาก
พ่อค้าคนกลางเอากำไรมาก ปรากฏในปาฐกถาธรรมเรื่องช่วยกันอนุรักษ์ธรรมชาติ ว่า

ขณะนั่งรถไปเมืองฝาง ไปแม่อาयी รถสวนทุกคันบรรทุกแต่กระถ่อปัสทั้งนั้น
แล้วก็เห็นป่าในทุ่งนาใหญ่ ๆ ล้วนสิ้นใจ เขาปลูกกันมาก ลิ่นจี กระถ่อปัส หอม
กระเทียม เขาปลูกกันมาก เลยถามโยมว่า กระเทียมราคาอย่างไร แหมแย่มาก
กิโลละ 3 บาทเท่านั้นเอง ไม่คุ้มเหนื่อย แต่ว่าปลูกแล้วจะเอาไปทิ้งแม่น้ำกกมันก็
ใช้ที่ นี่เป็นปัญหาที่ชาวไร่ หรือว่าเกษตรกรนี้ไม่ได้รับราคาเท่าที่ควรจะได้เพราะ
พ่อค้าคนกลางกดราคามากเกินไป อ่างโน้นอ่างนี้ แต่พอพันธุ์แล้วก็กระเทียมแพง
 ฯลฯ

2. ให้คำแนะนำหรือเสนอความคิดเห็นเชิงแก้ไขปรับปรุง

2.1 เสนอความคิดเห็นเชิงแก้ไขปรับปรุง

เรื่องนี้ท่านเสนอความคิดเห็นเรื่องวิธีการอนุรักษ์ป่าไม้ให้
ได้ผลจะต้องไปประชุมพุดจาทำความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องป่า กับชาวบ้านบริเวณ
ป่าไม้ นำภาพหรือสไลด์ไปฉายให้ดู ปรากฏในปาฐกถาธรรมเรื่องช่วยกันอนุรักษ์
ธรรมชาติ ว่า

ต้องไปประชุมคนในบริเวณนั้น บริเวณที่มีอาชีพทำลายป่า เอามาประชุม
อธิบายมีภาพ มีอะไรมาแสดงเป็นสไลด์บ้าง ให้ความรู้ความเข้าใจของประเทศ
ต่าง ๆ ในแอฟริกา คนที่ทุ่งป่องกันปอด เห็นแต่ชีโครง ลำบากยากแค้นเพราะ
ฝนไม่ตก 3 ปี ในบางประเทศในแอฟริกา ฝนไม่ตก 3 ปี เราลองคิดถึงฝนไม่
ตก 3 ปีมันจะอยู่กันอย่างไร จะลำบากขนาดไหน วัว ควาย แพะ แกะ
นี่เดินไปในทะเลทรายที่ล้มลงตาย ตายแล้วก็ทิ้งกระดูกไว้ในทะเลทราย ไม่มี
ใครเอาไปกิน มันออกมาเอาไม่ได้ มันร้อนจะตาย ตกรรณะ พวกนั้นอยู่ในนรก
อเวจี ฯลฯ

ช่วยกันอนุรักษ์ธรรมชาติ : 17-18

และในปาฐกถาธรรมเรื่องการรักษามรดกไทย ก็กล่าวเช่นเดียวกันคือ
ต้องไปประชุมคนที่อยู่ตามริมป่า ดังข้อความว่า

คนเราที่อยู่ตามริมป่า เราไม่เรียกมาประชุม มาอบรม มาเข้าค่าย พูดจา
ให้เกิดความรู้ความเข้าใจ พูดยาว ๆ อยู่ตามวิทยุที่กรุงเทพฯ คนไม่สนใจฟัง
สนใจฟังแต่เมื่อเพลงลูกทุ่งดังขึ้น พอเพลงลูกทุ่งดังก็เปิดทุกบ้าน มีลิเกก็เปิดทุก
บ้าน เวลาจะพูดเรื่องอะไร เขาปิดวิทยุปิดโทรทัศน์ เขาไม่สนใจจะฟัง คน
เหล่านั้นต้องจับมาแล้วมัดไว้ แล้วเอากรอกเข้าไปในหู ไม่ใช่มัดให้นอนตื่น เอา
มาให้ฟังฟัง พูดจาท่าความเข้าใจ มีภาพแสดงประกอบ มีเหตุผล ฯลฯ

รักษามรดกไทย : 16-17

2.2 เสนอความคิดเห็นเรื่องการอบรมเลี้ยงดูบุตรหลาน

เรื่องนี้ท่านความคิดเห็นว่า อย่าเลี้ยงให้สบายเกินไป เด็ก
จะไม่รู้จักต่อสู้กับชีวิต แล้วจะตั้งตัวไม่ได้ มรดกที่ได้รับก็จะรักษาไว้ไม่ได้ด้วย
ตั้งข้อความในปาฐกถาธรรมเรื่อง การรักษามรดกไทย ซึ่งกล่าวว่า

เราเลี้ยงลูกนี้อย่าเลี้ยงให้สบาย เพราะว่าถ้าเลี้ยงให้สบายลูกจะอ่อนแอ ช่วย
ตัวเองไม่ได้ แต่ถ้าเราเลี้ยงให้ลำบากหน่อย เขาจะรู้ว่า... โลกนี้ต้องต่อสู้

ชีวิตต้องลำบาก ชีวิตมีความทุกข์..แล้วจะได้คิดแก้ปัญหาต่อไป

แต่ถ้าเราไม่ทำให้เขารู้จักความทุกข์ความลำบาก เขาก็ไม่รู้จัก เขาเกิดมาสบาย ทำอะไรก็ไม่เป็น เวลาพ่อแม่ตาย แล้วทำไม่เป็น พ่อแม่ทำการทำงาน เห็นเหนื่อย แต่ลูกทำไม่ได้ นั่นแหละคือความเสื่อมในชีวิต มรดกก็จะสูญหายไป รักษาไว้ไม่ได้ ฯลฯ

การรักษามรดกไทย : 5

3. ส่งเสริมให้เกิดจิตสำนึกในเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

เรื่องนี้น่าส่งเสริมให้เกิดจิตสำนึกในเรื่องการอนุรักษ์ป่าไม้ และที่ดิน

จิตสำนึกในเรื่องการอนุรักษ์ป่าไม้ ท่านพูดให้เห็นผลเสียที่เกิดจากการทำลายป่าไม้ ซึ่งจะกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ของคนเราโดยตรง จะสร้างความลำบากเดือดร้อนอย่างมาก ถ้าเราไม่รีบแก้ไข ดังปรากฏในปาฐกถาธรรม เรื่องการรักษามรดกไทยว่า

ที่คนเหล่านั้นไม่มีก็ต้องเข้าไปในป่า..รุกป่าสงวน ป่าเสื่อมโทรม เข้าไปจับจองป่า ทำมาหากินกันต่อไป ต่อไปก็ไม่มีป่าจะให้ทำมาหากิน ไม่มีภูเขาจะให้ฝนตกลงมารด เพื่อรักษาไว้สำหรับไหลลงมาในลำห้วย ลำธาร แม่น้ำเจ้าพระยา ก็จะแห้งขอดลงไป แห้งแล้วก็ยังมีน้ำโสโครกไหลลงไป กินไม่ได้ ใช้ไม่ได้

อนาคตจะเป็นอย่างนั้น ถ้าเราไม่ตื่นตัว ไม่ก้าวหน้า ไม่ช่วยกันป้องกันรักษา สิ่งที่จะเกิดขึ้นในกาลข้างหน้ามันก็จะเกิดกันใหญ่ เป็นเรื่องที่น่าคิดในปัจจุบันนี้ ฯลฯ

การรักษามรดกไทย : 14

ปาฐกถาธรรมเรื่องช่วยกันอนุรักษ์ธรรมชาติ กล่าวถึงความเดือดร้อนที่จังหวัดในภาคกลางหลายจังหวัดกำลังจะได้รับว่า เนื่องมาจากการทำลายป่า
ดังนี้

การทำลายป่าไม้ก็เป็นกรรมประเภทหนึ่งที่ทำด้วยความจงใจ ผลที่เกิดขึ้นก็คือ ฝนแล้ง น้ำท่วม ยกตัวอย่างที่ปากช่อง เรียกว่าดวงพญาไฟ เพราะคนไปเป็น ใช้ป่าตาย ในหลวงท่านเปลี่ยนชื่อเป็นดวงพญาเย็น เป็นที่มีป่าไม้หนาทึบ แต่ปัจจุบัน อากาศเริ่มแห้ง ป่าไม้บริเวณนั้นเริ่มลดลง กุ่มนาแกวอชญา สุพรรณบุรี สิงห์บุรี อุทัย ชัยนาท ต้องอาศัยน้ำจากแม่น้ำปิง วัง ยม น่าน ซึ่งตั้งต้นจากภูเขาวัง จ.ภาคเหนือของประเทศไทย ต้นน้ำเหล่านี้กำลังถูกทำลายมาก ต่อไปน้ำจะน้อย แม้สร้างเขื่อนก็จะได้ประโยชน์อะไร เพราะน้ำข้างบนไม่มาเขื่อนมันจะมีราคา อะไร มันก็เป็นเพียงโซดหิน โซดซีเมนต์ สำหรับให้คนไปเดินดู ให้เหยื่อไหล ไคลย้อยเท่านั้นเอง เขื่อนจะไม่ใช่ประโยชน์ ล้างน้ำก็ไม่ใช่ประโยชน์ เพราะว่าป่าที่จะเรียกน้ำไม่มี ฯลฯ

ช่วยกันอนุรักษ์ธรรมชาติ : 23

อีกตอนหนึ่งในปาฐกถาธรรมเรื่องเดียวกัน กล่าวถึงผลของการทำลายป่าไว้ อย่างน่ากลัว ว่า

การทำลายป่าให้มันราบเรียบไป แล้วผลก็ตกมายังคนยุคลูกยุคหลาน ที่เรายัง ไม้ได้รับผลเท่าใดเวลานี้ แต่ว่าลูกเรา หลานเรา เหลนเรา จะเกิดปัญหาต่อไป ข้างหน้า ประเทศไทยจะเป็นทะเลทรายที่แห้งแล้ง แล้วจะกันดารเหมือนกัน ความแห้งของภาคตะวันออกเฉียงเหนือเวลานี้ นี่คือปัญหาใหญ่ของชาติบ้านเมืองของเรา ที่ควรจะวิตกกังวล และควรจะทำความเข้าใจในเรื่องอะไรต่างๆเหล่านี้ แล้วก็ ช่วยกันรักษาสิ่งเหล่านี้ไว้ให้เป็นประโยชน์ต่อไป ฯลฯ

ช่วยกันอนุรักษ์ธรรมชาติ : 27

จิตสำนึกเรื่องการอนุรักษ์ที่ดินที่บรรพบุรุษได้สร้างสมไว้ให้ท่านพูดให้เห็น ว่าถ้าพวกเราพากันขายที่ดิน ต่อไปจะไม่มีที่อยู่จะต้องไปอยู่ตามตรอกซอยส่วน ที่ดีๆ ให้ชาวต่างประเทศเช่ามาอยู่แทน แผ่นดินไทยก็จะเหลือน้อยลงทุกที ปราบก ในปาฐกถาธรรมเรื่องการรักษามรดกไทยว่า

ทั้งคิดหนึ่งนึกแล้วก็น่ากลัวอยู่เหมือนกันว่า...ทรัพย์สินสมบัติของคนเรานี้จะเสื่อมไป
สิ้นไป ชีวิตเราจึงพออยู่ แต่ชั่วลูกชั่วหลานจะลำบาก จะลำบากมากขึ้น เพราะ
ความเจริญทางด้านเทคโนโลยีมันมากขึ้นอะไรมากขึ้น แต่คนที่อยู่ต่อไปข้างหน้า
จะไม่ทันเหตุการณ์ในสิ่งเหล่านั้น แล้วจะกลายเป็น "ถอยหลังเข้าคลอง" ไป
อยู่ตามตรอก ตามซอย อยู่ตามแหล่งสลัม ส่วนที่ใหญ่ ๆ โต ๆ คนอื่นเขามาอยู่กัน
มาเป็น "เจ้าของประเทศ"กันต่อไป"ในนามของคนไทย" แต่ว่าไม่ใช่คนเจ้าของ
เดิมแล้ว เป็นคนไหน ๆ มาอยู่มากมายนี้เป็นเรื่องที่น่าคิดว่าแผ่นดินของบรรพบุรุษ
จะทอดจะสั่นลงไป ฯลฯ

การรักษามรดกไทย : 15

บทบาทของปราชญ์ชาวมอญที่มีเนื้อหาประเภทคดี

บทบาทของปราชญ์ชาวมอญที่มีเนื้อหาประเภทนี้ ได้แก่

1. ยกย่องวีรกรรมของพระมหากษัตริย์ไทยในอดีต

พระมหากษัตริย์ไทยที่พระเทพวิสุทธิเมธี (ปัญญานันทภิกขุ) ยกย่องได้แก่
สมเด็จพระนเรศวรมหาราช ดังปราชญ์ชาวมอญเรื่องวีรกรรมของกษัตริย์ไทยในอดีต ว่า

พระนเรศวรพระชนมายุเพียง 37 ได้ไปทำการรบช้างกับพระมหาอุปราชซึ่ง
ยกทัพมาตีประเทศไทยผลที่สุดช้างของพระนเรศวรแม้จะเล็กกว่าแต่ก็เอาชนะช้าง
ที่ใหญ่กว่าได้ ชันแรกนั้นเข้าไปข้างก็ถอยเหมือนกัน เพราะช้างนั้นมันใหญ่กว่า
พระนเรศวรก็ได้ตรัสกับช้างว่า ถ้าหากว่าเจ้าถอยเจ้าก็ต้องแพ้ แม้แล้วเราก็อยู่
ไม่ได้ เราจะต้องสู้เพื่อชาติไทย เพื่อเอกราชของชาติ แล้วก็นำพระพุทธรูป
รดลงบนกำแพงระหม่อมช้าง พร้อมกับคำพูดช้างก็เกิดความตื่นเต้นเข้มแข็งขึ้นมา
เข้าไปชนกับช้างของพระมหาอุปราช ช้างพระมหาอุปราชก็เสียหลัก ช้าง
พระนเรศวร ก็ชนเข้าที่สี่ข้าง พลิกท้อง เมื่อเสียหลักพระนเรศวรก็จ้วงฟัน
พระมหาอุปราชเข้าสะพายน่องขาด ตกช้างสิ้นพระชนม์ พม่าข้าศึกทั้งหลายก็หนี
กระจุยกระจายไป แล้วพระเอกาทศรถก็ชนช้างด้วยเหมือนกันกับมังจาฮะโว

อำนาจของกรุงหงสาวดีได้ชัยชนะทั้ง 2 ฝ่าย ฯลฯ

วิจารณ์ของกษัตริย์ไทยในอดีต : 15-16

อีกตอนหนึ่งในปาฐกถาธรรมเรื่องเดียวกันนี้ได้กล่าวถึงองค์พระนเรศวรมหาราชว่า

พระนเรศวรของเราเห็นท่านเป็นผู้มีสัจจะ มีความจริงใจ ถ้าหากว่าตรัสอะไรก็ต้องเป็นไปตามที่ตรัสเอาไว้ไม่รังแกใครให้เกิดปัญหา เกิดความทุกข์ เกิดความเดือดร้อน นอกจากว่าจำเป็นเหลือเกินที่จะต้องกระทำ จึงเสด็จไปกระทำ แล้วก็ทำอย่างชนิดที่เรียกว่ามีคุณธรรม ไม่ใช่รับอย่างกองโจร แต่ว่ารับอย่างมีธรรมะ เอาชนะข้าศึกได้โดยพระปัญญาบารมี ไม่ใช่ใช้อำนาจในทางที่ผิด แม้รบได้แล้วก็ไม่ทำร้ายทหารกับใคร ๆ อันนี้ปรากฏอยู่ในประวัติศาสตร์ทั่ว ๆ ไป เราจึงมีความภูมิใจในพระมหากษัตริย์พระองค์นี้ ว่าเป็นพระมหากษัตริย์ที่ทรงศีลทรงธรรม มีความเสียสละเพื่อชาติเพื่อบ้านเมือง ทำการรบอย่างจริงจัง ไม่ค่อยจะมีเวลานักก่อน สมัยนั้นการกว้างชาติกว้างประเทศนั้นเป็นไปได้ยาก เพราะไม่ค่อยลงมือการรบกันบ่อย ๆ ฯลฯ

วิจารณ์ของกษัตริย์ไทยในอดีต : 21-22

กรมพระราชวังบวรมหาสุรสิงหนาท ปรากฏในปาฐกถาธรรมเรื่องพระจริยวัตรของกษัตริย์ไทย ดังข้อความว่า

ในสมัยพระเจ้าตากฯ ก็มีคนเก่งอีกคนหนึ่ง คือกรมพระราชวังบวรมหาสุรสิงหนาท..นายบุญมา น้องรัชกาลที่ 1 รัชกาลที่ 1 ชื่อทองด้วง น้องชื่อบุญมาก็เป็นทหารเอกคู่บารมี เขาเรียกว่า "ทหารเสือพระเจ้าตาก" รบที่ใดเนหลกไปทุกที่ รบชนะทุกหนทุกแห่ง

เมื่อรัชกาลที่ 1 ขึ้นเสวยราชย์ พม่านึกว่าจะต้องตีประเทศไทยให้เนหลกไปเลย ไม่ใช่ตั้งตัวคิด จึงจัดทัพ 9 ทัพ ยกเป็นแนวตั้งแต่เชียงใหม่ไปจนถึงปัตตานี ตะกั่วทุ่ง ตะกั่วป่า ท่าน กรมพระราชวังบวรฯ ก็วางแผนตีทัพพม่าเป็น

จตุรฯ แดกจ่ายไป แต่มารบใหญ่ที่เมืองกาญจน์ เขาเรียกว่า "สงครามทุ่งลาดหญ้า"
เดี๋ยวนี้เขาตั้งเป็นค่ายทหาร ชื่อค่ายสุรสิงหนาท เอาชื่อของพระองค์มาเป็นอนุสรณ์
รบกันที่นั่น เรียกว่ารบมีชื่อใน "สงคราม 9 ท้า" ฯลฯ

พระจริยาวัตรของกษัตริย์ไทย : 13-14

2. สรรเสริญพระราชจริยาวัตรของพระมหากษัตริย์ไทยองค์ปัจจุบัน

ตัวอย่างในปาฐกถาธรรม ที่มีเนื้อหาหลักณะดังกล่าว ได้แก่ เรื่อง
พระจริยาวัตรของกษัตริย์ไทย เรื่องนี้ ท่านปัญญานันทะกล่าวสรรเสริญ
พระราชจริยาวัตรของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชว่า

พระองค์แบกภาระหนักแต่ก็ไม่เป็นทุกข์ เพราะได้ทรงตั้งพระทัยไว้ว่า "เรา
จะทำอะไรๆ ที่เป็นประโยชน์แก่ชนในประเศไทย" จึงตรัสในวันเสวยราชย์ว่า..
จะครองราชโดยธรรม เพื่อประโยชน์สุขแก่ประชาชนชาวสยาม..หมายความว่า
ทุกคนที่อยู่ในประเศไทยพระองค์จะต้องทำให้เขาเป็นสุขมีความสบายทุกประการ
แล้วก็ทำอย่างจริงใจ จริงจังตลอดเวลา ดังที่เราได้เห็นพระองค์ทำอะไรบ้าง

พระองค์ไม่ได้ขี้หนึ่งอยู่เฉยทรงทำงานตลอดเวลา แม้อยู่ในวังก็ทรงงาน
ตลอดเวลา ทรงดูว่าประเศไทยนี้มีอะไรที่โหนบ้าง ล้ำน้ำล้นห้วยเป็นอย่างไร
ภูมิประเทศเป็นอย่างไรทุกแห่ง มีหนอง มีบึง มีภูเขา มีเนินเล็กเนินน้อย เขา
ทำอย่างละเอียด เป็นแผนที่ทหาร ใช้ประกอบเวลามีสงครามถวายในหลวง
ท่านก็ทรงตรวจดูทุกที่ทุกทางทรงรู้จักประเศไทยโดยละเอียดในแผนที่

เวลาเสด็จไปที่ไหนก็ถามประชาชนว่า ห้วยชื่อนั้นอยู่ตรงไหนมันหายไป
นานแล้ว ห้วยมันหายไป มันตันเขิน น้ำไม่มีแล้ว ประชาชนก็บอกว่าไม่มี ห้วย
ชื่อนั้นมันไม่มีแล้ว ในหลวงก็ว่ามันมีอยู่แต่น้ำมันลดไป ก็เที่ยวทรงตรวจดูว่ามันมี
แล้วดูว่าตรงไหนมันมีที่พอจะทำที่เก็บน้ำได้ได้เก็บน้ำไว้สำหรับใช้ในหน้าแล้ง ทรง
ตรวจภูมิประเทศทุกหนทุกแห่ง วางแผนแล้วก็มอบให้เจ้าหน้าที่ไปปฏิบัติ พระองค์
"สั่ง" ให้ใครทำงานไม่ได้ ฯลฯ

พระจริยาวัตรของกษัตริย์ไทย : 5-6

อีกตอนหนึ่งในปาฐกถาธรรมเรื่องเดียวกันนี้ กล่าวสรรเสริญ พระราชจริยาวัตรของพระองค์ ในด้านการผูกไมตรีกับชาวเขา ชาวกะเหรี่ยง และชาวไทยเชื้อสายอิสลามในภาคใต้ ซึ่งทำให้เขาเหล่านั้นไม่ก่อเรื่องที่จะเป็น พิษภัยแก่ชาติไทย และมีความรักชาติไทย รักพระมหากษัตริย์ไทยมากขึ้น ดังปรากฏ ในปาฐกถาธรรมเรื่อง พระจริยาวัตรของกษัตริย์ไทย ว่า

ในหลวงท่านก็ไปคลุกคลีกับชาวเขา ทำให้ชาวเขารักพระองค์ เมื่อรักพระองค์ แล้วจะขอร้องให้ทำอะไรมันก็ง่าย คนเรารักกันพูดกันง่าย ถ้ามันเกลียดกันแล้ว พูดกันจนตายมันก็ไม่ยอมทำ ต้องทำให้รักก่อน..ผูกไมตรี ในหลวงก็ไปผูกไมตรี กับคนเหล่านั้น เอาของไปให้เขา ไปเยี่ยมไปเยือน

ครั้งหนึ่งอาตมาไปที่แม่จันเชียงใหม่ ขึ้นไปบนดอย ไปเยี่ยมบ้าน พวกอีก้อ ขึ้นไปนั่งบนบ้านเขา เขาก็คุยบอกว่า "โธ้ย! นี่แหละ..ในหลวง มานั่ง ตรงนี้ นั่งเก้าอี้เตี้ย ๆ อย่างนี้ ตัวนี้แหละ นั่งชด้น้ำชาถ้วยนี้แหละในหลวง เคยชด้น้ำชาเคยดื่มน้ำชาแล้ว"

"อ้อ! ในหลวงไหนล่ะ?" แกล้งถาม

"ในหลวงบางกอกนะรู้จักเกาะ"

ทว่าเราไม่รู้จักในหลวงเสียอีก เจ้าของบ้านถามว่า

"รู้จักในหลวงเกาะ"

"รู้จักซิ ในหลวงบางกอก นึกว่าในหลวงอื่น"

"อ้อ! แล้วนี่วิวไผ่?"

ก็บอกว่า "วิวในหลวง"

"เอาไว้มานี่?"

ก็บอกว่า "เอามาอ้อหมู่เฮาอีกษา"..เอามาให้ช่วยเลี้ยงโธ้ย! วิวตุ้ย ๆ ทั้งนั้น สมบูรณ์ ตัวอ้วน ๆ พวกนั้นช่วยกันรักษาดูแล..ของในหลวง พวกนั้น เขารักในหลวง ก็เป็นเกราะป้องกันภัย ใครจะมาจู่ไปไหนก็ไม่ไป เขารัก ในหลวง..ไปไม่ได้

แล้วพระองค์ก็ไปทำให้พวกนั้นไม่ต้องกางป่าทำไร่ เลื่อนลอยให้ปลูกพืชเป็นหลักเป็นแหล่งเอาพืชเมืองหนาวมาให้ปลูก ที่สถานีการบินเชิงใหม่นั้นมีสินค้าจากพวกชาวเขา มีอะไรหลายอย่าง ส่งมาขาย ส่งมาขายที่กรุงเทพฯ นี่ฝีมือของในหลวง ราชการทำไม่ได้ ไปพัฒนาแบบนั้นไม่ได้ ในหลวงทรงทำได้

ทรงไปพักอยู่เชิงใหม่ที่ภูผิงค์ฯ ไม่ได้ไปพักนอนสบาย.. ออกทุกวัน ไปเข้านั้นไปเข้านี้.. ไปเรื่อย.. ไปเดินขึ้นเขาลงห้วย เห็นภาพไหม? สมเด็จพระเทพฯ ตามหลังพระราชบิดาต้อยๆ ต้องไปเรื่อยจนเห็นดอยเมื่อยล้า กลับมิดค่าทุกวันๆ นี่.. ทรงทำงาน ไปภาคอีสานก็ไปทำงาน ไปภาคใต้ก็ไปทำงาน

พวกปัตตานี ยะลา นราธิวาส เขาเรียกในหลวงอย่างไรเมื่อก่อน.. เขาเรียกว่า "รายอชะแยะ" แปลว่าพระเจ้าแผ่นดินสยามเรียกว่าพระเจ้าแผ่นดินสยาม ไม่ใช่ "ของพวกเรา" แต่ในหลวงไปช่วยไปทำให้เขารัก แล้วเดี๋ยวนี้เขาเปลี่ยนแล้ว เขาเรียกว่า "รายอกีโต๊ะ" แปลว่าพระเจ้าแผ่นดินของเราพูดว่า.. พระเจ้าแผ่นดินของเรา

พอหลังเสวยอาหารกลางวันเสร็จ ไม่บอกใครว่าจะไปไหน ไม่บอกไปเลย ขับรถเอง ไปๆ เลี้ยวโน้นเลี้ยวนี้ เข้าบ้านไหนก็แวะขึ้นไปคุยที่บ้านนั้นพวกนั้นตกใจ ไม่รู้จะรับในหลวงอย่างไร แล้วในหลวงพูดก็ฟังไม่รู้เรื่อง "โอ๊ย! ไม่ได้ต้องเรียนหนังสือไทยแล้วไว้คุยกับในหลวง" เอ้า! พวกนั้นเรียน เรียนกันใหญ่ เรียนหนังสือไทยไว้คุยกับในหลวง

แล้วในหลวงสั่งให้ทำอะไร ก็ทำ พระราชินีสั่งให้ปลูกต้นลิเกา เพื่อเอาเถาขึ้นมาทำกระเป๋ายาวฝรั่ง ก็ปลูกกันไปทุกหนทุกแห่ง ราชการสั่ง.. ไม่ทำ ข่านลิเกา.. กระเป๋าลิเกาที่สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอฯ ในหลวงสั่งให้ทำอะไรก็ทำ มันเป็นอย่างนั้น.. คนมันรัก

พระองค์เสด็จไปทุกหนทุกแห่ง.. ที่ไหนๆ ไปเรื่อยไป เข้าไปเห็นสวนใครสะอาดก็แวะเข้าไปเลย ไปคุยกับเจ้าของสวน เขาก็ชื่นใจ.. เป็นอย่างนั้น ทรงเป็นกันเองกับประชาชน เข้าถึงคน คนก็สบายใจไม่ว่าที่ไหนก็ไป ไม่ได้ฝึกสอนไปอยู่หัวหิน ไม่ได้ไปเดินเล่นชายหาดเหมือนกับคนอื่นเขา ท่านไปอยู่หัวหินต้องเข้า

ไปในป่าจังหวัดเพชรบุรี จังหวัดกาญจนบุรี ไปคบกับพวกกะเหรี่ยง กะเหรี่ยงนี้เป็น
ปัญหาเพราะกะเหรี่ยงเมืองพม่า แข็งข้อต่อรัฐบาลพม่า มาพูดกับกะเหรี่ยง
เมืองไทยได้ มาชุมนุมหาญ ไม่ได้เรื่อง...ยุ่งนะ

ในหลวงก็ป้องกันไม่ให้กะเหรี่ยงเป็นพิษกับประเทศไทย เข้าไปผูกมิตร
กับคนเหล่านั้น เข้าไปช่วยเหลือ เอาผ้าไปแจก เอายาไปแจกไปพบกันบ่อย ๆ
พวกหัวหน้าก็รักในหลวง หัวหน้ารัก ลูกน้องก็รักด้วย ฯลฯ

พระจริยาวัตรของกษัตริย์ไทย : 24-28

บทบาทของปาฐกถาธรรมของพระเทพวิสุทธิเมธี (ปัญญานันทภิกขุ) ที่มี
ต่อสังคมไทยมีหลายด้าน ได้แก่ การชี้ให้เห็นปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้นในสังคมไทย ให้
คำแนะนำหรือเสนอความคิดเห็นเชิงแก้ไขปรับปรุง ชักจูงโน้มน้าวจิตใจบุคคลให้
ประพฤติในสิ่งที่ถูกต้องตามหลักคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ส่งเสริมให้เกิด
ความสุขขึ้นในสังคม ส่งเสริมให้เกิดจิตสำนึกในเรื่องต่างๆ ยกย่องวีรกรรมของ
พระมหากษัตริย์ไทยในอดีต และสรรเสริญพระราชจริยาวัตร ของพระมหากษัตริย์
ไทยองค์ปัจจุบัน

บทที่ 4

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

สรุป

จุดมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า

1. เพื่อวิเคราะห์กลวิธีการนำเสนอธรรมะในปาฐกถาธรรมของพระเทพวิสุทธิเมธี (ปัญญานันทภิกขุ)
2. เพื่อวิเคราะห์บทบาทของปาฐกถาธรรมของพระเทพวิสุทธิเมธี (ปัญญานันทภิกขุ) ที่มีต่อสังคมไทย

กลวิธีการนำเสนอธรรมะ

ปาฐกถาธรรมของพระเทพวิสุทธิเมธี (ปัญญานันทภิกขุ) ที่นำมาศึกษาทั้งหมดมีจำนวน 70 เรื่อง เป็นลักษณะเนื้อหาประเภทพัฒนา 65 เรื่อง เนื้อหาประเภทอนุรักษ 3 เรื่อง และเนื้อหาประเภทสัจดี 2 เรื่อง

ปาฐกถาธรรมที่มีเนื้อหาประเภทพัฒนา พระเทพวิสุทธิเมธี (ปัญญานันทภิกขุ) ใช้กลวิธีการนำเสนอธรรมะ 4 วิธี คือเสนอโดยใช้การพูดเชื่อมโยงจำนวน 52 เรื่อง เสนอโดยใช้ตัวอย่างจำนวน 7 เรื่อง เสนอโดยตรงจำนวน 4 เรื่อง และเสนอโดยอาศัยแนวเทียบ 2 เรื่อง

การเสนอโดยใช้การพูดเชื่อมโยง มี 3 ลักษณะ คือ

1. การเสนอธรรมะโดยใช้การพูดเชื่อมโยงจากเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น เข้าสู่ประเด็นสำคัญที่ต้องการจะสอน
2. การเสนอธรรมะโดยใช้การพูดเชื่อมโยงจากเรื่องราวต่าง ๆ เข้าสู่ประเด็นสำคัญที่ต้องการจะสอน
3. การเสนอธรรมะโดยใช้การพูดเชื่อมโยงจากข้อความในบทสวดมนต์ เข้าสู่ประเด็นสำคัญที่ต้องการจะสอน

การเสนอโดยใช้ตัวอย่าง ตัวอย่างที่ใช้มี 3 ลักษณะ คือ

1. เล่าเรื่องของบุคคลที่ประพาศิธรรม
2. เล่าเรื่องจากประสบการณ์ซึ่งได้พบเห็นจากการเดินทางในประเทศ

และต่างประเทศ

3. เล่าเรื่องที่ได้ยินได้ฟังหรือได้อ่านมาเป็นตัวอย่างในทางประพาศิ

ธรรม

การเสนอโดยตรง มี 3 ลักษณะ คือ

1. การอธิบายความหมายของข้อธรรมะโดยตรง
2. การกล่าวถึงธรรมะที่บุคคลต้องประพาศิหรือควรประพาศิปฏิบัติ
3. การกล่าวอธิบายตรง ๆ

การเสนอโดยอาศัยแนวเทียบ มี 2 ลักษณะ คือ

1. การเล่าเรื่องชาดกมีคติสอนใจ เพื่อให้เทียบเคียงกับหลักธรรมะ โดยไม่บอกข้อธรรมะที่มีในชาดกนั้น

2. การเล่าเรื่องจากประสบการณ์ เพื่อให้เทียบเคียงกับหลักธรรมะ โดยไม่ได้กล่าวถึงข้อธรรมะ แต่ผู้อ่านหรือผู้ฟังเข้าใจได้เอง

ปาลูกกาธรรมที่มีเนื้อหาประเภทอนุรักษ์ ใช้กลวิธีการนำเสนอธรรมะ

- 2 วิธี คือ การเสนอโดยใช้การพูดเชื่อมโยง จำนวน 2 เรื่อง และเสนอโดยใช้ตัวอย่างจำนวน 1 เรื่อง

การเสนอโดยใช้การพูดเชื่อมโยงมี 2 ลักษณะคือการเสนอธรรมะโดยใช้การพูดเชื่อมโยงจากข้อความในบทสวดมนต์และเรื่องราวจากประสบการณ์เข้าสู่ประเด็นสำคัญที่ต้องการจะสอน

การเสนอโดยใช้ตัวอย่าง มีลักษณะเดียวคือ เล่าเรื่องที่ได้ยินได้ฟังหรือได้อ่านมา

ปาลูกกาธรรมที่มีเนื้อหาประเภทสัจดี ใช้กลวิธีการนำเสนอ 2 วิธีคือ ใช้การพูดเชื่อมโยงและการใช้ตัวอย่าง

การเสนอโดยใช้การพูดเชื่อมโยง มีลักษณะเดียว คือพูดเชื่อมโยง
เรื่องเกี่ยวกับพระราชจริยาวัตรของพระมหากษัตริย์เข้าสู่ธรรมะ

การเสนอโดยใช้ตัวอย่าง มีลักษณะเดียวคือเล่าเรื่องบุคคลที่ประพฤติธรรม
การใช้ภาษา

การใช้ภาษาในปาฐกถาธรรมนี้ ศึกษาการใช้ถ้อยคำ ภาพพจน์ และสำนวน
สุภาษิต คำพังเพย

การใช้ถ้อยคำในปาฐกถาธรรมนี้ มีการใช้ 3 ลักษณะ คือ

1. การใช้คำง่าย
2. การใช้คำที่มีความหมายโดยนัย
3. การใช้คำจากภาษาต่างประเทศ

การใช้ภาพพจน์

การใช้ภาพพจน์ ที่พบมากมี 3 ลักษณะ คือ

1. ภาพพจน์อุปมา
2. ภาพพจน์บุคคลาธิษฐาน
3. ภาพพจน์เลียนเสียงธรรมชาติ

การใช้สำนวน สุภาษิต คำพังเพย

ในปาฐกถาธรรมของพระเทพวิสุทธิ (ปัญญานันทภิกขุ) มีการใช้ทั้ง
สำนวน สุภาษิต และคำพังเพยประกอบการพูด

บทบาทของปาฐกถาธรรมของพระเทพวิสุทธิเมธี (ปัญญานันทภิกขุ)

ที่มีต่อสังคมไทย

ผลการวิเคราะห์บทบาทของปาฐกถาธรรมของพระเทพวิสุทธิเมธี
(ปัญญานันทภิกขุ) ที่มีต่อสังคมไทย ซึ่งแยกกล่าวตามลักษณะเนื้อหาในปาฐกถาธรรม
ปรากฏดังนี้

บทบาทของปาฐกถาธรรมที่มีเนื้อหาประเภทพัฒนา ได้แก่การชี้ให้เห็น
ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมไทย ให้คำแนะนำหรือเสนอความคิดเห็นเชิง
แก้ไขปรับปรุงในเรื่องต่าง ๆ ชักจูงโน้มน้าวจิตใจบุคคลให้ประพฤติสิ่งที่ถูกต้อง

ตามหลักคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ส่งเสริมให้เกิดความสุขสงบขึ้นในสังคม และส่งเสริมให้เกิดจิตสำนึกในเรื่องต่าง ๆ

บทบาทของปาฐกถาธรรมที่มีเนื้อหาประเภทอนุรักษ ได้แก่การชี้ให้เห็นปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมไทย ให้คำแนะนำหรือเสนอความคิดเห็นเชิงแก้ไขปรับปรุงในเรื่องต่าง ๆ และส่งเสริมให้เกิดจิตสำนึกในเรื่องการอนุรักษทรัพยากรธรรมชาติ

บทบาทของปาฐกถาธรรมที่มีเนื้อหาประเภทสุดดี ได้แก่ การยกย่องวีรกรรมของพระมหากษัตริย์ไทยในอดีต และสรรเสริญพระราชจริยาวัตรของพระมหากษัตริย์ไทยองค์ปัจจุบัน

อภิปรายผล

จากการศึกษาปาฐกถาธรรมของพระเทพวิสุทธเมธี (ปัญญานันทะภิกขุ) จำนวน 70 เรื่อง พบว่าเนื้อหาส่วนใหญ่มีลักษณะส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาในด้านต่าง ๆ เช่น พัฒนาสติปัญญา พัฒนาจิตใจ พัฒนาบุคคล พัฒนาสังคม และประเทศชาติ เป็นต้น นอกจากนี้มีเนื้อหาประเภทส่งเสริมให้เกิดการอนุรักษทรัพยากรธรรมชาติและ การสวดดีพระมหากษัตริย์ไทย

การศึกษากลวิธีการนำเสนอธรรมะในปาฐกถาธรรมของท่าน แยกศึกษาตามลักษณะเนื้อหา ซึ่งพบว่า ในปาฐกถาธรรมที่มีเนื้อหาประเภทพัฒนา มีกลวิธีการนำเสนอธรรมะ 4 วิธี คือ การเสนอโดยใช้การพูดเชื่อมโยง และการเสนอโดยใช้ตัวอย่าง การเสนอโดยตรง การเสนอโดยอาศัยแนวเทียบ วิธีที่ท่านใช้มากที่สุดคือ การเสนอโดยใช้การพูดเชื่อมโยงจากเหตุการณ์ หรือเรื่องราวเข้าสู่หลักธรรมที่ต้องการจะสอน การเสนอโดยใช้ตัวอย่างเป็นวิธีที่ท่านใช้มาก รองลงมาวิธีที่ท่านใช้การเล่าเรื่องของบุคคลที่ประพฤติธรรม หรือเล่าเรื่องจากประสบการณ์ ซึ่งได้พบเห็นจากการเดินทางไปต่างประเทศบ้าง ในประเทศบ้าง และการเล่าเรื่องที่ได้รับทราบมา เป็นตัวอย่างทั้งในทางที่ดี และไม่ดี การใช้วิธีการทั้งสองดังกล่าวนี้ ท่านพูดได้ราบรื่นดี มีความสอดคล้องกลมกลืนกัน ผู้ฟังได้รับ

ความเพลิดเพลินกับเรื่องที่ท่านเล่า และในขณะที่เดียวกันก็ได้รับธรรมะด้วยจึงนับว่า เป็นวิธีที่เหมาะสมกับผู้ฟัง เพราะท่านแสดงปาฐกถาธรรมให้คนซึ่งมีระดับการศึกษา แตกต่างกันไปฟัง หากจะนำเสนอธรรมะล้วนๆ ก็คงไม่ชวนให้น่าสนใจ

การเสนอธรรมะโดยอาศัยแนวเทียบ และการเสนอโดยตรงทั้ง 2 วิธี ดังกล่าวนี้นี้ ท่านปัญญานันทะใช้น้อย เพราะการเสนอธรรมะโดยอาศัยแนวเทียบท่าน จะไม่บอกข้อธรรมะที่เสนอ แต่ใช้การเล่าเรื่องให้ผู้ฟังคิดเอาเอง การเสนอ ธรรมะวิธีนี้จึงเหมาะสำหรับผู้ฟังที่มีการศึกษา หรือมีความรู้ด้านธรรมะอยู่บ้าง ส่วน การเสนอธรรมะโดยตรงนี้ ท่านใช้การอธิบายความหมายของข้อธรรมะโดยตรง และกล่าวถึงข้อธรรมะที่บุคคลต้องปฏิบัติ หรือควรปฏิบัติการอธิบายความหมายของ ข้อธรรมะโดยตรง ท่านใช้น้อย เพราะเป็นวิธีที่ไม่ชวนให้น่าสนใจ ส่วนการกล่าว ถึงข้อธรรมะที่บุคคลต้องปฏิบัติ หรือควรปฏิบัติ ท่านมักใช้วิธีเล่าเรื่องโยงเข้าสู่ ข้อธรรมะที่ต้องการสอน

ปาฐกถาธรรมที่มีเนื้อหาประเภทอนุรักษ์ ท่านปัญญานันทะมีจุดมุ่งหมายหลัก อยู่กับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ การเสนอข้อธรรมะเป็นเรื่องจริง จึงกล่าวถึง ธรรมะเพียงเล็กน้อย วิธีการที่ท่านใช้ในการนำเสนอข้อธรรมะมี 2 วิธี คือใช้การ พุดเชื่อมโยงและการใช้ตัวอย่าง ซึ่งท่านทำได้เหมาะสมกับเรื่องดี

ปาฐกถาธรรมที่มีเนื้อหาประเภทสัจดี ท่านมีจุดมุ่งหมายอยู่ที่การยกย่อง สรรเสริญพระมหากษัตริย์ไทย การเสนอธรรมะมีเพียงเล็กน้อย ท่านใช้กลวิธีใน การเสนอธรรมะ 2 วิธีเช่นกัน สำหรับปาฐกถาธรรมที่มีเนื้อหาลักษณะนี้ คือการ เสนอธรรมะโดยใช้การพุดเชื่อมโยง และการเสนอโดยใช้ตัวอย่าง กลวิธีในการเสนอ ธรรมะทั้ง 2 วิธีดังกล่าว ท่านทำได้เหมาะสมกลมกลืนดี เช่น การเสนอธรรมะโดย ใช้ตัวอย่าง ท่านปัญญานันทะเล่าเรื่องพระมหากษัตริย์รัชกาลที่ 4 ว่า พระองค์ทรง ใช้นโยบายผ่อนปรนทำให้เมืองไทยรอดพ้นจากการตกเป็นอาณานิคมของชาวตะวันตก เพราะท่านใช้หลักธรรมคือ "สัพปรีชาธรรม 7" เป็นต้น

กลวิธีในการนำเสนอธรรมะของพระเทพวิสุทธีเมธี (ปัญญานันทภิกขุ) มีความ สอดคล้องกับงานวิจัยเรื่องวรรณกรรมคำสอนพระพยอม กลฺยาโณ (2529 : 382)

ในด้านการนำเสนอธรรมะ กล่าวคือพระพยอม กลฺยาโณ จะแทรกธรรมะลงในตัวอย่าง นิทาน เรื่องราวจากประสบการณ์ เช่นเดียวกันกับการนำเสนอธรรมะของพระเทพวิสุทธีเมธี (ปัญญานันทภิกขุ)

ด้านการใช้ภาษา ถ้อยคำที่พระเทพวิสุทธีเมธี (ปัญญานันทภิกขุ) ใช้ในการแสดงปาฐกถาธรรม ส่วนใหญ่เป็นถ้อยคำง่ายๆ เมื่ออ่านหรือฟังแล้วเข้าใจได้ทันที การใช้คำที่มีความหมายโดยนัย คือคำที่พูดถึงอย่างหนึ่งแต่มีความหมายถึงอีกอย่างหนึ่ง ซึ่งเป็นคำที่คนทั่วไปเข้าใจได้อยู่แล้ว และการใช้คำภาษาต่างประเทศก็มีใช้อย่างบ้าง เพื่อสร้างความสนใจให้เกิดกับผู้ฟังที่มีการศึกษาอยู่บ้าง คำที่มาจากภาษาต่างประเทศเหล่านั้นส่วนใหญ่เป็นคำที่ใช้พูดกันอยู่แล้ว การใช้ภาพพจน์อุปมา คือการเปรียบเทียบ ท่านใช้มาก ทำให้ผู้ฟังเข้าใจเรื่องได้ดีขึ้นและทำให้เรื่องน่าฟัง การใช้ภาพพจน์บุคลาณิฐาน ท่านใช้ไม่มากนัก แต่ใช้ได้เหมาะสมกับเรื่อง ทำให้เรื่องที่พูดชวนฟังขึ้น การใช้ภาพพจน์เลียนเสียงธรรมชาติ ทำให้เรื่องที่พูดมีชีวิตชีวา ไม่จืดชืด และการใช้สำนวนสุภาษิต คำพังเพย ท่านนำมาใช้ได้เหมาะสม เข้ากับเรื่องราวที่พูด ทำให้เรื่องน่าฟังขึ้น เช่นเดียวกัน

การใช้ภาษาในปาฐกถาธรรมของพระเทพวิสุทธีเมธี (ปัญญานันทภิกขุ) มีความสอดคล้องในบางส่วน กับการใช้ภาษาของพระธรรมโกษาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) ซึ่งนิกิจพลายชุม (2523 : 338) ได้วิจัยพบว่า ท่านพุทธทาส ใช้ภาษาง่ายๆ ในการแสดงธรรมเช่นเดียวกัน แต่ท่านพุทธทาสมักจะใช้คำศัพท์ซ้ำๆ มีศัพท์ภาษาอังกฤษปนและรุนแรงไปด้วยศัพท์เฉพาะ แต่ลีลาการสอนมีชีวิตชีวา และท้าทายความคิดอย่างยิ่ง ท่านใช้ภาษาง่ายๆ แต่กินความลึกซึ้ง

บทบาทของปาฐกถาธรรมของพระเทพวิสุทธีเมธี (ปัญญานันทภิกขุ) ที่มีต่อสังคมไทย มีหลายเรื่อง ได้แก่ การชี้ให้เห็นปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมไทย โดยเฉพาะปัญหาการทำลายป่าไม้ มีปรากฏในปาฐกถาธรรมที่มีเนื้อหาประเภทพัฒนาและประเภทอนุรักษ์ ถ้าเมื่อก่อนมีความห่วงใยและวิตกกังวลมาก ว่าจะทำให้เกิดความเดือดร้อนอย่างใหญ่หลวงในกาลต่อไปข้างหน้า จึงเป็นปัญหาที่ควรเร่งแก้ไข การให้คำแนะนำหรือเสนอความคิดเห็นเชิงแก้ไขปรับปรุง ท่านปัญญานันทะมีความห่วงใย

เด็กไทยมาก มักจะเสนอความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องการอบรมเลี้ยงดูบุตร ส่วนเรื่อง การส่งเสริมให้เกิดจิตสำนึกในเรื่องต่างๆ ท่านปลูกจิตสำนึกในเรื่องที่คนต่อไป ไทยยังบกพร่อง และควรแก้ไขปรับปรุง เพื่อความเจริญก้าวหน้าของชาติ เช่น เรื่องการประหยัด การตรงต่อเวลา การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ เป็นต้น ส่วน การส่งเสริมให้เกิดความสุขขึ้นในสังคม ท่านปัญญานันทะไม่ได้มุ่งหมายให้คนละทิ้ง สังคม แต่ต้องการให้คนนำธรรมะไปใช้ปฏิบัติในชีวิตประจำวัน เพื่อแก้ปัญหาของ แต่ละคนส่วนหนึ่ง และอีกส่วนหนึ่งต้องการให้นำธรรมะไปปฏิบัติในการอยู่ร่วมกัน ในสังคม เพื่อความสงบสุขของสังคม ธรรมะเหล่านั้น ได้แก่ การบริจาค แบ่งปัน ทรัพย์สินของที่จะพอจะให้กับได้ ความมีเมตตากรุณา การเสียสละให้กันและลดความ เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนลง ซึ่งจะช่วยให้สังคมดีขึ้น

ปาฐกถาธรรมของพระเทพวิสุทธิเมธี (ปัญญานันทภิกขุ) มีความเด่นที่การ กล้าแสดงความคิดเห็น และความทันสมัย เพราะท่านชี้ให้เห็นปัญหาที่กำลังเกิดขึ้น ในบ้านเมือง การนำเรื่องต่างๆ ที่กำลังเป็นข่าวในปัจจุบันมาพูด การใช้คำพูดของ ท่านส่วนใหญ่ ท่านใช้คำที่พูดกันทั่วๆ ไปในสังคม แต่บางครั้งก็เป็นคำที่ค่อนข้างรุนแรง ผู้ฟังบางคนจึงอาจไม่ชอบ แต่ถ้ามองในด้านดี ก็เป็นการช่วยกระตุ้นความคิด และ สำนึกรับผิดชอบของผู้ฟังได้

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาปาฐกถาธรรมของพระเทพวิสุทธิเมธี (ปัญญานันทภิกขุ) ผู้ วิจัยพบว่าปาฐกถาธรรมของท่านยังมีเรื่องอื่นๆ ที่น่าสนใจนอกเหนือจากที่ได้ศึกษา ไปแล้วคือ

1. ควรศึกษากลวิธีการนำเสนอธรรมะในปาฐกถาธรรมของ พระเทพวิสุทธิเมธี (ปัญญานันทภิกขุ) ในเรื่องการขึ้นดำนํ้า การดำเนินเรื่อง และ การสรุปเรื่อง ซึ่งเป็นส่วนที่ควรศึกษาเพราะทำให้ปาฐกถาธรรมน่าฟังขึ้น โดยเฉพาะ การขยายความเนื้อเรื่องอันเป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินเรื่อง ซึ่งท่านปัญญานันทภิกขุ ทำได้ดีมาก

2. ควรมีการศึกษาจากแถบบันทึกเสียงปาฐกถาธรรม เพื่อสังเกตวิถีการใช้คำเสียงสื่อความ ซึ่งทำให้ปาฐกถาธรรมฟังมีชีวิตชีวา

3. ควรศึกษาปาฐกถาธรรม ที่พูดในช่วงปัจจุบัน เปรียบเทียบกับปาฐกถาธรรมที่พูดในอดีต เพื่อให้เห็นแนวความคิดของท่านปัญญานันทะ และเห็นสภาพความเป็นไปของของสังคมในช่วงอดีตและปัจจุบัน

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

จรรยา สุทธิญาโณ, ดร. พระมหา. ชีวิตและงานของท่านปัญญานันทะ.

กรุงเทพฯ : อมรินทร์ พริ้นติ้งกรุ๊ฟ, 2534.

ชัยมงคล. "ประทีปอภิศวาทแห่งแห่งวงการพุทธศาสนา ท่านปัญญานันทะ."

วิทยากรย. 83(1) 55-58 ; มกราคม 2528.

ชานาญ รอดเหตุภัย. สัมมนาการใช้ภาษาไทยปัจจุบัน. พิมพ์ครั้งที่ 2.

กรุงเทพฯ : กรุงเทพมหานครพิมพ์, 2523.

ทัศนีย์ ทานตวณิช. ความรู้พื้นฐานทางวรรณคดีและวรรณกรรมเอกของไทย.

ม.ป.ท., ม.ป.ป.

ทินวัฒน์ มฤตพิทักษ์. พูดได้พูดเป็น. กรุงเทพฯ : ก้องกล้า, ม.ป.ป.

นิกิจ พลายชุม. วิเคราะห์วรรณกรรมของพุทธทาส. ปริญยานิพนธ์ กศ.ม.

กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2523.

นิพนธ์ ศศิธร. หลักการพูดต่อชุมชน. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ :

ไทยวัฒนาพานิช. 2521.

แนะนำธรรมวิภาค น.ธ.ตรี. พระนคร : โรงพิมพ์เลี้ยงช้าง, 2509.

ประเวศ วะสี. "หนทางดับร้อนในแผ่นดิน," ใน แม่ทัพโลก. หน้า 59-64.

ม.ป.ท., 2534.

ประสงค์ ราชณสุข. การพูดเพื่อประสิทธิผล. ม.ป.ท., 2528.

เปลื้อง ณ นคร. เรียงความชั้นสูง. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพฯ :

ไทยวัฒนาพานิช, 2516.

"พระเทพวิสุทธิเมธีกับตึก 80 ปีปัญญานันทะ." สกุลไทย. 36(1830) :

46-47, 88, 14 พฤศจิกายน 2532.

พุทธทาสภิกขุ. แม่ทัพโลก. พิมพ์ครั้งที่ 2. ม.ป.ท., 2534.

เมธา กฤตยกุล. "ประวัติและรวบรวมปฏิบัติของพระเทพวิสุทธิเมธี

(ปัญญานันทะภิกขุ)." โลกลีลับ. 8(77) : 27 พฤษภาคม 2534.

ราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525.

พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : อักษรเจริญทัศน์, 2530.

วชิรญาณวโรรส, สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยา. แนวโกวาท.

พิมพ์ครั้งที่ 76. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2533.

วชิรญาณวโรรส, สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยา. พุทธศาสนสุภาษิต.

พิมพ์ครั้งที่ 27. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2521.

วชิรณที วงศ์ศิริอำนวย. การวิเคราะห์บทความของสุกิจ นิมมานเหมินท์.

ปริญญาโทพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ประสานมิตร, 2532.

วิจิตรมาตรา, ขุน. สำนวนไทย. โดยกาญจนาตพันธ์(นามแฝง) พิมพ์ครั้งที่ 2.

กรุงเทพฯ : รวมสาส์น, 2515.

วีรพงษ์ คุณมณี. "พุทธธรรมสำหรับครู." วิทยาสาร. 83(12) : 39-42;

ธันวาคม 2528.

สมบัติ จำปาเงิน. ประวัตินักพูดไทย. กรุงเทพฯ : บรรณกิจเทรดดิ้ง,

2528.

สมบัติ เสริมศิลป์. วรรณกรรมคำสอนพระพยอม กลฺยาโณ. ปริญญาโทพนธ์

กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.

2529.

สมปราชญ์ อัมมะพันธุ์. หลักการพูด. พิมพ์ครั้งที่ 5. ปัตตานี : โครงการ

จัดตั้งศูนย์เทคโนโลยีทางการศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลว, 2529.

สิทธิา พินิจภูวดล และคนอื่นๆ. การเขียนและการพูด. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์

สำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรี, 2515.

"สืบอันดับนักพูดดีเด่นที่มิตยสารนักพูดขอยกย่อง." นักพูด. 1(1) : 5; พฤษภาคม

2525.

สุภาวดี แสงพลสิทธิ์ และคนอื่นๆ. วาทะสำหรับครู. พิมพ์ครั้งที่ 2.

กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์. 2526.

สุลักษณ์ ศิวลักษณ์. พระดีที่เขารู้จัก. โดย ส.ศิวลักษณ์(นามแฝง) กรุงเทพฯ : ศักนิตสยาม, 2510.

อ้อม ประนอม. "ปัญหานันทะภิกขุ ศักดิ์ศรีของชาวพุทธ." วิทยาคาร. 83(11) : 40-47 ; พฤศจิกายน 2528.

อ่ำไพ สุจริตกุล. "การใช้ถ้อยคำในการพูด." นักพูด. 1(3) : 8-10 ; กรกฎาคม 2525.

อ่ำไพ สุจริตกุล และธิดา โมสิกรัตน์. ภาษาไทย 1หน่วยที่ 1-15. พิมพ์ครั้งที่ 3. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2533.

อุทิศ นาคสวัสดิ์. ศิลปะการพูด. กรุงเทพฯ : อักษรเจริญทัศน์, 2519.

ภาคผนวก

ชีวประวัติและผลงานของพระเทพวิสุทธิเมธี (ปัญญานันทภิกขุ)

กำเนิด

เดิมท่านชื่อปิ่น นามสกุล เสน่ห์เจริญ เกิดเมื่อวันพฤหัสบดีที่ 11 พฤษภาคม พ.ศ. 2454 ตรงกันวันขึ้น 14 ค่ำ เดือน 6 ปีกุน ที่ตำบลคูหาสวรรค์ อำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง เป็นบุตรของนายวัน นางคล้าย เสน่ห์เจริญ มีพี่ชาย 1 คน แต่ได้เสียชีวิตตั้งแต่มังเป็นเด็ก มีพี่สาว 2 คน และน้องสาว 1 คน บิดามารดามีอาชีพทำนา

ชีวิตในวัยหนุ่มได้ติดตามหลวงลุงไปอยู่ป็นิ่ง แล้วกลับมาทำงานเป็นกรรมกรหาบดินที่เหมืองแร่ และทำงานรับจ้างถางหญ้าในสวนยางที่จังหวัดภูเก็ต ต่อมาได้ไปเป็นครูประชาบาลที่ตำบลเขานิเวศน์ อำเภอเมือง จังหวัดระนอง ในตำแหน่งครูใหญ่ได้รับเงินเดือน เดือนละ 25 บาท

การศึกษา

ชีวิตในวัยเด็ก เริ่มเรียนหนังสือกับบิดาที่บ้าน ต่อมาเข้าเรียนชั้นประถมปีที่ 1 ที่โรงเรียนประจำอำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง จนจบประถมปีที่ 3 จากนั้นได้ย้ายไปศึกษาต่อที่โรงเรียนประจำจังหวัดพัทลุง จนจบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

ในขณะที่เป็นนักเรียนชั้นประถมนั้น ไม่ชอบการชกต่อย หรือการเล่นที่รุนแรง จึงชอบหนีเพื่อนไปนั่งอ่านหนังสือใกล้ ๆ ครู จึงทำให้เป็นคนมีความรู้กว้างขวางขึ้น และได้ใช้ความรู้ที่เฝ้าตัวรอดในขณะที่เป็นกรรมกรหาบดินที่เหมืองแร่ภูเก็ต และการชอบอ่านหนังสือมีผลส่งผลเสริมให้กลายเป็นพระครูนักพูดในเวลาต่อมา

ท่านจบประถมศึกษาชั้นตรี สอบนักธรรมชั้นตรีได้ที่ 1 ทั้งมณฑลภูเก็ต ได้รับรางวัลผ้าไตร และนาฬิกาจากพระยาอมรศักดิ์ประสิทธิ์ (ชาง บุนนาค) เจ้าเมืองภูเก็ต ในขณะนั้น

เรียนบาลีที่วัดสามพระยา กรุงเทพฯ จนสอบได้ประโยค 4

ชีวิตในสมณะเพศ

ได้บรรพชาเป็นสามเณรที่วัดอุปัชฌายาราม ตำบลเขาวิเวศน์ จังหวัดระนอง เมื่ออายุได้ 18 ปี และอุปสมบทเป็นพระภิกษุที่วัดเขานางลาด ตำบลเขาเจ็ญ อำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง เมื่ออายุได้ 20 ปี โดยมีพระครูจรรยาภรณ์ เป็นพระอุปัชฌาย์ แล้วไปเรียนต่อที่จังหวัดนครศรีธรรมราช จนสอบได้นักธรรมชั้นโท แล้วเริ่มหัดเทศน์ที่วัดหน้าพระธาตุ

ก่อนที่จะได้รับอาราธนามาเป็นเจ้าอาวาสที่วัดชลประทานรังสฤษฎ์ ได้จำพรรษาอยู่หลายวัด คือที่วัดหน้าพระธาตุ จังหวัดนครศรีธรรมราช 2 พรรษา ที่วัดอุทัย จังหวัดสงขลา 4 พรรษา ในปี พ.ศ. 2477 ได้ไปจำพรรษากับท่านพุทธทาสที่สวนโมกขพลาราม อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี จนได้เป็นสหายร่วมงานกันมาตั้งแต่บัดนั้น

พ.ศ. 2481-2486 ได้จำพรรษาที่วัดสามพระยา กรุงเทพมหานคร 6 ปี เพื่อเรียนบาลี

พ.ศ. 2489-2490 ได้จำพรรษาที่วัดสีตวันาราม ประเทศมาเลเชีย

พ.ศ. 2491 จำพรรษาที่วัดปิ่นมั่งอร เกาะป็นัง แล้วไปจำพรรษาที่จังหวัด เชียงใหม่ ใน พ.ศ. 2492

พ.ศ. 2503 จนถึงปัจจุบัน ได้รับอาราธนาให้เป็นเจ้าอาวาสวัดชล-
ประทานรังสฤษฎ์ นอกจากนี้ ได้เป็นรองเจ้าคณะภาค 18 เป็นหัวหน้าพระ
ธรรมทูตสายที่ 9 เป็นประธานมูลนิธิท่านพุทธทาส เป็นประธานมูลนิธิส่งเสริม
แผ่นดินธรรมแผ่นดินทอง ปัจจุบันอายุ 83 ปี 63 พรรษา

ประสบการณ์ในการทำงานและผลงานที่ได้รับผลสำเร็จ

ท่านเริ่มหัดเทศน์ เมื่อไปจำพรรษาที่วัดหน้าพระธาตุ จังหวัดนครศรี-
ธรรมราช และเมื่อไปจำพรรษาที่วัดอุทัย จังหวัดสงขลา ก็เทศน์ให้ชาวบ้านฟัง
ครั้งแรก ๆ ก็มีผู้มาฟังจำนวนน้อย ต่อมาก็เพิ่มจำนวนผู้ฟังมากขึ้น และวัดที่เคย

ทรุดโทรมก็ได้รับการบูรณะจากชาวบ้าน เพราะความประทับใจจากการฟังธรรมที่ถ้ำนาคะ

พ.ศ. 2475-2476 ท่านได้เดินทางไปเผยแผ่พระพุทธศาสนา ยังต่างประเทศ เป็นครั้งแรกกับพระภิกษุชาวอิตาลี ชื่อพระโลกนาถ และเป็นพระภิกษุไทยองค์แรกที่เดินทางไปเผยแผ่ธรรมะยังประเทศยุโรป และได้เข้าร่วมประชุมขบวนการศีลธรรมโลก (M.R.A.) ที่เมืองโคซ์ ประเทศสวิสเซอร์แลนด์

- 13 เมษายน 2492 ไปจังหวัดเชียงใหม่เริ่มดำเนินการเผยแผ่พระศาสนาด้วยการแสดงปาฐกถาธรรมโดยการสร้างโรงมุงใบตองตั้งขึ้นในที่ของชาวบ้าน เทศน์ทุกวันอาทิตย์และทุกวันพระ รวมทั้งเขียนเรื่องลงในหนังสือพิมพ์ชื่อ "ชาวเหนือ" นอกจากนั้นยังได้ออกเทศน์ตามหมู่บ้านนอกเมืองทุกแห่ง โดยรยนต์ติดเครื่องขยายเสียง จนมีชื่อในนาม "ภิกษุ ปัญญานันทะ" ระหว่างนั้นได้มีส่วนอย่างสำคัญในการก่อตั้งมูลนิธิ "เมตตาศึกษา" ของวัดเจติยหลวง

- 5 ธันวาคม 2499 ได้รับพระราชทานสมณศักดิ์เป็นที่ "พระปัญญานันทมุนี"

- 5 ธันวาคม 2514 ได้รับพระราชทานสมณศักดิ์เป็นที่ "พระราชญาณโกศล"

- 5 ธันวาคม 2530 ได้รับพระราชทานสมณศักดิ์เป็นที่ "พระเทพวิสุทธิเมธี"

- พ.ศ. 2520 ได้รับรางวัล "สังข์เงิน" เป็นเกียรติในฐานะเป็นพระภิกษุผู้เผยแผ่ธรรมะยอดเยี่ยมของสมาคมนักประชาสัมพันธ์แห่งประเทศไทย

- 27 พฤษภาคม 2521 ได้รับรางวัล "นักพูดดีเด่น" ประจำปี 2520 ประเภทเผยแผ่ธรรมจากสมาคมผู้การพูดแห่งประเทศไทย

- 9 มกราคม 2524 ได้รับปริญญาดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ (สาขาศรีศาสตร์) จากมหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ จังหวัดปทุมธานี

- 9 มกราคม 2532 ได้รับปริญญาดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ (สาขาวิชาศึกษาศาสตร์) จากมหาวิทยาลัยรามคำแหง

- 2534 ได้รับปริญญาดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ (สาขาคณะศึกษาศาสตร์ จากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร
- ได้รับยกย่องและคัดเลือกให้เป็นบุคคลผู้ทำคุณประโยชน์ต่อพระพุทธศาสนา ในโอกาสฉลองกรุงรัตนโกสินทร์ 200 ปี โดยได้รับรางวัล 2 รางวัล 2 ประเภท คือประเภทบุคคลและประเภทสื่อสารมวลชน (รายการส่งเสริมธรรมะทางสถานีโทรทัศน์ เมื่อ 28 ธันวาคม 2525)
- เป็นประธานมูลนิธิ "ท่านพุทธทาส" เนื่องในโอกาสที่ท่านพุทธทาสภิกขุ มีอายุครบ 80 ปี ในวันที่ 27 พฤษภาคม 2529 นี้ สำนักงานมูลนิธิตั้งอยู่ที่ วัดชลประทานรังสฤษฎ์ ปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี
- เป็นประธานโครงการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในต่างประเทศสืบต่อจากท่านอาจารย์ชา สุภทฺโท แห่งวัดหนองป่าพง จังหวัดอุบลราชธานี ซึ่งไม่สามารถจะดำเนินการภารกิจต่อไปได้ เนื่องจากความเจ็บป่วย โดยจัดหาทุนเพื่อสมทบในการสร้างวัดขึ้นที่กรุงลอนดอน ประเทศอังกฤษ เช่น วัดอมราวดี วัดปาจิตตวิเวก ที่ประเทศออสเตรเลียและนิวซีแลนด์ เช่น วัดปาโพธิญาณ ที่ชิคาโก สหรัฐอเมริกา เช่น วัด BUDDHA-DHARMA MEDITATION CENTER ได้ไปเผยแผ่ธรรมะและเปิดวัด เพื่อเยี่ยมเยียนพระภิกษุสงฆ์ที่ปฏิบัติภารกิจอยู่ประจำทุกปี เป็นเวลา 4 ปีแล้ว ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2526 เพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้กว้างไกลยิ่งขึ้น
- เป็นประธานโครงการ สร้างตึก "80 ปี ปัญญานันทะ ภิกขุ" ซึ่งทำการก่อสร้างขึ้นที่โรงพยาบาลชลประทาน ปากเกร็ด จ.นนทบุรี เนื่องในโอกาสที่มีอายุครบ 80 ปี โดยไม่ได้ใช้งบประมาณของทางราชการ
- งานที่ทำเป็นประจำคือ แสดงปาฐกถาธรรมประจำวันอาทิตย์ ภายในวัดชลประทานรังสฤษฎ์ ซึ่งทำมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2503 จนถึงปัจจุบัน นอกจากนี้ยังมีผู้มนต์ได้ไปแสดงปาฐกถาธรรมในที่อื่น ๆ อีกมากมาย

งานพิเศษ

- เป็นประธาน "มูลนิธิส่งเสริมแผ่นดินธรรม-แผ่นดินทอง" สำนักงานมูลนิธิตั้งอยู่ที่วัดชลประทานรังสฤษฎ์ ปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี และเป็นประธาน "โครงการศูนย์ปฏิบัติการฝึกอบรมแผ่นดินธรรม-แผ่นดินทอง" ที่อำเภอเสนา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีวัตถุประสงค์ ดังต่อไปนี้ คือ

- เพื่อช่วยพัฒนาบุคคลให้มีความรู้และความสามารถอย่างถูกต้อง เป็นสัมมาทิฐิ ในการพัฒนาแผ่นดินไทยให้เป็นแผ่นดินธรรมแผ่นดินทอง

- ได้ปลูกใจให้คนตื่นตัวก้าวหน้าดวงใจ รักหน้าที่การงาน เสียสละ และประหยัด มีความรักสามัคคีต่อกัน

- ได้ไปเยี่ยมเยียนและแสดงปาฐกถาธรรม แก่ประชาชนในท้องที่ที่มีผู้ก่อการร้าย เช่น อ.ดอนสัก อ.กาญจนดิษฐ์ อ.นาสาร จ.สุราษฎร์ธานี เมื่อปี 2525

- ได้เป็นผู้อำนวยการ โรงเรียนพุทธศาสนวันอาทิตย์มาเป็นเวลา 14 ปี ตั้งแต่ พ.ศ. 2512 - 2525 โดยใช้อาคารเรียนของ ร.ร.ชลประทานสงเคราะห์ และอาคารใหม่ 7 ปีตั้งแต่ พ.ศ. 2526-2532 ที่วัดชลประทานรังสฤษฎ์ ปากเกร็ด นนทบุรี

ประวัติย่อของผู้วิจัย

ชื่อ	นางรัตนาภรณ์ บางจรัส
เกิดวันที่	8 พฤศจิกายน พุทธศักราช 2503
สถานที่เกิด	อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	บ้านเลขที่ 123/94 หมู่ 3 ต.ปากเกร็ด อ.ปากเกร็ด จ.นนทบุรี โทร.5840204
ตำแหน่งหน้าที่การงานปัจจุบัน	อาจารย์ 1 ระดับ 4
สถานที่ทำงานปัจจุบัน	โรงเรียนบ้านคลองเจ้าเมือง ต.คลองพระอุดม อ.ลาดหลุมแก้ว จ.ปทุมธานี 12140
ประวัติการศึกษา	
พ.ศ. 2514	ประถมศึกษาปีที่ 4 จากโรงเรียนวัดเสาชิงทอง อ.ปากเกร็ด จ.นนทบุรี
พ.ศ. 2517	ประถมศึกษาปีที่ 7 จากโรงเรียนวัดปรมย์ยี่กาवास อ.ปากเกร็ด จ.นนทบุรี
พ.ศ. 2520	มัธยมศึกษาปีที่ 3 จากโรงเรียนปากเกร็ด อ.ปากเกร็ด จ.นนทบุรี
พ.ศ. 2522	มัธยมศึกษาปีที่ 5 จากโรงเรียนปากเกร็ด อ.ปากเกร็ด จ.นนทบุรี
พ.ศ. 2524	ป.กศ.สูง จากวิทยาลัยครูสวนสุนันทา
พ.ศ. 2527	กศ.บ. วิชาเอกภาษาไทย จากมหาวิทยาลัย ศรีนครินทรวิโรฒ บางเขน
พ.ศ. 2537	กศ.ม. วิชาเอกภาษาไทย จากมหาวิทยาลัย ศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

การวิเคราะห์ปาสฏกถารรรมของพระเทพวิสุทธิเมธี (ปัญญานันทภิกขุ)

บทคัดย่อ

ของ

รัตนารณ์ บางจริง

เสนอต่อมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา

ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกภาษาไทย

มีนาคม 2537

การศึกษาค้นคว้านี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อวิเคราะห์กลวิธีการนำเสนอธรรมะ
ในปาฐกถาธรรมของพระเทพวิสุทธิเมธี (ปัญญานันทภิกขุ) ตลอดจนการใช้ภาษา
ซึ่งนับเป็นส่วนหนึ่งของกลวิธีการนำเสนอธรรมะ และเพื่อวิเคราะห์บทบาทของ
ปาฐกถาธรรมที่มีต่อสังคมไทย

ผลการศึกษาพบว่า กลวิธีการนำเสนอธรรมะในปาฐกถาธรรมของ
พระเทพวิสุทธิเมธี (ปัญญานันทภิกขุ) ซึ่งมีลักษณะเนื้อหาประเภทพัฒนา มีวิธีการ
นำเสนอธรรมะ 4 วิธี คือ การเสนอโดยตรง การเสนอโดยอาศัยแนวเทียบ
การเสนอโดยใช้การพูดเชื่อมโยง และการเสนอโดยใช้ตัวอย่าง กลวิธีการนำ
เสนอธรรมะที่ท่านใช้มากที่สุดคือ การเสนอโดยใช้การพูดเชื่อมโยง ซึ่งมี 3
ลักษณะ คือ พูดเชื่อมโยงจากเรื่องราวต่าง ๆ เข้าสู่ข้อธรรมะ พูดเชื่อมโยง
จากเหตุการณ์เข้าสู่ข้อธรรมะ และพูดเชื่อมโยงจากข้อความในบทสวดมนต์เข้าสู่
ข้อธรรมะ ปาฐกถาธรรมที่มีเนื้อหาประเภทอนุรักษ มีวิธีการนำเสนอธรรมะ 2
วิธี คือ การเสนอโดยใช้การพูดเชื่อมโยง และการเสนอโดยใช้ตัวอย่าง
ปาฐกถาธรรมที่มีเนื้อหาประเภทสุดดี มีวิธีการนำเสนอธรรมะ 2 วิธี เช่นกัน คือ
การเสนอโดยใช้การพูดเชื่อมโยง และการเสนอโดยใช้ตัวอย่าง การเสนอ
โดยการใช้ตัวอย่าง เป็นวิธีการเสนอธรรมะที่ท่านใช้มากกว่าการเสนอโดยใช้
การพูดเชื่อมโยง

การใช้ภาษาในปาฐกถาธรรมของท่าน ที่มีลักษณะเด่นน่าสนใจ มี 3
เรื่องคือ การใช้ถ้อยคำ การใช้ภาพพจน์ การใช้สำนวน สุภาษิต และคำพังเพย
การใช้ถ้อยคำ มี 3 ลักษณะ คือ การใช้คำง่าย การใช้คำที่มีความหมายโดยนัย
และการใช้คำที่มาจากภาษาต่างประเทศ การใช้ภาพพจน์มี 3 ลักษณะ คือ
ภาพพจน์อุปมา ภาพพจน์บุคคลาธิษฐาน ภาพพจน์เลียนเสียงธรรมชาติ การใช้
สำนวน สุภาษิต คำพังเพย นำมาใช้อย่างตามสมควร

บทบาทของปาฐกถาธรรมของพระเทพวิสุทธิเมธี (ปัญญานันทภิกขุ)
ที่มีต่อสังคมไทย ได้แก่ การชี้ให้เห็นปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมไทย ให้คำ
แนะนำหรือเสนอความคิดเห็นเชิงแก้ไขปรับปรุงในเรื่องต่าง ๆ ชักจูงโน้มน้าว

จิตใจบุคคลให้ประพฤติสิ่งที่ถูกต้องตามหลักคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า
ส่งเสริมให้เกิดความสุขสงบในสังคม ส่งเสริมให้เกิดจิตสำนึกในเรื่องต่าง ๆ
ที่คนไทยยังบกพร่อง ยกย่องวีรกรรมของพระมหากษัตริย์ไทยในอดีต และ
สรรเสริญพระราชกรณียกิจของพระมหากษัตริย์ไทยองค์ปัจจุบัน

AN ANALYSIS OF PRATHEPVISUDDHIMETHI
(PANNANANDA BHIKKHU)'S PREACHMENT

AN ABSTRACT
BY
RATTANAPORN BANGJING

Presented in partial fulfillment of the requirements
for the Master of Education degree in Thai Language
at Srinakharinwirot University

March 1994

The purpose of this study was to analyze the preaching methods of Prathepvisuddhimethi(Pannananda Bhikku) in the course of his preachment. It was aimed to study his language usage and analyze the role of preachment in Thai society.

It was found that the preachment presentation of Prathepvisuddhimethi (Pannananda Bhikku) which had developmental meaning consisted of four approaches. They were the direct, the comparative, the related and the exemplary approaches. The most frequently used method of preaching was the related approach which had three characters. The stories told were related to Dharma, the situations told were related to Dharma and the sermon cited were also related to Dharma.

The preachment that contained conservative elements had two approaches. They were presented by the related and exemplary approaches. The related approach was used more frequently than the exemplary approach.

If the preachment contained recently occurred stories, there were also two methods of preaching. The related and exemplary approaches. The latter one was used more frequently than the former one.

The use of preachment language was interesting in three aspects. They were, the use of words, the use of figures of speech, the use of idioms and proverbs. In the use of word method, the words were simple, meaningful and

sometimes foreign. The use of the figures of speech had three characteristics, simile, personification, onomatopoeia. Idioms and proverbs were used occasionally when appropriate.

The role that his preachment played in Thai society was to point out the existing problems in Thai society, to give advice or to suggest solutions to improve various situations, to persuade people to behave properly in accordance with the teaching Buddha, to promote social happiness, to create consciousness among Thai people, to praise the former Kings' braveries, to exalt the present king's activities.